

ZİHNİN ŞİFRESİ

ben?
kimim?

cizgiliforum

ETHEM
KOCABAŞ

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	13
Önsöz	15
BİRİNCİ BÖLÜM: MESLEK KAVRAMI	
Meslek Nedir?	21
Zihin Süreçlerine Göre Meslek Analizi Ne Demektir?	28
İnsanların Bilinç Seviyeleri	30
İş Yaşamında Zihinsel Bilinç Seviyelerinin Önemi	35
Okul Öncesi Dönemden Üniversiteye, Eğitimde Zihinsel Bilinç Seviyelerinin Önemi	36
Okul Öncesi Dönemden Üniversiteye, Ailede Zihinsel Bilinç Seviyelerinin Önemi	38
İKİNCİ BÖLÜM: İNSANIN BENZERSİZLİĞİ	
Her İnsanın Benzersiz Bir Şifresi Var!	40
Benzersiz Şifreleriniz	42
• Düşünsel Benzersizliğiniz	42
• Duygusal Benzersizliğiniz	43
• Bedensel Benzersizliğiniz	44

7

Ethem Kocabaş	
Zihin Süreçlerinin Açılımı	45
İman Beyni	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: 1. ŞİFRENİZ MERAK ALANLARINIZ	
Merak Alanları	55
5nlk	57
• Kim?	57
• Nerede?	58
• Niçin ve Ne Zaman?	59
• Ne Şekilde ve Nasıl?	60
• Ne ile?	61
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: 2. ŞİFRENİZ ZEKÂ BOYUTLARINIZ	
Zekâ Kavramı	62
Farklı Zekâ Boyutları	63
• Görsel Uzamsal (Mekânsal) Zekâ	66
• Müzik-Ritim Zekâsı	68
*Ş? Gürer Aykal ile Müzik Üzerine Bir Zekâ Söyleşisi	71
• Mantık-Matematik Zekâsı	85
• Bedensel-Kinestetik Zekâ	96
«s- Prof. Dr. Yüksel Tenekecioğlu ile Beyin ve Beden İlişkisi Söyleşisi	97
• Tinsel Zekâ	102
• Sözel Edebi Zekâ	106
• Sosyal İletişim Zekâsı	108
• Doğacı Zekâ	111

8

Zihnın Şifresi

BEŞİNCİ BÖLÜM: 3. ŞİFRENİZ KARAKTER ÖZELLİKLERİNİZ	
Karakter Özelliği	113
Karakter Özelliğinde Esname	118
• Değişiklik Arayışında Olmayan, Benzerliğe Odaklı, Gelenekçi Karakter Profili	120
• Değişik Arayışında Olan, Değişikliğe Odaklı, Yenilikçi Karakter Profili	121
• 5 Duyu Organı İle Yaşayan, Mantığın Ön Planda Olduğu Karakter Profili	122
• Hisleri ile Yaşayan Karakter Profili	122

• Başkalarından Etkilenen Karakter Profili	123
• Başkalarından Etkilenmeyen Karakter Profili	124
ALTINCI BÖLÜM: ZİHİN SÜREÇLERİNE UYGUN MESLEK İLE YAŞAMAK	
Neden İnsanlar Zihin Süreçlerine Uygun Meslek ile Etkileşmelidirler?	126
Mesleğin Mutluluk Boyutu	126
Mesleğin Basan Boyutu	128
Mesleğin Maddi ve Manevi Kazanç Boyutu	130
Zihin Süreçlerine Uygun Meslekle Etkileşimin Diğer İnsanlar Üzerindeki Etkileri	131
Yaratıcılığın Meslek Boyutu	135
^ Haluk Bilginer ile Yaratıcılık Konusunda Söyleşi	137
Modelleme	145
Meslek-Motivasyon İlişkisi	148
9	

Ethem Kocabaş

YEDİNCİ BÖLÜM: 0-7 YAŞ DÖNEMİNİN ZİHİN SÜREÇLERİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Zihin Sürecine Uygun Meslek Seçiminde Oyun ve

Oyuncaklardan Geribildirim Alınması 151

SEKİZİNCİ BÖLÜM: OYUNCAK, AKTİVİTE VE OYUN ANALİZLERİNİN ZİHİN SÜRECİ ŞİFRELERİNE GÖRE AÇILIMLARINDAN BAZI ÖRNEKLER

Zihin Şifrelerinin Kriterlerinin Açılımlarını Hatırlayalım 156

Merak Alanları , 156

Zekâ Boyutları 159

Karakter Özellikleri 163

Örnek Analizler 167

Elektrikli Tren 169

Ahşap Bloklar 172

Pelüş Hayvan 175

Sallanan At 178

Kukla 181

Xylophone 184

Top 187

Yakar Top 190

Elim Sende 193

Saklambaç , 196

Bisiklete Binmek 199

Yüzme , 202

Sinemada Film Seyretmek 205

Bilardo 208

Tenis 211

10

Zihninin Şifresi

DOKUZUNCU BÖLÜM: BEDENSEL DOĞUM VE BEDENSEL YAŞAM

Bedensel Doğum 214

Bedensel Yaşamın Özellikleri 217

Bedensel Yaşayan İnsan Profilindeki Kişide Meslek Bilinci 219

Bedensel Yaşam Boyutundaki İnsanların Bazı Ortak Özellikleri.. 220

Bedensel Yaşam Boyutunda Kendinizi Değerlendirin 221

Neler Yapabilirsiniz? 223

ONUNCU BÖLÜM: ZİHİNSEL DOĞUM VE ZİHİNSEL YAŞAM

Zihinsel Doğum 224

Zihinsel Yaşam 226

Zihinsel Yaşayan İnsan Profilindeki Kişide Meslek Bilinci.... 228

Zihinsel Yaşam Boyutunun özellikleri 229

Zihinsel Doğumunu Gerçekleştirmiş İnsanların Ortak Özellikleri.. 230

Neler Yapabilirsiniz? 230

ON BİRİNCİ BÖLÜM: MESLEK KAVRAMININ İNSAN KAYNAKLARI-KARİYER VE EĞİTİM BOYUTU

insan Kaynakları ve Eğitim Departmanı Yöneticilerine Öneriler.. 232

Zihin Süreçlerine Göre Meslekle Etkileşimin Kariyer Boyutu	238
Eğitim Sistemi ve Meslek İlişkisi	244
ON İKİNCİ BÖLÜM: MESLEKLERİN ZİHİN SÜRECİ ŞİFRELERİNE GÖRE AÇILIMLARINDAN BAZI ÖRNEKLER	
Zihin Süreçlerine Göre Meslek Analizleri	253
Zihin Şifrelerinin Kriterlerinin Açılımlarını Hatırlayalım	254
11	

Ethem Kocabaş	
Merak Alanları	254
Zekâ Boyutları	256
Karakter Özellikleri	258
Örnek Analizler	263
Gazetecilik ve Televizyon Eleştirmenliği Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Yüksel Ayтуğ)	265
Bilgisayar Mühendisliği Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Prof. Dr. Lale Akanın)	268
Mimarlık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Prof. Dr. İlgi Aşkıın)	271
Eczacılık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Prof. Dr. Aysel Gürsoy)	274
İktisat ve İşletme Mesleklerinin Zihin Süreci Açılımı (Prof. Dr. Erol Katırcıoğlu)	278
Fotoğrafçılık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Prof. Dr. Mehmet Bayhan)	282
Ressamlık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Prof. Dr. Mehmet Mahir)	285
Belgesel Programcılığı Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Nebil Özgentürk)	288
Tiyatro Oyunculuğu Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı (Erol Güneydın)	291
Yazar Üzerine	297
12	

Zihnın Şifresi

TEŞEKKÜR

Bu kitabı yazarken, mesleki bilgi ve deneyimleri doğrultusunda çok değerli bilim insanlarının, sanatkârların, akademisyenlerin, iş dünyamızın yönetici ve CEO'lannın bana aktardıkları birikimle-rinden ve düşüncelerinden oldukça faydalandım. Değerli bilgi biri-kimleriyle ve düşünceleriyle benimle paylaşımda bulunan, Zihnın Şifresi kitabıma da esin kaynağı olan saygıdeğer insanlara; Suna Kan, Gürer Aykal, Oktay Sinanoğlu, Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, Çetin Altan, Bedri Baykam, Yıldız Kenter, Coşkun Aral, Prof. Dr. Zeliha Berksoy, Sunay Akın, Belgin Akın, Uğur Dünder, Haluk Bilginer, Kenan Işık, Semih Saygıner, Erol Güneydın, Ali Poyrazoğlu, Yüksel Ayтуğ, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi, Oktay Ekinci, Mustafa Erdoğan, İpek Şenoğlu, Nasuh Mafı-ruki, Nebil Özgentürk, Prof. Dr. Solmaz Akar, Dr. Saffet Murat Tu-ra, Doç. Dr. Hakan Gürvit, Prof. Dr. Turgut Ulutin, Prof. Dr. Banş Korkmaz, Prof. Dr. Yüksel Tenekecioğlu, Prof. Dr. Ülkü Hayriye Göktürk, Prof. Dr. Ümran Korkmazlar Oral, Dr. Yavuz Özkan, Prof. Dr. Metin Arık, Yrd. Doç. Dr. Hale Aksuna, Prof. Dr. Tankut Centel, Prof. Dr. Aysel Gürsoy, Prof. Dr. Hasan Meriç, Prof. Dr. İlgi Aşkıın,

13

Ethem Kocabaş

Prof. Dr. Mehmet Bayhan, Prof. Dr. Lale Akanın, Prof. Dr. Mehmet Mahir, Prof. Dr. Erol Katırcıoğlu, Prof. Dr. Zuhall Ölmez, Prof. Dr. Halil Ergün Bayrakçı, Prof. Dr. Esra Biryıldız, Doç. Dr. Ayhan Al-bostan, Emre Arolat, Gonca Çrrakoğlu, Burak Okay, Yücel Paşmak-çı ve Melih Ödemiş' e çok teşekkür ederim.

14

Zihnın Şifresi

ÖNSÖZ

Bu kitap, kendi zihin süreçlerini keşfetmek isteyen, meslek seçimi aşamasında olan ve kendisi için en doğru mesleğin ne olduğu-nu sorgulayan, mesleğini icra etmekte olan ve mesleğinde daha başarılı olmayı arzu eden, çocuğuna iyi bir rol model olma arayışında olan, yaşamında mutluluğu başarıyı zihinsel ve ruhsal anlamda iç-selleştirmek isteyen her yaştan insan için hazırlanmıştır.

Kitabın amacı insanlara sahip oldukları zihin süreci şifrelerini göstermek ve bu şifreyi çözmelerine yardımcı olmaktır. Onları eşsiz düşünsel ve duygusal güçleri ile buluşturmak. Ancak bu sayede insan yaşamında daha mutlu ve başarılı olabilir. İnsan kendine en uygun mesleği seçebilecek bilgiye yine zihin süreçleri konusunda bilinçlenerek ve kendisini keşfederek ulaşabilir.

Mesleki başatının, yaratıcılığın ve mutluluğun ardındaki sır zihin süreçlerinde saklıdır.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan aileler, meslek seçimi aşamasında olan gençler, üniversite gençliği ve halen bir mesleği icra aşamasında olan yetişkinler ile eğitim bilimciler, bu kitapta yer alan zihin süreci şifrelerinden en üst düzeyde yararlanacaklardır.

15

Ethem Kocabaş

Türkiye'de mesleki bilinçlenme konusunda tarafımda yürütülen ve bugüne kadar gerçekleştirilen en kapsamlı projeler arasında yer alan:

- Zihin süreçlerine bağlı meslek analizi
- Nöro eğitim
- Farklı zekâ boyutlarının kültürel değerlerle harmanlanması

konusundaki çalışmalarımın sonuçlarından bazılarını da yine bu kitabımda yer verdim.

Türkiye nüfusunun büyük bölümü gençlerden oluşmaktadır. Bu durum ülkemizin 21. yüzyılda bilim-sanat başta olmak üzere her alanda yükselebilmesi için önemli bir beyin gücüne sahip olduğu-muz anlamına gelmektedir. Gelişmiş Ülkeler insan beynine verdikleri önemden dolayı, her an onu keşfetmek için başta nöroloji ve genetik olmak üzere, değişik alanlardaki çalışmalara büyük kaynaklar ayırmaktadır. 21. yüzyılda bilim alanında gelişmiş Ülkelerde meslek seçiminin zihin süreci ile ilişkisi bilindiğinden, çocukların zihin süreçlerinin takibi ve desteklenmesi okul Öncesi dönemde başlamak-tadır. Hatta bir çocuk ortaokula geldiğinde hangi mesleklere yatkın olduğunun ilk işaretleri belirginleşmektedir. Üstelik her genç Üniversite okuyacak diye bir şart da yoktur bu ülkelerde. Çünkü her meslek alanından insana ihtiyaçları olduklarını çok iyi bilirler. Zanaatkara, sanatçıya, bilim insanına, sporcuya, doktora, teknikere, işçiye ve pek çok meslek mensubuna ihtiyaçları vardır. Örneğin Japonya'nın başarısının ardında teknikerlerin önemli rolü vardır, ama buna karşın Türkiye'de tekniker konusunda büyük eksiklik yaşan-maktadır. Gelişmiş ülkelerde sadece bir kural vardır: Ne işi yapar-san yap, yeter ki en iyisini yap ve mutlu ol. Çünkü bilmektedirler ki, işinde mutlu olan, mesleğini severek uygulayan beyinler için yara-

16

Zihnın Şifresi

tıcılıktan ve üst düzey performanslardan bahsedilebilirsiniz. Ülke olarak biz de bu bilinçle önce gençlerimizin zihin süreçlerini keşfetmelerine yardımcı olmalıyız. Sonrasında da onları zihin süreçlerine uygun mesleklerle buluşturmalıyız.

Doğru meslekle etkileşim bireylerin yaşamında hayati önem taşıyan bir konudur. Zira meslek yaşam boyu icra edilecek ve mutluluğumuza olumlu ya da olumsuz yönde etki edecek en önemli etkileşimlerin başında gelmektedir. Zihin süreci olarak tanımladığım karakter, zekâ ve merak alanlarına uygun mesleklerle etkileşim, mutlu bireyler olarak yaşamımızı sürdürmemiz açısından son derece önemlidir. Aynı zamanda meslekte yaratıcı çözümler üreten, kişisel yetenek ve farklılık! arını sergileyebilen, mesleği ile ilgili konularda yeni buluşlarla

gelişmelere imza atan bireyler olabilmek için, yine insanın zihnin süreçlerine uygun mesleklerle etkileşmesi gerekmektedir.

Bugün ülkemizde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, üniversite mezunu gençlerimizin büyük bir bölümü, okudukları branş-la ilgili mesleklerde çalışmamaktadır.

Bunun başlıca önemli üç nedeni vardır:

- Gençlerimiz karakter özelliği, zekâ boyutu ve merak alan-ları başlığında zihin süreçlerinin ne anlama geldiğini, açılımlarının ne olduğunu bilmemektedirler.
- Kendi zihin süreci şifrelerini bilmemektedirler.
- Yine aynı zihin süreçlerinde mesleklerin açılımlarını, yani hangi mesleğin hangi karakter özelliğini, zekâ boyutunu ve merak alanını desteklediğini bilmemektedirler.

Yukarıda bahsettiğim sorgulama Özellikle meslek seçimi aşamasında olan gençler başta olmak üzere, üniversitelerde okuyan genç-lerimiz için de hayati önem taşımaktadır.

17

F;2

Ethem Kocabaş

2006 yılında ülkemizin önde gelen üniversitelerinden birinde çeşitli bölümlerde okuyan Öğrencilere verdiğim "Mesleki Başarıda Zihin Süreçleri" konulu konferansta katılımcı gençlere şu soruyu sormuştum: İçinizden kimler kendi zihin süreçlerini ve okudukları mesleğin gerektirdiği zihin süreçlerini biliyor?

Ne yazık ki kimse bu soruma cevap veremedi, çünkü böyle bir kavramla ilk defa karşılaşmışlardı. Katılımcılar konferanstan çok memnun kalmıştı, çünkü mesleklerini ve kendilerini tanımaları anlamında ileriki yaşamlarında mesleki başarılarına etki edecek önemli bir kapıyı birlikte aralamıştık. Zihin süreçlerinde bilinçlenerek mesleklerini tanıma yolunda önemli bir ışık yakmışlardı.

Zihin süreçleri ile meslek ilişkisinin bir de mesleği icra eden aşamasında olan kişiler boyutu vardır.

- Mesleğiniz sizi mutlu etmiyor mu?
- İşyerinde birlikte çalıştığınız insanlarla sorun mu yaşıyor-sunuz?
- Sabahlan işe giderken zorlanıyor musunuz?
- Emekliliğinizi mi bekliyorsunuz?
- Çalıştığınız kişilerle hayalinizde sürekli mücadele mi ediyorsunuz?
- Haftanın son iş günü en sevdiğiniz günler arasında mı?

Eğer bunlardan birisi veya birkaçı sizin yaşadığınız duygu ve düşünceler arasında ise, sizin de zihin süreçlerini, bu anlamda mesleğinizin açılımını Öğrenmenizin zamanı gelmiş demektir.

18

Zihnin Şifresi

Mesleklerin zihin süreçleri kapsamında açılımını bilmek, mesleği icra eden ve farklı mesleklerden insanlarla etkileşmek durumun-da olan kişiler için de son derece önemli bir konudur. Kişilerden nasıl bir performans beklenebileceği, iş yaşamında gösterilen davranışların ardındaki düşünsel ve duygusal nedenler gibi pek çok konu, ancak zihin süreçlerine bağlı meslek analizleri sayesinde değerlendirilebilir.

Bu nedenle zihin süreçlerini ve meslekleri analiz ettim bu kitabın hitap ettiği bir diğer önemli kitlenin de, şirketlerin insan kaynakları yöneticileri olduğu düşüncesindeyim. İnsan kaynakları departmanlarının mesleklerin analizini zihin süreçleri kapsamında değerlendirmeleri ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri, başta motivasyon olmak üzere, eğitim, eleman seçimi, çalışanın göreve doğru konumlanması açısından çok önemlidir.

Ülke olarak her alanda yükselebilmemiz için Türkiye'nin 21. yüzyıl projesini "zihin süreçlerinde mesleki bilinçlenme" olarak tanımlıyorum. Türkiye'de meslek analizi konusunda bilinçlenmeyi destekleyecek projelere önem vermeliyiz. Bu amaçla ülkemizde ilk defa "Zihin Süreçlerine Bağlı Meslek Analizi Projesi"ni başlattım. Üniversitelerin dekanları, bölüm başkanları ve öğretim üyeleriyle bir araya gelerek meslek analizi paylaşımlarında bulunuyoruz. Bu projenin detaylandırılması amacıyla akademisyenlerin yanı sıra, mesleğinde Türkiye ve dünya çapında basanlara imza atmış önemli kişilerle de bir araya gelmek suretiyle, akademisyenlerle gerçekleştirdiğimiz zihin süreçlerine bağlı meslek analizlerini birlikte tekrar ele alıyoruz. Gerçekleştirdiğimiz analizleri, meslek seçimi aşamasında olan veya mesleğinin zihin

19

Ethem Kocabaş
süreci açılımlarını Öğrenmek isteyen herkesin ulaşabilmesi açısından düzenli olarak, www.egitimatoilyesi.net adındaki kurucusu olduğum bilim-sanat ve eğitim portalında yayınlıyoruz.
Bu kitap, size kendinizi keşfetme yolunda büyük faydalar sağlayacaktır. Zihin şifrelerinizi, düşünsel ve duygusal potansiyellerinizi, çocuğunuzu keşfetmenize yardımcı olacak, mesleğinizin ve kendinizin belki de hiç bilmediğiniz yönlerine ışık tutacaktır.
İyi keşifler.
Ethem Erdal Kocabaş

20

Zihnin Şifresi
BİRİNCİ BÖLÜM
MESLEK KAVRAMI
Meslek Nedir?

Mesleğin Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ndeki açılımı şöyledir: "Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı iş, uğraş." Ben ise mesleği tanımlarken çalışmalarım sırasında "Düşünce'nin Türkiye'deki Yolculuğu" konusunda kendisi ile paylaşımda bulunduğum Sayın Çetin Altan'm, meslek konusunda bana söylediği tanımı daha çok beğeniyorum. Demişti ki, Sayın Çetin Altan: Meslek insanın belirli bir donanım sonucu enerjisini çeşitli alanlarda somuta dönüştürme tavrıdır. Dünyanın evrensel gerçekleri içeriğinde her yerde bir somuta dönüştürmedir bu." İnsan soyut bir varlık olarak dünyaya gelir. Evrende her şey enerjidir ve gerçek olarak tanımladıklarımız aslında bu enerjiyi beynimizle algılama yoluyla somuta dönüştürme sürecidir. Somut özelliğimizi destekleyen beş du-

21

Ethem Kocabaş
yu organismamız ile algıladığımız maddesel ve nesnel oluşumlardır. Günümüzde insanlık kuantum fiziği ve kuantum fiziğine bağlı olarak beynin evreni nasıl algıladığına ilişkin konularda önemli meslemler kat etmiştir. İnsan beyninin düşünsel ve duygusal açılımları konusuyla ilgili olarak dünya son on yılda pek çok yeni bilgiye erişmiştir. Kuantum yaklaşımına göre içinde yaşadığımız evren bizim zihnimizle hayat buluyor ve algılama sezgisel bir enerji boyutu. Kuantum mekaniği diyor ki: insanın beyninin ve ruhunun olmadığı yerde evren de hayat bulamaz. Evreni ve dünyayı anlamlandıran sizin beyniniz. Bu noktadan baktığımızda her bir insanın ölümü onun benzersiz evreninin ölümü anlamına gelmektedir. Ama ben Ölümü somut olarak yorumladığımda insanın bedensel olarak atom boyutunda yapısal değişime uğradığını düşünüyorum. İnsan ruhsal anlamda da sanki ölmüyor, boyut değiştiriyor. Bu tüm tinsel yaklaşımların bize söylediği bir öğretiler zaten. Bu nedenle de her insanın benzersiz evreninin, düşünsel ve duygusal anlamda ruhunu başka boyuta harzırladığına inanıyorum. Yaşam aslında enerji ile bilginin bir karışımıdır. Bu karışımı sağlayan da beynimiz ve ruhsal Özelliğimizdir. Meslek, bu bilgi ile enerji boyutunun, soyut-somut açılımlarla en uygun şekilde yaşandığı ve harmanlandığı alanlardan biridir. Günümüzde genetik, nöroloji, bilinç bilimi ve Özellikle kuantum fiziği konusunda yapılan ortak araştırmalar göstermektedir ki; insan düşünceleriyle

kendi benzersiz evrenini var etmekte, yine d -  nsel ve duygusal tercihleriyle de yaşamını şekillendirmektedir. Burada insanın iki boyutu devreye girmektedir.

- Beyin
- Ruh

22

Zihn n  ifresi

Ruh soyut bir enerji boyutudur. Beyin ise fiziksel olarak somut, ? l vsel olarak soyut bir enerji boyutudur. Meslek için bir başka de-sle insan ruhunun ve beyninin varoluşu anlamlı hale getirmede or-tak çaba gösterdiği u ra lar bütünüdür de, diyebiliriz. Bu u ra , n -roloji ile kuantum mekaniği a ılımlında algısal, d  nsel, duygusal bir enerji dönüşüm ve uyarım süreci olarak da karşılık bulmaktadır.

Mesleği sadece para kazanılan bir alan olarak tanımlamak, bi-zi varolu umuzdaki en önemli sorumluluk duygusu olan, kendini bil-me ve keşfetme sorumluluğundan uzaklaştırır. Bu sorumluluk bence insanın yaratıcı güce, kendisine ve diğer insanlara karşı sahip olması gereken en önemli bilinç anlayışıdır. Dünyada çok para kazanan, ama buna karşın varoluş nedenini sorgulamadan ve kendini ke fet-medem, bilmediğini bilmeyen bir bilinç düzeyi ile dünyadaki beden-sel yaşamını sonlandıran çok sayıda insan vardır. Bir insanın ben ni-ye yaratıldım; sahip olduğum d  nsel, ruhsal ve duygusal g  lerim nelerdir; bunları kendim ve insanlık adına en iyi şekilde nasıl ya a-mıma aktarabilirim sorgulaması, bence sahip olması gereken en önemli bilinç düzeyidir. Bu çok zorlu bir yoldur. Beraberinde sürek-li gelişmeyi ve de i meyi gerektirir. Maddeye, nesnel oluşumlara odaklı yaşam tarzı çoğu kez insanı kendine ve insanlara karşı sahip olması gereken bu bilinç duygusundan uzaklaştırır. Ruhsal özelliğin-den dolayı madde ötesi insan, nesnel anlamda maddeye esir olma-malıdır. Maddeyi d  nceleri ile enerji boyutunda nesnel olarak an-lamlı hale getiren insan, başka bir bakış açısıyla maddenin somut an-lamda yaratıcısı olan beynimiz, nasıl olur da ona tutsak olabilir? Madde ve nesne insanın hayatında araç olmaktan öteye gitmemelidir. Örneğin araba bir ara tır, amaç değil. Aynı şekilde bir ev de araç-

23

Ethem Kocabaş

tır. Dünyada hangi evde ve kaç metre-kare alanda yaşarsanız ya ayın hepimiz bildiğimiz kadarıyla yirmi bir galaksiden oluşan, milyarlar-ca G ne  b y kl  nde yıldıznın yer aldığı ve giderek büyüyen bir evde, yani evrende yaşıyoruz. Her insanın evinde özel anlarını anım-satan resimler, fotoğraflar, aksesuarlar veya hediyeler vardır. Bu nedenle ya adı ınız mekânlar özeldir. Ancak bu ve benzeri tüm nesnel oluşumlar aslında duygusal anlamda birer algısal d  umd r. Bizi ken-dilerine ait duygusal süreçlere veya hatıralara g t r rl r. Bu durumu somut olan nesnel oluşumların soyut olanla anlam ve değer kazan-ması şeklinde de açıklayabiliriz. Bedenimiz, zihinsel ve ruhsal varlı- ımız için sadece gözlem yapan, deneyimleyen bir araç konumunda-dır. Aynı şekilde etrafımızdaki nesneler de bu deneyimleme sürecin-de be  duyu aracılığıyla beyinde anlam bulan birer ara tır. Maddenin ve nesnel oluşumların amaç olduğu bir dünyanın ne yönde ilerledi- ini bugün hepimiz görmekteyiz. Bu konu meslek seçimi açısından da son derece önemlidir. Zi-ra meslek seçiminde yapılan en büyük hata, meslek seçerken mad-di getiri ine göre değerlendirme yapmaya öncelik verilmesidir. Hat-ta çoğu kez daha  ocuk bedensel olarak d  madan, ileride ne kadar para kazanması gerektiği, bunun için hangi şirketlerde çalışması ve hangi meslekleri seçmesi gerektiği; hatta bu yolda hazırlanması için ileride hangi okulları kazanması ve bitirmesi gerektiği bile ailesi ta-rafından  ocuk adına hesap edilmeye ba lanır. Bu bakış açısına sa-hip ortamlarda yeti erek meslek seçen kişiler için genelde hedefler ağırlıklı olarak maddi olduğundan, yaşam boyu aynı maddi hedefin peşinde ko an, ama mesleğinde yeni yaratımlara vesile olamayan in-sanlar haline gelirler. Belirli co rafiyalara bağlı kalırlar ve çoğu kez

24

Zihn n  ifresi

an değil, arayan insan profilinde olurlar. Ne kadar paranız olur-olsun maddi hedeflerinizin sonu olmaz. Bugün dünyanın en zen-• insanları bile hâlâ kendilerine maddi hedefler koymaktadırlar. Buradan şu anlaşılmalıdır, maddi beklenti ve hedef yanlış değildir, meslek seçiminde öncelikli belirleyici faktör olmamalıdır, diye düşünüyorum. Zira bugünün dünyasında maddi getirişi çok iyi olan popüler bir meslek, gelecekte bu kadar revaçta olmayabilir. Hele bir de bizim çocuklarımızın yaşayacağı 2020'lerin dünyasını düşündüğümüzde, pek çok yeni ve önemli meslek alanının doğacağına hiç şüphe yoktur. Küresel ısınma ve enerji kaynakları sorunu pek çok yeni mesleğin doğmasına neden olacaktır. Bu nedenle ülke olarak şu iki soruyu da şimdiden sormalıyız, diye düşünüyorum.

- Geleceğin meslekleri neler olacak?
 - Bu meslekler hangi zihin süreçlerini öncelikli olarak destek-leyecek?
- Meslekte üst düzey basanlar çoğu zaman başlangıçta büyük fedakârlıklarla çalışmayı beraberinde gerektirebilmektedir. Bu fedakârlık kimi zaman alışılmış yaşam düzeyinden taviz verme, kimi zaman da maddi manevi zorluklara katlanabilme şeklinde kendisini gösterebilmektedir. Mesleği para ile eşleştiren kişilerde bu fedakârlıklar ya çok yıpratıcı olmakta ya da çoğu kez katlamaz olarak görülmektedir. Bu nedenle de para öncelikli olunca ısrar zorluğa yenik düşmektedir. Oysa mesleği ile zihin süreçleri kapsamında doğru eş-eşen bir beyinde, ısrar zorluğu mağlup etmektedir. Sonrasında ise a gelmektedir, ama zaten mesleği ile doğru eşleşen kişi için pa-
- 25

Ethem Kocabaş

ra artık sadece bir araç haline gelmiştir. O kişi hep mesleğinde ileri gitmenin ve mesleği ile insanlığa daha çok hizmet vermenin arayışı içerisinde. Meslek seçiminde öncelikli faktörler zihin süreçleri olmalıdır. Zihin süreçlerine uygun meslekle eşleştiğiniz anda demin de söylediğim gibi maddiyat zaten beraberinde sizi bulacaktır. Çünkü zihin sürecine uygun meslekle etkileşen kişi, düşünsel ve duygusal farkındalığıyla gösterebilecek, yaratıcı özelliğini de daha çok sergileyebilecektir. Bu durum hem kişiyi aranan insan profiline ulaştıracak hem de coğrafyadan bağımsız evrensel insana terfi ettirecektir.

Mesleği düşünsel ve duygusal anlamda bu üst boyutta tanım-lamak insana yeni sorgulamalar kazandırır.

- Beyin potansiyelime uygun meslekler nelerdir?
- Ruhsal açıdan mutlu olacağım ve kendimi motive edebileceğim meslekler nelerdir?
- Kendimi düşünsel ve duygusal anlamda tanıyıp nasıl doğru meslek seçebilirim?

gibi pek çok soru insanın kendisi hakkında bilinçlenmesini sağlar.

Bu sorgulama insanı yüksek bilinçlenme düzeyi adını verdiğim bir seviyeye getirir.

Yüksek bilinçlenme aşamasını insanın düşünsel ve duygusal özellikleri ile potansiyellerini keşfetmesi düzeyi olarak tanımlıyorum. Yüksek bilinçlenme boyutunda olan insanlardan oluşan bir toplum da yüksek bilinç seviyesinde olacaktır.

26

Zihnin Şifresi

Meslek aslında insanın kendisini tanımasını gerektiren bir boyuttur. Zira insanın bu dünyadaki zihinsel ve bedensel varlığı boyunca ne ile etkileşmek istediğini bilmesi için düşünsel ve duygusal açı-lılımlarım çok iyi bilmesi gerekmektedir. İstek, arzu, beğeni, mutlu-luk motivasyon ve tutku gibi kavramlar zihin süreçleri ile yakından ilgilidir.

O halde meslek kavramının tanımını, zihin süreçleri kapsamında aşağıdaki şekillerde de yapabiliriz.

Meslek bir insanın;

- Motivasyon kaynağıdır.

- Yaşam enerjisini destekleyen ve yükselten uğraş alanıdır.
- Varoluş nedenidir.
- Mutluluk kavramının aile içi ve dışı ortamlarda en önemli destekleyicisi.
- Araştırma ve gelişme sahasıdır.
- Kendini bilme ve keşfetme sanatıdır.
- Başka insanlar üzerinde değişim yaratma boyutudur.
- Kişisel değişim alanıdır.
- Modelleme boyutudur.
- Yaratıcılık boyutudur.

"Karakter ve yetenek anlamında kişinin kendisini tanıması, meslek seçiminde doğru karar verebilmesi için çok önemlidir."

Prof. Dr. Zeliha Berksoy

27

Ethem Kocabaş I
Zihin Süreçlerine Göre Meslek Analizi 1
Ne Demektir? i

Zihin süreçlerine göre meslek analizi, mesleğin insanın düşün-sel ve duygusal özellikleri dikkate alınarak analiz edilmesi demektir. Her insan bir bedenle dünyaya gelir, ama bedeni yöneten, yaşamı anlamlı hale getiren insanın ruhsal ve düşünsel boyutlarıdır. Her iki boyutta da çevreyi gözlemleyen ve çevre ile etkileşimimizi düzenleyen araç beynimizdir. O halde meslek gibi yaşam boyu icra edilecek önemli bir etkileşimin, insanın düşünsel ve duygusal Özel-likleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekir.

Türkiye'de meslekler bugüne kadar zihin süreçleri kapsamın-da analiz edilmedi. Doktor, avukat, mühendis, sporcu veya sanatçı olmak isteyen kişiler çoğu kez, bu ve benzeri mesleklerin hangi karakter özelliğini, merak alanını ve zekâ boyutlarını desteklediklerini bilmeden mesleklerle etkileşmek durumunda kaldılar. Kimi zaman aile etkisi, çevre etkisi, rol model olan kişiler kimi zaman da ülkenin ekonomik koşulları ve eğitim sistemi meslek seçiminde belirleyici oldu. Bu konuda Türkiye'nin önde gelen medya gruplarından birisinin yaptığı araştırmaya göre, ülkemizde üniversite eğitimi tamamlayan gençlerimizin %75'i mesleklerini icra etmemektedirler. Bu tabloya rağmen doğru mesleklerle etkileşen kişiler tabii ki vardır. Ancak Üniversitelerin dekanları ve bölüm başkanlarıyla zihnin sürecine bağlı meslek analizleri konusundaki bizzat gerçekleştirdiğim paylaşımlarda, akademisyenler, meslekleriyle zihin süreç anlamında doğru etkileşimde bulunan kişi sayısının ülkemizde

28

Zihnin Şifresi

İdusunu vurguladılar. Bu yüzden bugün motivasyon şirketlerin bireylerin öncelikli sorunu haline gelmiştir.

Mutluluk, öfke, sevgi, kıskançlık, hırs, tevazu, umut gibi pek çok olumlu ve olumsuz duygular insanın ruhsal ve düşünsel boyutlarının ürünüdür. Mesleğin icra edilmesi aşamasında da insan bu tür olumlu ve düşüncelerle etkileşim halindedir. Kişinin mesleğinden duyduğu memnuniyet, elde ettiği haz ve basan faktörleri, olumlu duygusal süreçler yaşaması açısından önemlidir.

Yaşamın en önemli temel amaçlarından biri de mutlu olmaktır. Mutluluğun birey olarak tek başına elde edilmesinden ziyade, toplumsal anlamda kazanıma yönelik çaba içinde olmak, bireysel mutluluğu da beraberinde getirecektir. Bu nedenle ki, meslek seçiminde zihin süreçlerine göre hareket etmek ve bilinçlenmek, bir başka deyişle toplumsal mutluluğa hizmet etmek demektir. Gelişmiş ülkeler meslek seçimi ve eğitim konusundaki bilgi birikimlerini bu bilinçten hareketle geliştirmekte olan ülkelerle paylaşmalıdırlar.

"Dünya uluslarının mutluluğuna çalışmak, bir başka yönden kendi huzur ve mutluluğuna çalışmak demektir."

Atatürk

Olumlu düşünce, olumsuz düşünceden çok daha yüksek enerji ^yutuna sahip bir zihin sürecidir. Kişinin olumlu düşünebilmesini etkileyecek en önemli unsurlardan biri de geleceğe ilişkin ümidi-

oimasıdır. Bu geleceğe ümit ile bakabilme özelliğinde insana en eden konuların başmda yine meslek kavramı gelmektedir. aynı zamanda yaşamı anlamlı hale getiren önemli bir uğraş

29

Ethem Kocabaş

alanıdır. Meslek insanın yaşamında bir hedef belirlemesini sağlar. Bu hedef bireysel, toplumsal veya evrensel ölçülerde olabilir ve de ümi-di besler. Ancak zihin sürecine uygun meslekle etkileşen bir beyin ya~ samında büyük evrensel hedefler belirler ve yılmadan onun peşinden koşar. Bu aşamadaki bir beyin artık başarılı ve başarısız tanımlama-larını yaşamından çıkartmıştır, her an bir deneyimleme halindedir.

Zihin sürecine uygun meslekle etkileşim kişiyi bölgeden, şir-ketten ve coğrafyadan bağımsız hale getirir. Arayan insan profilin-den, aranan insan profiline yükseltir. Aynı zamanda zihin süreçleri-ne bağlı olarak meslekle doğru etkileşim, yaratıcılığı ve çözüm üre-tebilme yeteneğini de destekleyeceğinden, kişi geleceğe daha moti-ve adımlarla ve ümitle ilerleyebilecektir. Bu farkındalık kişinin bu-lunduğu anı en verimli şekilde yaşayabilmesi ve değerim bilmesi için önemlidir.

Zihin sürecine bağlı meslek analizi bir insanın ve Ülkenin ge-leceğinin teminatıdır. Bu bir bilinç durumudur. Peki insanların bi-linç seviyeleri nelerdir, biraz da bu konuyu paylaşalım.

İnsanların Bilinç Seviyeleri

Bilinç seviyelerini bilmek insanın kendisini tanıması anlamın-da yol göstericidir. Bilinç seviyelerini pek çok konu için ele alabi-lirsiniz. Anne ve baba olmanın bilinci, yönetici olmanın bilinci, li-der olmanın bilinci, siyasetçi olmanın bilinci, insan olmanın evren sel bilinci gibi çok değişik başlıklarda değerlendirilebilir. Benim kitapta bahsettiğim bilinç seviyeleri, insanın zihin süreçlerini bum

30

Zihnin Şifresi

daki bilinç aşamalandır. Buna kendini bilme bilinci de di-... , insanların zihin süreçleri anlamındaki bilinç seviyelerini enelükle üç kademede değerlendirebiliriz.

1 Sahip oldukları zihin süreçlerini ve potansiyellerini bil-ediklerini bilmeyen insanlar: Bu boyutta yaşayan insanlar bil-mediklerinin idrakmda olmamakla birlikte, düşünsel ve duygusal güçlerinin de farkında değildirler. Sadece bedensel olarak yaşamla-rım devam ettirirler. İhtiyaçları bedensel ve maddi anlamda nesnel-dir Leonardo Da Vinci bu boyuttaki insanlar için, "Temel bedensel ihtiyaçlarını görmek için yaşayanlar" benzetmesini yapmıştır. Yine Pascal bu durumdaki insanları, "Hiçbir şey bilmeyen cahiller" olarak ifade etmiştir. Bu kişilere insan beyni, zekâ, yaşamı yönetmek, bilim, kuantum, bilinç, karakter, merak gibi zihin süreci için önemli olan kavramlardan bahsettiğinizde çoğu kez sizi anlamakta zorlanırlar ve-ya dinlemeye istekli değildirler. Bu konulardaki bir konferansı din-lemektense alışveriş merkezine gitmeyi, dolaşmayı veya eğlenceye gitmeyi tercih ederler. Bilmedikleri yeni konularla ve kavramlarla karşılaşmak, geçmiş yaşamlarını sorgulamaları gerektirebileceğinden, hatta değişimi destekleyeceğinden bazen tedirgin oldukları, bu nedenle de çoğu kez tercih etmedikleri bir durumdur.

2. Zihin süreçleri ile ilgili bilgi sahibi olan, ama bnıra yaşa-mında uygulayamayan veya nasıl uygulayacağını bilemeyen in-

n ar: Bu aşamadaki insanlar zihin süreçleriyle ilgili kimi zaman okudukları, kimi zaman izledikleri veya dinledikleri bilgilerden do-an konu hakkında kısmen fikir sahibidirler. Ancak bu bilgiyi ya-^ a^nda nasıl uygulayacaklarını bilmemektedirler. Bu kişilere yol

31

Ethem Kocabaş

gösterilmesi, yöntemler konusunda Örnekleme yapılması gerekir. Ge üşmekte olan ülkelerde bu noktada medyaya çok iş düşmektedir.

3. Zihin süreçleri hakkında yeterli bilgiye sahip olan ve bu-nu yaşamında uygulayan insanlar: Bu insanlar zihin süreçleri ile ilgili konularda gayet bilinçli bir yaşam sürmektedir. Genellikle yaşamlarında motivasyon ve mutluluk sorunu yaşamazlar. Zorlukları aşılamak bir basamak olarak görürler. Başarısızlık kavramını bayatlarından çıkartır, bunun yerine deneyim kavramını kullanırlar. Bu bo-yut çoğu kez dâhilerin bilinç seviyesidir. Bir başka deyişle Pascal'm deyişiyle bütün ilimi Öğrendikten sonra, kendisinin bir şey bilmediğini anlamış olan insanın boyutudur bu. Beynimiz sonsuzlukla beslendiğine göre ne kadar çok şey biliyor olabiliriz ki? Tevazu bilgi bo-yutunda en çok bu aşamada kendisini göstermektedir. Zihin süreci konusunda bilinçli uygulayıcı olan kişiler, neden yaratıldıkları, nereden geldikleri ve nereye gidecekleri gibi derin soruları sorarlar kendilerine. Bu soruları onların yaşamlarında sürekli yeni değişimleri meydana getirir. Bu değişimler Üeriki bölümlerde bahsedeceğim üzere zihinsel doğum ve zihinsel yaşam boyutunun evreleridir.

Bu Üç zihin süreci bilinç seviyesi, insanın yaşamayı seçeceği bir olasılık olarak her insan için mevcuttur. Yani insanlar bu bilinç seviyelerinden hangisinde yaşamak istediklerine kendileri karar verirler ve seçerler. Kuantum mekaniği de tam bu noktaya işaret etmektedir. Olasılıklardan seçim yapabilen ve bazı insanların deyimiyle tesadüf olarak adlandırılan yaşamın sürprizlerini yönelebilenlerdir. Önce kendini keşfetmelisin, der kuantum mekaniği. Burada çok önemli bir başka konu daha vardır. Sizin hangi bilinç olasılık boyutun

32

Zihnin Şifresi

1 seçtiğiniz kadar, çevrenizdeki insanların da hangi bilinç boyutunda yaşadıkları çok önemlidir. Bunu bir örnekle, zihinsel süreçleri konusunda bilinçli uygulayıcı olan diğer bir kişiyi ele alarak inceleyelim. Bu iki kişi arasındaki paylaşım gerek aile hayatında gerek iş hayatında, bedensel anlamda fiziki olarak aynı düzlemde durmadan Öteye gidemeyen bir birliktelik şeklinde olacaktır. Bu nedenle bilinç düzeyi üst seviyede olan kişi, bilinç seviyesi daha düşük olan insanları yüksek bilinç düzeyine çekmeye gayret etmelidir. Aksi durumda sahip olduğu yüksek bilinç seviyesi onu diğer insanlardan tarafından anlaşılmasız kılarak yalnız bırakacaktır. Sosyal iletişim zekâsındaki esneme yeteneği de tam bu noktada kendisini gösterir. Her bilinç durumundan insanla iletişim kurabilmek önemlidir.

"Bilinç olasılıklarından hangisini seçmek istediğiniz sizin seçiminizdir." Kendi adınıza yapacağınız tercihleriniz aynı boyutta yaşamayı tercih eden diğer insanları da size çekecektir. Bu günlerde çok popüler olan "Çekim Yasası" adlı Öğretide de aslında anlatılmak istenen budur. "Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim" sözü de tam bu noktaya işaret etmektedir.

Burada önemli bir konuya daha dikkat çekmek isterim. Bulun-fağunuz coğrafya, ailenizin bilinç düzeyi ve dünyaya geldiğiniz temel düzeyde* olasılıklarından özgür seçim yapmanızın önünde engel görünmez. İnsan ekonomik olarak çok zor şartlarda, önem verilmeyen bir coğrafyada yaşama merhaba demek munda kâabılır. Tüm bunlara rağmen zorlukları yükselmek için

33

F:3

Ethem Kocabaş

bir basamak gibi de kullanılabilir. Ancak zorluklar ve yetersiz çevresel koşullarda bu örneklemeyi başarabilmiş kişi sayısı, insanlık füsuna bakıldığında çok azdır. Bu konuda bilinçli uygulayıcılar arasında olanlara büyük iş düşmektedir. Bilinçli uygulayıcılar mı mamalıdır ki, bu bilinç seviyesi ancak çevrelerindeki insanları bilinçli uygulayıcı olduğu anda kendilerine mutluluk verecek ve tüm tansiyellerini ortaya çıkartmalarına destek olacaktır. İnsanı anlaşılmasız olmaktan çıkartacak ve sosyal iletişim zekâsını destekleyip oluşturabilecek olan çevresindeki insanlarla gerçekleştireceği paylaşımlardır. O

halde başka insanların mutluluğu için çalışmak temennisi başka bir açıdan bakıldığında aslında insanın kendi mutluluğu için çalışması anlamına da gelmektedir. Bunun aksi bir düşünce tam benmerkezli ve sürekli tatmin edilmeyi bekleyen, ama mutlu olma-yı bir türlü öğrenemeyen egoların demir parmaklıkları ile örülü bir yaşam kuracaktır insana. Bu nedenle bütün tinsel yaklaşımlar da tarih boyunca hep aynı mesajı vermektedir. İnsanlarla paylaşım içinde ol, bilmediğinin öğrencisi, bildiğinin öğreticisi ol. Ama unutma ki, bilgin arttıkça ne kadar az şey bildiğini çok daha iyi idrak edeceksin. Bu aslında yaşamında bilinçli uygulayıcı olma yolunda ilerlediğinin ta önemli delilidir, der tinsel öğretiler.

Yaşamınız adına bilinç düzeyi olasılıklarından seçim yapmadığınız sürece, yaşamınız diğer insanların seçimlerine bağlı olarak sekillenecek ve bunun sonucunda genellikle düşük enerji seviyenin sınırlarında kaybolma ihtimaliniz artacaktır. İşte bu sizin ; dinizi sıradan görmeye başladığınız atıdır. Ben neyi değiştire * ki Öğrenilmiş çaresizliği de yine bu seviyede insanı esareti altına j

34

Zihnın Şifresi

•eild^ini b'lenm, arkasından gidiniz. Bütüğünü bilmeyeni, uyandık. Bilmediğini bilene, öğretiniz. Bilmediğini bilmeyenden, kaçınız:'

KONFÜÇYÜS

İş Yaşamında Zihinsel Bilinç Seviyelerinin Önemi

Mesleki anlamda zihin süreçleri ile ilgili konularda bilinçli uygulayıcı olmak, basan, yaratıcılık ve mutluluk için önemli bir gerekliliktir. Bunu desteklemek için öncelikle şirketlerin eğitim departmanları, düşünsel ve duygusal anlamda çalışanlarının kendilerini keşfetmeleri için onlara zihin süreçleri konusunda eğitimler aldır-mazdılar. Sonrasında almak diğer şirket eğitimlerinin de bu zihnin süreçleriyle entegreli olması gerekir. İnsan beyninin çalışma prensipleri, karakter özellikleri ve karakter özelliklerinde esneme konusunda bilgili olmayan bir çalışana, liderlik, takım çalışması tarzı eğitimler aldır-mak, bilginin eyleme dönüşmesinde yeterli olma-yacaktır. Ancak zihin süreçleri konusunda kendisini bilen bir kişi, teknik veya kişisel gelişim konularına yönelik şirketinin kendisine ayıracağı eğitimlerden maksimum verimi alabilecektir. Dolayısıyla '* yaşamında çalışanların zihin süreçleri konusunda bilinçlenmesi firmaların eyleme dönüşmesi açısından çok önemlidir. İletişim, takım liderlik, sunum teknikleri, yaşam koçluğu, motivasyon Çok şirket eğitiminin temelinde zihin süreçleri yatar.

35

Ethem Kocabaş

Okul Öncesi Dönemden Üniversiteye, Eğitimi »el Bilinç Seviyelerinin Önemi, ügünü & insanların sahip oldukları beyin gücü(A

Bu »edenle eğitimi bü—» ^ ^

ve işlev, duygu, karakter öz^e ^ ^

natodado- oin^an önen*g

^kUayatia ^'-^1 .»e *****

«suda bağ.ar -^"J her ffiriu bi,gi™ yi»

ta kata hafzada yer - Bey ^^^

ve gerece gen «^U«^-*^ »*

dr. Bu i* zaten çağda lg V ^ ^^

Karakter özellikleri Öğrenme modelleri

İnsanlar kendi karakter özelliklerine ve öğrenme modellerim bağlı olarak bilgiyi içselleştirirler. Bir eğitimci psikolojide ve tipo-lojide tanımlanan karakter özelliklerinin neler olduğunu; bunla* ar3' smda esnemek suretiyle bilgi aktarımını nasıl gerçekleştireceğinin' ' miyorsa, öğrencileriyle bilgi ve deneyimlerini sadece kendi karakter özellikleri ile paylaşacaktır. Bu durum okul Öncesi eğitimden, üniversiteye her türlü eğitim uygulaması için geçerlidir. Eğitim süreci açılımında yetersizse öğrencilerden kendi karakteri ile uyum sağlayamayanlarla verimli bir etkileşim sağlay

36

Zihnın Şifresi

Çünkü eğitim sadece kendi karakter özelliğinde dersi anlatacak. ^ ^ ^ ^^ anlatılanları içselleştiremeyecektir. Aylacak, öğrenci olarak ifade edilen görsellik, işitsellik, işitsellik ve muhakemecilik durumları için de söz konusudur. h'SSe Eğitim yaşamının bir de yüksek öğrenim safhası var. Üniversiteler bilginin yaşanarak ve tartışılarak içselleştirildiği yerler olmamıştır. Bu noktada da üniversitelerin özellikle şirketlerle entegreli olarak, teori ve pratik konularda dengeli tarzda bir eğitim uygulamaları önemlidir. Aksi durumda mesleki anlamda bilinçli uygulayıcı durumunda olabilmek için, üniversite sonrasında deneme yanılmaya dayalı uzun bir sürecin geçirilmesi gerekmektedir. Bu süreç'te de ne kadar verimli sonuçlar doğuracağı tartışma konusudur. İnsan odaklı bir mesleğin eğitimi, eğitim sırasında çok sayıda insanla etkileşimin gerçekleştirilmesine ortam sağlamalıdır. Zira insanın üzerinde deneme yanılma yöntemiyle mesleki bilgi derinleştirilemez.

Tüm bu nedenlerden dolayı eğitim bilimleri açısından eğitimcilerin insanın zihin süreçleri hakkında bilgilenmeleri çok önemlidir. 21. yüzyılın eğitim bilimci anlayışında kuantum, psikoloji, nöroloji, genetik ve bilinç bilimi konuları ön plandadır. Dünya eğitimde diplomalarda eşlik arayışı içerisinde. Mühendislik diplomanız her yerde geçerli bir mühendislik diploması olmalıdır. Çünkü artık dünya bilgi ve iletişim anlamında küçülüyor, şirketler ise birer dünya şirketi haline gelmeye başladı. Tüm bu konularda eşzamanlı olarak kendini geliştirmeyen ülkeler genç nesillerini geleceğe hazırlayamamaktadır. Beyin gücü olarak geleceğe hazırlanamayan bir ülkenin anlamı nedir? Var, I'ndan söz edilebilir- 21 yüzyılda bağımsız olabilmek için 1* g-ye' e'^t, me' değişime ve gelişmeye açık beyinlerle mümkün'dür- Yıl'e ülkelerin ekonomik güçleri de, insanların

37

Ethem Kocabaş

zihin süreçlerim ne kadar kullanabildiği sorusu ile yakından ilgili Birileri üretir, diğerleri tüketir. Ekonomik güç, üreten tarafta olm gerektirir. Bu üretim ne kadar dışa bağımlı değilse, ülke ekonomisi anlamda o kadar güçlü ve bağımsız olmaktadır. Bahsettiğim üretim bilim ve sanat başta olmak üzere, her meslek alanındaki üretimdir

Okul Öncesi Dönemden Üniversiteye, Ailede Zihinsel Bilinç Seviyelerinin Önemi Bir anne ve baba her şeyden önce kendi zihin süreçleri konusunda bilinçli uygulayıcı durumda olmalıdır ki, hem çocuklarına nasıl bir rol model olduklarını bilsinler hem de çocuklarının kendi-sini keşfetmesine destek olabilsinler. Anne babalar yine bilmelidirler ki, okul, çocuklarının zihin süreçleri konusunda bilinçli uygulayıcı olmalarını sağlayacak öncelikli yer değildir. Öncelikli yer ailedir. İlkokul aile, ilk Öğretmen anne ve babadır. Çocuklar yaşananlardan öğrenirler. Yedi yaşına kadar olan dönem, çocuklarımızın karakter özelliklerinin oluşumunda çok önemlidir. Bu durum çocukların zihin süreçleri anlamında gelişmeleri açısından en önemli dönem, evde aileleri ile birlikte geçirdikleri anlamına gelmektedir. Anne ve babalar, çocuğunuz adına yapabileceğiniz en büyük iyilik zihin süreçleri konusunda kendinizi geliştirmenizdir. Zihin süreçler anlamında kendinizi geliştirmemeniz halinde, farkında olmadan çocuğunuz kendi zihin süreçlerinizle sınırlayacak ve belki de potansiyellerini istemeden yok edeceksiniz. Benzersiz olma özelliği benzer olmaya yönelteceksiniz.

Bu bölümü tamamlarken zihin süreçleri konusunda bu menin, 21. yüzyılın dünya anlayışında nöroloji, gen bilimi» p

38

Zihnın Şifresi

bilimi ve kuantum mekaniği alanlarında gerçekleştirilecek işi, bilinç ^^^ sağlanabilmesini bir kez daha hatırlatmak isterim. Ortak bilimleri, fen bilimleri, tıp bilimleri ve davranış bilimleri Male'a üa insanı ortak çalışmalarla yorumlamaya ve anlamaya çağırıyor" dır zira bu konuda bilimde gelişmiş

ülkelerin yöntemi ve İŞU ımı budur. Yine her insan kendini keşfetme yolculuğunda ya-lağı araştırmalarda sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için, tüm bu bi-rsel alanlarda yapılan araştırmaları eşzamanlı incelemelidir. Bu konularda çok sayıda çapraz okumalar gerçekleştirmeli, eğitimlere ve seminerlere katılmalı, mümkünse yurtdışındaki çalışmaları yakın-dan takip etmelidir. İnsanlık olarak beynimiz hakkında bugün sahip olduğumuz bilgilerin %90'ma son yirmi yılda ulaşıldı. Bu nedenle her ne konuda olursa olsun insanın düşünsel ve duygusal potansiye-line yönelik tüm çalışmalarla sonuçlan, günümüzdeki bilimsel araş-tırmalardan elde edilen son veriler ışığında tekrar değerlendirilmeli-dir. İnsanlığın beyin hakkında bugün sahip olduğu bilinç seviyesine kuamum mekaniği, bilinç bilimi ve genetik bilimi açılarından bakar-sak, bu alanlardaki ilerlemelerin hızı dikkate alındığında, 10 yıl son-ra bugünkü bilgilerimizin yetersizliği ileriki kuşaklar tarafından tek-rarlanan bir tespit olabilecektir. Özellikle dünyada belirli dönemler-de belirli coğrafyaların kendi yaşam koşullarına ve şartlarına göre geçtirdikleri eğitim uygulamaları, yeni bilimsel bulgularla, kültürel ilerlerde işin içine katılarak her coğrafya için tekrar yorumlanma-' »r. Eğmm evrenseldir ama birikimleri ve uygulanabilirliliği açısım-J^ Kref olma özelliği de dikkate alınmalıdır. Genetik kayıtlardaki J>gm ıkler, ancak bu bakış açısıyla ve bunu idrak etmiş bir eğitim 5'y,a ^a™ gelişimine katkı sağlayabilir.

39

Ethem Kocabaş

İKİNCİ BÖLÜM

İNSANIN BENZERSİZLİĞİ

Her İnsanın Benzersiz Bir Şifresi Var!

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren çözülmesi en zor şifre ile doğar. Üstelik herkesin şifresi de farklıdır. Bu şifrede sadece rakam-lar yoktur. Duygular, ruh, düşünceler, zekâ, beyin, karakter, nöron-lar, genetik kayıtlar ve evrensel ışık vardır. Bu şifre zihin süreçten-nin şifresidir. Şifrenin çözümü kısmen anne ve baba olmak üzen çocuğun çevresinde etkileştiği kişilere aittir. Büyük bölümü ise ço-cuğun kendisine aittir. Çünkü şifreyi tanımlayacak olan çocuk kendisidir. O halde bu şifrenin kriterlerini çocuğumuza tamtam m için önce yetişkinler olarak bizler şifrenin detayları hakkına gîmizi artırmalı ve hatta kendi benzersiz şifremizi çözme ıy linçli bir rol model olmanın sırrı buradadır. İnsanlar dâhile" ve Üstün olarak görmeye meyillidirler. Bu geçmişten ben

40

Zihnin Şifresi

i i bir öğrenilmiş çaresizliktir. Genetik anlamda zekâ bo-

" °Tdlbulihinse\ farklılık makul görülebilir. Ancak dâhileri orta-

TTka^tan en önemli gerçek zihin süreçlerine uygun alanlarla etki-

^ dir Bilinmesi gereken ve her seferinde tekrarladığım önem-

. bi, i de her insanın evrende benzersiz olma özelliği ile eşsiz var,lk

olduğudur. Bu bilinç sıradan olarak görülen insanı beyin performansını üst

düzeyde gerçekleştiren insanların seviyesine yük-seltecek bakış açısının ilk

aşamasıdır. Dâhiliğin karşılaştınlabilir öl-çüleri yoktur. Kimse Einstein'ın

dehası ile Edison'un dehasını kar-sılastıramaz. Michelangelo'nun dehası ile

Mimar Sinan'ın dehasj arasında ölçülebilir bir bağ kurmak mümkün değildir.

Örneğin Shakespeare Kral Lear'de şöyle söyler:

"Bakamam gözlerim yok. Yoksa rezillik denen şey Kendini ölümle ortadan kaldırmak nimetinden de mi yoksun? Oysa zorbanın gazabını atlatmak, gururlu iradesini bozmak için Sefaletin elindeki tek tesellidir bu."

Buna karşın Atilla İlhan "Ben sana mecburum bilemezsiiv"de şu şekilde ifade eder kendini:

"Ne vakit bir yaşam düşünsem Bu kurtlar sofrasında belki zor Ayıpslz fakat ellerimizi kirletmeden ^ vakit bir yaşam düşünsem Su* deyip adınla başlıyorum |Çjm sıra kımıldıyor gizli denizlerin Hayat başka türlü olmayacak Be^ana mecburum bilemezsin.»

41

Ethem Kocabaş

Kimse bu iki söz ve duygu üstadının eserlerini ve düşünSe) A gusal süreçlerini kıyaslayamaz. Hangisinin üstün olduğu tart cevap aranmaması gereken bir sorudur. Aynen sizin yazdığımı zersiz düşünsel ve duygusal edebi eserleriniz gibi. Bugün insani" büyük çoğunluğu kendini sıradan yaratılmış ve benzer özeilivı sahip bireyler olarak görmekten vazgeçmelidir. Bunun için inşa ı ğm ihtiyacı olan şey zihin süreçleri anlamında kendisini keşfetm sidir. Değerlisiniz, çünkü benzersizsiniz. Evren sizin benzerinize a la tanıklık etmedi ve etmeyecek. Nasıl sıradan olabilirsiniz ki?

Hangi konularda benzersiz olduğunuzu merak ediyorsanız is-te size benzersiz Özellikleriniz...

Benzersiz Şifreleriniz

Düşünse! Benzersizliğiniz

Evrenin bilinen tarihinde dünyaya gelen her insan benzersiz olma özelliğine sahiptir demiştim. Bunun en önemli boyutu düşün-sel benzersizliktir. Fiziki anlamda ulaşılması ışık hızı ile milyarlar-ca yıl süren yıldızlar, bir anda insan beyninin hayal gücü ile ruhsal ve düşünsel boyutunun içine girebilmektedirler. Beynimiz nöronlar arasında oluşturduğu bağlantı ağları (sinaps bağlantı ağı) itibariyi her insanda benzersiz olma özelliğine sahiptir. Herhangi bir insan beynindeki bağlantı ağının benzerine sahip bir başka insan ev yoktur. Bu benzersizlik, özellikle sanat eserlerinin taklidim vm sız kılar. Mozart'ı çaldığınızı düşünürsünüz ama asla Mozart g lamazsınız. Bu ifadeyi birlikte müzik zekâsını paylaşırın ^ Suna Kan'dan duyduğumda, çok Önemli bir bilimsel gerçeğ

42

Zihnin Şifresi

kendileri, JU"»- ~ . . . _.

? de de karşılık bulmaktadır. Her insanın beynindeki no-

- Suna Kan 'i doğrulayan bu yaklaşım günümüzde nö-^^'lan'kaynaklanan bağlantı ağının farklılığına nöroloji bitimi de

iOTl'i" . . ? " _ J0t-," cinanc -minin hpn7f>rin.e>

^ t ekmetedir. Kainatta, beyninizdeki sinaps ağının benzerine

d,kkat çe doğmadı ve doğmayacak demiştim. Bunun baş-

sahıp başKa DH e

bir şekilde ifadesi Mozart' ı kimsenin Mozart gibi çalamayacağıdır.

Çünkü Mozart'ın eserlerini çalarkenki düşünsel ve duygusal zihin sü-lei ^,3 jam olarak modellenemez. Siz, çocuklarınız ve dünyada-ki tüm insanlar bu eşsiz düşünsel benzersizliğe sahipsiniz. Bu benzer-sizliğinizden dolayı kendinizi kimseyle karşılaştırmayın, kendinizi keşfetmeye çalışın. Günümüzde eğitim bilimlerindeki en önemli yan-lış bu noktada yapılmaktadır. Benzersiz olan insana düşünsel benzer-sizliğini sergileyeceği eğitim faaliyetleri ile destek olmak yerine, ben-zer düşünsel süreçleri sergileyeceği eğitim uygulamaları ile destek olunmaya çalışılmaktadır. Bunun nedeni de ölçme kaygısıdır.

Duygusal Benzersizliğiniz

Acı, sevgi, şefkat uygulanan tüm insanlar için ortak bir alfabe gibi gözükse de, harflerin (nöron) birleşiminden oluşan kelimeler (sinaps) her insanda farklıdır.

Acıya, sevgiye eşlik eden hayaller de yme beynin düşünsel ve duygusal

benzersizliğinden dolayı her in-sanda farklıdır. En mutlu olduğunuz anı hayal

edin dendiğinde her «»anın hayali farklı olacaktır. Örneğin bir ev hayal edin

dendiğin-du hCr lnsan,n galinde canlandıracağı ev farklı olacaktır. O halde

^ygulann da tam olarak birebir modellenmesi imkânsızdır. Bu ne-*a b'r so ^^ ^

^ ^ lstanbul'u anlatamaz. Buradan baş-***" oJaTt T* gClmektedir- banların

özellikle duygusal anlamda lrb,rlerini Yamalan mümkün müdür?

43

Ethem Kocabaş

"Seni anlıyorum" sözü tam olarak ancak alfabedeki harfi zmda olabilir. Gerçekte özellikle duygusal anlamda insanı ta rak anlamak asla mümkün olamaz. Bu insanın duygusal anı benzersizliğinin bir sonucudur. İnsanlar arasında yaşanan n^v düşünsel ve duygusal sorun da, insanın karşısındakinin ne diki' günü veya hissettiğini tam olarak anladığını sanmasından kav lanmaktadır. İnsanların

düşünsel ve duygusal benzersizliğini Kli-ğiniz anda, önyargılarınızdan ve farz etmelerinizden de kurtulabiy sını2. Bu ilişkilerinizi olumlu yönde destekleyecek ve hayata dah pozitif yaklaşmanızı sağlayacak bir sırdır aslında.

Bedensel Benzersizliğiniz

Hepimİ2 aynı bedensel Öğelere sahipmişiz gibi gözükse de, parmak izindeki benzersizlik bu durumu değiştirmektedir. Gerçi si-luetler de benzersizdir. Çünkü fiziksel oluşumlarının yanı sıra, duy-guların ve düşüncelerin dışavurumudur siluetler. Dolayısıyla insan-lar bedensel anlamda da benzersizdir.

Bu benzersizlikleriniz veya başka bir deyişle şifreleriniz si?

ne söylüyor dersiniz?

- Çok değerlisin.
- Her insan eşsiz ve benzersizdir. Eşsiz olma anlamada ı başkalarından üstünsün ne de başkaları senden üstün. . Edison ile Einstein'ın dehalarının farklılığı, eşsizliği ve zersizliği gibi bir durumdan bahsediyoruz. Bizi kims y yaslama. • Bizi keşfet.

44

Zihnın Şifresi

Çocukların ve ailen dahil çevrendeki insanların şifrelerini anlamaya çalış, kendilerini keşfetmelerine yardımcı ol.

- Eğitim ve bilgi bu keşifte sana en çok destek olacak yar-dımcıların, onun için araştır, oku, sorgula ve merak et.
- Meslek seçerken bize dikkat et. Bizler mutluluğunun ve yaratıcılığının anahtarıyız. Bize rağmen mutluluğu arama, bulamazsın.
- Mesleğinde benzersizliğini ortaya koy. Bizler yaratırız ye-ler ki seninle konuşmamıza fırsat ver.
- Yaratıcı birey olman için sana yol göstereceğiz.
- Diğer insanların duygu ve düşünceleri hakkında farz etme yanılgısına düşme. Zihnini olumsuz düşünce ve duygularla meşgul edip negatif enerji ile yükleme. Negatif düşünceli, bardağın hep boş tarafını gören beyinlere önce dolu tarafı göster, görmek istemiyorsa onları kırmadan uzak durmaya çalış.

Zihin Süreçlerinin Açılımı

ahin süreçleri olarak ifade ettiğim insanın düşünsel ve duygu-°ttlllk,eri"iüÇana başlıkta toplamaktayım.

1. Merak alanları •Zekâ boyutları
2. Karakter özellikleri

45

Ethem Kocabaş

Burada meslek analizi açısından dikkat edilmesi o önemli nokta, mesleğin merak alanı, zekâ boyutu ve karaw

4

ligi anlamında gerektirdiği tüm süreçlerle, mesleği icra ede nin zihin süreçlerinin olabildiğince fazla uyum içerisinde ol *"
Örneğin kişinin merak alanı meslekle uyumlu, fakat ? v yutu ve karakter özelliği uyumsuzsa, basan, yaratıcılık ve m, ,1 , da o oranda az olacaktır. Uyumun fazlalığı başarı, mutluluk raticılığı arttıracaktır. Uyum fazlalaştıkça bilgiler beyinde birbi' i entegreli daha çok bağ kuracaktır. Kişinin bir Önceki sayfada bah tiğim üç zihin süreci başlığındaki açılımının, başka bir deyişle br zersiz şifresinin tamamen meslekle örtüşmesi sık rastlanılan bird rum olmayacaktır. Ama örtüşmesinin maksimum düzeyde olmasını dikkat edilmelidir. Burada Önemli olan kişinin zihin süreçleri açıV mımın, mesleğin gerektirdiği zihin süreci açıklmalarıyla ne ölçüde ör-tüştüğüdür. Bu örtüşme ne kadar fazla ise mesleğin kişiye uygunlu-ğu da o nispette artacaktır.

Merak alan, zekâ boyutu ve karakter Özelliklerinin taım her insanda olmakla birlikte, bazıları genetik veya yetişilen çevre faktörlere bağlı olarak diğerlerinden ön planda olmaktadır. Bu ko-nuya daha iyi açıklık getirmek için Türk Psikologlar Demeği Yöne-tim Kurulu Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Hale Aksuna

ile gerçekte^ diğim, Zekâ ve Zekâ Testleri konusundaki bir paylaşımından ona* li
bir bölümü sizlere aktarmak istiyorum.'*'
ltZekâ dediğimiz kapasitenin içinde pek çok beceriler * yürütme, hafıza,
yargılama, soyut düşünme, dikkat, antm
{*) 2006 yılında www.egitimatoilyesi.net' te yayınlanmıştır.
46

Zihnın Şifresi

«ütün bunl-nn toplamı bu kapasiteyi oluşturuyor. Nasü
»-'?'*". guştan kodlanmış olarak geliyorsa, har bir becerinin ka-
k'lV:lS'tede Luşwn kodlanmış olarak geliyor. Diyelim ki aynı ka-
P3511"'' C v var ama her birinde bu becerilerin dağılımı fark-
pasûcde üç ÇOCUK vd,
'^slTnedenle, kapasiteleri aynı olsa da çocuklar birbirinden fartcU özellikler
gösteriyor. Birisinin matematiği, diğerinin dil bece-a(crj ferinin soyut
düşüncesi veya akıl yürütmesi daha üstün olu-or Birinin hafızası üstün olurken
diğerinin algısal organizasyonu üstün olabiliyor. Diğer becerilerin kapasiteleri
de çocuktan çocuğa farklılık gösteriyor. Haklısınız, her çocuğun zihinsel beceri
boyutu farklı olduğu için her bir çocuğun keşfedilmesi gerekli."
İnsan Beyni
Şifrenin en gizemli bölümlerinden birisi beynimizdir. Bu gi-zem adeta evren var
oldukça tamamen çözülemeyecek bir bilmece olarak kalacaktır. Size çok kısa sahip
olduğunuz bu beyin mucize-sinden bahsetmek istiyorum. Beynimiz ortalama 1.3-1.4
kg. ağırlılı-İmdadır. Saniyede 400 milyar bit'lik bilgiyi işlerken siz beş duyu
organınızla çevrenizi gözlemlemek suretiyle sadece 2000-3000 bit'lik ** değen
isliyorsunuz. Başka bir ifadeyle beş duyu organınız ile ifin bıtgl ahsım
işlemenin çok üstünde potansiyeli olan bir güç-î» bol ^ ly0rUZ Beynimizin fcvnmh
olarak gördüğümüz gri renk-^munun adı korteks tabakasıdır. Beynimizde sayıları
galaksi-'zların sayılan ile ifade edilen milyarlarca nöron adını
47

Ethem Kocabaş

verdiğimiz sinir hücresi bulunmaktadır. Nöronları bir apa
saca bejj
tebilirsiniz. Ağacın yapraklarının ve dallarının olduğu bölüm"1 zeyen kısmına
dendrit, gövde kısmına benzeyen bölümüne'
adı verilmektedir. Bir de yine ağacın köküne benzeyen bir tat vardır nöronların.
Bizler yeni bir şey öğrendiğimizde iki nö sinda bağlantı oluşur. Bu bağlantıya
sinaps bağlantısı adı ve t tedir. Yapılan bilimsel araştırmalar göstermektedir
ki, insan be • deki nöronların birbiri ile kurabilecekleri olası sinaps
bağlantı « sı sonsuza uzamaktadır. Uç yaşındaki bir çocuğun beyinde tril
mertebesinde sinaps oluşmuş demektir. Bu bilgi her insanın bevic Özelliğinden
do\ayı sahip olduğu deba potansiyeli hakkındaki» önemli bilimsel veridir.
Dâhiler adeta insanlara bu noktada rol mo-del olmaktadır. Bence dâhiler yaratıcı
gücün sende yapabilirsin me-sajıdır insanlığa.
"Sonsuzluk, sonsuzluğu içint alan insandan başka bir sev defin*.'
Beyninizi için hayal etmek ile gerçekte deneyimlemek araşıl bir fark yoktur. Yine
yapılan araştırmalar göstermektedir ki, beş d: yu organınız ile çevreden gelen
enerji boyutlarına bağlı olarak, w ninizin belli bölgelerinde elektro-kimyasal
uyanlar oluşmaktadır- Cc lerinizi kapatıp gördüklerinizi tekrar hayal etmeniz
istendiğin»-1 ne yapılan bilimsel araştırmalar göstermektedir ki, beyniniz .
bölgelerde uyarılmaktadır. Bu bilgiyi hayal ettiğinizi, yaşıyor anlamında da
yorumlayabilirsiniz. Gerçek kavramının beyi açısıyla tanımı, sabit değişmez bir
nesnenin evrende ı ğımsız var olduğu kabulünden ziyade, düşüncenin yarattığı
48

Zihnın Şifresi

a-j, olarak düşünsel ve duygusal boyutta algısal gerçekli-.,^nc bag; ^ ^^^ bu
şekiide anlam bulmaktadır. Bu ba-
"'''' ^ ° m mekaniği ile de uyum sağlamaktadır. Algısal fark-
"lş ^ .t kavramını etkiler. Bir cisim düşünün bir yüzü tor-

aklarda gerçek Kavı* , . ? • , -
dreT yüzü mavi olsun. Kırmızı yuzune bakan insan içm bu cis-
""^ er ek rengi kırmızıyken mavi yüzüne bakan insan içinse cis-
m'n ercek rengi mavidir. Bu konuyu Bilinç Bilimi ve Kuantum Yak-
",nı çerçevesinde Sayın Dr. Saffet Murat Tura ile birlikte paylaş-
k cimcii bu paylaşımdan önemli gördüğüm bir bölümü size de aktarmak
istiyorum.'*'

E. Kocabaş: Günümüzde özellikle beyin ile ilgili son bilimsel çalışmalarda, beynimizin hayal ederek yaşadığı deneyimlerle beş dutu organından aldığı veriler çerçevesinde yaşadığı deneyimler arasında, beyin açısından bir fark olmadığı ifade ediliyor. Beyni-mize beş duya organı ile gelen verilerin, beyinde belli bölgelerde yarattığı etki ile, aynı olayı hayalinde yaşayan bir insanın beyinin yine aynı bölgelerinde aynı etkiyi yaratmasından söz ediliyor. Hat-la bu noktada su soru sorulabilir. Beyin için gerçek ne? Hayal etti-P mı, yoksa beş duyu organlarıyla algıladığı mı gerçektir, diye sor-tulanıyor. Gerçekten beyin bu Özelliğinden bahsedebilir miyiz?
Zaten yanıtın büyük bir bölümünü sorunuzda veriyorsunuz. h . 2aman!arda fonksiyonel beyin görüntüleme teknikleri çok ge-
SizJbeymgÖrÜmÜ,eme teknikleri sayesinde şahsın o anda yap-«se .şlem sırasında beyin hangi bölgesinin aktif olduğunu

,*rıl»HJawww1
3006,
v-egitimaîolyesi.net'teyayın,anmıştır

49

F:4

Ethem Kocabaş
ayırt etme imkânı doğdu. Bu meyanda da sözünü ettirin- ?
ö mı «pte bji
gileri ortaya koyan çalışmalar yapıldı. Yani beyin Ön tarafı ziyade karar alma, uzun vadeli plan yapma, hareket gibi if yonlanna dönük olarak çalışırken arka bölgeleri daha mi ilgili bölgeler. Normalde dış dünyadan veya bedenimizden V lanan bir algı meydana geldiği zaman, yani bilincimizde, iç d* mızda dışarıdaki bir olayla ilgili algı yaşantımız oluştuğunda V mizin arka taraflarında nöral bir aktivasyon meydana gelir Yan' sipüal lopta, temporal lopta, paretal lopta birtakım elektro-fızvol jik aktivasyonlar oluşur. Duyu organlarından sinir yollarıyla tki\ ro-fizyolojik sinyaller halinde gelen enformasyonların bu bölgeler de işlendiğini ve algı olayının böyle gerçekleştiğini ayrıntılı bir \$&i de biliyoruz. Halbuki imajinasyon sırasında veya hayal kurma esn.. sında, hatta rüya sırasında beyin ön ve alt taraflarından kalkan n yaller algıyla ilgili arka bölgeleri uyarırlar. Böylece bir nesneyi r yal etmemiz sırasında normal algı sürecinde aktive olan beyin böl leri aktive olur. Bilincimizde oluşan imajın nöral temeli budur. S malde enformasyon akışı beyinde ağırlıklı olarak arkadan Öne doğ-ru gerçekleşirken rüya gördüğümüzde akış önden arkaya doğru ote- Dolayısıyla imajinasyon sırasında yaşadığımız duyumlar, alg"*1 benzeyen durumlar, beyinde belli algı bölgelerin uyarılması^ taya çıkar. Sorunuz bize Matrix filmini çok hatırlatıyor. Müh'f beyin uyarılması diye bir mesaj vardır Matrix filminde. Ben re kesinlikle katılan bir insanım. Bunun çok doğru bit tespit nu düşünüyorum."

50

Zihnın Şifresi
eşsizliğin ve aratıksfz derin düşünmenin ürünüdür."
'Ger<;e(f'S isaac Newton
halde şöyle bir soru gelebilir aklınıza "yaşadıklarımı ben mi
m" bir başka ifadeyle "yaşadıklarım benim seçimim
^Kuamum mekaniğine göre evet. Siz çevrenizdeki nesneler, in-
^ I ve olaylarla ilgili var olan olasılıklardan seçim yapıyorsunuz,

di Or kuantum yaklaşımı. Bunun başka bir yorumlamış şekli de pozitif düşünce ve yaklaşımın, yaşamınızda pozitif deneyimler «imanıza imkân sağlayacaktır. Pozitif düşünceler pozitif insan ve olaylar, negatif düşünceler de negatif insan ve olayları çekecektir. Çünkü düşüncelerin frekansı vardır ve siz evrene hangi frekansı ya-yarsanız, evren de onunla uyumlu bir frekansla size cevap verecek-tir, "tasan hayal ettiğini yaşar," tanımlaması bunu en iyi şekilde ifa-de edebilir. Einstein der ki; "Hayal gelecekte olacakların Ön gösteri-midir." Çünkü hayal sizi evrende hayalinize uygun enerji düzeyleri ile bir araya getirir ve o hayali beş duyuşsal olarak da yaşar hale gel-menize ortam sağlar. Beynin kuantum mekaniği çerçevesinde algı-lıma sürecine ilişkin Boğaziçi Üniversitesi Fizik Bölümü Öğretim Üyeleri'nden Sayın Prof. Dr. Metin Arık ile birlikte paylaştığımız, "Kuantumun Varoluş Boyutu" başlıklı söyleşiden bazı önemli yer-
W Sİ2İn,e Paylaşmak istiyorum.^
•»mda"" mSamn bedCnSel °olarak varoluşu İle esnenin varoluşu al°m otonda fecilik yok. Çok ilginçtir ki, atomların da
a www.egitimmatolyesi net,Ie yayınlanmışnr
51

Ethem Kocabaş

birbirinden farkı yok. Atomlar da protonlardan elptt nötronlardan oluşuyor. Tüm protonlar da elektronlar d aynı, ama bunlar bir araya çok büyük sayılarda geldiği lıklar oluşuyor. Hücreler de yaklaşık birbirinin aynı olma. büyük yapılarda birleşimlerinden farklı oluşumlar meydana
o*-1
mektedir.
Görmemizi sağlayan ışığın yansımasıdır. Katı bir nesne
tığımızda sudan farklı olarak onu katı olarak algılamamızın
de, aslında oradaki atomların katı olmasıdır. Bir atomu elinize aU.
ğınızı hayal edin. Sıkma kalktığınızda sıkmanız mümkün deft.
dir. Neden sıkamıyorsunuz? Aslında klasik fizik yaklaşımıyla»
ya baktığınızda proton pozitif yüklü, elektron negatif yüklü, 1»
birbirlerini çekiyorlar. Hazır böyle bir çekim varken bende sıkıfı
zaman sıkışması lazım gibi gözükse de bu mümkün olamıyor, h-
antum fiziğindeki belirsizlik ilkesinden dolayı, aslında ikisinin av
sında bir itme kuvveti oluyor. Çünkü elektron tek bir noktada ta!.-
namıyor. Belirsizlik ilkesinden dolayı elektron bulut halinde W.
nuyor. Aslında sudaki atomda da bu katılık var. Fakat su ortamıK.
atomlar birbirlerinin etrafında kolayca kaydığı için su sıvı öafof
ne sahip oluyor.
Elektron bir bulut olduğundan, atom boyutuna indiğiniz -
man aslında hiçbir şeye tam olarak dokunmuyoruz."
52

E. Kocabaş: Yaşam bir algılaması süreci aslında. M*" ruhun çevreyi algılama şekli. İnsan beyni gözüyle gör "S yal ettiği arasındaki farkı algı düzeyinde ayırt edemi}'0 ?

Zihninin Şifresi

farklı değil Işık dediğimiz olay aslında birtakım
EVCİ ^İfttoşimler. Elektromanyetik bir dalga yani. Boşluk-ckktrnanyet^>^^^et.k
^^ Güneşten buraya kadar gele-
u gıdebı e ^ elektromanyetik dalganın frekans dedi-
*İİyOrTbüyüklüğü var. Saniyede kaç kere titreştiğini ifade ediyor *"'* .' Biz
insanlar çok küçük bir frekans aralığını görebiliyo-^ Gözümüz bunu ölçüyor.
Dolayısıyla elektromanyetik dalga çok "*" • _ Atom elektromanyetik bir olay.
Proton ve elektronlar elcktnk kuvvetlerle birbirine bağlanıyor. İki atom
arasında da elektrik-,el kuvvetler var. Dolayısı ile buradaki enerji
farklılıkları elektroman-yetik dalga olarak gözüküyor. Bu bizim algıladığımız
aralıkta ise bu-na renk olarak görebiliyoruz. Dünyamızın atmosferi ancak bu

dalga »alığında gelen ışığı aşağıya geçiriyor. Buradan hareketle biz başka bir gezegene gitsek kör olabiliriz. Görmeyebiliriz."

Yine bu konuda Dr. Saffet Murat Tura ile Bilinç Bilimi ve Ku-«ntum konulu paylaşımının bir bölümünü sizlere aktarmak isterim.'''

"Atom bombasının babası Von Neumann ile "VVigner isimli fi-
? silenn ve izleyicilerinin, kimilerinin Princeton yorumu da dediği
•kayışı, özgür irade de dahil olmak üzere 'çoğul evrenler' teori-
* kadar uzannları olan görüşleri var. Tabii buna karşılık bir Eins-
cı o an David Bohm'un tamamen nedensel ama 'yerel olmayan'
c U4mUm mekaniği yorumu da var. Von Neumann ve izleyicile-
c rödmger denklemlerine sadece kuantum olaylarını de-
Jf,lmda ^^'«yesi.net'te yaslanmıştır.
53

Ethem Kocabaş

-1 bizzat makrofiziksel ölçüm araçlanm ve hatta insan gfete. !ri de katmalry.z.
Yani insan gözlemci deneyin bir parçaMlt,,
ve kuantum ***** *<* ^ ^" ^ " ^ " ^
bizzat etkin rol oynar. Daha doğrusu ölçümde kuantum sıçramı
oVmas, demek gözlemcinin sistemle ilgili bilgi düzeyin, ^
demektir Dolaytstyla ölçümü meydana gelen kuantn™, ^m,
evrenin rastlanttsal olarak Şu ya da bu olasrhk d_8
brzzat msan gözlemcinin tutumuna, seçmrme, hatta b, ^
v h,, vaklasrmda insan beyni ayrıca mcetavmem,5,,.
^rr^Ss^^yanigenelgeçeröz.r,*
san, folk PSİKO j doğru ııç ^
-^"^^ILarLdabthnçö^^
Zin sözünü etügmrz g evrenin a,,
yaplyorve tüm evrem yo- abuudiiy
tif evrenlere bölünerek çoğul evrenle
,nsan vad,, ku^r ama va.k.nsan.k^a, ^
54

Zihnın Şifresi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. ŞİFRENİZ MERAK ALANLARINIZ

Merak Alanları

Merak alanı dediğimde kişinin sahip olduğu zekâ boyutlanna
tx»|lı olarak, yetiştiği çevrede etkileştiği kişi, olaylar ve nesneler
togniltusunda ilgi duyduğu alanları kastediyorum. Yetişkinlerde ise
" ?' 'V alanı çoğu kez zamanlarını ve paralannı harcamayı tercih et-
yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Merak, soru demektir.
1 gazeteciliğin 5nlk sorusundan yola çıkmanın, tipolojik ve
'# açıdan pek çok merak alanını desteklediğini söyleyebili-
lim merak anları her insanda mevcuttur. Önemli olan bunun
sıralamasının ne olduğunun bilinmesidir. Bu öncelik sırala-
*m tercihlerimiz ve mutluluğumuz açısından belirleyici ol-
"* sahipur. Bu nedenle meslek seçimi açısından da son
lr Şlfredir merak alanı. Merak alanları ile zekâ bo-
55

Ethem Kocabaş

yutları da yakından ilişkilidir. Örneğin sosyal iletişim ? v edebi zekâsı
gelişmiş olan bir İnsanın, Kim sorusuyl ı • ^ alanının gelişmiş olması
beklenebilir. Yine mantık-mat sının gelişmişliği Niçin sorusuna bağlı araştırma
ve PPIK,- ^ alanı boyutu, bedensel zekânın gelişmişliği de Nasıl son
hareket merak alanı boyutuyla ilişkilendirilebilir.
"İnsana, aradığı şeye bakarak değer biçilir,"
Mevlana
Merakın aşamalarım altı basamakta tanımlayabiliriz-

? Aşama: Neyi merak ettiğini bilmek. İnsan öncelikle süreçleri kapsamında kendi merak alanlarını keşfetme
? Aşama: Merakının peşinden koşmak. Araştırmak ve oku
? Aşama: Bilgi ve bulguları harmanlamak. Muhakem aşamada kültürel değerler de önemlidir.
? Aşama: Harmanlanmış bilgi ve bulgulardan, duygusal şünel anlamda kendi söylemini üretmek. Değişim ve
? Aşama: Birikimlerini paylaşma açmak. Kaynakça esin kaynağı oluşturmak.
? Aşama: Paylaştıkça başkalarının birikim, söylem * rımlarıyla gelişmek, değişmek ve merak edilen kon' kin yeni açılımlar, sorgulamalar üretmek.
Yukarıdaki merak aşamalarını birbirine bağlayan motivasyondur. Eğer bir insan kendi benzersiz düşünse sal süreçlerine bağlı olarak neyi merak ettiğini keşfe e
-1 Zira'm' vasyonu yaşamına kalıcı olarak davet etmiş olun
56

Zihnın Şifresi

telkin ve yönlendirmesine gerek bırakmaksızın
, ba'alannın .. , Yaşamını belirli bir meraka adanmış
. -1.çpt enerji ne uc&1^»- * !İ ^ rini keşfetmenin ötesinde,
başkalarının da kendileri-,r kendllen^estek ve r0, modej 0iurlar. Albert Einstein'ın oda-^'"büyük Ncwton posterı, merakın rol modele dönüşmesinde-ndir düğündür adeta.

5nlk

Kim-Nerede-Niçin ve Ne Zaman-Ne şekilde veya Nasıl-Ne ile.

Kim?

Kim sorusu insanların birbirleri ile olan etkileşimlerine yönelik hır merak alanı sorusudur. Bu kişiler insanlarla etkileşmekten mutlu ^tartar. İnsanların ne yaptıklarını merak ederler. Zamanlarını, bilgi-cini, tercihlerini insanlarla ilgili konu ve uğraşlardan yana kullanır-!» Bu merak alanı ön planda olan kişiler, insanlarla etkileşimin yo-tm olduğu doktorluk, avukatlık ve gazetecilik gibi mesleklerde da-L4 mutlu ve başarılı olabilirler. Çocuklarda bu merak alanının ön " -"> olması halinde oyun öncelikli tercih olmaktadır. Yine bu rae- "» on planda olan çocuklar oyuncaklarla etkileşimi tercih edi-* yanlarında onlara eşlik edecek, onlarla beraber oynayacak n|n olmasını isterler. l^manda bu merakı ön planda olan kişiler, başkalarının ne ^TJT 'İğİ dUyduğuna da dikkat ettiklerinden, insan fak-1 sat'\$- pazarlama görevlerinde de başarılı olabilirler.

57

Ethem Kocabaş

Kişinin bu merak alanına sahip olmasına ilişkin w
rim verebilecek bazı ipuçları vardır. Arkadaş gruplar 1 *i:'
lemeler, takım oyunları, başkalarının hayatına duyu] ? *''
olarak insan odaklı programlar başta olmak üzere ce ' r
basılı yayınlan takip etmek, dernek, kulüp üyelikleri ~
verilebilir.

Özellikle çocukların oynadıkları oyunlar bu m*

merak ahx

destekler. Oyuncaklar daha ziyade çocuğun bireysel olarak d yabileceği objeler olduğundan, genellikle bu merak alanım dvs'-bırakırlar. Oyuncaklarla Kim sorusuna bağlı olarak insan merak mm desteklemek istiyorsanız, çocuklarınızın, oyuncaklarını b çocuklarla birlikte oynayacakları ortamlar yaratmalısınız. Bu lamda Özellikle okul öncesi eğitim kurumları ve oyun evleri 6:> li bir yere sahiptir.

Nerede?

Aktivitenin yapıldığı yer ile ilgili bir sorudur. Dolayısıyla kânsal Özelliklere ilişkin geribildirim verir. Bu merak alanı önı da olan kişilerin, mekânlarla etkileşim gerektiren turizm, orga torluk gibi mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinde edebiliriz. Yine bu merak alanı ön planda olan çocuklar değiş i kânlarda bulunmayı tercih ederler. Özellikle gezi etkinlikleri t* rak alanı ön

planda olan çocukları mutlu eder. Aynı mekânda lan halinde de mekânın özelliklerine dikkat ederler ve önem"

Kişinin bu merak alanına sahip olmasına ilişkin ge verebilecek ipuçları arasında seyahat etmek, fotoğra Ç kânın düzenine ve görselliğine ilgi duymak gibi ugra* rak verilebilir.

58

Zihnın Şifresi

?? •« ve Ne Zaman?

VÇ ve bilgi edinmeye yönelik bir sorudur. Bu merak

Araşlim,a olan kişilerin, ileride mühendislik, yazarlık gibi bil-'ın ^^ ^yumnun on planda olduğu mesleklerde daha ba-h öleceklerinden söz edebiliriz.

• - ? bu merak alanına sahip olmasına ilişkin genbıldırım

, '^ en önemn aktivite okumaktır. Bu kişiler çok okumakla

dtii^aynı zamanda kişisel gelişimlerini destekleyecek her türlü

' a da katılmayı severler. Seminerlere katılırlar, müzeleri ge-

eAett idcvizyonda bilgi içerikli programlan seyrederek. Yine bu

*nfc alanı ön planda olan kişilerin çoğu zaman doğa ile de aralan

,,dir. Doğa merakın en yoğun olarak yaşandığı ortamlardan birisi-

ir. Bu merak alanı Ön planda olan çocuklar da çok soru sorarlar ve

, -aplarla etkileşmekten mutlu olurlar.

Bugüne kadar akademisyenlerle gerçekleştirdiğim zihin süre-(ğlı meslek analizleri çalışmaları göstermektedir ki, pek çok • için bu merak alanı önemli ve öncelikli aranan özellikler .-.-.-.j«fır.

Ülke olarak bu konuda en büyük eksikliğimiz, okuyan bir top---•nolma yolunda

dünya sıralamasında pek de iyi olmayan yerler-'nmamızdır. Ge,işmiş ülkelerde

insanlar toplu taşıma araçla-C g'derken. Ögle tatillerinde ve akşamları

evlerinde her an ki-"laktadırlar. 21. yüzyılda gerçek güç bilginin gücüdür.

Özel-S3Ş1 msan ^y™ ^in bir çıkmaz sokak gibi görsem de, bugü-ı>«ındaki

savaşlarda kullanılan gelişmiş silahlar ve gerçek-^dunyadaki idaresinin kimde

olduğu sorusu da, yine kimin ' g'ye Sahip olduBu sorusu ile yakından ilgilidir.

59

Ethem Kocabaş

Bilgisayar ve internet bu anlamda insanlığa büyük açılımlar ge-tirmekle

birlikte, ne şekilde kullanıldıkları önemlidir. Bu soruya doğ-ru cevap

verebilmek için şunun yanıtı aranmalıdır. Ben bugün tekno-lojik imkânlardan

bilgi edinmek ve kendimi daha iyi tanımak, mesle-ğimi daha iyi icra edebilmek

anlamında nasıl yararlandım? Bilgisayar ve internet sayesinde işimi daha iyi

yapabilecek ve yaratıcılığımı des-tekleyecek, hangi yeni kazanımları hayatıma

dahil ettim? Özellikle ülkemizde pek çok insan bilgisayarı ve interneti ya oyun

oynamak ya da sohbet etmek için kullanmaktadır. Bu noktada bilgisayar insan için en büyük zaman hırsızı haline gelmektedir.

"Bilgiye sahip olanlar değil, bilgiye aç olanlar dâhidir."

Ne Şekilde veya Nasıl?

Bu soru için hangi yöntem ile yapıldığına açıklık getirmeye çalışır. Aktîvitenin

hareket boyutuna yönelik bir merak alanıdır. Bu merak alanı Ön planda olan

kişilerin, Özellikle bedensel hareket ge-rektiren sporculuk, rehberlik gibi

mesleklerde daha mutlu ve başa-rılı olabileceğinden söz edebiliriz. Yine bu

merak alanı Ön planda olan çocuklar başta oyunlar olmak üzere, bedensel

aktiviteyi gerek-tiren etkinliklerle ve oyuncaklarla eşleşmekten mutlu olurlar.

Spo-run çeşitli dallarına da ilgi duyarlar.

Özellikle masa başı ve bedensel anlamda durağanlık gerekti-ren işler ile görev

tanımlamaları bu kişiler için uygun değildir.

Kişinin bu merak alanına sahip olmasına ilişkin geribildirim verebilecek

aktivitelere örnek olarak spor faaliyetlerini, doğa gezi-lerini ve yürüyüş

yapmayı verebiliriz.

60

Zihnın Şifresi

"Herkesin kafasına elma düşüyor ama kimse yerçekimini bulmanın peşine düşmüyor."

Kenan Işık
Ne ile?

Bu soru da olayın gerçekleştirilmesinde kullanılan maddeye ve-ya araca yöneliktir. Bu merak alanı ön planda olan kişilerin de, ileri-de belirli nesneler ile etkileşimin ön planda olacağı mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Yine oyuncaklar nes-nel oluşumlar olduğundan ortak olarak bu merak alanını desteklerler.

Kişinin bu merak alanına sahip olmasına ilişkin geribildirim verebilecek aktiviteler arasında koleksiyon yapmayı, belli zanaat konularına ilgi duymayı, imalat sektöründe çalışmayı, özellikle kı-yafet ve aksesuarlara önem vermeyi sayabiliriz.

Merak alanlarını nöroloji ve kuantum fiziği ilişkisi ile değer-lendirdiğimizde, yukarıda sayılan merak alanlarının beyinde hayal-le desteklenmesinden de bahsetmemiz gerekir. Yukarıda bahsedilen deney imlemleri ekonomik, coğrafi, ailevi veya sosyal nedenlerden dolayı beş duyuşsal olarak yaşama fırsatı bulamayan bir beyin, bunu hayalinde yaşayarak kendini tatmin edecektir. Bu nedenle insanla-rın ve kendinizin merak alanını sorgularken hayalleri de sorgulama-lıdır. Zihin süreçleri sorgulaması bilinç ve bilinçaltı boyutunda araştırma yapmayı gerektirir.

"İnsan merak etmelidir. Hayatını bir meraka adamamış insan yaşamış sayılmaz."

Haluk Bilgiler

61

Ethem Kocabaş
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
2. ŞİFRENİZ ZEKÂ BOYUTLARINIZ
Zekâ Kavramı

Zekâ dediğimiz kavram beyin süreçlerinin tamamını içeren ve destekleyen bir boyuttur. Zekânın ardındaki genetik etkileri İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genetik Anabilim Dalı Başka-nı Sayın Prof. Dr. Turgut Ulutin ile paylaştığımda, kendisinin konuya getirdiği Önemli açılımları şu şekilde Özetleyebilirim. Prof. Dr. Ulutin her şeyden önce günümüzde gen biliminin, zekânın genetik bir zihin süreci olduğunu tespit ettiğinden bahsetmişlerdi. Bugün zekâyı des-tekleyen çok sayıda genin tespit edilmiş durumda olduğuna, ancak bunların sayılmasının henüz mümkün olmadığına da dikkat çekmiş-lerdi. İleride bu genlerin sayılmasının da mümkün olabileceğini vur-gulamışlardı. Prof. Dr. Ulutin'e Zekâ konusunda Howard Gardner'ın Çoklu Zekâ Teorisi hakkındaki görüşlerini sorduğumda da, zekâya et-ki eden farklı genlerden dolayı çoklu zekâ teorisinin kabul edilebutf bir yaklaşım olma özelliğine sahip olduğunu söylemişlerdi.

62

Zihnin Şifresi

Zekâ konusunun nörolojik açıdan değerlendirmesini de yine İs-tanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Da-lı Öğretim Üyeleri'nden Sayın Prof. Dr. Banş Korkmaz ile paylaşma fırsatını elde etmiştim. Prof. Dr. Korkmaz da, Prof. Dr. Ulutin'i des-tekleyerek zekânın genetik bir faktör olduğunu belirtmişti. Prof. Dr. Korkmaz ayrıca Howard Gardner'ın çoklu zekâ yaklaşımının, insan beyninin korteks tabakasını işlevleri açısından parsellemek anlamın-da, kabul edilebilir bir bakış açısı olduğuna da dikkat çekmişlerdi.

Zekâ kavramının ardındaki tıbbi bilgilere bu kitapta uzunca değinmeyeceğim. Sadece bilmemiz gereken beynimizle ilgili bö-lümde de anlattığım gibi, beynimizde sahip olduğumuz milyarlarca nöron itibariyle her insanın düşünsel ve duygusal anlamda mucize-vi bir potansiyele sahip olduğudur.

Dilerseniz biraz da Howard Gardner'ın farklı zekâ boyutları yaklaşımını inceleyelim.

Farklı Zekâ Boyutları

Gelelim zihin süreçleri analizini gerçekleştirirken önemli bir açılım olarak ele aldığım Howard Gardner'ın çoklu zekâ yaklaşımı-na. Gardner zekânın farklı boyutlarının varlığından bahsetmektedir. Gardner'a göre insanın zihin süreçleri tek bir zekâ tanımı ile yeterli düzeyde ifade edilemez. Zira pek çok farklı

alandanda üst düzey basan-lar gerçekleştiren çok sayıda insan vardır. Gardner zekânın çeşitle-rinden bahsetmek gerektiğine yönelik bir teori geliştirir. Gardner'ın voklu Zekâ Teorisi adını verdiği bu yaklaşımda, aşağıda maddeler "alinde sıraladığım başlıklarda zekâ boyutlannın varlığından söz edil-medir. Bu başlıklarda her geçen gün zenginleşmektedir.

63

Ethem Kocabaş

Howard Gardner'ın teorisindeki zekâ boyutları:

- Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ
- Müzik-Ritim Zekâsı
- Mantık-Matematik Zekâsı
- Bedensel-Kinestetik Zekâ
- Tinsel Zekâ
- Sözel Edebi Zekâ
- Sosyal İletişim Zekâsı
- Doğacı Zekâ

Bunlar coğrafyadan ve kültürden bağımsız her insanda var olan evrensel zekâ boyutlarıdır. Unutulmamalıdır ki, zaman ilerle-dikçe, özellikle kültürel etkiler de dikkate alındığında, değişik zekâ boyutlarının varlığından bahsedilecektir. Örneğin nef s zekâsı diye bir zekâ boyutunun bizim kültürümüzde var olabileceğine ilişkin bir çalışmayı, İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden Sayın Prof. Dr. Hüseyin Hatemi ile paylaşmıştım. Hatta böyle bir zekâ boyutunun kültürel mirasında etkisi ile genetik kayıtlarda olabileceğine ilişkin görüşümü Prof. Dr. Turgut Ulutin de desteklemişlerdi. Asya, Avru-pa, Afrika gibi değişik coğrafyalarda yaşayan farklı kültürlere sahip insanlar, tarihten gelen değerleri ile zaman içerisinde değişik zekâ boyutlarının varlığından söz edebilirler. Eğitimde kültürel değerle-rin korunması ve desteklenmesi bu noktada önem kazanmaktadır.

Zekâ boyutlarının tümü yine her insanda vardır, ama bunların dağılım özellikleri kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bazı in-sanlarda sözel edebi zekâ ön plandayken bazılarında müzik zekası

64

Zihnın Şifresi

daha Ön planda olabilmektedir. Zekânın meslek ile ilişkisine geldi-ğimizde ise önemli olan mesleğin gerektirdiği zekâ boyutlarının, önem ve öncelik sırasına göre dağılımının ne olduğunun tespit edil-mesidir. Mesleki başarı açısından bazı zekâ boyutları ilk sıralarda aranan kriterler arasındayken, diğerleri başarıyı destekler mahiyet-tedir. Başarıyı destekleyen zekâ boyutları da asla ihmal edilmemesi gereken, ancak ikinci dereceden önemli bir etkiye sahip zihin süreç-leridir. Meslek seçiminde dikkat edilmesi gereken konu, başarı ve mutluluk için o mesleğin hangi zekâ boyutlarını öncelikli olarak ge-rektirdiğidir. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse, William Shakespeare sözel edebi zekâ yeteneği ön planda olan bir dâhidir. Yine Mevlana tinsel zekâsı, Mimar Sinan da görsel uzamsal zekâsı ön planda olan bir dâhidir. Shakespeare'e mimari çizim yaptırırsaydık, Mimar Sinan'a da şiir yazdırırsaydık acaba onları bu ölçüde tanıyabilir miydik ve eserleri bu ölçüde zamana hükmedebilir miydi? Bu sorunun cevabı-nı tam olarak vermek mümkün olmasa da, zihin süreçlerine göre meslekle etkileşimin önemini belirtmesi yönünde değişik bir bakış açısı kazandıracağını düşünüyorum.

2006 yılı içerisinde Türkiye'de ilk defa "Farklı Zekâ Boyutla-rının Kültürel Değerlerle Harmanlanması" konusunda bir proje baş-Jatmış; mesleğinde Türkiye ve dünya çapında basanlara imza atmış dişilerle bir araya gelme fırsatını elde etmiştim. Bu paylaşımlarım-a o kişilerin çocuklukları, yetiştikleri çevre ve mesleki başarılarını nuşmuş; başarıya ulaşmada birlikte paylaştığımız zekâ boyutunun m ve Önemini sorgulamıştık. Aşağıda bu paylaşımlarımdan bazı

65

F:5

Ethem Kocabaş

örnekleri bulabileceksiniz. Bu noktada tekrar hatırlatmalıyım ki, ze-kâ ile merak alanı çok yakından ilişkilidir.

"Yaşamak, kendi kendini adam etmektir. Zekâ ve bilgi ile etinden, kemiğinden kendi heykelini yapmaktır."

Goethe

Şimdi Gardner'm zekâ boyutlarım, "Farklı Zekâ Boyutlarının Kültürel Değerlerle Harmanlanması Projesi" kapsamında gerçek-leştirdiğim çalışmalar ışığında birlikte analiz edelim.

- Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ: Bu zekâ boyutu objele-rin üç boyutlu uzayda koordinatlarının ve birbirleriyle olan geomet-rik yer ilişkisinin gözlemlenebilme yeteneğidir. Aynı zamanda gör-sel-uzamsal zekâsı gelişmiş olan kişileT, kendilerinin dış çevre ile geometrik anlamda yer etkileşim özelliklerini de çok iyi kontrol edebilirler. Örneğin bir Formula-1 yarışçısının bu zekâ boyutunun gelişmiş olması gerekir. Kendisinin ve aracının değişen yol, çevre koşullarına göre konumunu çok iyi gözlemlemeli, ona göre değiş-kenlere en kısa sürede adapte olmalıdır. Aksi durumda kaza kaçınıl-maz olacaktır. Bu zekâ boyutu gelişmiş olan kişiler karakter özellik-lerine de bağlı olarak, bulundukları ortamdaki değişiklikleri veya benzerlikleri, kişilerdeki fiziki değişim ve benzerlikleri kolay fark edebilirler.

Görsel-uzamsal zekâ özellikle resim, heykel gibi pek çok sa-nat dalında önemlidir. Ben bu zekâ boyutunun açılımım Sayın Be

66

Zihnın Şifresi

ri Baykam ile paylaşmıştım. Bedri Baykam da bu zekâ boyutunun özellikle resim sanatında Önemli olduğuna dikkat çekmişti. Ve ba-na, henüz dört beş yaşlanndayken görsel-uzamsal zekâ boyutunu destekleyecek tarzda perspektiflere sahip çizdiği birçok resimler göstermişti. Daha o yaşlarda resimlere derinlik verebilmekteydi. Ger-çekten de gösterdiği resimler çok şaşırtıcı perspektif özelliklere sa-ipti. Genelde kovboy resimleri çizmişti. Bana o zaman ki kahra-anının John Wayne olduğundan da bahsetmişti. Ailesinin geçmi-şine baktığımızda da Osmanlı dönemi hattatlarından birinin dedesi olduğunu bildiğini söylemişti. Bedri Baykam'in bu yeteneği ailesi tarafından da desteklenmiş. Yani dededen genetik anlamda gelen bir zekâ boyutu, bilinçli bir aile çevresi ile desteklenmiş ve sonuçta tüm dünyaca beş altı yaşlarında dâhi çocuk sıfatıyla tanımlanan bir kişi olarak karşımıza çıkmıştı Bedri Baykam. İnsan gözü bir kamera gibi etrafına baktığında pek çok şeyi gö-rür aslında. Beyin çevresinde gördükleri arasında zihin süreçlerine gö-re merak duyduklarına öncelik verir. Diğerlerini de görmüştür, ama siz bunun farkında bile değilsinizdir. Yani, kişinin zihin süreçlerine uyan meslekle etkileşimi, ne gördüğü veya neyi görmek istediği aç-ısından da önemlidir. Beyniniz istemediği ortamlarda bulunduğu, gördüklerinden memnun olmayacak, bu memnuniyetsizlik daha çok kusuru görmesine veya görmesi gerekenleri de görememesine neden olacaktır. Sonuçta o ortamda kalmak zorunda ise kişi mutsuz olacak-tır. Böylece kişi arzu ettiği görüntüyü hayalinde kurgulamaya başla-yacaktır. Çocukların anlatılan dersi dinlemeyerek hayale dalmaları-nın ardında bazen bu neden yatmaktadır. Ders çocukların merak alan-

67

Ethem Kocabaş

larına uyan bir konuyu içermediğinde ve epitimr-;^-

filmcinin zihjn .

riyle öğrencilerin zihin süreçleri arasında uyum saela '

retmen ve öğrenci arasındaki etkileşimin bozulması V

sonuç olacaktır. Bu durum okul öncesi, üniversite ve • u

şirket eğiti

ri dahil tüm eğitim süreçleri için geçerlidir.

"İnsan daima görmeye hazır olduğu şeyleri görür."

Emerson

• Müzik-Ritim Zekâsı: Müzik zekâsı insanın ritim ve t> etkileşiminde gösterdiği zihin süreci performansıdır. Belki de t genetik özelliklerde etkisini gözlemlediğimiz zekâ boyutlarıdır!; olduğunu da söyleyebiliriz. Bu zekâ boyutu gelişmiş olankişil zikle çok değişik şekillerde ilişki içerisinde olabilmektedir. 1 man İcrası, şarkı söylemek, söz yazarlığı ve hatta dans gibi r etkileşim gerektiren pek çok alanda da başarılı olmaktadırlar, zekâsı gelişmiş olan kişiler kendilerine verilen bir ritmi tekrar oldukça başarılıdırlar. Müzik terasındaki detoneleri kolay fark Hatta müzik kulağı olarak da tabir edilen kulak hassasiyeti olan kişiler, beyin özelliklerine bağlı olarak duydukları her s lara aktarabilirler. Müzik aslında her insan için olumlu du sağlayacak en önemli motivasyon aracıdır. Burada önem ı o. müziklerle motive olduğunuzdur. Basan veya başarısızlığa nızda çevrenizde hangi müziğin çaldığı son derece one dirimdir. Çünkü duygusal anlara eşlik eden müzikler birer güme dönüşürler. Zira ilerleyen zamanlarda bu muzığ nızda beyniniz o deneyimi yaşadığınız andaki duyg

68

Zihnın Şifresi

Sözlü müziklerde sözden dolayı bu geribildirim al-
iirîm aİ3Ca ? söz enstrümantal müziklere göre çok daha fazladır,
duiumu. ^ ^ ^^ kelime de algısal düşünme oluşt-
lkU S°Z U denle özellikle çocukların gelişim çağında sözsüz enst-
k"r n özellikle de klasik müzik, sözlü müziklere nazaran
?mwl müzikler,
k ierich edilmelidir. Beyin özgür olmak ve hayalim değişik
rda kendi yaratıp yaşamak ister. Sözsüz enstrümantal mü-
'r buna ortam sağlama açısından da önemli bir yere sahiptir. Söz-
|UZiklerdeki hayaller, sözsüz müziklerdeki kadar Özgür değildir.
uz enstrümantal müzik sadece ağırlıklı olarak Batı kültüründe
btrurz değildir. Türk Halk Müziği'nin ülkemizdeki önemli üs-
ından Sayın Yücel Paşmakçı ile "Halk Müziği'nin Düşünce Sis-
tiiz Üzerindeki Etkileri ve Klasik Batı Müziği ile Karşılaştırma-
Yapılması" konusunda bir paylaşımım olmuştu. Yücel Paşmak-
aa Türk Halk Müziği 'nde yer alan sözsüz enstrümantal derleme-
çokluğundan bahsetmişlerdi. Hatta Halk Müziği'nde çok sayıda
V-Tİ olduğuna da dikkat çekmişti.

Müzik zekâsı konusunu yine dünyaca ünlü dâhi müzisyenleri-
=w*n Suna Kan ile birlikte paylaşma ayrıcalığına sahip olmuştum.
Kan da aile geçmişinde bu konuda önemli yeteneklere sahip ki-
°lduğu bir ortamda büyümüş. Babası Osmanlı İmparatorlu-
1 Mızıkâ-t Hümayun'da enstrüman icracısıymış. Ancak Suna
1 «hp olduğu bu genetik zekâ faktörü özellikle babasının ya-
^nç|, bir çevresel etki ile de desteklenmiş. Babasının beş
^ n a dığı küçük bir kemanla müzikle icracı olarak buhi-
' ana' babas,nın kendisini motive edebilmek için pek

69

"^ü»*ğmdan da bahsetmişti.

Ethem Kocabaş

Suna Kan'm anlattığına göre kendisi çocukken öz^V)1
ovun olarken çok yaralanma* Bu duruma müdahale e,mek
yen babası, Suna Hamm'm evde daha çok vakit geçini ^
dişine dörtte bir keman alıyor. Suna Hamm'm dediğlne göre 1
sokakta oynayan arkadaşlarına, Suna Kan'ı dinleyip a^h
motive etmeleri karada çikolata ve şeker önerisinde *
r.hii Suna Hanım'ın bundan baben yokmuş. Suna 1: yormuş, lamı ÜÜİM kemamyla baz,
sesler çtkarür ve arkadaşlar, da o,,, ifa*,
Ru aüzel hatta, bilinçli bir şekilde motive edüen ta, .nsamn.
çevresel desteğin de etkisiyle nasrl ba.ar.ya yun»,
unda unutan* &* * *TM^ *"» S™ 2 kendir nasd »otive ettiğiyle ügffi ,u ömeg, *
ver™

Babas, sabahlar, ka^nda Suna Han,m>, rnot.ve ede ,,,L
.B,rsabauSunaHan,m,ny^rek5oV-. 'La b,liyormusun dunumda k,m,gordum7
"Kimi gördün baba?" "Paganini'yi gördüm."
-O kim baba." Bana ne dc^
..Danyan.neniyikemanctlanndartbu^.Ba
yormuşun?"
"Ne dedi?" . . VpmançahVor*lli
"SeninkrznrSunabendendaba.y,^
zelha,,alann,,birebeveynfaçoc^ -üfflj.nsl^ kin değerli açrtolargetirecegim,
dusun
mak istedim-
70

Zihnın Şifresi
en belirtmeliyim ki, Suna Kan özellikle enstrü-
Bur3 a . . . küçük yaştan itibaren desteklenmesinin ge-
|J" lCraS' A-vk t çekmişti. Usta bir icracının konserini dinlemek
Uıl'g'ne C il beklemek gerektiğini de önemle vurgulamıştı.
tlitRdZ v «'m belirttiği diğer Önemli bir açılım da önceki bö-
Suna Kan i" &
rde bahsettiğim üzere, hiç kimsenin Mozart'ı Mozart gibi ça-
mk C - ^irlindeki ifadesiydi. Aslında günümüzde nöroloji bi-ruyacak' ŞeMi»u^
" iaraftmdan da doğrulanmış bu bilimsel gerçeğe, modelleme bö-nünde tekrar
değineceğim.
Tlüzifii kra etmek veya dinlemek asla bîr fş olmamalıdır. Müzik bir msoriın
yaşam biçimi olmalıdır."
Suna «an
Dünyaca Ünlü orkestra şefimiz Sayın Gürer Aykal ile de Mo-
urt ve Klasik Müziğin Düşünce Sistemimiz Üzerindeki Etkileri'ni
-r.takırken kendisinin özellikle babasından dolayı genetik anlamda
Jk bir müzik zekâsı potansiyeliyle doğduğunu öğrenmiştim. Ay-
?a, ise müzikle etkileşimi ilginç bir tesadüfe dayalı. Müzik zekâ-
«usunda Mozart etkisi de dahil pek çok konuya örnek teşkil
,ck Gurer AVkal söyleşimi, mesleki başarının ardındaki düşün-
• e duygusal süreçleri örneklemesi açısından sizlerle paylaşmak •nm.''1
fc«ı<fr a a?: KİOSİk müziZin fasmun beyin ve duygu potan-byen bir özelliği
olduğu çağımızda bilinen bir ger-
** Wwwegi«irt,aiolyeSi.neI'te yayınIanmJŞt.r.
71

Ethem Kocabaş
çek. Özellikle bilimsel araştırmalar göstermekte ki zıgının insanın beyin
potansiyelini desteklemesi b k bir yeri var. Ben söyleşimize izninizle bu
nuktada h yorum. Mozart'ı diğer bestecilerden ayıran Özellik! ? ^ lerin
insanın düşünce sistemi üzerindeki farklı etki • **
"Mozart çok yalın bir bestecidir. 0 kadar basit ya^abil^ Biliyorsunuz sanatta
varılacak en üst nokta yalın olab'l zart bunu daha ilk eserlerinden itibaren
veriyor. Ben Mo -erken eserlerini de yönettim. Örneğin 7-8-10 yaşlarında yazd
foniler var. Her zaman olmasa da bunları da zaman zaman M riyoruz. O provalarda
keşke olabilseydiniz, orkestra elemanları Mı Öldüğü yaştan çok daha yaşlı insanlar.
Mozart'ın o yedi yasır dığı eserler, nasıl yazmış, o ne beyindir, müzisyenlerin
şaş! görmenizi isterdim. Neden bütün bunlar dersek, kullandığı Hğin yanında
ritimlerin de çok bağlayıcı olduğunu göm Müzikte seslerle birlikte ritim vardır.
Bunlar birbirinden parçalardır. Mozart'ta bu ritimler o kadar doğru ki, zanncc
nün birinde bunlar bir bilgisayar yoluyla incelenebilir ve bilir. Bunlar
açıklandığı zaman bizim içinde bulunduğum Sistemi'ndeki hareketlilik, o akıl
almaz doğruluk Mozan ya çıkacaktır. Zira Mozart'ın ritim ve müziğindeki dolaşır
o eşsiz uyum. Çünkü kendi aldığı ton, farz edelim dünya edersek... Dünyanın
nerelere gittiğini biliyoruz. Mozart ı re gider gelir, ama hep aynıdır. Bütün bu
ilişkilennöe yeni bir şeyler kullanmaz. En baştaki o yalın halim ge > par.

Mozart'taki gelişim diğer bestecilerden çok daha yalındır. Bestecilerin genellikle zorlandığı no ta
72

Zihnın Şifresi

.". bilmeyen büyük bir bestecidir. Onun için
:huma 1,2-3-5 yaşında hiçbir çocukla bir bağ
ı kamin - ? nnetmiyorum. Mozart'ın aldığı tema, yanı melodi,
L'eS!n--m aibi yalındır. Öğrenmeniz çok rahattır. Hele çocuk ,]gdigim B J
bunu hemen kavrarlar, iki yaşındaki bir çocuğa Mozart
A\ aer bestecilerin eserlerini dinletin, sonra tekrar ve sonra uıg^1
dinlettiğinizde mutlaka Mozart'ı dinleme esnasında bir ireceksiniz. Çocuğun
dinlerken yüzü değişebilir, gözü de-"elleri hareket edebilir. Çünkü o çocuk
Mozart'ı algılamış-ın Tann'nın özenle yarattığı üst insanlardan birisidir."
t Kocabaş: Zaten Amadeus kelimesi Tann'nın sevgilisi an-krnna geliyormuş
aslında. Beethoven ve Vivaldi de çocuklara etUnlmrk için tercih edilen
besteciler arasında.
"Beethoven başka, Vivaldi çok başka. İkisini hiçbir zaman ço-Jİ aynı şekilde
algılayacağını zannetmiyorum. Ana kamında ha-;: etmeyen bir çocuğun hareket
etmesini İstiyorsanız... Hani an-arın çocuğum hareket etmiyor diye hep
panikledikleri anlar olur tfcrhal Beethoven dinletsinler. Bakın çocuk
durmayacaktır, baş-tır hareket etmeye. Korkmasınlar, bebek hemen hareket ede-:'r
Vivaldi böyle değildir. Vivaldi kendisini daha satabilen, giyi-kuşanında
fırfırlanıyla, yürüdüğünde fark edebileceğiniz bir Kendini belli eder hemen, ne
de olsa İtalyandır. İtalyanla-|Vük besrecileri vardır. Ben Mozart'! gerçekten
Avusturya-^«ncmiyım. Mozart Alman bestecidir. Yeri gelmişken hi'
VUstu^alllann dünyaya yaptıkları en büyük ayıp, teinin, mezannı bile muhafaza
edememeleridir."

73

Ethem Kocabaş

E. Kocabaş: Mozart evrensel bir insan, bir d "
"Bunun değerim bilememişlerdir. Şimdi ciktti»**
y"wlatasım satarak Ta kazanıyorlar."
E. Kocabaş: Sayın Suna Kan ile müzik zekâsını pa L.
bir söyleşide kendisi demişti ki, hiç kimse Mozart'ı M
ı Mozart tûi çalamaz. Ben Mozart'ı farklı bir kültürden insanın çalma
de kültürel farklılıkları^ çalma stillerinden anlayabiliyoru
mislerdi. Nöroloji uzmanları ile insan beynini analiz ederken "
le ortak bir noktada buluşmuştuk. Her insanın parmak İzi fcäu.
ta benzersiz olma özelliğine sahiptir. Yine her insanın beyninitk
sinaps bağlantıları ağı da benzersizdir. Bu anlamda hiçbir inum
düşünsel ve duygusal anlamda kainatta bir benzeri yoktur. Akta-
misyenlerimiz de bu konuya dikkat çekmişlerdi. Bu bilgidен hm-
ketle Mozart'ı bir daha kimsenin asla Mozart gibi çalama
nı söyleyebiliriz. Bu arada Suna Kan, sizin içinde ülkemi:
iyi müzik kulağına sahip kişilerden birisidir demişlerdi Sı:
müzik insanı olarak bu bilimsel açılımlara katılıyor musunuz.
"Tabii. Suna Kan'ın bütün dediklerine katılıyorum. SunıV benim gözümde devlet
anadır. Kendisi bitmez tükenmez bir U)--tu, bütün dediklerine katılıyorum. Bir
şeyi çalarken çalma ki sizin durumunuzu ele almalıyım. Tabii bir kere kem nu
çalabilecek tekniğe ulaşmış olacaksınız. Bir kere o v olacak. Bu teknikten öte
sizin o güne kadar edindiğimi ^ zart'ı siz ne kadar bağdaştırabiliyorsunuz. Sız,
Moz içe yaşayabiliyorsunuz? Siz, Mozart'ı ne kadar an a
74

Zihnın Şifresi

A n,ma gelmişsiniz. İşte bu çalma sırasındaki yorumu-. , ,sadır dururnö s*-
*
nizdey^ Mozart ile olan hesaplaşmanızda Buna gele-
•jur siz'"- idasımız. İşin burasında yine Suna Hamm'm

t*idiySCn'Z im Siz Japon olabilirsiniz, bir farklılık vardır. Siz İn-
*dî^"ie -?? ni7 bir farklılık vardır. Hele o farklılık İngilizde çok «itiz
olab''ırs

Hava çıkar. Bundan başka bir de Asya ülkeleri var. Orne-jjja rahat onay v
L'tan'ı ele alalım. Bir Özbekistanlı piyanistten, özellikle son
ila yetişen, son otuz yılda yetişen piyanistten Mozart'ı dinle-
aman, başka bir zenginliğe kavuşursunuz. Ama siz zaten Mo-
jjg(x biliyorsanız bunlara varabilirsiniz. Yoksa size hoş gelir, ne gü-
id çalışıyor, değişik çalışıyor, ne kadar hoş falan dersiniz."

E. Kocabaş: Yine Suna Kan sizin anlattıklarınızla çokpara-k&k an eden bir konuya
dikkatimi çekmişti. Mozart'ı iyi çalabil-mek ifi/ı devrin mimarisini, kıyafet
tarzını çok iyi bilmelisiniz de-
m^Urdu."

"Çok büyük kültür gerekir. Müzik o kadar zor ki. Mozart çal-^ bir ayna gibidir,
baktığınızda kendinizi görürsünüz Mozart'da. anmanıza imkân yoktur,
kaçamazsınız."

- Kocabaş: Howard Gardner çoklu zekâ teorisinde, kültü-
Vlmlar, farklı zekâ boyutlarında etkilidir, diyor. Bu kültürel
nn zeka boyutlarına yeni açılımlar getirebileceğinden

' «z, diye düşünüyorum. Örneğin ben bu anlamda Tür-
<latnyada m dEfa ^ ZekâSi diye Ur kavramı Pr°f- Dr-
zek^1 lkpaylaşma hânına sahip oldum. Yine konu-
sı ° arak baktığımızda, bizim kendi kültürümüzden

75

Ethem Kocabaş

gelen bazı müzikler var. Halk Müziği, Türk Sa Nota ve ses zenginliği açısından
baktığımızda bunl *' ?" zik ile karşılaştırdığımızda, bizim kültürümüzün
- - "*" üzerindeki etkileri neler olabilir sizce?

"Öyle bir soru sordunuz ki yarım saat konuşmam 1 müziğimizin Mozart çalarken
nasıl bir faydası olabili v ! kültürle ona yaşayabiliriz buna bakalım
öncelikle. Bizim ? dediğinizde önce Asya'yı alalım, sonra Anadolu'ya
gelmkot Sonra Anadolu'da olan kültürlerle karışalım. Bizans müziği [\ rışahm.
Biz model bir müzik getirdik buraya ve model müziği de geliştirdik. Yollardan
geçerken de birçok şeyler aldık. Yam i Müziği'nin içinde barındırdığı
zenginliklerdir bütün bunlar. Kai-deniz müziğini de biliyorsunuz. Erzurum barını
da biliyorsunuz. 8» Urfa'nın yanık havasından tutun da, zeybeğin o görkemine
Vata; Bütün bunları siz ister istemez içinizde yaşıyorsunuz." E. Kocabaş:
Genetik kayıtlarda var bu. "Gende var. İçinizde var. Şimdi siz bunu eğitim aldığ
konservatuvarlarda Mozart'la, Beethoven'la, Wagner'le bMn ğiniz zaman sizin bir
zenginliğiniz var Avrupalı bir gençte onlar bep der ki, Türk 1-0 mağlup
başlıyor. Hayır. Burada galip başlıyor. Çünkü bakış açısı değişik, o zenginliği
tay: oraya. Şimdi buradan hareketle bir de konuyu yorumcu * alalım. Özellikle
ses müziğinde, örneğin bir sopranomu?. rumuz, bir basımız bence çok daha güzel
Mozart, c u bilir. Schubert de çok önemli bir bestecidir. Doktor.

Zihnın Şifresi

? insanlar ruh halleri bozuk olduğu zaman, var sa-
clar a*"3 çekilmez bir yer olmuşsa oturup

,«vle *avŞa 6 5

"" ? enfonisini dinlesinler. 5. senfonisini varsayalım.

:UbWt ^ r cini alın dinlesinler. Eş önce direnebilir bunun sıra-r hir wnf0flJ

" ? a' Bir sıra vardır ya insanın hayatında, hiçbir zaman

'i şimdi olıye-

' ,ra Bunun sırası mı şimdi diyecektir, inanın o senfoni

? daha başka davranacaktır. O senfoniyi bir kere daha «filinde kalkıp
çayınızı bile yapabilir. Çünkü o söylediğim mü-1 kindeki düzen, konunun
genişlemesi ve bir başka konuya masv ufak bir özetinin verilmesi ve sonra tekrar
baş dönl-•ok etkileyicidir. Eşinizle bunu dinlediğiniz zaman imkânı yok •maz
beyniniz. Senfoninin 1. bölümü sizi gereksiz yere kavga .11 noktasına
getirecektir. 2. bölümde romantizm kazanabilişî-)ünyaya baktığınız zaman bir

sürü büyük sanatçılar görüyorsunuz-ilmeğin bizden Fazıl'ı düşünün. Emre Eh'var'ı düşünün. Hüseyin-«met'i düşünün. Bu yeniler o kadar güzel Mozart, Beethoven ?rlarki, insanın tadına varılmaz. İşte bu güzel çalmalarının al-imlerinde yatan bütün diğer müziklerin verdiği zenginlik
Kocabaş: Yine Suna Kan enstrümanda büyük başarılar dtn *f,7ww küçük yaşlarda enstrümanlarla buluştuğunu 7if* HüUa iieriklyaşlarda enstrümana başlayan birinin de-
»taya çıkartmasının çok zor olabileceğini vurgulamıştı.
, ' nE em olar<ık da kişinin enstrümanla bütünleşmesi-
"t*- ^ gerektirdiğini belirtmişlerdi Günümüzde anne annin beih bir süre kurslara gönderiyorlar ve onlar-
77

Ethem Kocabaş

dan ciddi performanslar bekliyorlar. Aslında m " *
değümi? ""^v
"Evet. Japonya'da kaç orkestra var? Yirmi de ?
ym. Bir orte
da en çok hangi enstrüman var? Keman var. Japon M
yoruz. Japonya'da keman diye bir saz yoktu Övi^ v
yaptılar, Suzuki diye bir sistem getirdiler ve anneleriylebi w-
time başladılar. Çocuk annesiyle birlikte eğitime gitti A
rendi. Düşünün öyle bir sazın olmadığı bir ülkede ne kad
mançı çıktı ve nerelere vardılar. Anne çok önemlidir Ömes
ünlü Yahudi bir kemancı ile televizyonda yapılan konuşma
soran dedi ki: Siz Yahudiler hep bir enstrüman çalışıyorsunuz
tenek nereden geliyor? Bizde anne var, dedi. Anne mutlak ı;
na bir enstrüman çaldırtır. Bakın biliyorsunuz Özellikle Y;
icracı olarak dünyada çok iyi yere gelmişlerdir. Annenin Ön
büyük. Şimdi eğer bu konu çocuğa ders gibi başlatılırsa çoc
çaktır ve hatta belki de ileride çok iyi olacak bir yetenek m
Takacaktır. Bunun için çok iyi öğretmen bulmak lazım. Çt
ziğe oyun gibi başlayabilmeli. Enstrüman sevebileceği bu
rak sabırla verilmelidir. Bu sabır çocuğa değil, anneye, t
öğretmenedir. Siz sabır, sebat diyorsunuz ya bunu biz go*
Sonra çocuk bunu alacak. Zaten çocuk bunu aldıktan som
devamını getirir. Çocuğun" bir kere müziğe yatkın olduğur
sınız. Bilmeden başlarsanız olmaz. Yoksa bu sadece çon
zorlamak olur. Müziğe yatkın olduğunu pek çok şe ı
sınız. Çocuğu iyi bir öğretmenle oyun oynarmış g> l
78
turmali ve hiç acele etmemelisiniz. İlk altı ay a

Zihnin Şifresi

ve baba. beklemesini, sabır etmeyi öğrenmeli,
çayabilir- ^]dikten sonra zaten başlayacaktır meyvele-
ri* belir ı mümkünse kendilerini dok-
eve Bu konuda anne v^
^ vi ettirmelidirler. Çocukla hiç uğraşmamalıdırılar."
u *? Upr insan kainatta düşünsel ve duygusal an-
?~;<. insanın eserlerinde de bu benzersizliğe bağlı ^m(1,, hertzersız »g,
rfirti „as(f 1/arfc edebileceğinin arayışında olmasının U olduğunu düşünüyorum.
İnsan Mozart'ı, Beethoven'i MUr ama aynı zamanda duygularım, sevgiyi, sıcağı,
soğuğu * ealmalı belki de. Bu türlü uygulamalarla kişinin müzik anla-^ tendisini
keşfetmesine destek olunabilir mi? Bu şekilde in-m moâelkmenin önüne geçip
Mozart'ın kendisini yaratması gi-h Itnâlsini yaratabilir mi?
"Yakın zamanda Kamuran Gündemir adında bir piyano öğret-ini kaybettik. Bu piyano
öğretmeni çocuklar üzerinde sizin de-?u açılımları yapabiliyordu. Buna örnek
Fazıl Say'dır, Emre ır'dtr. Onlar değişik çalarlar. Öğretmenleri gerçekten de
onla-Mdini müziğin içine koyma ve kendini müziğin içinde anlatma *İ«ri

geliştirmişti. Bütün bunlardan öte kendilerinden de bu ar istemiştir. Ufak ufak besteler. Çocuk ne zaman yaratı-çaldığı yaratıyı daha iyi kavrayabiliyor ve ifade edebili-^ uygulamaları yapan Kamuran Gündemir maalesef bu-da, yaşamıyw- Ama böyle bir öğretmenimiz vardı. Be-u ur. Eğer siz çocuğu yaratıcılığa iterseniz çocuk ^ d' d'^er eserlerin değerini daha çok bilecektir. On-79

Ethem Kocabaş

lann içindeki cevheri, yüceliği daha çabuk kavrayacaktır. Çünkü ya-ratıya geçen bir beyin çok daha başka hücrelerini de salmıştır ortaya."

E. Kocabaş; Klasik müzik bestecilerinde de birbirini rol mo-del alma eğilimi var, değil mi? Klasik müzikte rol model olmadan kendiliğinden bir tarz yaratan var mı?

"Yok, böyle bir şey olmaz. Bu bir zincirdir. Bach, Haydn, Beetho-ven, Mozart birbirleri ile etkileşim halindedir. Beethoven'in ilk eser-leri Mozart'ın devamı gibidir. Sonra o yüceliği ile onu geliştirebil-miştir. Mozart'ın üzerine gidebilmek ne demek, zavallı Beethoven tabii ki sağır olur. Öyle bir bestecinin arkasından dünyaya gelmek kadar zor bir şey olabilir mi?... Bütün besteciler birbirinin halkası-dır. Bir toprak var oraya ekiyoruz ve bir şey çıkıyor."

E. Kocabaş; Konservatuvar da Öğretim üyeleri ile bir payla-şım esnasında şunu sormuştum. Konservatuvara gelen bir çocu-ğun potansiyel bir Mozart olup olmadığını nasıl anlıyorsunuz, de-dim. Müzik kulağına bakıyoruz, dediler. Bunun için ritim ve nota vuruluyor, çocuktan aynı sesler ve nota isteniyor. Bu konuya tıb-bi açılım getirmek için Göztepe Eğitim Hastanesi Kulak-Burun-Boğaz Bölüm Şefi Operatör Dr. Yavuz Özkan'a gittim ve kendisi-ne şu soruyu sordum. Dünyaya gelen iki bebeğin kulaklarında fi-ziksel bir rahatsızlık yoksa fiziki Özelliği itibariyle biri diğerine gö-re üstün müdür, dedim. Hayır her bebek aynı kulak ile doğar, de-diler. Peki bir kulak eğitimle desteklenebilir mi, Mozart'ın kulap ile benim kulağım arasındaki fark nedir, dediğimde: Kulağın do-ğuştan itibaren kötü ve yüksek frekanslı seslere maruz kalmam ? sı halinde iyi seslerle desteklenebileceğim ifade ettiler. Yüksek Jr

80

Zihnî Şifresi

kanstı seslerin kulakta ses travması yarattığını; bunun işitme so-runundan ziyade kulağın seslere karşı bir hassasiyet sorunu oldu-ğunu belirttiler. Bu durumda her bebeğin eğitimle müzik anlamın-da kulağının hassasiyeti desteklenebilir, dediler. Sizin bu konuda-ki görüşleriniz nedir? Günümüzdeki müzik türünün ve özellikle teknolojinin desteğiyle yüksek seslerde dinlenen müziğin bizler üzerindeki etkisi nedir?

"Çok doğru söylemişler. Kendilerini gerçekten kutlarım. Be-nim yıllarca söylemeye çalıştığım şeyi doğrulamış. Bir de hep şunu söylerim, param olsa işitme cihazı işine girerdim. Çünkü çok yakın zamanda Türkiye'de Beethoven'lar var, herkes sağır olacak. Çünkü müziği o kadar çok kulaklıkla ve yüksek sesle dinliyorlar ki, siz ya-nından geçerken duyuyorsunuz. Bu birincisi. Diğer arabalarda cıs-tak cıstak tabir edilen müzikler var. Bir de sesini çok açıyorlar, bü-tün bunların sonunda o kişiler her gün biraz daha az duyuyor. Her gün sağır olma yolunda biraz daha ilerliyorlar. En önemlisi, dinle-dikleri müziğin kötülüğü de bir diğer faktör tabii. Müziğin niteliği çok önemlidir. İnsanın kişilik yapısını değiştiren bu müzik nasıl olur da insana yanlış bir şekilde verilir. Eğer çocuk evde o garip müzik-leri duyuyorsa kişiliği de kötü şekillenecek demektir. O çocuktan siz kesinlikle matematik de beklemeyin. Sizin dediğiniz Mozart, Beethoven, Vivaldi, Schubert'i kavrayan çocukların matematiği de

'Şkadır. Diğer öğrencilerden çok başkadır ve düzenlidir."

Ethem Kocabaş

dan başa çalınma şeklinin de aynı olduğu belirtiliyor. Klasik mü-zikte böyle bir durum var mı?

"Bunu yapabilirsiniz. Örneğin keman sütünleri vardır. Birini sondan başa, diğerini baştan sona çalabilirsiniz. Bach'da böyle şey-ler olabilir. Çok büyük bir düzendir. Güneş Sistemi'ndeki matema-tik ve düzen Mozart ve Bach'da da vardır."

E. Kocabaş: Birazda dilerseniz çocukluğunuzdan bahsedelim. Nasıl bir çocukluk dönemi geçirdiniz? Kimler sizlere destek ol-du? Anne ve babanız nasıl bir rol modeldi ve müzikle buluşmanız nasıl oldu? Rica etsek biraz da bu konulardan bahsedebilir misiniz?

"Ben Çifteler Köy Enstitüsü'nde doğdum. Babam koy enstitüsü müzik öğretmeniydi. Babam çok yetenekli bir insandı. Ben inanın onun yarısı kadar bile değilim. Her enstrümanı çalardı. Beş kardeşlik, en büyük ağabeyim olağanüstü müziğe yatkın bir insandı. O da mü-zik öğretmeni olmuştu. Köy enstitüleri dağıtıldı. Oraya buraya gittik. Maraş'a gittik, sonra hatırlıyorum Diyarbakır'a gittik. Diyarbakır'a gittiğimiz zaman daha ilkokula girmemiştik. Surların içinde bir yer-de oturuyorduk. Evlerin üstü damdı. Damın üstünden bacalar çıkar-dı, bazen resimlerini çekerdi fotoğrafçılar. Bu damlar birbirine çok yakındır. Bende hareketli bir çocuktum. Diğer arkadaşlarla beraber damdan dama atlayarak oyun oynardık. Düşünebiliyor musunuz dam-dan atlıyorsunuz. En az yedi sekiz metre boşluk var orada. Yani şim-di benim çocuğum yapacak olsa döverim. Hele torunum böyle bir şey yapacak olsa korkudan Ölü-rüm. Böyle biz damdan dama koşar-ken ben birdenbire durdum. Arkadaşlarım durmadılar devam ettiler. Ben hiç duymadığım olağanüstü bir ses duymuştum, bunu hiç unut-

82

Zihnın Şifresi

mam. Bir kilisenin orgu çalıyordu orada. Onun org olduğunu şimdi biliyorum, o zaman bilmiyordum. Oraya yapıştım. Bütün arkadaşla-rım oynamaya gitti, ben orada kaldım ve dinledim. Bu bir şeyi gös-teriyor. Yetenek genetik etkilerle on kuşak geriden bile gelebilir de-diniz. Babamdan dolayı bende de mutlaka öyle bir genetik etki var. Durdum orada. Hiçbir zaman o duyduğum sesi unutmuyorum."

E. Kocabaş: Bir uyanış sağlamış o ses.

"Müthiş bir şey. Ondan sonra babam özel dersler vermeye baş-ladı. Mandolin, gitar, akordiyon ne varsa. İlkokula gitmeden ben notaların yerini öğrendim, o da neden?... Çünkü notayı, yani sesi no-ta olarak duyduğumuz için önce re, mi, do şeklinde öğrendim. Da-ha sonra yazmayı öğrendim. Bu kalıtımla ilgilidir. Şimdi size baba-mı anlatayım buradan yola çıkarak. Muhacir oluyorlar, oradan bu-radan sürülüyorlar. Urfa'ya geliyorlar. Urfa'ya geldiklerinde babam altı yaşında ve hakim olan babası ölüyor. Babamı sonra yetimler oku-luna koyuyorlar. Yetimler okulunun karşı tarafında başka bir okul var, o okuldaki çocuklar çıkıyorlar şarkılar ve marşlar söylüyorlar. Babamlarsa bunların hiçbirini yapamıyor. Fakat bir gün babam oyun oynarken öğretmeni ona söylediği marşı nereden öğrendiğini soru-yor. Babam korkuyor bu nasıl bir soru diye. Onun üzerine öğretme-ni babamı karşı okuldaki çocukların penceresinin altına gönderiyor. Müzik öğretmenleri okuldaki öğrencilere marşı öğretirken babam pencere altında daha çabuk öğrenip gelip kendi okulundaki arkadaş-larına Öğretiyor. Arkadaşlarının okuldan daha önce çıkıp marşı söy-leyebilmelerini sağlıyor. Ben de böyle bir babadan geldim. İnsan ba-basından şeker de alıyor ama bunu da alıyor."

83

Ethem Kocabaş

* Merim. Müzik zekânı-
aveye,eneğin*ne^ra^JKan ^^ s
^»nlannrn s.a.nda SJ ^ Mlklanm ,,
türlü ilgi alanlarınız var? ^
, - uir kere okumak çok yararn.
Okadarçoksey vark,B ^mryorsunuz.
ne „* -den » k ^J ^ ^ gelişimim,
Yalnız mü,k öğretmem ^* müzik de aym seküde
sa|lıyor. Srz okurken •f^^taBl«»te«»*^
rak mü* zekasuv. gelt^ ^ ^ ölçüde k-
ziüerim, adeüenm, oyunlann *P

^an çekiyorsunuz. <**** 1* ^ ^ de ^ yaxaıto
Cayabiliniz, çok y^m ^ ^ çalışlısam, f
onemll bemm için. 0-g» ^ ^ Yaşar Ken* oka-
bancl yazarlardan söz ^^ç***->""^
„m. Bir senfoninin !. bolumu o kad ^Udiğnu* *
çüde devam edebilirsrnr, Yan ^u & ^^ ona ^
1 dana iyi* yoktur. Ortayca, ^ çokyalanm ^
0Ubilmeköneml,Bundaten^K sentepböyle
Bunu zaman zaman ken «ne d soy y^ ^

Zihnın Şifresi

lamıyorum, dedi. Şimdi çalınan eser neydi, hiçbir şey anlamadım, de-di. Aziz Nesin gibi bir beyin bunu söylüyor. Ondan sonraki eser tema, melodi ve çeşitlemeleri bakımından zengindi. Yani demek oluyor ki, siz melodiye çeşitlemeleri bakımından birçok kez duyacaksınız. Ben Aziz Nesin'e şu eserin başındaki melodiye bir kavra sonra tekrarları olacak diye söyledim. Yanımda oturuyordu, ben de o melodi geldik-çe belli aralarda ona bakıyordum. Baktım melodinin dördüncü geli-şinde o benden önce bana baktı. Kavramıştı ve nasıl sevindi koca Aziz Nesin. Bu yaşam boyu unutamadığım anılarımdan biridir. Onun oğlunun da matematik kitapları benim en eğlenerek okuduğum eser-lerdir." Gürer Aykal'ın çatıda arkadaşlarıyla koşarken duyduğu org se-si örneğinden de anlaşılacağı gibi, bazen çevremizde bizim kontro-lümüz dışında meydana gelen bir olay, gelecekteki mesleğimizde ve zihin süreçlerimizle buluşmamızda etkili olabilir. Çok sayıda dâhi-nin yaşam öyküsünde de bu tür olaylara rastlayabilirsiniz. Ama bu durumla karşılaşma imkânına sahip olan insan sayısı dünyada çok az olsa gerek.

Ethem Kocabaş

kileri arasında bağlantı kurulmasını da destekler. Niçin ve ne zaman sorularına bağlı araştırma geliştirme merak alanıyla da yakından il-gili zekâ boyutudur. Aslında matematik dediğimizde tek bir kavramdan bahsetmi-yoruz. Matematik bilimini, geometri ve aritmetik olarak iki ana baş-lıkta ele alabiliriz. Birbirini destekleyen bu iki sayı bilimi, insanla-rın farklı performanslar gösterdiği açılımları da beraberinde getir-mektedir. Geometride başanlı olan biri bazen aritmetikte o kadar başarılı olamayabilir. Örneğin Albert Einstein formüllerini sayısal-laştırırken üniversitedeki matematik profesörü arkadaşlarından des-tek alırdı. Ama buna karşın Einstein'in uzay geometri bilgisi son de-rece ileri düzeydeydi. Mantık ise Öğrenilenlerle gelişen bir boyuttur. Bu nedenle çev-resel etkinin beyin düşünce kodlarını nasıl geliştirdiği, mantığın şe-killenmesi açısından büyük öneme sahiptir. İnsanların yaşadıkları çevre ya onların zihninde olumlu etkiler yaratır ya da pek çok öğrenil-miş çaresizlik meydana getirir. Ben bu işi yapamam, benim bu konu-da yeteneğim yok, ben başarısız bir insanım yaklaşımları birer öğre-nilmiş çaresizliktir. Başarılı ve başarısız tanımlamaları da nihai söz de-ğildir. Başanlı ve başansız tanımlamaları zamana bağlı olarak yaptık-lannızın değeri konusunda aldatıcı olabilir. Bu durum olumlu veya olumsuz yönde yaşamınızı etkileyecektir. Öğrenilmiş çaresizlikler ya-şamımızda bu anlamda önemli bir yere sahiptir. Öğrenilmiş çaresizlik-lere ilişkin Milliyet gazetesi İK sitesindeki köşemde yayınlanan bir ya-zımı konuya açıklık getirmesi açısından sizlerle paylaşmak isterim-

(*) Mayıs 2007'de www.insankaynaklari.com'da yayınlanmıştır.

86

Zihnın Şifresi

"Topluluk önünde konuşamam, benim müziğe yeteneğim yok, yabancı dil öğrenmeye yeteneğim yok, tarzı söylemlerin ardın-da Öğrenilmiş çaresizlikler bulunmaktadır. Bilinen evrendeki en eş-siz potansiyele sahip mucize olan insan beyni için bu tarz düşünsel ve duygusal yaklaşımların yeterlilik açısından kabul edilebilmesi mümkün değildir. Oysa ki, insan kendisine inandığı, bilinçli çevre-sel etkilerle desteklendiği ve zihinsel özelliklerini bildiği sürece her

şeyi başarabilir. Öğrenilmiş çaresizlikleri az olan insanlar daha ya-ratıcı ve başarılı çözümlere ulaşabilirler. Öğrenilmiş çaresizliklerin oluşumuna psikolojik açıdan baktığımızda insan bir konuyla, ey-lemle, nesneyle etkileştiğinde ve özellikle toplum tarafından belir-lenen mutlak gerçek tanımlamasına göre etkileşiminde başarısız olarak tanımlandığında, kötü bir tarzda eleştiriye maruz kaldığında, alay edildiğinde, azarlandığında veya cezalandırıldığında beyni he-men savunmaya geçer. Gelecekte bir daha bu tarz dış tepkilere ma-ruz kalmak istemeyen beynimiz, tepkilere neden olan konu, eylem ve nesnelerden uzak durmaya karar verir veya gerçekleşebileceğine ilişkin inancı azalır. Bu uzak kalma seçiminin açıklamasını da yete-neğim yok, imkânsız, tarzında bir öğrenilmiş çaresizlikle ifade eder. Oysa ki her üst basan hikâyesinin ardında, her dehanın geri planında tüm başarısızlıklara, kötü eleştirilere ve olumsuzluklara rağmen ısı-rarlı çalışmalar yatar. Dünya'nın Güneş'in etrafında döndüğünü söy-'eyen Galileo bu söylemini ifade ettiği anda, 2000 yıllık dünya tari-hinde kabul gören evren Dünya'nın etrafında dönmektedir mutlak Şerçeğine karşı çıkmıştır.

Basan ve başansızlık söylemleri her devrin mutlak gerçek kap-andaki tanımlamalandır ve değişkendir. Yine jeosentrik evren ter-

87

Ethem Kocabaş

minolojisi Örneğinde olduğu gibi Güneş'in Dünya etrafında döndüğü-nün ifade edildiği ilk anda, bu buluşları ile başarılı olarak görülen ki-şiler ve buluşlarının yanılıgısı ancak Galileo aracılığıyla 2000 yıl son-ra ortaya çıkabilmiştir. Yine 1980'li yıllara kadar yıldızların evrende belirli noktalarda sabit olarak durduğunu bilimsel verilerle mutlak gerçek olarak gösteren insanlık, bunun bir yanılıgı olduğu sonucuna 80Tı yıllardan sonra ulaşabilmiştir. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi Öğrenilmiş çaresizliklerin oluşmasında önemli rol oynayan ba-san ve başansızlık tanımlamaları bile değişmez gerçek değildirler. Zira yanılıgı kullanılması halinde başarı tanımlaması da bir öğrenilmiş çaresizlik olabilir. Tarihteki pek çok dâhi basan ve başarısızlık kav-ramlarının yerine deneyim tanımlamasını kullanmıştır. Deneyimler hedefe giden merdivenin basamaklarıdır. Bu içsel bilgelik Öğrenil-miş çaresizliğin önündeki en büyük engellerden birisidir.

Öğrenilmiş çaresizlik kavramını kuantum mekaniği çerçeve-sinde ele alırsak; dünyadaki her şey atomlardan oluşmaktadır. İnsan-ların bedenleri, organları, evler, eşyalar, arabalar, bitkiler ve var olan her şey atomlardan meydana gelmektedir. Atom yaklaşımını atom altı boyutta ele alırsak atom enerjidir. Tam bu noktada kuan-tum mekaniği dünyadaki ve hatta evrendeki her şeyi enerji olarak tanımlamaktadır. Evrende yerçekimi kanunu gibi enerji boyutunda da işleyen bir yasa vardır. Aynı frekanstaki enerjiler, tıpkı bir radyo-nun uygun yayın kanalı ile eşleşmesi gibi bir araya gelme eğilimin-dedirler. O halde Öğrenilmiş çaresizliklerin ardında kuantum meka-niği yaklaşımına göre negatif enerji boyutunda bir çevresel etkiden bahsedilebilmektedir. Sizi yapamayacağınıza, başaramayacağım²³ inandıran negatif çevresel bir etki ve bunu yaratan kişinin kendi ne-

88

Zihninin Şifresi

gatif düşünsel iç boyutudur. Hatta kuantum mekaniği, insanın bey-nindeki düşünsel enerji boyutuyla yaşamının gidişine yön verebildi-ğini belirtmektedir. Yaşam düşünsel ve duygusal bir seçimdir, de-mektedir kuantoloji. Kuantum mekaniği öğrenilmiş çaresizliğin oluşmasının önünde engel olabilecek en büyük bilimsel öğretiler-den biridir. Düşünsel ve duygusal anlamda pozitif enerji boyutunun bir seçim olduğunu söyleyerek bunu tercih etmeyi öneren kuantum mekaniği şöyle der: Önce başaracağına, sahip olacağına inan, bunu hayalinde canlandır, başardığın veya sahip olduğun andan sonra ya-şayacağın duygusal anları tasvir et. Gerisini beynine bırak, hayalini ve isteğini somuta dönüştürsün. Unutmayın evren bu somuta dönüş-türmede farklı bir yol izleyebilir ve sabretmeniz gerekebilir. Yaratı-cı güç en uygun yolu çizer ve bilmediğinizi bilir.

Öğrenilmiş çaresizlikleri yaratmamak veya var olanlarından kurtulmak için düşünsel ve duygusal güçlerinizi keşfetmeniz gerekir. Düşünsel ve duygusal anlamda yaşamınızı olumlu yönde sürdürmek istiyorsanız, Öğrenilmiş çaresizliklere sahip olmamaya özen gösterin. Zihin süreci eğitimlerine ve bu konudaki gelişiminize önem verin."

Unutmayın neye inanıyorsanız, onu yaşayacaksınız.

Öğrenilmiş çaresizliklere eşlik eden önemli bir zihin süreci de algısal düşümlerdir. Yine bu konuyla ilgili Milliyet gazetesi İK site-sindeki köşemde bir diğer yazım da şu şekildeydi:

Mayıs 2007'de www.insankaynaklari.com'da yayınlanmıştır.

89

Ethem Kocabaş

"İnsanların hayatında duygusal ve düşünsel anlamda çok değişken anlar vardır. Bu anlar aslında gelip geçer gibi gözükse de beynimizde bazı izler bırakır. Sanki bir yerlere tutunurlar. Ancak çoğu kez bu izler kar Üzerindeki izler gibi iyimser ve kolay kaybolur cinsten değildir. Pozitif ve negatif yaşam anları duygusal etkiden dolayı izlerin oluşumunda önemlidir. NLP'de bu izlere çapalar adı verilir, kimi zaman bilinçaltının kayıtlarının bir bölümü olarak da tanımlanırlar. Ben-se bu izlere algısal düşümler adını veriyorum. Neden algısal düşümler, çünkü yaşamın beyindeki karşılığı elektriksel bir algı sürecidir. Si-zî, siz farkında olmadan çoğu kez bilinçaltı boyutta pozitif veya negatif anlara götüren algısal düşümler vardır. Kimileri bunları şöyle tanımlar, bir nedeni yok ama içimde kötü bir his var ya da bu mekân beni çok mutlu etti, ben bu anı hatırlıyorum gibi söylemlerle algısal düşümlerin etkisine işaret ederler. İnsan beyni 5 duyu ile çevresini algılar. Beyin 5 duyu ile gelen bilgilerin nöronlar tarafından yorumlandığı ve kayda alındığı elektriksel esaslarda çalışan bir algı merkezidir.

Şimdi bir an çok sevinçli bir haber aldığınızı, Önemli bir işi başarılı bir şekilde tamamladığınızı, başarınızdan dolayı size bir Ödül verildiği, evlendiğiniz, ilk çocuğunuzun dünyaya merhaba dediği ve onunla göz göze geldiğiniz anları düşünün. Ya da bu olumlu pozitif duygusal ve düşünsel süreçlerin tersine çok üzücü bir haber aldığınızı, önemli bir işi başarısızlıkla sonuçlandığınızı, işten çıkartıldığınızı, hastalıklarla mücadele ettiğiniz, parasal olarak çok sıkıntılı olduğunuz dönemleri düşünün. Bu duygusal ve düşünsel süreçleri yaşarken o ana ilişkin çevrenizle ilgili hangi resimler gözünüzün önüne geliyor? Hangi sesleri ve kokuları algılıyordunuz? Bu sorular çok Önemli. Çünkü bu soruların cevabında sizin algısal düşümlerinizi saklı.

90

Zihnin Şifresi

Pozitif bir duygusal deneyimleme anında yaşamın fonunda çalan bir müzik, beyninizde o anın yüksek enerjisi ile eşleştirilen bir müziktir aslında. Adeta o pozitif anın anahtarıdır. Yine yüksek enerjili yaşam anlarınızda etraftaki bir resim ya da parfüm kokusu da aynı algısal düşümü yaratır. Aynı durum negatif anlar için de geçerlidir. Burada önemli olan yüksek enerjili pozitif deneyimleri yaşadığınız anda çevrenizdeki resimlere, seslere ve kokulara dikkat etmenizdir. Zira bu detaylara ne kadar ulaşırsanız, ihtiyaç duyduğunuzda negatif düşük enerji seviyeli duygusal durumdan pozitif duruma geçişte o ölçüde boyut değiştirici güce kavuşmuş olursunuz. Daha açık ifade etmek gerekirse, dünyaya gelen çocuğunuzu ilk kucağınıza aldığınızda fonda Mozart çalışıyorsa, moralinizin bozuk olduğu negatif bir enerji boyutunu deneyimlediğinizde de Mozart çalmak, sizi bilinçaltı boyutta çocuğunuzu kucağınıza aldığınız ilk andaki yüksek enerji boyutuna götürecektir. Bu durum çoğu kez bilinçaltı boyutunda yaşanabilir ve sıkıntılı durum sanki birden nedensizce geçmiş gibi gelebilir size. Oysa ki bu nedensiz gibi görünen durumun yaratıcısı bilinçaltımızdaki algısal düşümlerdir.

Özellikle önemli bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum. Hayatınızda çok zor duygusal ve düşünsel süreçler yaşadığınız bir dönem yaşıyorsanız, bu sürecin iyiye yönelmeye başladığı ilk anlarda evinize veya işinize farklı yollardan gidip gelmeyi deneyin. Yolu uzatmak pahasına bile olsa bunu deneyin. Her gün

gittiğiniz yolda pek çok algısal düğüm, sizin negatif enerji boyutunu deneyimlediği-niz anları çok sayıda resim, ses ve kokuyla eşleştirmiş olabilir. Bu bir dükkân adı, sokak tabelası, bir bina olabilir. Hatta ben düşük enerji boyutunda yaşadığı dönem çok sarsıcı olan kişilere mekân değişikli-

91

Ethem Kocabaş

ğini bile öneriyorum. Farklı yoldan gitme anında da yeni resim, ses ve kokular yüksek enerji deneyimlemelerinizle eşleşecektir.

Özellikle eğitim bilimlerinde ve iş yaşamında motivasyon sü-recinde bu algısal düğümlere Önem verilmelidir. Zira algısal dü-ğümler motivasyonu olumlu veya olumsuz yönde etkileyen uyaran-lardır. Şirket eğitimlerinde eğitim alan kişilerin bilinçaltı boyutunda eğitim ile eğitmen kavramlarının tanımı ve bu tanıma eşlik eden al-gısal düğümler, eğitimin verimliliği açısından son derece önemlidir. Eğitimleri sıkıcı bulan ve eğitimleri hep kapalı mekânlarda almak durumunda kalan bir çalışan için, kapalı benzer mekânlar negatif al-gısal düğüm oluşturabilir. Eğitmen yaratıcı, tahmin edilebilir olma-yan, değişiklik odaklı ve katılımcıların zihin süreçlerine göre esne-me özelliği gösterebilen kişi durumunda olmalıdır. Bu özellikler ne-gatif algısal düğümleri devre dışı bırakmak için önemlidir.

Gelelim İK uygulamalarında algısal düğümlere. Özellikle işe alım süreci pek çok kişide negatif algısal düğümlerin oluşmasına neden olabilir. Genellikle basılı CV'ler çok sayıda olumsuz iş gö-rüşmesi yaşamış bir insanda başlı başına negatif algısal bir düğüm-dür. İş görüşmelerinde sorulan aynı tarz sorular, görüşmenin ger-çekleştiği mekâna ilişkin benzerlikler düğümlerin oluşmasında etki-li olabilir. Bunun için ben özellikle işe alım süreçlerinde CV'lerin basılı bir şekilde görüşme anında ortada olmamasını, sorularında bi-linçaltı boyutunda kişiyi tanımaya yönelik, yaşamın içinden konu-lardan oluşturulmasını öneriyorum. İşe alım yetkilisi bir psikolog gibi olmalıdır. İşe alım görüşmesi esnasında görüşmeyi gerçekleştiren kişinin algısal düğümlerini mümkün olduğunca bertaraf edebil-melidir. Bunun için alışılmış, klasik uygulamaların dışına çıkabil-

92

Zihnın Şifresi

melidir. Aksi takdirde ilerisi için çok istikbal vaat eden bir kişi, far-kında olmadan algısal düğümlerin tetiklemesiyle yetersiz görülüp elenebilir. İş başvurusunda bulunan kişilerde özellikle kıyafet ve ak-sesüvar anlamında negatif algısal düğümlere dikkat etmelidirler. Olumsuz anlarınızda size eşlik eden nesneleri ve kıyafetleri yaşamı-nızdan çıkartabilirsiniz. Bu yaklaşım bilincin bilinçaltısını yeniden düzenleme çabasında olumlu etkiler yaratacaktır." İnsanların hayatındaki en büyük pozitif enerjili algısal düğüm oyuncaklardır. Çocukluk anılan bir fotoğraf albümündeki gibi pozitif izler bırakır. ZorlukJann ve kötü anlann içindeki güzellikleri bulup ortaya çıkartır çocukluk anılan. Yetişkinlerin bir türlü itiraf edemedik-leri çocuk kalma özlemi, hayallerde yaşar. İşte tam bu noktada oyun-caklar birden bizleri birer yetişkin çocuğa dönüştürür. Adeta özümü-ze döneriz oyuncaklarla. Oyuncak ve Özlem bazen iç içe geçmiş kav-ramlardır. Çocukluğunda benimde olmasını çok isterdim, diyenlerin yetişkinliklerinde o oyuncaklan ilk fırsatta kendilerine alıp oynadık-lanna çok şahit oldum. Bir çocuğun ısrar yaşam boyu sürer. Siz bü-yüdüğünüzü zannedersiniz ama çocuk yanınız ısrar eder. Oyuncaklarını ister. İşte oyuncaklar bu duygusal anlann en önemli algısal düğüm-leridir. Tam bu noktada Sunay Akın İstanbul Oyuncak Müzesi çok özel ve önemli bir yere sahip. Sunay Akın ülkemizin Önde gelen dü-şünce ve duygu üstatlarından; aynı zamanda ailece çok değer verdi-ğim ve sevdiğim Önemli bir sanat insanı. İstanbul Oyuncak Müze-si 'ni bizlere kazandırdığı İçin kendisine bir kez daha teşekkür etmek itiyorum. Her yaştan insanın zihin süreçlerini keşfetmede yaşayarak Öğrenecekleri bir mekân yaratmış Sunay Bey. Çocukluklarıyla el ele

93

Ethem Kocabaş tutuşmak isteyen herkesin İstanbul Oyuncak Müzesi' ni gezmesini tavsiye ediyorum.

Önemli algısal düğümlerden bir tanesi de insanlara küsmek ve küskün kalmakta. Zira küskün kaldığınız kişi her aklınıza geldiğin-de küsmenize neden olan olayı hatalarsınız. Beyniniz o anki düşün-sel ve duygusal süreçlere götürür sizi. Hele bir de o kişi mekânsal an-lamda size yakınsa, zaman içerisinde onu sıkça görmek veya ismini duymak zorunda iseniz bu geribildirimi daha sık yaşarsınız. Artık o kişinin ismi, görüntüsü ve sesi negatif bir algısal düğüm halini almış-ta. Hatta bu nedenle bütün tinsel yaklaşımlar şu Öğreti-yi söylemekte-dir: Başkasına kızdığın anda, başkası hakkında kötü düşündüğün an-da veya öfkelenildiğinde en büyük zararı kendine verirsın. Algısal dü-ğümler oluşturursun, beyninde oluşturduğun bu algısal düğümler her seferinde seni duygusal ve düşünsel anlamda motivasyondan, yüksek enerji seviyesinden uzaklaştım. Kendiniz için insanları affedin.

Tabiri'dö açtk artırma ile resim sahşı yapılmaktadır. Paul Gou-guin'in tabloları satılıyor. "Gauguin mi? Hani su sarhoş herif?..." oi-yorlar. Biri burun luvmyor: "Serserinin biriydi o," diyor. Çoğu kışı buraya tablo almaktan çok, eğlenmek için gelmiş. Tellal, eline bir tabloyu almış, sağdan sola, aşağıdan yukarıya çevirip duruyor. Her çevirişinde bakv/or, bir şeye benzetemiyor. En sonunda tepeta*-0 çevirip seyircilere gösteriyor. "Çağlayan* diyor. "İlci frank!" Biri, "Üç!" diyor.

94

Zihnın Şifresi

Biri, "Dört!" diyor.

En sonunda tablo beş franga kadar ancak çıkıyor. Derken içe-ri, temiz pak giyinmiş, efendiden bir adam giriyor. Bu adam, birkaç haftadan beri Tahiti limanında bulunan Fransız muhribinin hekimi Victor Segafen'miş. Doktor tabloyu adamın elinden alıyor, üstü alta gelecek şekilde tutuyor: o zaman bakıyorlar ki bu, kar altında bir köy resmi. Dr. Segalen, "Yedi frank!* diyor ve tablo onda kalıyor." n

Değeriniz her zaman anlaşılamayabüir, ama bu sizin evrende eşi benzeri olmayan özel bir canlı olduğunuz gerçeğini değiştir-mez. Ya potansiyel bir dâhi olarak kalacaksınız ya da dâhi olarak yaşayacaksınız.

Seçim sizin.

"Sorgulanmayan bir hayat yaşanmaya defimez."

Sokrates

Özellikle mantık açısından da önem arz eden iki konu olan öğ-renilmiş çaresizlikler ve algısal düğümlere değindikten sonra tekrar mantık-matematik zekâsına dönelim. Mantık-matematik hayal gücü ve sezgisellikte desteklendiğinde, meslekte üst düzey, ayırt edici ba-sanların elde edilmesini de beraberinde getirir, özellikle mantık-ma-tematik zekâsı için, diğer zekâ boyutlarıyla en çok iç içe geçen zekâ boyutudur, diyebiliriz.

Zekâ boyutları birbiriyle ilişkilidir. Bunun en iyi örneği mate-mahk zekâsı ile müzik zekâsıdır. Müzik ritim ve nota demektir. Ri-

"ayat dergisi, Büyük Ressamlar Ansiklopedisi: Paul Gauguin. '

95

Ethem Kocabaş

tim ve notanın bir matematiği vardır. Hatta biraz önce belirttiğim gibi metronomun çıkış noktası matematiktir. Matematik zekâsı, be-densel zekâya bağlı dansla da yakından ilişkilidir. Bedensel zekânın dans boyutunu paylaştığım Anadolu Ateşi'nin kurucusu ve eğitmeni Sayın Mustafa Erdoğan, bana antrenman alanlarını göstermişti. Ça-lıştıkları alan kareler halinde bölümlenmişti. Bir dansçı hareketinin başlama ve bitiş anını bu karelere göre ayarlamaktaydı. Erdoğan'da matematik ve dansın birbirini tamamlayan kavramlar olduğuna bu örnek ile işaret etmişti. Yine farklı zekâ boyutlarının birbirini destek-lemesi Örneğinde Uğur Dünder yüzerken düşünsel performansının üst düzeyde olduğundan, Gürer Aykal kitap okuyarak, özellikle de Yaşar Kemal'in kitaplarını okuyarak konserlerin en çetin yerlerine kendisini hazırladığından bahsetmişti. Buradan da anlaşıldığı üzere farklı zekâ boyutları birbirini destekler. Mantık-matematik zekâsı gelişmiş olan kişilerin, mühendislik, işletme ve iktisat gibi mesleklerde daha başarılı olabileceklerinden söz edebiliriz.

• Bedensel-Kinestetik Zekâ: Bedenin bir bölümünün veya tamamının kullanımı becerisini ifade etmektedir. Özellikle spor ve bazı zanaat dallarında Öncelikli Önem arz eden zekâ boyutudur. Be-deninizi yöneten beyninizdir. Düşünce ve duygularınızın bedensel performansınızın üzerinde çok Önemli etkisi vardır. Bedensel zeka boyutunun mesleki başarıya etkisini, V/İmbleton'da oynayan tek milli tenisçimiz Sayın İpek Şenoğlu ile birlikte paylaşmıştık. İpek Şenoğlu Özellikle sporda düşüncenin beden performansı üzerindeki etkilerinden bahsetmişti. Hatta Wimbledon gibi turnuvalarda oyna-yan tenisçilerin sakatlıklarında, kendilerinden iyileştiklerini ve tenis

96

Zihnî Şifresi

oynadıklarını hayal etmeleri istendiğini gözlemlediğinden de bahset-mişti. Bu uygulamanın iyileşme sürecini hızlandırdığını söylemişti. Beynin beden üzerindeki etkilerine biraz daha açıklık getirmek için İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Trav-moloji Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Yüksel Tenekecioğlu ile gerçekleştirdiğim, Beyin ve Beden İlişkisi konulu söyleşiyi siz-lerle de paylaşmak isterim/''

E. Kocabaş: Bedenimizin tüm faaliyetlerinin arkasında as-lında beynimiz var. Her türlü bedensel hareket beyinden gelen bir komut ile gerçekleşmekte. Bize biraz beyin ve beden ilişkisi hak-kında bilgi verir misiniz?

"Bunu aslında tam olarak çözmek ve izah etmek çok zor. Bu bahsettiğiniz ilişki zaten bizim insan olarak sahip olduğumuz mucı-zelerden en Önde geleni. Beyin doğduğumuz andan itibaren bu emir-leri çok kısa sürede vücudun uç kısımlarına, her adaleye, her nokta-ya iletiyor. Vücudumuzda iki çeşit hareketimiz var. İstemli hareket-lerimiz, istemsiz hareketlerimiz. İstemli hareketlerimiz beynimizde-ki korteks tabakasından idare ediliyor. Diğerlerinde ise beyincik ön plana çıkıyor."

E. Kocabaş: Düşünce gücü ve pozitif yaklaşımın, beyinde iyU Eştiğini hayal etmenin fiziksel iyileşme süreci üzerinde olumlu et-kileri olduğu söyleniyor. Hatta dünyada pek çok sporcuya bu konu-a destekleyici düşünsel aktiviteler yaptırılıyor. Düşünce gücünün tyileşme süreci üzerine etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

°06 yılında www.egitimatolesesi.net'te yayınlanmıştır.

97

F:7

Ethem Kocabaş

"Bu konuda kesin bir şey söylemek çok zor ama şunu biliyo-ruz, insanlar (yaşlı insanlar için de bu söylenir) yaşama isteğini, se-vincini kaybettiği zaman ve kendilerini bıraktıklarında süratle Ölü-me doğru yaklaşırlar. Hatta bu türlü insanlaT dış dünyaya kapılarını kapadıkları zaman hiçbir şekilde ulaşılmaz olurlar. Motivasyon de-nen olay çok Önemlidir. Olay insanın beyninde çözülür. Beyin bede-ne müdahale olayım kabullendiği zaman, bütün merkez orada oldu-ğu için, adalelere, mafsallara insanı aktif halde tutan komutlar gön-derir. Aktif halde tuttuğu için de iyileşme ve performans daha kısa sürede kazanılır. Moral kondisyon diye bir olay vardır. Bu bahsetti-ğiniz olaydır. BİT futbol veya basketbol takımı düşünün, oyuncular hem kendileri hem de çevresel etkilerle motive edildiklerinde başa-rı kesinlikle artmaktadır, örneğin bu durum Uzakdoğu sporlarında da vardır. BİR Uzakdoğu sporcusu eli ile çok güçlü bir malzemeyi kırabilir. Burada elinin zedelenmemesinin önemli bir nedeni bütün enerjisini, motivasyonunu ve konsantrasyonunu o noktaya yoğun-laştırmasıdır. Bu aynı zamanda da bir idman olayıdır. Zaman içeri-sinde kazanılan bir özelliktir."

E. Kocabaş: Bazı durumlarda insanların Özellikle duygusal dış uyaranların etkisi ile üst düzey güç gerektiren işleri başarabil-diklerinden bahsedilmekte. Beynin beden gücünü üst düzeyde art-tırabilir mi?

"Tabii, bunların Örnekleri vardır. Motivasyon ve yoğunlaşma ile ilgilidir. Bunu bazı insanlar başarabilirken bazıları başaramazlar. Başarmak için yoğun eğitim almak gerekir."

Zihnın Şifresi

E. Kocabaş: Bedenimizin duruş şekli düşüncelerimizi etkiler, yaklaşımı hakkındaki düşünceleriniz nedir? Bu yaklaşım düşün-sel anlamda beden dilinin önemine atıf yapıyor.

"Bedenin duruşu insanı psikolojik boyutta etkiler. Omuzları çökük olarak konuşmaya başlayan bir insan, zaten baştan güvensiz olma boyutuna girmiştir. Bu da hata yapma riskini beraberinde getirir. Beden dilinde kendine güvenen insan belli olur. Bedenin duruşunun olumsuz olması, bir futbol takımının sahaya çıkışta kaybetmeye çıkıyoruz şeklinde gitmesi gibi bir şeydir. Böyle sahaya çıkıldığı zaman o maçın kazanılması çok zordur. Hedef önce beyinde belirir, beden duruşu ile bu desteklenmelidir."

E. Kocabaş: Çocuk gelişiminde anne babalar, çocuklarının yürüme gibi bazı aktiviteleri erken yapmaları konusunda beklenti ve telaş yaşıyorlar. Bu erken beklenti ve müdahale ne kadar zararlı bir yaklaşımdır.

"Çocukların zorlanması çok yanlış. Çocuk zaten gelişimini tamamlayıp o noktaya geldiğinde yürüyecektir. Hiçbir anne ve baba çocuğunu bir yarış atı gibi görmemelidir. Anne ve babalar komşunun çocuğu dokuz aylıkken yürüdü, benimkisi on aylık neden yürümüyor, diye düşünmemelidir. Her insan bir değildir. Belki de henüz yürüyemeyen on aylık çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimi o noktaya gelmemiş olabilir. Bu gelişim yeterli düzeye geldiğinde çocuk zaten yürüyecektir. Tıpta belirli süreler vardır. Normal şartlarda 1.5 yaşına kadar çocukların yürümesini biz gecikme olarak kabul etmeyiz. 1.5 yaşından sonra çocuk yürümüyorsa o zaman altında bir ne-

99

Ethem Kocabaş

den aramaya başlarız. Ama toplumda genel olarak yaygın bir kanı vardır. Çocuklar dokuz on aylıkken yürüsünler isterler. Halbuki normal yürüme yaşı bir yaş civarındadır. Bu bir iki ay artı veya eksi oynayabilir. Ailelere bunların iyice anlatılması ve duyurulması gerekmektedir."

E. Kocabaş: Vücut performansının bilinçli şekilde desteklenmesi için önerileriniz nedir?

"En iyi sporlardan bir tanesi yüzmedir. Yüzme esnasında suda boşlukta durduğumuzda bile kaslarımızın büyük bir çoğunluğu çalışır, örneğin yürüme esnasında çalışan kaslar, yüzme esnasındaki kadar çok değildir. Herkese de vücudunuzu zinde tutmak için yüzün diyemeyiz. Bu bir ekonomik olaydır. İmkân meselesidir. O yüzden insanlara her sabah 5-10 dakika basit jimnastik hareketleri yapmalarını önerebiliriz. Mümkünse temiz havada yürümek son derece yararlıdır."

E. Kocabaş: Sportif aktivitelerde kan akışının hızlanmasına bağlı olarak beynin düşünce gücü desteklenir mi?

"Sportif aktivitelerde kan akımı hızlandığı için beyne daha fazla kan, dolayısıyla daha fazla oksijen gidiyor. Örneğin çok ağır bir yemek yediğinizde mideniz çalışmaya başladığı zaman rahatsızlık duyarsınız, uyku hali gelir. Bunun önemli bir nedeni kanın büyük bir bölümünün sindirimi desteklemek için sindirim sistemi etrafında yoğunlaşmasıdır. Dolayısıyla yapılacak bedensel aktivite-lerde kalp atışının hızlanmasına bağlı olarak vücudun her tarafına daha fazla kan gider. Bu da bütün vücut için olumlu bir işarettir."

100

Zihnın Şifresi

ını olumlu yön" Beyne daha fazla oksijen gitmesi beyin performan de destekler."

. fiziksel olarak Bedensel başarıyı ilk önce hayal etmenin, w*'^ar Le-

berinde getireceği görüşü de yine paylaşımda bulundu Nasuh oparı unvanına sahip tek profesyonel dağcıımız Ol Hisiyle i-Mahruki'nin doğruladığı ve uyguladığı bir yöntem, en Yolda hinsel Uyumu Doğayla bütünleşmesi ve Başarı, ştiğim

Zihnın Süreçlerinin Kontrol Edilmesi konusunda g
paylaşımında şunları anlattı/*'

"Zihnini bir şekilde programlıyorsunuz ve g canlan-
leşmesini istediğiniz bir hayalin imajınasyonunu bey . yapt_

? • ı birkaç

dırarak, onun gerçek planda oluşması için zihinsel v tyantum
yorsunuz. Hatta son zamanlarda fazlasıyla gündem vaj ettiği-
ile ilgili yaklaşımlar da tam buna değiniyor. Beynimi pinstein'ın
miz imajın bir süre sonra gerçekleşeceği düşüncesi. A^iicü ha-
bu yönde şöyle bir sözü var: 'Hayal gücü her şeydi'" -nCe tenis-
. i «iraz °n yatın gelmekte olan heyecanlannın Ön izlemesidir. ^ t^sarılı
°_I"

? 'veya

çilerde verdiğiniz örnekte olduğu gibi iyileştirdiğiniz'7ihnini
duğunuz ya da hedefinize ulaştığınızı hayal ettiğl hızlan-
hu süreV bu imgeye yönlendirdiğiniz zaman, bu yaklaşımın °
dirdiğine dair örnekler çok. nrofesy°"

keno' " Dolayısıyla ben bu dediğinize inanıyorum ve *"" ^ . j^2 çok
nel spor yaşamım boyunca hep bunu uyguladım- . sedefti.
ciddi bir hedefti benim için. Aynı zamanda korktu!

() 2006 yılında www.egitimatolesesi.net'te yayınlanmıştır.

101

Ethem Kocabaş

Pek çok etabında çok tehlikeli ve zorlu tırmanış süreçleri içeren, zir-vesine
ulaşmayı başaran her üç dağcı için 1 dağcının öldüğü bir tır-manış. O günlerde
zirvesine çıkanların da % 13.5'i Ölmüştü. (164 dağcının 22'si.) 2000 yılında
benim gittiğim zamanki istatistik böy-leydi, bu istatistik bugün dağcıların
lehine daha iyi bir seviyede. Bunlar tabii çok ürkütücü rakamlar. Bu tehlikeli
süreç İçerisinde K2 ile kendi aramdaki ilişkiyi daha kuvvetli kurabilmek ve o
tırmanışı başarılı bir şekilde atlatabilmek için bu yöntemleri ben de
kullan-dım. Hep hayalimde onu başardığımı düşünüp canlandırıp o başarı-nın bana
getireceği mutluluğu, tatmini, gururu, güveni hissetmeye çalıştım. Hatta K2'de
1986 yılında yaşanan bir trajedide 6 dağcı bir-den hayatını kaybediyor ve onlar
anısına bir belgeselle kitap yapıllı-yor. Bu filmin jenerik müziği gerçekten iyi
hazırlanmış ve etkileyi-ci bir müzikti; ben her gün en az bir defa konsantre
olarak bu müzi-ği evimde yalnız başıma yüksek volümde dinleyerek psikolojik
ha-zırlığımı yapmaya çalıştım. Bu tür şeyleri daha Önceden de yapmış-tım zaten
ve çok etkili olduğuna İnanıyorum."

• Tinsel Zekâ: Tinsel Zekâ genelde günümüzdeki din anlayışı ile
kanştırılmaktadır. Ben bu zekâ boyutunu Sayın Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ile
paylaşma imkânına sahip olmuştum. Tinsel zekâ, in-sanın Yaratan'dan güç alarak
evrendeki varlığını, sahip olduğu düşün-sel ve duygusal güçlerini, kendi adına,
insanlık adına ve evren adına en iyi şekilde kullanabilme Özelliğidir. Tinsel
zekâ motivasyonun en üst düzeyde besleyicisidir. Prof. Dr. Öztürk'ün belirttiği
üzere kimi zaman bir ressamın fırçasında, kimi zaman bir şairin mısralarında.
Ki-mi zaman bir bilim adamının denkleminde ve kimi zaman da bir ney keltıraşın
çekicinde kendisini gösteren bir boyuttur.

102

Zihnın Şifresi

Tanrı bazen insanlığı ileri götürmek için dâhileri kullanır, de-miştii Prof. Dr.
Öztürk. Dehanın esasının Allah'la irtibat olduğuna dikkat çekmiş ve dâhinin
yaratıcının insanlığa vermek istediği bo-yut değiştirici ışığı ulaştıran bir
vasıta olduğundan da söz etmişti.

"Din, İnsan benliği ile, varoluşun ve hayatın esası arasındaki bağı irdeler."

Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk

Prof. Dr. Öztürk'e kitabın ilerleyen bölümlerinde anlattığım zihinsel doğum,
ikinci doğum kavramından bahsettiğim ise, böy-le bir doğum şeklinin bütün
mistik sistemlerde var olduğuna dikkat çekmişti. Hatta Kuran'da da böyle bir
ruhsal zekâ ve erginlikten bahsedildiğini söylemişti. Mevlana'nın bu konuya

bakış açısını di-ile getiren bir sözünü de hatırlatmıştı Prof. Dr. Öztürk. "İkinci kez doğan çok azdır ama ben her gün bir kere doğarım," demiş Mevla-na. Yine Hz. Peygamber'in, "Ben her gün yetmiş kere tövbe ederim," dediğini belirtmişti. Bunun "ben her gün yetmiş kere doğarım" anla-mında söylendiğine de dikkat çekmişti. Böyle bir doğumun varlığından Hz. İsa'nın da, "İkinci kez doğmayan göklerin melekutuna giremez," sözleriyle bahsettiğini hatırlatmıştı. Tinsel zekânın meslekle ve mesleki başarıda etkisi özellikle motivasyon konusunda kendisini göstermektedir. Tarihten beri mes-leğinde üst düzey basanlara imza atmış pek çok bilim ve sanat insa-nı, bu boyuttan yeri geldiğinde büyük destek almışlardır.

103

Ethem Kocabaş

"Her şeyin tşîât olan Tanrı, burada ışıktan söz eden beni aydınlatma-ya tenezzül etsin."

Leonardo Da Vinci

Bu konuda yine Bedri Baykam'ın bana anlattığı bir deneyimi-ni sizlerle paylaşmak isterim. Bedri Bey mağara adını verdiği resmi yaparken sanki kendisinin bunu yapmadığını, bir gücün kendisine bu resmi yaptırdığını ve o aşamada ellerinin adeta bir araç konu-munda olduğundan bahsetmişti bana. Resmi bitirdikten sonra bak-tığımda beni aşan bir resim ile karşılaştım, demişti. Bu tinsel zekâ-nın gelişmişliğinin bir insan üzerinde yarattığı motivasyon etkisine Örnek olabilir. Özellikle kitabın son bölümünde açılımlarım göreceğiniz mes-lek analizi çalışmalarımдан verilmiş örneklerde, zekâ analizleri kıs-mında tinsel zekâ boyutu bölümünü tüm mesleklerde boş bıraktım. Zira bu zekâ boyutu her meslek için başta motivasyon açısından çok Önemlidir. Ancak kişinin kendi İnanç ve değerleri ile ilgili bir konu olduğundan, saygı gösterilmesi gerektiğini, kişiden kişiye değişen Özel bir açılımı olduğunu düşünüyorum.

Mesela Albert Einstein'ın tinsel zekâ yaklaşımı kozmik sabit-te karşımıza çıkmaktadır. Nedir kozmik sabit? Evrenin oluşumu sı-rasında gerçekleşen büyük patlamadan sonra, genişleyen evrende her şeyin rasgele savrulmasını ve dağılmasını engelleyen bir ters çekim kuvvetidir. Einstein lambda adını verdiği bu kozmik sabiti, Tann-'nın gücü olarak tanımlamıştır. Bu, tinsel zekânın bilimsel bir tespit aracılığıyla İnsanla buluştuğu andır.

104

Zihnın Şifresi

Bir insanın bilgi boyutu ne kadar gelişmişse o kişinin varolu-şu anlamlandırmada tinsel zekâdan beslenmesi de, Einstein örneğin-de olduğu gibi o ölçüde yüksek seviyede olacaktır.

Tinsel zekâsı gelişmiş bir kişinin sadece din İle ilgili meslek-lerle etkileşmesi gibi bir yönlendirmenin yanlış olacağı kanısında-yım. Bu zekâ boyutunun aynı zamanda motivasyon kaynağı olma-sından dolayı da tüm meslekler için önemli olduğunu tekrar hatırlatmak isterim. Varoluş amacınızı sorgulayacağınız boyutlardan bi-risi de tinsel zekâ boyutunuzdur. Tinsel zekânın diğer zekâ boyutla-rıyla ilişkisinin Önemli olduğunu düşünüyorum.

İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Bölümü öğretim Üyeleri'nden Sayın Prof. Dr. Ümran Korkmazlar Oral İle, Oyuncağın ve Çevresel Faktörlerin Zihin Süreçleri Üzerine Etkileri konulu paylaşımında, Ümran Hanım tinsel zekâyı tüm ze-kâ boyutları ile vanlabilecek en üst nokta olarak tanımlamıştı. Bu ifa-"e benim de dâhilerin hayatında sıkça gözlemlediğim bir durumdur.

Ümran Hanım tinsel zekâ için bana şunları söylemişti:"

"Tinsel zekâ için yapılabilecek pek bir şey yok ya da çok şey var.

Yaşadıklarınız, yapıp ettikleriniz tinsel zekânızı oluşturuyor. Tinsel zekâ zirve noktası. Hem çevre hem yapınız hem de o ana ka-dar ki diğer zekâ alanlarındaki kazançlarınız tinsel zekânıza katkıda bulunuyor. O nihai bir katman. Yapıp ettiğiniz her şey orada bulu-şuyor, diye düşünüyorum."

() 2006 yılında www.egit imatolyesi.net'te yayınlanmıştır.

105

Ethem Kocabaş

• Sözel Edebi Zekâ: Mesleklerin büyük çoğunluğu insanla etkileşimi beraberinde getirmektedir. Sözel edebi zekâ bir kişinin özellikle kendi anadili başta olmak üzere dili etkin bir şekilde kullanabilme becerisidir. Bu beceri kelime sayısı, imla bilgisi, telaffuz ile de yakından ilgilidir. Ama en Önemli sergilendiği boyut düşünce ve duyguların uygun kelimelerle ifade edilmesi sürecidir. Bu zekâ boyutu ön planda olan kişilerin ileride özellikle yazarlık, gazeteci-lik gibi dil becerisini gerekli kılan mesleklerde daha başarılı ve mut-lu olduklarını gözlemleyebiliriz. Ancak bununla sınırlı kalmayarak, insanla etkileşim gerektiren meslekler açısından da bu zekâ boyutu-nun önemli olduğunu tekrar belirtmek isterim. Yine bu zekâ boyutu gelişmiş olan çocukların Özellikle kompozisyon, şiir gibi duygusal ve düşünsel metinleri yazma becerilerinin ileri düzeyde olduğunu görmekteyiz.

Sözel edebi zekâ boyutuyla ilgili paylaşımda bulunduğum Su-nay Akın, özellikle kitap okumanın bu zekâ boyutunu desteklemek açısından çok Önemli bir faaliyet olduğuna dikkat çekmişti. Hatta kendisindeki bu zekâ boyutunu destekleyen en önemli etkilerden bi-rinin de saatli maarif takviminde yazılı güzel söz ve şiirler olduğ-u-na atıf yapmıştı. Sunay Bey'in annesi Sunay Bey'i ve ağabeyini en güzel kıyafetlerini giydirerek kitapçıya götürürmüş. Onlarda kitap-çıya gitmek adeta bir merasimmiş. Dikkat ederseniz yine aile faktö-rü devrede.

Sözel edebi zekâ konusunda Özellikle önemle İşaret etmek is-tediğim bir diğer husus da anadilbilgisinin derinleştirilmesinin Öne-midir. Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Zuhâl Ölmez ile Türkçe dilbilgisinin

106

Zihnî Şifresi

geliştirilmesi ve Türkçenin etkin kullanımı konusunda bir görüşme yapmıştım. Zuhâl Hanım Türkçeyi iyi konuştuğunu söylemek iste-yen birisinin 5000 ila 10.000 arasında Türkçe kelime bilmesi gerek-tiğini belirtmişti. Oysa günümüzde ülkemiz insanı ortalama 500 İla 1000 kelime konuşarak yaşamını sürdürmektedir. 1000 kelime ile yaşayan bir kişi, 1000 Türkçe kelimenin yabancı dildeki karşılığını bildiğinde, o yabancı dili anadili gibi konuştuğundan bahsedecektir. Oysa iş o yabancı dilin konuşulduğu ülkede felsefi veya duygusal bir konferans verilmesi boyutuna geldiğinde pek çok kişi zorluklar yaşayacaktır. Bu nedenle Özellikle anne babalar, çocuklarına çok er-ken yaşlarda yabancı dil öğretmeninin yanında, önceliği ve önemi Türkçe dilbilgisinin derinleştirilmesine vermelidirler. Sayın Prof. Dr. Barış Korkmaz'la zekâ ve beyin konulu bir paylaşımımız sırasında kendisi, insanın beyin gelişim özelliğinden dolayı hiçbir yabancı di-lin anadili gibi öğrenilmesinin mümkün olamayacağından bahset-mişti. Prof. Dr. Korkmaz insanın doğduktan sonra beyninin biyolo-jik gelişimini en uzun süre sürdüren canlı olduğunu belirtmişti. Bu nedenle anne baba başta olmak üzere çevrenin insan beyni üzerin-deki etkilerinin önemine de dikkat çekmişti. Ayrıca Prof. Dr. Korkmaz insan doğduktan sonra beyinde ye-ni hücre oluşumunun söz konusu olmadığını, bu nedenle dünyaya gelen bir insanın başlangıçta sahip olduğu potansiyelinin kullanılıp kullanılmamalında erken dönemin önemli olduğunu açıklamıştı. Çünkü kullanılmayan hücreler yok oluyorlar ve kullanılmayan si-naps bağlantıları da yok oluyorlar, demişti. Kullanılmadıkları halde yok olmamaları halinde zaten otizm ve zekâ geriliğine yol açıyor-larmış. Bir görüşün de yaklaşık 1.5-2 yaşlarında çocukların beyin-

107

Ethem Kocabaş

de sinaptik patlama gerçekleştiğine ilişkin olduğunu belirtmişti. Bu-nun özellikle çocuğun dil öğrendiği döneme karşılık düşen bir pat-lama olduğunu, ama dört yaşından sonra bu dönemin azalmaya baş-ladığını vurgulamıştı. Bu da çocukların niye bir yabancı dili daha sonra anadili gibi öğrenmesinin mümkün olmadığı konusunda bize ipucu veriyor. Zi-ra dünyanın en büyük mucizelerinden birisi de, insanın dilini öğren-mesidir.

"Kelimelerin gücünü anlamadan, İnsanların gücünü anlayamazsınız."

Konfüçyüs

William Shakespeare gibi sözel edebi zekâ dâhilerinin 40.000 civarında kelime bilgisine sahip olduklarını bilmekteyiz. Bu zengin kelime haznesi duygu ve düşüncelerin ifadesinde insanı çaresiz kal-maktan kurtaran bir birikimdir. Kelime bilginiz ne kadar fazla ise kendinizi ifade yeteneğiniz de o oranda gelişmiş olacaktır. Tabii bu zengin anlatımdan yararlanabilecek kişilerin de, anlatılanları anla-yabilmek için aynı oranda zengin kelime bilgisine sahip olmaları gerekecektir.

• Sosyal İletişim Zekâsı: İnsanlar arasındaki iletişimi ve etki-leşimi destekleyen zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan kişiler yine sözel edebi zekâ Örneğine yakın olarak, insanlarla etki-leşim gerektiren mesleklerde daha çok başarılı ve mutlu olabilirler. Sosyal iletişim zekâsının gelişmişliği sanatın pek çok dalında ara-nan bir özelliktir. Güven kelimesi sosyal iletişim zekâsı açısından

108

Zihnın Şifresi

Önemlidir. Ben bu zekâ boyutunu ülkemizde adı güven kelimesi ile özdeşleşmiş bir kişi olan Uğur Dünder ile paylaşmıştım. Uğur Dün-dar güvenin tesisinde en önemli konunun temiz bir geçmiş olduğu-na dikkat çekerek, gençlere verdiği en büyük nasihatın, ileride ayaklarına dolanacak kirli bir izi geçmişte bırakmamaları şeklinde olduğunu söylemişti. Hatta şu benzetmeyi de yapmıştı. Bugün lise-de okuyan herhangi bir genç yann cumhurbaşkanı olabilir. Bu ne-denle kişilerin geçmişleri ileride ulaşacakları üst makamları ve ba-şarıları zedelememeli, demişti.

Sosyal iletişim zekâsı, İçsel zekâ boyutu ile de yakından iliş-kilidir. İçsel zekâ insanın kendi karakter özelliklerini, düşünsel ve duygusal süreçlerini, başka bir ifade ile zihin süreçlerini bildiği, on-larla içsel etkileşim halinde olduğu zekâ boyutudur. Başka bir ifa-deyle kendini bilme boyutudur. Zira kişinin içsel zekâ boyutunun gelişmişliği başka insanlarla etkileşim kurabilmesi ve mesleğinde başarılı olabilmesi açısından da son derece önemlidir.

İçsel zekâ boyutunu birlikte paylaştığım Sayın Yıldız Kenter, bu zekâ boyutunu desteklemek için başkalarının ayakkabısını giymek kavramından bahsetmişti. Kendini karşıdaki insanın yerine koyabil-mek, onu düşünsel ve duygusal açılardan anlayabilmek, mesleki ba-san açısından da önemli bir özelliktir, demişti. Ayrıca Yıldız Hanım'la sosyal iletişim zekâsının kişinin yalnız kalmaya, kendi ile baş başa kalmaya ihtiyaç duyduğu an olan içsel boyutuna da değinmiştik. Ki-mi zaman ruhsal olarak dinginliğe ulaşabilmek için kendisinin ve hat-ta rahmetli eşi Şükran Bey'in de yalnız kalmaya ihtiyaç hissettiklerinden bahsetmişti. Böyle zamanlarda bazen seyahate çıkarılmış.

109

Ethem Kocabaş

Salon hıncahınç doluydu. Kadın, erkek, genç, ihtiyar herkes Pî-casso'nun yeni eserlerini seyrediyor, genç ressama hayranlıklarını belirtiyorlardı. Pîcasso İse bir kenarda somurtup duruyordu. Onun huyuydu bu: Kimi vakit çocuk gibi neşeli olur, güler, söyler, yerinde duramazdı. Kimi vakit de üzerine bir durgunluk çöker, suratından düşen bin parça olurdu. Şimdi de, hayranlarına kaşlarını çatmış, ba-kıyor, hiçbiriyle konuşmuyordu. Sonra, birdenbire cebinden taban-casını çıkardı, havaya birkaç el ateş etti. Ağzına kadar dolu olan sa-lon birden boşaldı, herkes kendini dışarı attı. Picasso'nun yanında yalnız sevgilisi Femande kalmıştı. O İse genç ressamın böyle zaman zaman kapıldığı heveslen çok iyi bildiği için kılını kıpırdatmamıştı. Pî-casso namlusundan duman tüten tabancasını cebine sokarken ona döndü. "Yalnız kalmak İstiyorum," dedi. O sıralarda Picasso yirmi üç yaşındaydı. Paris'e yerleşmiş, şeh-rin sanat çevrelerinde pek geniş bir üne ulaşmıştı.¹

Yıldız Kenter çocukluğunun çok sayıda insanın gelip gittiği, hayvan sevgisinin yüksek olduğu bir ev ortamında geçtiğinden de bah-setmişti. İnsanlarla iç İçe olmak ve diğer canlılara sevgi duymak bu ze-kâ boyutunun en önemli kaynağı bence de. İçsel zekânın gelişmişliği sanatçı olabilmek için çok Önemli olsa gerek. Yıldız Hanım insanların kendilerini tanımaları halinde başkalarını tanımalarının

daha kolay olacağını da söylemişti. Çok sayıda insanı tanıyan bir kişinin herkeste kendine benzeyen yanlar bulabileceğine dikkat çekmişti.

(*) Hayat dergisi, Büyük Ressamlar Ansiklopedisi: Picasso,
110

Zihnın Şifresi

"Ben her rolde hep kendimi oynarım. Çünkü bende Ofelya'nın, 3uli-et'in, Lady Macbeth'in bütün özellikleri var."

Yıldız Kenter

Çevre ve yetiştiğiniz aile ortamı özellikle sosyal iletişim zekâ-nızın desteklenmesi açısından önemlidir.

• Doğacı Zekâ: Bu zekâ boyutu kişinin doğa ile etkileşim sü-recinde sergilediği zihin performansını ifade etmektedir. Doğacı ze-kâsı gelişmiş olan kişilerin özellikle doğa ile etkileşim gerektiren mesleklerde başarılı olduklarını gözlemleyebiliriz. Arkeolog, biyo-log gibi meslekleri buna örnek olarak verebiliriz.

Doğa ile matematik iç içedir ve her şeyin kusursuz en kısa yo-lunu üretir doğa. Bu kusursuz üretim insanın yaratıcılığına esin kay-nağı olması açısından önemlidir. Doğacı zekânın desteklenmesi es-nasında insan doğanın kokusu, sesi ve görseelliği ile aynı anda etki-leşmelidir. Bir denizin sesi, kokusu ve görüntüsü, hatta insanın su-ya dokunması eylemi ile birleştiğinde ancak denizin doğacı zekâyı desteklemesinden bahsedebiliriz. Oyuncak hayvanlar ve suni or-tamlar doğacı zekâyı desteklemede yeterli değildir.

Günümüzde büyük kentlerdeki en büyük sorun yeşil ortamla-rın çok az olmasıdır. Benim çocukluğumda her mahallede bir park vardı; bizler akşama kadar arkadaşlarımızla bu parklarda çimen ve toprak üzerinde oyunlar oynayarak büyüdük. Hatta güvenlik sorunu da günümüzdeki kadar sorun olmadığından arkadaşlarımızla hava kararana kadar oynardık parklarda. Ta ki annem camdan, "Ethem yemek hazır, hadi oğlum eve gel," diyene kadar. Biz oyunlarla bü-yüdük. Oyunlar sosyal iletişim zekâsının ve doğacı zekânın en büyük

111

Ethem Kocabaş

destekleyicisidir. Şimdiki çocukların bence en büyük şanssızlıktan doğa ile ancak yılın belli zamanlarında gittikleri tatillerde veya hafta sonu az da olsa götürüldükleri parklarda bir araya gelmeleri. Bizim parkların yerini alışveriş merkezleri ve binalar aldı. Binalar adeta duy-gulanmızı ve birlikte paylaştığımız hissel anlarımızı da alıp götürü-yor. Ama en büyük darbeyi de doğacı zekâlarımızın gelişmesini en-gelleyerek veriyorlar. Doğa içinde bannırdığı canlı çeşitliliği açısın-dan da bir sonraki bölümde değineceğim değişiklik odaklı kişilik profilinin gelişimini destekler. "Şanslı Nevrtın, bilimin mutlu çocuğu. Onun için doğa, rahatça oku-yabildiği açık bir kitaptı."

Albert Einstein

Leonardo Da Vinci'nin yaşam öyküsünde kuşlarla olan etkile-şimine ilişkin önemli bir bilgiyi de, doğacı zekânın gelişmişliğine örnek teşkil ermesi için sizlerle paylaşmak isterim. Da Vinci kafeste satılan kuşları parasını ödeyerek satın alır ve sonra gökyüzüne öz-gürlüğe bırakırmış. Bu zihinsel doğumunu gerçekleştirmiş bir insa-nın, doğacı ve tinsel zekâsının gelişmişliğini gösteren örnek bir ha-rekettir.

112

Zihnın Şifresi

BEŞİNCİ BÖLÜM

3. ŞİFRENİZ KARAKTER ÖZELLİKLERİNİZ

Karakter Özelliği

Hepimiz farklı bir çevrede dünyaya geliriz. Öncelikle anne ve babaianımız farklıdır. Bu farklı çevrelerde farklı eylemler yapanz. Aynı anne babadan olmasına rağmen kardeşlerin de eylemlerinde farklılık gözlemlenmeye başlar. Kimi çocuk kitap okumayı, arka-daşları ile oynamayı tercih ederken kimisi resim

yapmayı veya müzik dinlemeyi tercih edebilir. Çocukken yetiştiğimiz çevredeki deneyimlerimiz belirli bir süre sonra alışkanlıklarımızı oluşturur. Bu alışkanlıklar zamanla boş vaktimizi ve zamanımızı harcamada tercih ettiğimiz davranışlar olarak karşımıza çıkar. Çevresel faktörler ve tercihlerimiz bizim düşünce sistemimizde etkili olan karakter özelliğimizi ve değerlerimizi oluşturur.

İstanbul Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Ülkü Hayriye Göktürk ile, Oyuncakların Ço-

113

F:8

Ethem Kocabaş

• • „ Etkisi konusunda bir payımda bu-
cukların Karakter Gelitsrmm^şmda da pek çok geH^s ul-
İunmuştum.ülküHanrmbu un^rtj ^ .^ M
BUk0™daP „„„ yetmişinde de odur diye.
Bu sözde doğruluk pay- ^J ^ ^
kadar ki dc-nerndr, Bu neden*an ^ ^ ^ ^ <*.
aile bireyleri ve çevresel etkr yedr ^ ^ ^ ^ olab
dan soma — — ^ yedi yaşmakadar ki süred,,
liyortabiikt,amaasüoneml Genetik
Anabil Dair Başkan, Prof^T g çocuk awata U-
Dal.'ndanProf.Dv.B^Korkrn^ şifonin uyumuna
dayalr sözsüz bir bağlantrnm varb ^.^ modeV
J zaman anne babasrnm u— ^ ^ Karakter
leraeyi, genet,k uyumdan do^Jbdirgtaleştiği„den,
ozelHgi gel^mr yedi ya.ma ^ vf bakıala„n karakter
çocuğunbakrmmayardrmoroUna^J „„«,
Um- * *** derecede o« * ^ fflne ve baba-
geneükfaktördendolayroncebk1^ tallKUzaman-
L IÇ,n ryr bir babe, Zira ^ ^ , modd olma ayrrcalgrna
larda onun karakter gelene gu ^ ^ ^
skiniz ve bu konuda çevre etktsmeg
114

Zihnin Şifresi

Kişinin karakter özelliği seçeceği meslek, icra ettiği meslek ve kendisine verilen görev tanımı ile de yakından ilgilidir. Kişinin han-gi mesleğe yatkın olduğunun tespitinde de çocukluktan itibaren, okul öncesi dönemden başlamak üzere aile ve okul tarafından bilinçli yöntemlerle çocuk takip edilmeli, kendisini keşfedebileceği ortam-lar yaratılmalıdır. Bunun için çocuklara zengin seçenekler sunulma-rlı ve tercihlerine saygı gösterilmelidir. Bu takip Özellikle bir buçuk İla yedi yaş aralığında sürekli yapılmalıdır. Takibin uzun süreli ol-ması yanılma payının azalması için çok önemlidir. Zira çocuk belli dönemlerde ailevi sorunlardan, yaşı gereği sergilediği davranışlar-dan ve çevre etkisinden dolayı farklı özelliklerde davranışlar sergi-leyebilir. Okul öncesi dönemin önemi sadece karakter özelliği ile sınır-rlı değildir. Zekâ açısından da çocuk bu dönemde desteklenmelidir. Zira Prof. Dr. Barış Korkmaz ile yaptığım görüşmede, kendisi bana çocukların 1.5-4 yaşlan arasında beyinlerinde sinaps bağlantılarının gelişimine dikkat çekerken, dolaylı olarak aslında bu konunun öne-mini vurguluyordu. Okul öncesi eğitim çocuğun tüm zihin süreçle-ri açısından çok önemli bir evredir. Bu nedenle özellikle okul önce-si eğitim kurumlan ülkeler için çok önemli bir yere sahiptir. Ülkele-rin gelecekleri aileler ve yuvalarda şekil buluyor. Meslek seçiminde nöroloji biliminden hareketle çocukların erken yaşlarda desteklen-mesi ve keşfedilmesi çok önemlidir. Bu tespitimi İTO tarafından dü-zenlenen bir eğitim konferansında tanıştığım AB Parlamentosu Eği-tim ve Kültür Komisyonu Üyesi Ruth Hieronymide desteklemişti.

Tekrar karakter Özelliğine dönersek, karakterimiz hayatı, olay-ları, nesneleri algılama ve ilişkilendirme sürecimizle yakından ilgi-
115

Ethem Kocabaş

lidir. Mesleki basanda da mesleğin başkaları ile icra edilecek olma-sı, farklı karakter özelliğine sahip kişilerin birlikte çalışmaları anla-mına gelmektedir. Meslekler uygulama aşamaları itibariyle bazı ka-rakter özelliklerinin ön planda olmasını gerektirirler. Karakter özel-likleri her insanda tüm açılımlarıyla vardır. Ama karar aşamasında ve duygusal etkileşimlerde genellikle bazı karakter profilleri diğer-lerine göre baskındır.

O halde kitabın bu bölümüne kadar bahsettiklerimden hareket-le, meslek seçiminde ve mesleki basanda sorgulanması gereken ka-rakter şifrelerini şu üç soru başlığında toplayabiliriz.

- Psikoloji ve tipolojiye göre insanların sahip olabilecekleri karakter özellikleri nelerdir?
- Mesleklerin gerektirdiği karakter Özellikleri nelerdir?
- Mesleği icra edecek kişinin karakter Özellikleri nelerdir?

Karakter denilince beynimizde akla gelen İlk yer alnımızın ar-kasındaki prefrontal lob'tur. Kuantum Mekaniği ve Beynimiz konu-sunda paylaşımda bulunma fırsatı elde ettiğim İstanbul Üniversite-si Çapa Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dah'ndan Sayın Hakan Gürvit, prefrontal lob'un karakter ile ilişkisi hakkında şu konulara temas etmişti.1*1

E. Kocabaş: Karakter Özelliği dediğimiz özelliklerin oluşu-munda ve bu Özelliklere göre davranışlarımızın belirlenmesinde beynin öncelikli olarak belirli bölgelerinin Önemli rol oynadığından bahsedebilir miyiz? Özellikle amigdalanın burada Önemli bir yeri

(*) 2007 yılında www.egitimatolyesi.net'te yayınlanmıştır.
116

Zihnın Şifresi

olduğu görüşü var. Karakter konusunda beynin tamamının organi-zasyonuna bağlı bir çalışmadan mı bahsediyoruz, yoksa belirli böl-geler öncelikli ya da belirleyici bir etkiye sahiptir, diyebilir miyiz?

"Eşitler arasında daha eşit olan bölgeler var mutlaka. Orkest-rada bir maestro görevi gibi faaliyetlerin yönetimini üstlenen önce-likli beyin bölgesi alnımızın arkasındaki bölge. Yani prefrontal kor-teks bölgesi. Bu bölüm çok açık bir biçimde evrimde beynin gide-rek büyüyen bir parçasıdır. Kedilerde bütün beynin %5'i prefrontal korteks iken, bu primat evrimi boyunca yükselip Homo_sapiens'e, yani insana geldiğimizde %33'ünü kapsadığını görmekteyiz. Bunun bir nedeni olmalı tabii ki. Sosyal organizasyon karmaşıklaştıkça, bi-reyin emsalsiz olması gerekir. Diğerlerinden ayırt edilebilir bir kişi-liğin oluşması lazım. Çok muhtemeldir ki prefrontal korteks bunun organıdır. Amigdalaya gelirse, bu çok eski bir yapı. Kemirgen bey-ninde de olan bir yapı. Bir kemirgenin amigdalası ile insanın amig-dalası mutlaka ki aynı değildir. Kemirgen beyninin tamamı nere-deyse amigdaladan ibaret ve bütün emosyonlarını korkma, kaçma, yaklaşma, çiftleşme davranışlarını tek başına kontrol etmektedir. Hal-buki evrim boyunca primat basamaklarını aştıkça amigdala aşağıda kalıp onun üstünde beyin kabuğunda temsil edilen birtakım kontrol sistemleri konuluyor. Amigdala heyecanların bir deposu değil, he-yecanların, duygu ve dürtülerin uygun hedefe yönlendirilmesi göre-vini yürüten karmaşık bir ağ sisteminin bir bileşenidir. Amigdalayı emosyon nöral ağına giriş kapılarından biri diye düşünmek lazım."

Karakter Özelliği değişmez yapıdadır. Peki insan karakter özel-lgl konusunda hangi açıdan kendisini geliştirebilir? Kişi karakter

117

Ethem Kocabaş

özelliğinde esnemek suretiyle diğer insanlarla iletişimini çok daha ve-rimli hale getirebilir. Karakter özellikleri konusunda gelişim, karakter Özelliklerinde esneme yeteneğinin kazanılması şeklinde olmaktadır.

"İnsanın karakteri kaderidir."

Heraklitos

Karakter Özelliğinde Esneme

İnsanlardaki karakter Özelliğinin baskınlığım şöyle bir benzet-me ile örnekleyebilirim. Bazı durumlarda bir karakter özelliği %51 baskınken diğeri %49 olabilir. Bu durumda kişi karar verirken %51 baskın olan karakter özelliğine göre hareket edecektir. Ama bu oran %10'a, %90 şeklinde de dağılabilir. 51'e 49 dağılımı kişinin farklı karakter profilindeki kişilerle anlaşabilme, onları anlayabilme ve onlara kendini anlatabilme özelliğini arttıran daha dengeli bir durumdur. 10'a 90 benzetmesinde ise kişi belli karakter özelliklerinde uç noktalarda davranışlar gösterdiğinden, diğer karakter profilinde-ki insanlarla anlaşabilme ve etkileşebilme özelliği daha az olacaktır. İnsanların birbirini sevmesi veya sevmemesinin, anlaşıp anlaşamamasının altında aslında çoğu kez karakter Özelliklerinin uyumu ve uyumsuzluğu nedeni yatar. Baskınlık özelliği 10'a 90 olan kişi-nin, eğitim ve bilinçlenme ile hatta düşünce tarzını kontrol ederek, 51'e 49 dengeli karakter profiline ulaşması mümkündür. Ben buna karakter özelliğinde esneme diyorum. Bu yetenek aynı zamanda davranış bilimleri açısından sosyal iletişim zekâsını destekleyen Önemli bir gelişim özelliğidir.

118

Zihnın Şifresi

% 51-% 49 olması tercih edilen uyumlu karakter dağılımıdır.

100 %51 -%49 0

Uyum sorunu Denge durumu Uyum sorunu

Karakter özelliğinin uç değerlere ilerlemesi, kişinin diğer karakter profilindeki insanlarla uyum sağlamasını zorlaştıracaktır.

Karakter özellikleri nedir diye sorarsanız, davranış bilimleri-de pek çok karakter profili vardır. Hatta 21. yüzyılda davranış gene-tiği çalışmaları ile insanların karakter özelliklerinin ve gelişiminin kontrol altına alınıp alınamayacağı da genetik boyutta araştırılmak-tadır. Günümüzde genetik biliminde davranışlarımızı belirleyen genler bulunmuştur.

İnsanın karakter özelliği denilince tipoloji (davranış bilimi) ve psikoloji açısından, bilim insanlarının konuya açıklık getirdiği çok sa-yıda karakter tipinden bahsediliyor demektir. Örneğin Aile Terapisti Virginia Satir insanları yalancı, suçlayıcı, hesapçı ve dağınık kişilik profillerinde değerlendirirken; Alfred Adler saldırgan, saldırgan olma-yan, kendini beğenmiş, kıskanç, cimri, haset, korkak ve ürkek karakter Profillerinde tanımlamaktadır. Yine Cari Gustav Jung disiplinli, prog-rainlı, esnek, rahat, içedönük, dışadönük, beş duyu ile yaşayan, sezgi-len ön Planda; Psikolog David Keirsey gelenekçi, bilgi odaklı; Psiko-ğ Hans Eysenck içedönük, dışadönük; Freud id, ego, süperegö; Psi-ğ Julian Rotter içten denetimli, dıştan denetimli insan tiplere-sinden bahsetmektedir.

119

Bvhem Kocabaş

Sizlere bu kitapta mesleki başarı için önem arz edeceğini dü-şündüğüm tipolojideki altı karakter Özelliğinden bahsedeceğim.

Değişiklik Arayışında Olmayan, Benzerliğe Odaklı, Gele-nekçi Karakter Profili: İnsan dünyaya geldiği andan itibaren ken-disini ve yetiştiği çevreyi merak etmek suretiyle büyük bir keşif yol-culuğuna çıkar. Merak veya soru cevabı getirirken, her cevap da aslın-da beraberinde yeni bir soruyu doğurur. Dolayısıyla dünyaya geldiği-miz andan itibaren değişiklik ve bu değişikliği algılama süreçleriyle fazlasıyla bir araya geliriz. Ancak yaşadığımız aile ortamı, anne ve babamızın ya da bize bakan kişilerin karakter Özelliklerine bağlı alışkanlıkları, benzerlikle karşılaştığımız ilk aşamalardır. Daha sonra büyüdükçe eğitim sistemlerinin, toplumsal kuralların benzerlik yak-laşımları bizleri biraz daha benzer olay, kişi ve metotlara yöneltir. Bu karakter özelliğine sahip insanlar değişimin kısmen veya tama-men karşısındadırlar. Olaylar, insanlar ve nesneler arasındaki ben-zerliklere dikkat ederler, benzerlikleri görmeye meyillidirler. Tüm karakter Özellikleri kişinin nasıl bir çevrede yaşadığı ve kendisine rol

model olarak kimleri Örnek aldığıyla yakından ilgilidir. Genelde ay-nı tarz yaşam, aynı yerlere gitmek, aynı nesnelerle etkileşmek, aynı aktiviteleri yapmak, aynı tarz giyimler, aynı programlar, aynı insan-larla etkileşim, aynı çevre, benzer yaşam tarzları, aynı tarz iş yaşamı, aynı konularla etkileşim benzerliğe odaklı karakter profilinin oluş-masında Önemli bir etkiye sahiptir. Bu karakter profilindeki insanlar-da hedefler bazen korumaya yöneliktir. Bu nedenle korumaya yöne-lik olanları risk almayı pek sevmezler. Benzerlik boyutu ileri düzey-de ise bu profildeki kişiler başkalarını kendilerine benzetmeye çalı-şırlar, benzemeyenleri ise eleştirirler. Değişikliğe odaklı kişileri ba-120

Zihnin Şifresi

zen maceracı ve hatta değişim arayış boyutu çok ileri düzeyde ise de sorumsuz olarak bile tanımlayabilirler. Bu karakter özelliğinde ben-zerlik boyutu ağırlık kazandıkça durağan yaşam tarzı tercih edilir ha-le gelmektedir. Alışkanlıklar en çok bu karakter profilinde ortaya çı-kar. Atalet genelde benzerliğe odaklı karakter profilindeki insanlar-da daha çok gözlemlenmektedir. Bu karakter profilindeki kişiler ay-nı tarz konularda okumayı tercih ederler; değişime az ihtiyaç duyu-lan veya benzer olayların önem taşıdığı mesleklerde başarılı olurlar. Mevcut düzenin korunmasında önemli olan karakter profilidir.

Değişiklik Arayışında Olan, Değişikliğe Odaklı, Yenilikçi Karakter Profili: Benzerlik profilinin tam tersine, bu karakter özel-liği değişime açıktır ve değişimi talep eder. Olaylar, nesneler, me-kânlar ve insanlar arasındaki değişikliklere odaklanırlar. Değişikli-ğin boyutunu kişinin hedefleri ve hayal gücü belirler. Yüksek hedef-ler değişimin istek ve boyutunu arttırır. Bu tarz insanlar risk alma konusunda benzerliğe odaklı profildeki insanlara göre daha atıl-gan-dırlar. Genelde yaşamlarında atalet sorunu yaşamazlar. Mesleki ba-şarı açısından bakıldığında sürekli değişim gerektiren, araştırma ve gelişmeye açık meslekler bu kişileri daha çok mutlu eder. Bu karak-ter profilindeki kişiler benzerlik yanlısı kişileri tekdüze yaşayan, statükocu bireyler olarak tanımlayabilirler. Bilim ve sanatta her tür-lü gelişmenin önünü açan bir karakter profilidir. Bu karakter profi-lindeki kişiler genellikle icatların ve AR-GE çalışmalannın vazge-çilmez beyinleridir. Değişikliğe açık karakter profilini bilgi, ok-lı-mak, değişik olaylar ve değişik insanlarla etkileşmek, farklı organi-zasyonlara katılmak gibi aktiviteler destekler. Gelişmiş ülkelerde bil-s'ye Önem veren insan sayısı çok olduğundan ve araştırma geliştir-121

Ethem Kocabaş

me merakının olmasından dolayı da, değişiklik arayışında olan ka-rakter özelliğindeki insan sayısı yüksektir. Ülke olarak daha çok pa-tent sahibi olmak istiyorsak, akademik yayınlarda kaynakça bölüm-lerinde daha çok adımızın geçmesini arzu ediyorsak, değişiklik odaklı karakter profilini desteklemeliyiz. Bu konuda da özellikle eğitim sistemlerine ve sistemin uygulayıcısı olan eğitim bilimcilere önemli görevler düşmektedir. Okuma oranı yüksek olan toplumlar-da, değişiklik odaklı karakter profilindeki insan sayısının da yüksek olması ihtimalinden bahsedebiliriz zira, bilgi değişimi beraberinde getirir. Ülke olarak ne kadar değişiklik odaklı olduğumuz sorusu, kişi başına düşen okuma İstatistikleriyle yakından ilgilidir.

5 Duyu Organı ile Yaşayan, Mantığın Ön Planda Olduğu Karakter Profili: İnsan çevresini algılarken beş duyusuyla aldığı bilgileri beynine gönderir, beyninde oluşturduğu elektriksel uyan-larla görür, işitir, tat alır, koku alır ve hisseder. Bu karakter profilin-de yaşayan kişiler İçin gerçek, beş duyudan gelen bildirimlerle an-lam kazanmaktadır. Olayları, nesneleri, insanları ve yerleri mantık süzgecinden geçirerek gözlemlerler. Hisleri geri plandadır. Bu kişi-lerin sayılarla arası iyidir. İşlerin sonuçlarının Ölçülebilir kriterlere dayanmasını isterler. Ancak sayısal ve maddi sonuçlara bakarak bir işin iyi gidip gitmediği hakkında fikir yürütebilirler. İnsanlarla duy-gusal paylaşımların ikinci planda kaldığı, başarının maddi kriterler-le ve rakamsal verilerle Ölçüldüğü çevreler bu karakter Özelliğini destekler. Yine bu kişiler özellikle mantık-matematik zekâsının ön planda olduğu işlerde başarılı olmaktadır.

Hisleri ile Yaşayan Karakter Profili: İnsan sezgisel bir varlık-tır. Bu karakter profilindeki insanlar olaylardan, mekânlardan ve ki"

122

Zihnın Şifresi

silerden pozitif veya negatif elektrik aldıklarından bahsederler. Ka-rar verme aşamasında duygularından geribildirim alırlar. Hisleri ge-lişmiştir. İnsanlarla etkileşimin ön planda olduğu mesleklerde daha başarılı ve mutlu olabilirler. Ancak birlikte çalıştıkları kişilerden de olumlu yönde hisler almalan, ilişkilerinde ve tercihlerinde belirleyici-dir. Başka insanlar tarafından sıcakkanlı olarak da tanımlanırlar.

"Yaşamın gerçek değerleri hisse senetlerinde değil hissi senetlerde-dir. Hissi senetleri eser siz bir topluma anlatamazsanız toplumu oluşturamazsınız."

Sunay Akın

Başkalarından Etkilenen Karakter Profili: Davranışları ve kararları hakkında çevresinden geribildirim almaya öncelik veren in-sanların karakter profilidir. Dış seslilik oranı arttıkça bu profildeki in-sanlar özellikle karar verme aşamasında zorlanırlar. İnsanların ço-cukluk dönemlerinde yetiştikleri ortamda özgüvenlerinin nasıl des-teklendiği ve karar aşamasıyla etkileşim şekilleri, kuralların hayatla-nda bıraktığı iz bu karakter profilinin gelişiminde etkilidir. Başka-larından etkilenen karakter profilinin ileri düzeyde olması, kişide öz-güven eksikliği şeklinde de kendisini gösterebilmektedir. Bu karak-ter profilinin alternatifi, başkaların görüşüne değer vermemek ve-ya onları dinlememek şeklinde düşünülmemelidir. Başkaların de-neyimlerinden yararlanmak her zaman önemli olmakla birlikte, sonuç-ta insan kararını kendisi verebilmelidir. Bu karakter profilindeki kişi-r dış seslilik oranı arttıkça karar yüzleşmesiyle karşı karşıya kalma-yı istemezler. Kaldıkları da karar almaktan kaçabilirler. Çoğu kez ne yaPacakları konusunda tereddütleri vardır.

123

Ethem Kocabaş

Karar almada zorlanma, Denge durumu %51-%49
özgüven sorunu artıyor

o

Başkalarından Etkilenmeyen Karakter Profili: Özgüveni ge-lişmiş, karar verme aşamasında sorun yaşamayan karakter profili-dir. Başkalarından alınabilecek geribildirim çoğu kez, bu karakter profilindeki insanların ya kendi kararlarının mükemmelliğini doğru-lamak ya da uzlaşma tavrından dolayı başvurdukları bir yöntemdir. İç sesli olarak da tanımlayabileceğimiz bu karakter profilindeki kişiler, Özellikle mesleğin icrasında lider profilinde başarılı olabilmek-tedirler. Bazı mesleklerde karar verme aşaması önemli olduğundan doktorluk, tiyatro oyunculuğu gibi mesleklerde kişinin başkalarından etkilenmeyen karakter profilinde olması tercih edilmektedir. Bu karak-ter profilindeki kişilerde iç seslilik oranı arttıkça, kişi başkalarının göTÜş ve düşüncelerini önemsememeye başlar. İç sesliliğin ileri boyut-ta olması başarı ile aynı oranda kişinin hata yapma ihtimalini de be-raberinde getirmektedir. Bu karakter profilindeki kişiler değişkenle-re çok kolay adapte olup gereğinde hızlı karar verebilirler. Ne yapa-cakları konusunda tereddütleri yoktur. Denge durumu %51-%49 Hata yapma ihtimali artıyor

o

124

Zihnın Şifresi

Karakter profilleri, meslek ve görev tanımlamaları açısından da önemlidir. Kişinin yaşamı boyunca icra etmeyi seçeceği meslekle o kişiye verilecek görev tanımı, kişinin karakter özelliğiyle uyum sağ-ladıkça başarı ve mutluluk beraberinde gelecektir. Çünkü o mesleğin ve görev tanımının gerektirdiği bir karakter özelliği profili vardır.

"Kendini yönet, dünyayı yönetecek gücü" bulabilirsin."

Platon

Ethem Kocabaş

ALTINCI BÖLÜM

,...„ emeçlerine Uygun Neden İnsanlar Zihnin Sure*

Meslek üeEikflegmeUdırler.

- terine uygun mesleklerle etkiledi üç insanlann zihin sureçlenne uyg açıdan önemlidir.

. Mutlu olabilmek

IS!"- kazamml.eldeedebilmek

Mesleğin Mutluluk Boyutu

^-^-yuncame^m-^^^^:

Zihnin Şifresi

İnsanı mutlu eden en Önemli motivasyon kaynağı faydadır. Fay-danın insan için açılımını üç başlıkta ele alabiliriz:

- İnsanın kendine faydası
- Aile bireylerine faydası
- Topluma, ülkesine ve dünyaya faydası; ben buna global fay-da adını veriyorum.

Bu üç fayda boyutu mesleki başarıyla doğrudan ilişkilidir. O halde diyebiliriz ki, doğru meslekle buluşmak, başka bir deyişle mutluluğun en önemli destekleyicisi olan fayda boyutunun üst dü-zeyde yaşanması anlamına da gelmektedir.

Beyin ile ruhsal özelliklerine bağlı düşünsel ve duygusal süreç-lerini bilmeyen bir insan için bu fayda sadece maddiyatla sınırlı ola-caktır. Fayda boyutunu ağırlıklı olarak maddiyatla yaşayan bir insan, ancak ailesinin ve kendisinin maddi ihtiyaçlarını karşıladığı sürece mutlu olabilecektir. Ancak çoğu kez de bu maddi ihtiyaçları düzenli karşılayan bir sistem kursa bile, hayatına anlam katabilmek için sü-rekli yeni arayışlar içerisinde olacaktır. Kimi zaman ne araması ge-rektiğini veya neyi aradığım bile bilmeden yaşamıyla ve kendisiyle ilgili bir iç hesaplaşma yaşayacaktır. Çünkü madde ötesi insanın, ta-mamen maddeyle sınırlı bir dünyada mutlu olması çok zordur. Bir insanın sadece maddi unsurlarla mutlu olduğunu İddia etmesi ve mutluluğu maddiyatta araması, o kişi için önemli bir yanılsamadır, addiyata sahip olmadan dünyaya gelen ve maddiyata sahip olma-an dünyadan ayrılacak bir beynin ve ruhun, adeta hapishanesidir ıyat takıntısı. Kendinizi bu esarete mahkûm etmeyin.

Ethem Kocabaş

Tekrar fayda boyutuna dönersek, zihin süreçlerini bilen bir in-san için ise bu fayda Öncelikli olarak bilgi boyutudur. Bilgi boyutu Ön planda olan kişi kendisini keşfetmeye ve geliştirmeye, kendisi, ailesi ve ülkesi için öncelik verir.

Mutlu birey hayal kurar, ister, deneyimler, gelişir, geliştirir ve hatta değişir. Bu değişim fiziksel ve psikolojik anlamda İnsanı olum-lu yönde etkileyen bir ilerleme sürecidir. Pek çok Ölümcül hastalığa yakalanan kişinin yaşama bağlılıkları ile mutluluk enerji boyutunu deneyimleyerek hastalıklarını yenmelerine şahit olmaktayız. Mutlu-luk ve yaşama bağlılık bir güçtür. Böyle bir gücü sürekli deneyimle-mek için meslek seçiminde de bilinçli hareket etmek gerekir. Bu bi-linç kişinin zihin süreçlerini bilmesi, ona göre yaşaması ve meslek seçmesidir.

"Hayatımızın gerçek amacının mutluluğu aramak olduğuna inanıyorum."

Dalal Lama

Mesleğin Başarı Boyutu

Başarı bir deneyimleme sürecidir ve değişkendir. Bugün bize göre başarılı olarak gördüğümüz bir sonuç, gelecekte başarısızlık ola-rak adlandırılabilir. Mantık-matematik zekâsı bölümünde de belirtti-ğim gibi yıldızların sabit durduğunu iddia eden insanlık, bu başanlı olarak düşündüğü bilimsel saptamasında

yanıldığını ancak 1980'li yıllarda anlayabilmiştir. Bilim ilerledikçe bildiklerimizin her geçen
128

Zihnın Şifresi

gün değiştiğini görmekteyiz. Önceki bölümlerde de belirttiğim gibi bilim nihai söz değildir. O halde başarının peşinden koşarken dene-yimlemelerden bahsetmek gerekir, diye düşünüyorum. Başarı süreklili elde edilmeye çalışılmalı, başarı yolculuğu hiç bitmeyen bir yol gibiyse yaşamımız boyunca uzamalıdır. Başarı yolculuğunda deneyimleme gibi bir tanımlamaya yer verdiğinizde, başarısızlık tabiri yaşamınızdan çıkmış olur. Basan yolunda ilerleyebilmek için beynimiz olayları tekrar tekrar deneyimlemeye istekli olmalıdır. Bu isteğin olabilmesi için de beyin zihin süreci şifrelerine uygun alanlarla etkileşimlidir. Burada deneyimlemekten kastettiğim aynı şeyleri tekrarlamak değil, başarısızlıkların kodunu değiştirerek, sürekli araştırmacı kişilik profilinde ısrarlı çalışma gayretinde olmaktır. Bir başka ifadeyle bilgi ile yaşayan, bilginin peşinde koşan insan olmaktır. İnsan beyninin bilginin peşinden koşması da yine ancak merak duyduğu alanlarla etkileşmesi halinde söz konusu olabilir. Albert Einstein'ın patent enstitüsünde kâtiplik yaparken boş vaktinin bol olmasından dolayı merak duyduğu konularda günde yedi sekiz saat okumaktaydı. Onu bu kadar çok okumaya sevk eden beyniydi. Yine o beyin bu bilgiler ile gelecekteki Einstein'ı yaratacak birbiriyle entegreli sinaps ağını örmekeydi. İnsanın merak duyduğu alan mesleği olduğunda yaşam başarı yolunda sürekli ilerlenen bir seyahat halini alır.

"Azmetmek dehadır."

Thomas Edison

129 F:9

Ethetn Kocabaş

- Maddi ve Manevi Kazanç Boyutu Mesleğin Madaiv
meslekte buluştuğunuz anda para sizi Zihin sürecinize uygun ^ ^ ^ ^ ^ çok
insandan
zaten bulacaktır. Çünkü ^^^ sergileyebileceksimzdir.
farklı olarak meslegimzd y ^ ^ ^ ^ örümli bir
Bu durum insanların ^ay a ^ sonucunda da para yaşam,
grinizin olmasını sağlayacak ? ^ ^ yer alacakür.
nızdaintiyaçla--^-- amayamaz, onlara Ursa,
Eğer ülkeler bu özellik* gelişmiş olml
özellğine sanıp ülkeler.kımı zama ^ ^ o fflkera
ile > ^ ^ daWt etdar gidebilir, insan z*ın süreç-
^başkainsanlaran^^^^.^
^ ile doğru orantılıdır. Bu ^ ^ m
yme insan» zihin süreçlerine «yg
130

Zihnın Şifresi

-En mükemmel insan, başkalarına en çok yararı dokunan insandır."

Hız. Muhammet

Zihin Süreçlerine Uygun Meslekle Etkileşimin Diğer İnsanlar Üzerindeki Etkileri
Mesleğinizi icra ederken, kendinizin ve ailenizin sorumluluğundan öte, başka insanların sorumluluğunu üstlenirsiniz. Türkiye'de mesleğini icra eden bir insanın, Avustralya'da yaşayan insanlara bile dolaylı etkisi vardır. Mesleğinizi icra ederkenki başarı ve başarısızlıklarınız, diğer insanların yaşamlarında mutlu veya mutsuz anların deneyimlenmesine etki eder. Bu etki mesleğin türüne ve sonuçlarına göre değişen boyutlarda olacaktır. Doktor olarak bir hastalığa çözüm ürettiğinizde tüm dünyaya çözüm üretmiş olursunuz. Meslek seçimi dolaylı olarak başka insanların yaşamı adına da verilen önemli bir karardır. Bu nedenle zihin süreçleri ile uygun mesleklerle etkileşen kişiler, toplumun somut, soyut alanlarda gelişimine ve değişimine pek çok olumlu kazanımlar getirebilirler.
Bireyler mutlu olmadan toplumlar mutlu olamaz. Bugün dünya

bu kadar savaşa ve açlığa tanıklık ederken, mutlu olduklarını düşünen
«ne babalar, ileride çocuklarını ve torunlarını nasıl bir geleceğin bek-
,~,m bliselerdi, acaba bu kadar mutlu olabilirler miydi? Dikkat edin
« " uk size yanıltıcı bir maske ile gözükmesin. Bugün ya geleceğin
te bağl eS'd'r ^ da aynaS1* Faik bugüne nasıl aktığınız ve gelecek-
"üyors?115'111 naSU kurduğunuzdadır- Çocuklarınızın geleceğini düşü-
s*»tt. Atatürk'ün dediği gibi ufkun ötesini görmelisiniz.
1.31

Ethem Kocabaş tnsanga^e^ak-ıyla^--*^™
görmektir.
-- en bit yolcunun y*z ufku görmesi kâfi de8M,n,
. ,0,undayutuyen vo eMmfsnaımdıt,,
hakkak ufkun ötesini ae x Ma([|ıV
, rak benim ufkun ötesinde gördüklerime . Eğitim danışman, olarak benim
gelİNce' nızla azalıyor. Yatan bir gelecek-
. Dünyanın enerji kaynakları ^ ^^
te bu konuda pek ^ aras, ^tallerde beıuıe»»
yap,land,nlacak. insanlar,»**, Ueştirilebilece,«
genetik etkilerin ve kont«e* leribulun^
lişkin arabalar yapıd^- D»_ yakala^
Genetik ilerledikçe insanların ^)acak.Bu^
durumlarla karşı a^ ^^
132

Zihnin Şifresi

bilgide ama sanki silah ve paradaymış gibi gösteriliyor. ' silah teknolojisini
geliştiren ve paranın değerine hükmeden aslında bilgidir. Bilgiye sahip ülkeler
yaptırım gücüne sahip olmaya devam edecek.

- Coğrafi sınırlar haritalarda kalıyor; bilgi, düşünce ve zihin süreçleri kontrolü coğrafi sınırları çoktan ortadan kaldırma-ya başladı.
 - Bir bölgeye veya ülkeye bağımlı insan profili yerini, global anlamda değerli insan profiline bırakmaya başladı. İleride coğrafyadan bağımsız mesleğinde aranan özelliklerde olma-yan insanlar zor durumlar yaşayacak.
 - Genetik öyle bir noktaya geldi ki, belli bir coğrafyada yaşa-yan insanların genetik kayıtlarından hareketle, geçmişte hangi hastalıklara zafiyeti olduğu tespit edilerek, salgın bir hastalık ile varlıkları tehlike altına alınabilir. Gelecekte insa-nın güvence altında olması için başını sokacağı bir evinin ol-ması yeterli olmayacak. Mikrobiyoloji çalışmaları ile gele-cek güvence altına alınabilecek.
 - Geleceğin savaşları mikrobiyoloji alanında olacak.
 - Bilinç bilimi, davranış bilimlerinde yeni ufuklar açacak.
 - Bu gelecek uzak değil, yirmi yıl sonrasının dünyası. Çocu-ğunuz bugün iki yaşında ise 2020 yılında gençliğinin en gü-Ml çağ,ndayken bu olaylara tanıklık edecek.
- ^?a ya" a'rk""'2 ' ^ ^ ^ ^ ^ diİeklerinizle Seİecek Plan" " dünvJY" °nlann yaşayacakı™ yirmi yıl sonraki Türkiye'nin bugünden çok farklı olacağını unutmayın.
133

Ethem Kocabaş

Gelelim insanın zihin süreçlerine uygun meslekle etkileşme ? •

sı nesinin

belirtilerine. Başka bir ifadeyle şu an icra etmekte olduğunuz mesl -nizin, ne kadar zihin süreçlerinize uygun olduğunun sorgulamasın Zihin süreçlerinize uygun meslekle etkileştığınız zaman-

- Çalar saat ile kalkmazsınız.
- Zamanın nasıl geçtiğini anlamazsınız,
- Beraberinizdeki insanları destekler, bilgi ve birikimlerini?" onlarla paylaşırsınız.

- Toplumun gelişimine sağladığınız katma değerden dolayı mutlu olmanın ayrıcalığını yaşarsınız.
- Yaratıcı çözümler üretirsiniz. Ufkun Ötesini görürsünüz,
- Zamana hükmedersiniz. Nesiller boyu tekrar tekrar anılır, yazılır ve konuşulursunuz.
- Hedeflerinizde Öncelik maddi olmaz.
- Varoluş nedeninizi anlamlandırabilirsiniz. Sosyal iletişim ze-kâsını paylaştığım Uğur Dünder'a mesleğiniz varoluş nedeni-niz diyebilir miyim dediğimde, Uğur Bey, bana, "Dünyaya bir daha gelsem yine aynı mesleği yapardım," demişti. Bu zihin sürecine uygun meslekle buluşmuş başarılı bir kişinin önemli açıklamasıydı. Aynı cevabı Yıldız Kenter'den de almıştım. Zi-hin sürecinize uygun meslekle buluştuğunuzda: "Dünyaya daha gelsem aynı mesleği icra ederdim," dersiniz.

Dünyada pek çok dâhiye meslekleriyle etkileşimlerinde za^ nı unutturan en önemli motivasyon, zihin süreçlerine uyg larla etkileşimleri gerçeğidir. Çocuklar da ilgi duydukla" W ^ oyuncaklarla etkileştiklerinde yine aynı şekilde zamanı

134

Zihnın Şifresi

der Dumas'a günde on beş saat yazı yazdıran, Thomas

. «««illi bulana kadar yılmadan binlerce deneyim yaşatan, Edison a ampu'u , D^-ccn'nun binlerce tablo yapmasını, Beethoven'in ve pablo ricassu «un h'ın günde on sekiz saat müzikle etkileşmesini, Pasteur'un altmış da kuduz aşısını bulmasını, Mimar Sinan'ın seksen altı yaşında 11k eseri Selimiye Camii'ni yapmasını, Michelangelo'nun yetmiş smda Şistine Şapeli resimlerini yapmasını, Immanuel Kant'ın yet-miş dört yaşında Aşkın Metafiziği adlı eserini yazmasını, Mozart'ın altı yaşında konser vermesini, Goethe'nin seksen iki yaşında Faust adlı eserini yazmasını, Titian'ın doksan sekiz yaşında Leponte Savası adlı tablosunu yapmasını sağlayan en Önemli motivasyon, meslekle-rinin ve çalışmalarının zihin süreçlerine uygun olmasıdır.

Yaratıcılığın Meslek Boyutu

Yaratıcılık dediğimiz kavram, başka bir ifade ile İnsanın beynin-deki nöronlar arasında oluşturduğu sinaps bağlantılarında gezinebilme yeteneğidir. Bu tanımı yaptığımda Prof. Dr. Barış Korkmaz bunu bi-limsel bir yaklaşım olarak değerlendirmişti. Sinaps bağlantılarını kita-te benzetirsek, kütüphanenizde ne kadar fazla kitap varsa, araştırma ağınız konuda da o kadar çok bilgiye ulaşabilirsiniz. Peki neden e<n gibi bazı insanlarda sinaps bağlantı sayısı fazla iken, beyin omiansı ortalama düzeyde olan bir insanda azdır? Sinaps bağlantı-arttınlu-? Bu soruların cevabında önemli olan iki konu vardır. esel etki'erin bilinçli olması ve çeşitliliği ile, bu etkile-21 ln Şlfresine uygun şekilde kişiyi desteklemesi. Bazen

135

Ethem Kocabaş

bu uygun çevresel etkiler insanın karşısına rastlantısal ola-rak da çıkabilmektedir. Ama dünya genelinde bu Özel rast-lantılara maruz kalan insan sayısı çok azdır. • İnsanın merak duyduğu konularla etkileşim halinde olması, sinaps bağlantılarım o konuyla entegreli bir şekilde çoğalta-caktır. Kişi merak duyduğu konuyla ilgili birbiriyle entegre-li çok sayıda sinaps geliştirecektir. İnsanın duyu organları ile elde ettiği bilgiler beyninde sinaps bağlantıları oluşturur demiştim. Bu bağlantılann kalıcı olması için oluşturulan bağlantıların, önceki bağlantılarla ilişki sağlayabilmesi Önemlidir. Bir başka deyişle belirli bir konuda araştırmanızı derin-leştirmeniz, o konudaki sinaps bağlantı ağınızı geliştirmenizi ve bu-na bağlı olarak da o alandaki yaratıcılığınızı arttıracaktır. Yine bir benzetme yapmak gerekirse kütüphanenize yeni bir kitap eklendi-ğinde, bu kitabın konu bazında hangi rafa, hangi kitabın yanma ko-numlanacağı, arandığında bulunması ve kaynakça olarak yararlanı-labilmesi açısından önemlidir. Beyinde bu tasnifi amigdala ve hipokamp adını verdiğimiz bö-lümler aracılığıyla desteklemektedir. Bu iki bölüm sinaps bağlantı-larının güçlendirilmesinde Önemli bir yere sahiptir.

O halde meslek seçimi konusunda zihin süreçlerine göre hareket etmek ve insanın kendi zihin süreci şifresine uygun meslek seç-mesi, sinaps bağlantılarını destekleyecek bir çevrede yaşamasını da beraberinde getirecektir. Merak alanı ve zekâ boyutları ile uygun konularda etkileşen beyin kalıcı, birbiriyle entegreli sinaps bağlan-tılan oluşturur. Bu sayede de o kişinin ilgi duyduğu konulardaki ya-ratıcılığı da gelişmiş olur.

136

Zihnin Şifresi

Yaratıcılık konusunda birlikte paylaşımda bulunabilme imkânı-nı elde ettiğim bir diğer önemli isim de Sayın Haluk Bilginer'di. Ken-disi ile Yaratıcılık konusunda gerçekleştirdiğim söyleşiyi, konuya ge-tireceği önemli açılımlardan dolayı sizlerle paylaşmak isterim.'**

E. Kocabaş: Yaratıcılık dediğimizde çocukların yaratıcılığı-nı destekleyen veya bilinçsiz uygulamalarla engelleyen en önemli nesne oyuncaklar olsa gerek. Oyuncakların çocukların yaratıcılı-ğına etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz? "Oyuncaktan ziyade Türkiye'de anne babalar eğitmek gereki-yor. Oğlanın eline tabanca, kızın eline bebeği tutturmuş rolleri be-lirlemiştir. Onlar da bu oyuncaklarla büyür genellikle. Oyuncak si-lahlara hayır diyorum. Silahla büyüyen çocuk, takımı kazanınca ha-vaya ateş ediyor, düşün olunca ateş ediyor. Bunun sonuçlarını hep beraber görüyoruz. Çocuklar ve oyuncaklar değil bizim sorunumuz anne babalar, anne babaları eğitmemiz lazım."

E. Kocabaş: İnsan beyinde milyarlarca nöron var ve dün-yanın neresinde doğarsa doğsun her bebek bu milyarlarca nöron-la doğuyor. Bugün gen bilimi tespit etti ki, genetik olarak da 10 ku-şak geriden gelen bir yetenek çocukta görülebiliyor. Beynimizdeki nöronlar aralarında sinaps bağlantısı adım verdiğimiz bağlantılar kuruluyor. Yaratıcılıkta bu bağlantılarla ilişkili, ne kadar çok sinaps bağlantısı varsa yaratıcı çözüm üretebilme yeteneği de o ölçüde ge-lişiyor. Tiyatroculuk belki de hayal gücünün ve yaratıcılığın des-

\) 2006 yılında www.egitimatolyesi.net'te yayınlanmıştır.

137

Ethem Kocabaş

teklendiği en Önemli sanat dallarından bir tanesi. Beyin hayal etti-ği ile gerçekte yaşadığı arasındaki farkı ayırt edemiyor. Başarıyı el-de etmekte hayal gücü de çok Önemli. Yaratıcılık hakkında ne dü-şünüyorsunuz?

"Siz zekâ ile ilgili konuşurken şu geldi aklıma, ben evrensel ya da uluslararası diyeyim nereden çıktığı belli olmayan zekâ testlerine de karşıyım. Amerikan kökenli bir zekâ testi çıkıyor ve bizde çocuk-larımızın zekâsını ölçmeye çalışıyoruz ve diyoruz ki şu puanlamaya göre sen çok zeki değilsin. Bunu hazırlayan kim, hazırlayan hangi or-tamda yetişmiş, hazırlayan hangi ortamdaki çocuklara göre hazırla-mış. Yaratıcılık dediğimiz şey ulaşabildiğimiz var olan şeyleri en iyi, en yaratıcı şekilde kullanabilme yeteneğidir. Dağ başında doğmuş olan çocuk neyle muhataptır? Ulaşabileceği şey taş, ağaç, hayvan. Şimdi bunlarla ne yapıyor? Eğer iyi bir şey yapıyorsa o çocuk yara-tıcıdır. Bu çocuk hayatında hiç şehir görmedi, okuma yazma bilmi-yor, bu zekâ testinden düşük değer aldı diye asla geri zekâlı ya da ya-ratıcı olmayan biri değildir. O çocuk taşla gübreyle öyle bir şey ya-par ki biz şehirdekiler bile şaşır kalırız.

Yaratıcılığı anlamaya çalışır-ken insanların ellerinde olan şeylerle ne yaptıklarına bakmak lazım. Yaratıcılığımızın gelişmesi bizim içinde bulunduğumuz ortama di-rekt bağlı. Tamamen doğru orantılı. Hangi ortamda büyüdünüz, ne-lerle muhatapsınız, kimler var erişiminizde, nelere ulaşabiliyorsunuz ve bunlarla ne yapıyorsunuz? Yetenek genel anlamda bence çok da-ha evrensel ve her şeyi kapsayabilen bir kavram. Bizim ilgi alanımız ne ise, biz neye yöneldiysek yeteneğimiz o yönde gelişiyor. Örneğin ben oyuncu olarak yetenekli bir insan mıydım? Bu yüzden mi seçtim

138

Zıhtım Şifresi

oyunculuğu ve ben oyunculuğa değil de marangozluğa merak sarsay-dım yine çok yetenekli bir marangoz olurum, diye düşünüyorum.

Akarsuda giden bir yaprak gibi, akarsuda gidebiliyor musunuz? Taşın üstünden slalom yapabiliyor musunuz? Yetenek böyle bir şey, bilim insanları da bunu böyle söylüyor. Bir çocuğun müziğe olan yeteneğinde içinde büyüdüğü ortamın da önemli rolü var. Mozart'ın yeteneğini destekleyen bir çevre vardı. Viyana'da binlerce çocuk keman çalıyordu. Ama Viyana'da binlerce çocuk masa yapsaydı, belki de Mozart çok yetenekli bir marangoz olurdu. Eğer yetenekli bir insan-sanız, sizin ilgi alanınıza giren şeylerle uğraşmaya başladıkça o alan-da geliştirebilirsiniz kendinizi. Oyunculuğu da aynı şekilde geliştirebilirsiniz. Bizim zaten kendi kendimize öğrettiğimiz bir şeydir bu. Kitabı açıp okuyarak öğrenemezsiniz, başkasının size anlatmasıyla da öğrenemezsiniz. Oyunculukta mutlaka eğitim şarttır, bu eğitimi kendimize öğretebilmek için alırız. Önemli olan insanın kendisine öğretebilmesi için gerekli olan metotları ve yöntemleri öğrenebilmesidir. Eğitimde bunun içindir zaten. Ben oyunculuğu kendime öğretebilmek için yedi yıl eğitim gördüm. Yedi yılda ben hekim olabilirdim ve eğer hekim olsaydım, kanserin tedavisini falan bulurdum. İşin kökünde mutlaka merak etmek lazım, mutlaka soru sormak ve sorunun yanıtını bulmak lazım. Hayatımız boyunca cevabı bulamayacağımız sorular da olsa, yanıtını aramak lazım. Çünkü soru sormayan bireyin yeteneği gelişmez, ama maalesef soru sormaya yöneltilmeyen eğitim sistemlerinde, çocuk soru sormaya değil de verileni hap gibi yutma-ya alıştırılmışsa genellikle hiçbir şeyi gelişemez. Birey olmak için çocuklarımıza mutlaka soru sormayı öğretmemiz lazım."

139

Ethem Kocabaş

E. Kocabaş: Sizin yurtdışında aldığınız eğitimde özellikle bu yapıyı destekleyen bir tarz mı gördünüz?

"Kesinlikle. Ben de ders verirken öğrencilerime bunu söylüyorum. Benim söylediğim doğru olmayabilir, sizin ne soracağınızı merak ediyorum, diyorum. Ben sadece size bir yol gösterebilirim, bir açılım veririm. Ondan sonrası size ait. Yoksa benim her dediğimi yaparsanız, görüp taklit etmekten ileri gidemezsiniz ve o da hiç kimse-nin işine yaramaz, diyorum. Bu şekilde ne özel sanatçılar ne özel oyuncular ortaya çıkar. Biricik olduğumuzu bilmemiz lazım. Kimse biricik olduğunun farkında değil. Senden bir tane daha yok. Ne Öncesi var ne sonrası. Bunun değerini önemini bil, başkasının suyuna girme, sen kendi bireysel zekânı, zihnini soru sorma yeteneğini geliştir. Bence çocuklara yaratıcılığı, zekâyı geliştirmeleri için verilmesi gereken en önemli eğitim, soru sormayı bilen bireyler yetiştirmek-tir. Ama bizim şu andaki eğitim sistemimizde bu pek de mümkün değil. Yıllardır mümkün olamadı ve olacağı da benzemiyor."

E, Kocabaş: Karakter Özelliğinde benzerliğe odaklı, değişime açık olmayan insan profili yaratıcılığın önünde büyük engel oluşturuyor.

"Yaratıcılık ve sanatçılık değişime yöneliktir, muhalefete yöneliktir her anlamda. Bana yıllardır aktif siyasete girmem teklif edilir. Sürekli şunu söylemişimdir, sizinle amaçlarımız çelişir, siz iktidarı istiyorsunuz benim amacım muhalefet ve ben sonsuza kadar muhalefette kalacağım. Siyasetçiyle, sanatçının amacı hiçbir zaman örtüşmez. Benim amacım iktidara değil ki, öyle bir derdim de yok. Benim %100 desteklediğim bir parti iktidara bile gelse, ben yine

140

Zihnin Şifresi

muhalefet yapacağım. Her yapıya itiraz etmek değildir muhalefet yapmak, daha iyi gidebilmek, fark pencereleri açıp farklı yollar gösterebilmek için yapılar muhalefet. Ben asla aktif siyasetle uğraşmayacağım."

E. Kocabaş: Çocukluğunuzda, yetiştiğiniz ortamda bugün sahip olduğunuz özelliklerinizi destekleyecek bir eğitimle mi karşılaştınız, yoksa sizi destekleyecek bir anne baba modeli mi vardı ya da kendi kendinizi mi keşfettiniz?

"Hepimizin aldığı gibi bir eğitim aldım ben de. Normal bir ilkökula gittim, sonra İzmir Türk Koleji'ne gittim. İngilizce dersleri biraz daha ağırlıklı olan bir kolejdirdi. Yabancı dilde eğitim işi de başlı başına bir skandal. Ben yabancı dilde eğitim yapan okullarda okuyan kişilerin İngilizce konuştuklarını

görmedim. Yabancı dil öğren-mek başka bir şeydir, yabancı dille eğitim başka bir şey. Yabancı dil mutlaka önemli. Ben şimdi eksikliğini hissediyorum niye Fransızca bilmiyorum, İtalyanca bilmiyorum diye. Türkçe, İngilizce biliyo-rum ama yetmiyor ki. Çünkü ne kadar çok dil biliyorsan o kadar farklı düşünebilirsin. İnsan bildiği dilde düşünür. Bilmediğin kavra-mı düşünemezsin ki ve bazı kavramlar bazı dillerde yok. Olmayın-ca olmayan şeyin düşüncesi de olmaz, felsefesi de. Latin dilini Türk-çe kadar iyi bilen felsefe Öğretim üyelerinin birkaç kez şunları söyle-diğine tanık oldum. 'Ben maalesef kitabımı İngilizce yazmak zorun-dayım, çünkü Türkçede bunu karşılayacak kelime yok, onun için ki-taplarımı İngilizce yazıyorum. Bu ukalalık olarak anlaşılmasın. Sade-ce orada kelime haznesi fazla, kelime çok olduğu için de o dilde da~

141

Ethem Kocabaş

ha iyi düşünebiliyorum, meramımı daha iyi anlatabiliyorum.' Üç yüz kelime konuşan bir toplumuz, üç yüz kelime konuşan insanlarla ne-yin felsefesini yapacaksınız? Ailemde kimse benim için bu çocuğu sanata yönlendirelim demedi. Benim küçükken en sevdiğim oyun-cak resimli bilgi ansiklopedisiydi. Ben çocukken ansiklopedi okur-dum. A cildinden başlardım sayfa sayfa okurdum. Bak yine ansik-lopedi okuyor derlerdi. Herkes masal kitabı okurken ya da kovboy-culuk oynarken ben ansiklopedi okurdum ve çok da hoşuma gider-di. Çünkü meraklıyım. Ben zaten sonradan kendimi tanıma krizi-ne girdikten sonra, kendimde merak boyutunu çözdüm. Doktor ol-mak iste-yişimin nedeni de merak, kimya mühendisi olmak iste-yiş-i-min nedeni de merak, sonra oyuncu olmak iste-yişimin nedeni de me-raktır. Ben hayatımda üç mesleği istedim ve oyunculukta karar kıldım. Niye diye düşündüğümde, ana neden olarak merakı buldum. Oyun-culuk ilginçtir ki bunların hepsini kapsıyor. Belki de hiçbir zaman Öğrenemeyeceğimiz insanı merak etmek var oyunculğun içinde. İn-san nasıl bir yaratıktır, nasıl davranır, hangi durumlar karşısında nasıl tepki gösterir belki biz her oyunda yüzlerce kere deniyoruz, dene-yimliyoruz ve gelen seyirciye de göstermeye çalışıyoruz tüm bunla-rı. Bundan daha güzel merakımızı giderecek bir yöntem yok. Bütün bu merak ettiğimiz şeyleri sözle açıklayamazsınız ki. Sanat sözün bit-tiği yerde başlar. Söz yetseydi sanat olmazdı. İnsanlık tarihinde söz yeterli olsaydı sanat olmazdı, müzik de çalmazdı. Onun için alıyorsunuz elinize fırçayı resim yapıyorsunuz, enst-rümanı alıyorsunuz müzik yapıyorsunuz, merak ettiğiniz karakterin nasıl davranacağını düşünüp bir şey koyuyorsunuz sahneye ve ashn-

142

Zihnın Şifresi

da güncel hayattan, yaşamdan daha gerçek bir şey yaratıyorsunuz. Siz yaşamda maskelerle dolaşıyorsunuz, bir tek sahnede düşüyor maskeler. Tam tersine herkes tarafından tiyatro hayatın aynasıdır di-ye beylik laflar edilir. Bence hayat olsa olsa tiyatronun kötü bir tak-lidi olabilir. Sahne hayattan daha gerçektir. Cumhurbaşkanı ya da genelkurmay başkanının eşinin ona hakaret ettiğini duyabilir misiniz? Oysa ki güncel yaşamlarında mut-laka böyle bir konuşma geçiyordur ve insanlar yaşamın bu gerçe-ğini bir tek sahnede görebilirler. Başka hiçbir yerde değil. Çok da-ha gerçek bir yerdir tiyatro. Benim merakım oyuncu olmama neden oldu."

E. Kocabaş: Sayın Suna Kan birlikte müzik zekâsını payla-şırken bana demişti ki Mozart'ı kimse Mozart gibi çalamaz. Aslın-da bugün nöroloji bilimi de kanıtladı ki her insanın beynindeki si-naps bağlantısı parmak izi gibi birbirinden farklı. Yani her insan aslında kainatta eşi benzeri olmayan bir canlı. Tiyatro oyuncululu-ğunda da insanın bu benzersizliğinden hareketle kendi tarzını ya-ratması önemli olsa gerek. Bu konudaki düşünceleriniz nedir?

"Kesinlikle çok önemli. Yoksa ben herkes gibi yaparsam benim ne farkım kalacak ya da başkası benim gibi yaparsa onun ne farkı olacak? Bunlar hep araç, oyunculuk benim mesleğim. Benim için oyunculuk bunu anlatmak için bir araç. Suna Kan içinse bu keman. na Kan'a şöyle bir soru çok saçma olur: 'Keman dışında başka "" enstrüman çalmak istediniz mi? Hayır, ben bununla iletişim kuruy-orum, derdimi bununla anlatıyorum."

Ethem Kocabaş

önemi büyüktür. important than
 „n,nto>afi,ard,,Tmaginatlonlsmore
 ta0Wledge,->BUnusöyleyenBinstetn"
 gulann önüne geçmesi- ^ maddenin
 ..^nberşeyiltane^e^y^^^^
 ter şeyi halledeceğine ^^?1^içokpIıratazanJlırken«»yd-
 Tik içinde bizi tnsan olarak mutie ^^
 e^yor. örneğin evrensel *«*ff,* yumurtayl öldürdüler.
 tdomatesiöldürdüler,tavugoldu okartıkBunu
 S» çocukluğundaki domates - ^ ^ ^
 n ye yapttk, *»»"» date ' m to«o ye*e, on kilo ürün aU-
 *f gU «** * ^tdlçoirakazanaltm diye f
 lım, daha çok domates satalrm v ^ pMayla , ktlo
 şün^- GÜZd eVUdim gNî İiyor^triyle-Tiy^mes-riledomatesalamayacaksm.Nas^y
 könemudit
 leğinin temeltm ««^^ oyun kendrsmnden ba^
 nun dnvarlarma sozluk tanfm^ ^ fMfiyeWr. Bu oy

Zihnin Şifresi

çocuğun hâlâ yaşıyor olması lazım. Ben doksan yaşında bile çocuk kalmayı başarabilirsem hâlâ oyun oynayabilirim. Zihin geliştikten sonra, entelektüel kapasiteniz arttıkça, siz bazı soruların yanıtlarını aramaya başlıyorsunuz. Mesela ben insan kimdir, nasıl bir varlıktır onu anlamaya çalışıyorum. İki yaşındaki bir çocuk asla bunu düşünmez, o sadece oynar. Oynarken farkında olmadan kendini tanır, ana-okulunda, okulun bahçesinde oynarken arkadaşlarını tanır. Çocuk-ların bir arada oynamaları, eğlenmeleri, çok işe yarayabilir birbirleri-ni denemek, anlamak sürecinde. Oyuncu, tüm bunları yaparken her şeyin farkında olan insandır. Hepsiyle birden ilişkili olması lazım, kim, nerede, ne şekilde veya nasıl, niçin ve ne zaman, ne ile sorula-rının tümüne cevap arayacak. Bu sayede çok daha başarılı olabilir."

Modelleme

İnsanın modellenmesindeki amaç düşünsel ve duygusal davranışların ardındaki zihin süreçlerinin kopyalanmaya çalışılmasıdır. Bu sayede özellikle spor başta olmak üzere, çeşitli branşlarda başa-rıya ulaşan kişilerin basanlarının ardındaki zihin süreçleri tespit edil-meye çalışılır. Tespit edilen bu özellikler başka insanlar tarafından nasıl uygulanabilir o sorgulanır. Ancak bugün bilmekteyiz ki, her in-sanın beynindeki sinaps bağlantısı ağı farklıdır ve bir diğerine benze-mez. O halde buradan çıkan sonuç, insanın düşünsel ve duygusal an-aında asla tamamen modellenemeyeceğidir. Modelleme genelde ka-ter ezellikleri ile ilgili konularda kişiye esneme özelliğinin kazan-ılması ve hayal gücü ile motivasyon anlamında beyin performan-Sln,n desteklenmesi şeklinde olmaktadır.

F: 10

Ethem Kocabaş

Neyi rnodelleyemezsiniz?

- İnsan beynini
- Sinaps ağını
- Zekâyı
- İnsanın ruhsal Özelliklerini

İnsan kainatta bugüne kadar yaratılmış eşsiz ve benzersiz ol-ma Özelliğine sahip canlılardan birisidir. Her insan düşünsel ve duy-gusal anlamda benzersizdir ve çok değerlidir, demiştım. Siz yaratıl-mış her insan gibi sıradan biri değilsiniz ve yaşamınız da asla sıra-dan olamaz. Yaşamınızı sıradanlaştıran iki şey vardır.

- Zihin süreçleriniz hakkında bilmediğinizi bilmiyor konu-munda olmanız

- Kendinize ve yaşamınıza bakış açınız

İnsanların kendilerini sıradan biri gibi görmeleri öğrenilmiş bir çaresizliktir. Çünkü bu insanlar zihin süreçleri ile ilgili bilmediklerinin farkında değildirler. İnsanı sıra dışı yapan maddi durumu, sosyal ko-numu veya yaşam şekli değildir. İnsanı sıra dışı yapan beyni ve ruhu-dur. Düşünceleriniz ve duygularınızla sıra dışı olursunuz. Düşünce ve duygularınız sizi değişiklik karakter profiline yöneltmeye meyillidir. Çevresel uygulamalar İnsanı bu değişiklik profilinden benzerliğe yö-neltirken, benzerlik insanları da bu karakter Özelliğinin etkisi ile çoğu kez. kendilerini sıradan olarak görebilirler. Çünkü diğer benzerlik in-sanları gibi aynı şekilde bakıyor, konuşuyor, düşünüyor ve hissediyor-lardır. Böyle düşünen ve hisseden toplumların yönetilmesi de çok ko-laydır. Dünya bunun farkında ve bugün bu bilgidен yararlanılıyor.

146

Zihnin Şifresi

Modelleme yaklaşımını kişiyi değiştirmeye çalışmadan, farklı zihin süreçleri konusunda bilgilendirilerek düşünce ve davranışla-rında esneme özelliği kazandırmak olarak tanımlarsak daha doğru olur görüşümdedir. Bir çocuk dünyaya geldikten sonra yedi yaşma kadar en büyük modelleyicisi, başta anne ve babası olmak üzere ya-şadığı çevredir. Özellikle bu nedenle anne ve babanın kendi karak-ter özelliklerini bilmesi, kendilerinde olmayan farklı karakter özel-liklerinin de neler olduğunu bilmesi çok önemlidir. Bu bilgiye sahip bir anne baba, çocuğunu kendi karakter özellikleriyle sınırlı model-lemeye maruz bırakmaz. Davranışlarında farklı karakter özellikleri-ne esneme göstererek ona zengin seçenekler sunar. İleriki yaşlarda ise özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin, karakter profilleri hak-kında ve değişik karakter türlerine nasıl esneme gösterilebileceği konusunda bilgilendirilmesi de çok önemlidir. Pek çok bilim insanının başka bilim insanlarını modellediğini görmekteyiz. Örneğin Albert Einstein'ın rol modeli Isaac Newton'dı. Einstein'ın odasında Newton'ın büyük bir posterı vardı. Peki Eins-tein, Newton'ın hangi özelliğini modelliyordu. Bu konuda ancak fi-kir yürütebiliriz. Newton'ın ve Einstein'ın yaşam öykülerini araştır-mış biri olarak şunu söyleyebilirim:

Einstein, Newton'ın

- Zorluklar karşısındaki mücadelecı kişiliğini
- Değişiklik arayışında oluşunu ve varoluş nedenindeki üst boyutu keşfetme çabasını
- İnsan beyninin tarihi değiştirebilme yetisini
- Tann ile bilim yolunda buluşmasını, tinsel zekâsını modelli-yordu.

147

Ethem Kocabaş

"Örnek olmak, hayattaki tek şeydir."

Albert Schwdtzer

Meslek-Motivasyon İlişkisi

Motivasyon kavram olarak insan hayatında kalıcı değişiklik ya-ratan bilgi, birikim ve değerlerle ortaya çıkan pozitif etkiye sahip bir zihin sürecidir. Kişinin zihin süreçlerine uygun meslekle etkileşimi, hayatında kalıcı ve sürekli gelişen boyutlarda bilgi birikimlerinin art-masına vesile olur. Bu durum kişinin hayatında motivasyonu kalıcı olarak yaşamasını sağlar. Kişilerin zihin süreçlerine uygun meslekler-le etkileşmemeleri halinde motive olmalarını sağlamak için uygula-nan geceler, eğitimler ve ödüller hayatlarında kalıcı değerler sağlama-dığı, süreklilik arz etmediği için geçici bir etki yaratacaktır. Belirli ge-celer tertip etmek, organizasyonlar düzenlemek veya zihin süreçlerin-de bilinçlenmeden insanlara çeşitli konularda motivasyon amaçlı eği-timler aldirmek, merak alanını keşfedememiş bir insan için sadece mo-ral etkinliği bazında bir aktivite olarak kalacaktır.

Motivasyonun en büyük destekleyicilerinden birisi de insanın yaşama amacının olmasıdır. Yaşama amacımız da yine mesleğimiz-le yakından ilişkilidir. Her insan varoluşu itibarıyla evrenle etkile-şim halindedir. Bu etkileşimin kişinin kendi içinde ve çevresinde en üst düzeydeki enerji boyutunda yaşanabilmesi için,

kişinin varlığı-nın kendisi ile çevresi için bir anlam ifade etmesi gerekir. Bu varoluş amacımızı en açık ifadeyle ortaya koyduğumuz alanlardan biri-si de yine mesleğimizdir.

148

Zihnın Şifresi

Kalıcı motivasyonun en büyük destekçisi zihin sürecine uygun meslek seçimidir. Merak ile motivasyon da yakından ilişkili kavramlardır. Merak ve motivasyon ilişkisi en çok hedef belirlemede kendisini gösterir. Eğer merak alanınızı biliyorsanız ve merak ettiğiniz bir konu varsa, hedef yaşam boyu sürecek bir keşif yolculuğu içerisinde olmak şeklinde kendisini gösterir. İşte motivasyon bence gerçek tanımına da bu noktada ulaşır. Motivasyon için bir meraka bağlı olarak yaşam boyu sürecek keşif yolculuğunda, sürekli yüksek enerji boyutunda yaşamayı destekleyecek, duygusal ve düşünsel bilgelik seviyesine ulaşmaktır da diyebiliriz. Bir başka deyişle de, insan bey-niyle ruhunun, merak, keşif ve değişim üçgeni arasındaki ilişkiyi idrak edecek bilgelige, deneyimleyecek cesarete ulaşmasıdır motivasyon. Merakın kendisi motivasyonu sürekli kılar. Tam bu noktada merak alanının bilinmemesinden dolayı içsel zekâ boyutu düşük kalmış kişilerde, motivasyon için belirlenen hedefler çeşitli ödüllerle desteklenmeye çalışılır. Ödül yaşamda insanın moral kazanması için çok önemlidir. Ancak konu ödül olduğunda da yine zihin süreçleri devreye girer. Bu kişi ne ile moral bulur. Para, nesne, belge, övgü, sonuç gibi pek çok farklı uygulama kişiye moral verebilir. Ancak tarihteki çok sayıda dâhiyi zihin süreçleri kapsamında analiz etmiş bir kişi olarak söyleyebilirim ki, dehayı destekleyen tek şey merakın kendisidir. Dehanın ödülü keşiftir. Deha iç seslidir ve değişimi bir yaşam felsefesi olarak görmektedir. Merak keşfi, keşif merakı doğurur. Motivasyon da bunları birleştiren köprüdür. Merak, keşif ve motivasyon birbirini destekleyen süreçlerdir. Merak ve keşif olmadan motivasyon da olmaz. Okumayan, değişmeyen, benzerlik

149

Ethem Kocabaş

odaklı karakter profili baskın olan toplumlarda motivasyon büyük bir sorun haline gelmektedir. Gölgede Muhabbet adlı radyo programına konuk olduğum bir diğer değerli sanat insanımız Sayın Ali Poyrazoğlu ile değişiklik karakter profilinin önemini konuşurken, kendisi bu konuyu şöyle tanımlamıştı: "Kendini yenilemeyen, yenilenebilir bir enerjiyi içinde yaratamayan insanlar aynı kalırlar ve bu tercih insanı öldürür. Ruhunu yitirirsin," demişti. İşte tam bu noktada motivasyonu sağlamak, zihin süreçlerinde bilinçlenmek ile doğru orantılıdır. Kişi benzerlikten değişikliğe, zihin süreçlerinde kendisini keşfederek ve yöneterek esneyebilir, İnsan kendi karakter özelliğini, merak alanlarını ve ön plandaki zekâ boyutlarını bilmiyorsa, eğitim sistemi bu konuda insanın kendisini keşfetmesini desteklemiyorsa, çevresel uyaranlarla meslek seçimi konularını zihin süreçleriyle desteklenmiyorsa, kalıcı motivasyonu sağla-yamazsınız. Moral uygulamalarını motivasyon beklentisi ile karıştırmak, Özellikle şirketlerin eğitime ve insan gücüne olan inancını zede-ler. Bunun sonucunda da eğitime ayrılan kaynaklar ekonomik neden-ler söz konusu olunca kısılan ilk kalemler haline gelir ve çok sık ele-man sirkülasyonu yaşanmaya başlanır. Oysa ki dünyaya 100 milyar nöronla doğan her insan belirli bir konuda potansiyel dehadır. Önemli olan onu keşfetmesine destek olmaktır. Kendinizi motive etmek istiyorsanız, yaşamınızda kalıcı bir değişiklik yaratmak ve maksimum performansı deneyimlemek için zihin süreçlerinizi keşfetmelisiniz-Bu kitap bir başka açıdan da kalıcı motivasyonu yaşamınızda sürekli olarak deneyimlemenize yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

150

Zihnın Şifresi

YEDİNCİ BÖLÜM

0-7 YAŞ DÖNEMİNİN ZİHİN SÜREÇLERİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Zihin Sürecine Uygun Meslek Seçiminde Oyun ve Oyuncaklardan Geribildirim Alınması

Oyuncakların çocuklar üzerinde etkisini üç temel başlıkta top-layabiliriz.

? Karakter özelliklerinin gelişimi üzerindeki etkileri

? Zekâ boyutlarının gelişimi üzerindeki etkileri

? Merak alanları üzerindeki etkileri

Çocuğa sunulan ve oynamayı tercih ettiği oyuncağın onun ze-a* merak alanı ve karakter Özelliklerinin (zihin süreçleri) gelişimi zerinde önemli etkileri vardır. Önemli olan oyuncakların ayrı ayrı

Zlnin süreçlerini destekleyen çeşitlilikte seçilmesidir. Bu saye-

151

Ethem Kocabaş

de çocuğa tüm seçenekler sunularak onun tercihleri doğru şekilde takip edilebilir. Çocuğun oynamayı tercih ettiği ve oynarken mutlu olduğu oyun ile oyuncaklar, anne babasına kendi zihin süreçleriyle ilgili geribildirim verdiği önemli araçlardır.

Zekâ genetik özellikte bir zihin sürecidir. Bu nedenle ailenin geçmişinin bilinmesi de genetik zihin süreçleri ve hastalıklar anla-mında önem taşımaktadır. Zekâ desteklenerek geliştirilebilen bir boyuttur. Genetik Özelliklerle Ön planda olan zekâ boyutlarının des-teklenmesi ile alınacak sonucun, diğer zekâ boyutlarının desteklen-mesinden alınacak sonuçtan daha yüksek olacağından söz edebili-riz. Bu durumu bir gen bilimci olan Prof. Dr. Turgut Ulutin ile pay-laştığımda da kendisi aynı noktaya dikkat çekmişti. Ebeveynler çocuklarına oyuncak alırlarken kendi karakter özel-likleri, merak alanları ve zekâ boyutlarına göre oyuncak seçiminde bu-lunurlar. Beğeni dediğimiz seçimlerimizi belirleyen etkiler, kişisel an-lamda sahip olduğumuz zihin süreci şifrelerimizle uyumlu olaylar, nes-neler ve insanlarla buluşmamızın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Konuyla ilgili İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Ülkü Hayriye Göktürk ile Oyuncakların Çocukların Karakter Geli-şimleri Üzerindeki Etkileri hakkında gerçekleştirdiğim bir paylaşımda kendileri şunları söylemişti.1*1

"Çocuğun psikomotor gelişimine göre oyuncak seçimi önemli-dir. Çocuğun oynadığı oyuncaklar yaşına, zekâ seviyesine ve psiko-

(*) 2006 yılında www.egitimatolyesi.net'te yayınlanmıştır.

152

Zihnîin Şifresi

motor gelişimine göre farklılıklar arz eder. Zekâ seviyesi ile hayal gü-cü de yakından ilişkilidir. Zekâ seviyesi artan çocukların hayal güçle-rinin de daha fazla olduğu görülmektedir. Tüm bu veriler ışığında ço-cuğun durumuna göre oyun ve oyuncak seçimi farklı olmalıdır. Hat-ta beş yaşındaki bir çocuğa oyuncak seçimi konusunda seçme hakkı da tanıyabilirsiniz. Ama bu soruyu bir bebeğe sormak mümkün olma-dığından, bebeğin yerine yetişkinler karar vermektedir. Bu bilinçli bir şekilde verilmesi gereken, son derece önemli bîr karardır. Oyuncaklar zekâ boyutlarından öne çıkanlar hakkında haber ver-dikleri gibi, aynı zamanda çocuğun hayal gücünü de bize anlatır. Ço-cuğun hem zekâsı hem de hayal gücünün genişliği hakkında bize ge-ribildirim sağlar. Yani çocuğun doğuştan anne baba tarafından genetik olarak getirdiği kapasite ve yatkınlık hakkında fikir verir oyuncaklar.

Yetişkinler çocukların önüne bir sürü oyuncak koyarlar ve ço-cuk da bunlardan bazıları ile daha çok oynamak ister. İşte çocuğun daha çok etkileşimde olmayı tercih ettiği o oyuncaklar, çocuğun ge-netik olarak sahip olduğu yetenekleri ve yatkınlıkları hakkında bize fikir verir."

Bu aşamada ebeveynin önce kendi zihin süreçlerini, bir başka deyişle kendi zihin şifresini bilmesi çok önemlidir. Zira çocuğu adı-na yaptığı tercihlerle çocuğunun gelişimini nasıl sınırlandırdığını ancak bu sayede gözlemleyebilir. Bu bilinç düzeyine ulaştıktan sonra ikinci aşamada kişi çevre-sel uyaranları zihin süreci kapsamında okuyabilir hale gelmelidir. Bu sadece oyuncak olmayabilir. Kişiler, aktiviteler, oyunlar da dahil tüm Çevresel uyaranların karakter özelliği, merak alanı ve zekâ boyutu açı-cılarında deşifresinin yapılması Önemlidir. Bu konuda yetkin hale

Ethem Kocabaş

«hin sürecine uygun olarak,
onu belirli düşünsel ve duygudur.
. Hangi merak alanları ile ortuşuyXK. ^ ^
. Kullanılan malın sağlığı uyg
smdan yeterliliği nedir? ^ ^
„= „„»»» -- •"---; „i„„„ „„-.. *»»
çilebifc lar 0)aIak ele aklıgımı^ rnu-
Oyuncakları çevresinde oyun ve nesneler
kuklalar, yumurtak peluş y ^ ye fflasal kitaplar»
hepsi öncelikli uyarılar arasınd ^ ön6„
Oyuncak sınıflarında rse, sıl«^ g ^ ^ ,
dı, suaygulama5e^=a=ekıçın ^
get,rmek veya <*>”^ ,oz konusudu, Oyunca*
Her rkr durumda da , , ^ karakteri profili yenne, çocuklarda başarı ve sevg.
154

Zihnin Şifresi

dayalı güç ve şiddet odaklı karakter profilini modellemektedir. Bu modelleme
ileride çocuğun ikili ilişkilerinde kazan, kaybet şeklinde bir birey olmasına da
neden olabilmektedir. Ama bu durum her ço-cuk için genel geçerlilik taşıyan bir
tespit değildir. Silahın güçsüzün yanında yer alması ve onu korumasına yönelik
varoluş nedeni ise, günümüz dünyasında pek rastlanan bir davranış biçimi olarak
görülmemektedir. Zira kimin güçlü veya güçsüz olduğu bir düşünce biçimi olup
değişken bir kavramdır. Bu nedenle anne ve babalar ço-cukların oyuncak
silahlarla etkileşimini tercih etmemelidirler. Gerçek güç zihin gücüdür.
Yanlış oyuncak tanımlamasında iki boyut vardır. Birincisi ço-cuğun zihin
süreçlerini desteklemeyen tarzda oyuncaklardır. Çocu-ğun zihin süreçlerini
desteklemeyen tarzda oyuncaklar ve çevre, ile-ride onun var olan zihin
potansiyellerinin çok gerisinde bir yaşam sürmesine neden olabilirler. Bu
durumda çocuk kendini keşfedeme-den, potansiyellerini bilmeden ve yasayamadan
yaşamını bedensel anlamda tüketebilir. Bir de bunun yanında belirttiğim üzere
çocu-ğun karakter gelişimini ve özellikle de psikolojisini olumsuz yönde
etkileyecek tarzda oyuncaklarla çevresel etkiler vardır. Bunlar da çocuğun
ilerki yaşamında başka insanlarla etkileşimine, kendisini motive etme sürecine,
değer yargılarına ve duygusal süreçlerine zarar verebilmektedir. Bireyler
toplumları oluşturduğundan, bireylerin uşunsel ve duygusal sağlıkları,
toplumların da düşünsel ve duygu-sal sağlığı açısından önemlidir. Toplamların
düşünsel ve duygusal a8hgı, oyun ve oyuncaklarla yakından ilişkilidir.
'um bu anlattıklarım sadece oyuncaklar için değil, çeşitli ak-neler ve oyunlar
için de geçerlidir.
155

Ethem Kocabaş

SEKİZİNCİ BÖLÜM

OYUNCAK, AKTİVİTE VE OYUN ANALİZLERİNİN ZİHİN | SÜRECİ ŞİFRELERİNE GÖRE

1 AÇILIMLARINDAN BAZI ÖRNEKLER f

Zihin Şifrelerinin Kriterlerinin Açılımlarını Hatırlayalım

Merak Alanları

? Kim?

İnsanların birbirleri ile olan etkileşimlerine yönelik bir merak alanı sorusudur.
Bu merak alanı ön planda olan kişiler İnsanlarla etki-leşmekten mutlu olurlar.
İnsanların ne yaptıklarını merak ederler. Za-manlarını, bilgilerini, tercihlerini
insanlarla ilgili konu ve uğraşlardan
156

Zihnin Şifresi

yana kullanırlar. Bu merak alanı ön planda olan kişiler, meslek anla-mında,
doktor, avukat, gazeteci gibi insanlarla etkileşimin yoğun ol-duğu branşlarda

daha mutlu ve başarılı olabilirler. Bir oyuncağın, oyu-nun veya aktivitenin bu merak alanını desteklediğini anlamak için şu soruya cevap aranmalıdır. Bu oyuncak, oyun veya aktivite başka ço-cuklarla etkileşim halinde olmayı gerektiriyor mu? Cevap evet ise bu merak alanı destekleniyor demektir. Bu nedenle özellikle oyunlar bu merak alanının desteklenmesi açısından son derece önemlidir. Bazı durumlarda bireysel olarak oynanmaya müsait oyuncaklarda, çocuk yalnız başına değil de arkadaşları ile birlikte oynatılırsa, yine bu merak alanının desteklemesinden bahsedebiliriz. Bir başka deyişle bazı oyun-cakların bu merak alanını destekleyip desteklemediği sorusu, çocu-ğun bu oyuncaklarla nasıl etkileştiğine bağlıdır. Yalnız mı oynuyor, yoksa ona eşlik eden başka kişiler de var mı? Kim merak alanı önde olan çocukların ileride insanlarla etkileşim gerektiren mesleklerde da-ha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Bu merak alanı sözel edebi zekâ ve sosyal iletişim zekâsı ile de yakından ilgilidir.

? Nerede?

Aktivitenin yapıldığı yer ile ilgili bir sorudur. Dolayısıyla me-kânsal özelliklere ilişkin geribildirim verir. Bu merak alanı ön plan-da olan çocukların ileride, mekânlarla etkileşim gerektiren turizm, organizatörlük, iç mimarlık gibi mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Bir oyuncağın bu merak alanını des-teklemesi için oynama esnasında çocuğun farklı mekânlarda bulun-masına imkân sağlaması gerekir. Bu merak alanı görsel-uzamsal (me-kânsal) zekâ, doğacı zekâ ve bedensel zekâ ile yakından ilgilidir.

157

Ethern Kocabaş

? Ne Şekilde veya Nasıl?

Bu soru işin hangi yöntem ile yapıldığına açıklık getirmeye ça-lışır. Aktivitenin hareket boyutuna yönelik bir merak alanıdır. Bu merak alanı ön planda olan kişilerin, Özellikle bedensel hareket ge-rektiren spor, rehberlik gibi işlerde daha mutlu ve başarılı olabilece-ğinden söz edebiliriz. Bir oyuncağın bu merak alanını desteklemesi için çocuk o oyuncakla etkileşirken hareket halinde olmalıdır. Bu ha-reket tercihen bedeninin tamamının hareketidir. El, ayak gibi bedeninin bir bölümünün hareketini destekleyen oyuncaklar da bu merak ala-nının destekler, ama bu desteklemenin boyutu bedeninin tamamının ha-reketini gerektiren oyuncaklara nazaran daha azdır. Bedenin bir bö-lümünün aktivasyonunu aşırı destekleyen oyuncak, aktivite ve oyun-larda bedensel zekânın ön planda olduğu durumların sorgulanması gerekir. Bu merak alanı ön planda olan çocukların ileride bedensel hareketin önem taşıdığı mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabile-ceklerinden söz edebiliriz.

B Niçin ve Ne Zaman?

Araştırma ve bilgi edinmeye yönelik bir sorudur. Bu merak alanı ön planda olan çocukların, ileride bilgi ve araştırma boyutu-nun Ön planda olduğu mühendislik, yazarlık gibi mesleklerde daha başarılı olabileceklerinden söz edebiliriz. Bu merak alanını destek-leyen en Önemli aktivite okumaktır. Bu nedenle çocukların hayatın-daki kitapların bu merak alanı açısından büyük önemi vardır. Anne ve baba, çocuklarına iyi bir rol model olmak istiyorlarsa öncelikle kendileri okumalıdır. Çocuk annesini ve babasını bir buçuk yaşın-dan itibaren okurken görmelidir. Özellikle içi kurcalanmaya müsait

158

Zihninin Şifresi

nesneler, birbiriyle etkileşen çocuğun yaratıcılığını destekleyen çok parçalı oyuncaklar, soru sormayı gerektiren oyunlar ve doğa bu me-rak alanını destekler. Her zekâ boyutu için en önemli destekleyici zihin şifresidir.

? Ne ile?

Madde ile etkileşime Önem veren merak alanıdır. Bu merak ala-nı ön planda olan çocukların, ileride özellikle belirli nesnelerin ima-latı ile ilgili veya belirli nesnelerle çok etkileşim gerektiren meslek-lerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Oyuncak-ların tamamı bu merak alanını destekler. Çocuğun beş duyu organı ile gözlemleyebildiği nesneler bu merak alanını destekler.

Zekâ Boyutları

? Müzik Zekâsı

Müzikle etkileşim zekâ boyutudur. Müzik zekâsı insanın ritim ve nota ile etkileşiminde gösterdiği zihin süreci performansıdır. Bu zekâ boyutu gelişmiş olan kişiler müzikle çok değişik şekillerde iliş-ki içerisinde olabilmektedirler. Enstrüman icrası, şarkı söylemek, söz yazarlığı ve hatta dans gibi müzik ile etkileşim gerektiren pek çok alanda da başarılı olabilmektedirler. Özellikle müzikli oyuncaklar, enstrümanlar ve dans aktiviteleri bu zekâ boyutunu destekler. Bu ze-kâ boyutu ön planda olan çocukların ileride müzikle ilişkili meslek-lerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Enstrüman !crası söz konusu olduğunda özellikle "Ne ile" sorusuna bağlı nesnel boyuttaki merak alanı da önem kazanmaktadır.

159

Ethem Kocabaş

| Bedensel-Kinestetik Zekâ

Bedenin bir bölümünün veya tamamının kullanımı ile ilgili ze-kâ boyutudur. Bu zekâ boyutu Ön planda olan çocukların ileride, mes-leğin türüne göre beden bir bölümünün veya tamamının yoğun ola-rak hareketini gerektiren alanlarda daha mutlu ve başarılı olabile-ceklerinden söz edebiliriz. Özellikle bedensel hareketi destekleyen oyuncaklar, oyunlar ve aktiviteler bu zekâ boyutunu destekler. "Na-sıl" sorusuna bağlı hareket merak alanı ile yakından ilgilidir.

? Sözel Edebi Zekâ

Dilin duygu ve düşünceleri ifade de etkin bir şekilde kullanı-mına yönelik zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan ço-cuklar ileride dil yeteneğinin önem kazandığı mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabilirler. Bu zekâ boyutunun desteklenmesi için çocuğun duygu ve düşüncelerini yazılı veya sözlü olarak anlatması veya okumaya önem vermesi gerekir. Bu nedenle genelde başka ço-cuklarla etkileşim gerektiren ve Özellikle dil becerisine dayalı oyun-lar, bu zekâ boyutunun desteklenmesi açısından önemlidir. Yazı de-nemeleri, günlük tutmak, kitap okumak sözel edebi derinliği olan sanat gösterileri de bu zekâ boyutunun gelişimini destekler. Bu nok-tada Özellikle çocuk tiyatrosu çok önemli bir yere sahiptir.

? Sosyal İletişim Zekâsı

Başka insanlarla etkileşim kurabilme yeteneği ile ilgili zekâ bo-yutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan çocukların ileride insanlarla etkileşimin ön planda olduğu mesleklerde daha mutlu ve başarılı ola-

160

Zihnî Şifresi

bileceğinden söz edebiliriz. Yine çocuğu tek başına oynamasından zi-yade başka çocuklarla birlikte oynamaya teşvik eden oyuncak, akti-vite ve oyunlar bu zekâ boyutunu destekler. Özellikle arkadaşlarla gerçekleştirilen aktiviteler, oyun grupları ve okul öncesi eğitim ku-rumları bu zekâ boyutunun desteklenmesi açısından önemlidir.

| Mantık-Matematik Zekâsı

Olaylar veya objeler arasında ilişki kurabilme ve matematiği kullanabilme yeteneği ile ilgili zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan çocukların ileride Özellikle sayılarla etkileşim gerektiren veya neden-sonuç ilişkisine dair sorgulamaların çok sık yapıldığı iş-lerde daha mutlu ve başarılı olabileceklerinden söz edebiliriz. Sayı-larla işlem yapma, eksiği tamamlama, farkı veya benzerliği bulma tarzındaki düşünsel süreçleri destekleyen oyun, oyuncak veya akti-viteler bu zekâ boyutunu destekler.

B Doğacı Zekâ

Doğa ile etkileşim kurabilme, doğayı araştırma ve doğayı oku-yabilme yeteneğiyle ilgili zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu Ön plan-da olan çocukların ileride doğa ile etkileşim gerektiren, kapalı me-kândan ziyade açık mekânlarda daha mutlu ve başarılı olabilecekle-rinden söz edebiliriz. Meslekleri kapalı mekânda olmalarını gerek-tirse bile, doğacı zekâsı gelişmiş kişiler her fırsatta doğa ile buluşa-cakları zamanlar yaratırlar kendilerine. Seyahat ederler, bahçe işle-n ile ilgilenirler. Bir oyuncağın bu zekâ boyutunu destekleyip des-teklemeyiğini

anlayabilmek için şu soru sorulmalıdır. Bu oyuncak, divite veya oyun, çocuğun doğa ile etkileşimini gerektiriyor mu?

161

F: 11

Ethem Kocabaş
? emektir Bu etkileşimde
IdeyaramğtetKty.bissetmemzgerekrr
B Görse.-teamsa. (Mekânsala to ^ kQordi_
si ile llglıllı zeka boyutudur Bu ek ^ ^
nn ilende üç boyutlu du.unebüm J ^ ^ ^ ^c^.
meyi gerektiren oyun ve akt.
? Tinsel Zekâ nrt,rabilmesiileilgili«kâb°"
?anminançvev-anlaml^ oiuşuanlamlan.
otudur. Bir msamn trnse, *« J^ açıs,,dan «?*"
irilme ve yaratms enerin ^ a ^
dl, BU zekâ boyutunun ayn, zam»^ ^ ^^
aandolaytdatümmeleklerçmo^ ,rboyutturB
sterim. Tinsel zekâ tüm zihm sure lenyle>yestelded,
gi veya desteklemek sekbnde b,r ^ ^^ Ke
di zihin şifresine göre benzersrz
162

Zihnin Şifresi

boyutuna ilişkin gözlemlerin yapılabilmesi, onlarla bilimde ve sanat-ta bu zekâ boyutu ile buluşulabilmesi için anne babaların, çocukları-nın zihinsel gelişimlerine biraz zaman tanınmaları gerekir. Bu nedenle analizlerimde bu zekâ boyutunu boş bıraktım. Yalnız belirtmeliyim ki, bilimde ve sanatta ileri giden dâhiler, bilgi, enerji ve motivasyon anla-mında bu zekâ boyutu ile çok iç içe yaşamaktadırlar.

Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen Karakter Profili

Özgüveni gelişmiş, karar verme aşamasında sorun yaşamayan karakter profilidir. Başkalarından alınabilecek geribildirim çoğu kez, bu karakter profilindeki insanların ya kendi kararlarının mükem-melliğini doğrulamak ya da uzlaşmak amacıyla başvurdukları bir yön-temdir. İç sesliliğin ileri boyutta olması basan ile aynı oranda kişi-nin hata yapma ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Oyuncanın, oyunun veya aktivitenin bu karakter profilini desteklemesi için, ço-cuğun nasıl oynanacağına ilişkin kendisinin karar vermesine imkân sağlaması gerekir. Çocuğun kararına bağlı olarak başlayan, gelişen ve sonuçlanan oyuncaklar, oyunlar ve aktiviteler bu karakter profi-lini destekler. Bu kişilik profili baskın olan çocuklar ne istedikleri konusunda tereddüt yaşamazlar. İç sesliliğin ileri boyutlu olması ıs-rarlı ve inatçı bir çocuğun gözlemlenmesine neden olabilir.

m Başkalarından Etkilenen Karakter Profili

Davranışları ile kararları hakkında çevresinden geribildirim mayı öncelik veren insanların karakter profilidir. Dış seslilik ora-

163

Ethem Kocabaş

nı arttıkça bu profildeki insanlar özellikle karar verme aşamasında zorlanırlar. İnsanların çocukluk dönemlerinde yetiştikleri ortamda özgüvenlerinin nasıl desteklendiği ve karar aşamasıyla etkileşim şe-killeri, kuralların hayatlarında bıraktığı iz bu karakter profilinin ge-lişiminde önemlidir. Başkalarından etkilenen karakter profilinin ile-ri düzeyde olması, kişide Özgüven eksikliği şeklinde de kendisini gösterebilmektedir. Bu karakter profilinin alternatifi, başkalarının görüşüne değer vermemek veya onları dinlememek şeklinde düşü-nülmemelidir. Başkalarının deneyimlerinden yararlanmak her za-man önemli olmakla birlikte, sonuçta insan kararını kendisi verebil-melidir. Bu karakter

profilindeki kişilerde dış seslilik oranı arttıkça karar yüzleşmesi ile karşı karşıya kalmayı istemezler. Kaldıklarında da karar almaktan kaçabilirler. Çocuğun kararından bağımsız başla-> yan, gelişen ve sonuçlanan oyuncaklar, oyunlar ve aktiviteler bu karakter profilini destekler. Çocuğun bu tarz etkileşimlerde olayın gi-dişatına ya kendisinin katkısı yoktur ya da nasıl olması gerektiği ona anlatılmaktadır. Bu anlatım anne, baba, eğitimci veya bizzat oyun ile oyuncağın kuralları tarafından gerçekleştirilmektedir.

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan Karakter Profili

Beş duyusu ile aldığı bilgilere öncelik veren karakter profili-dir. İnsan çevresini algılamak beş duyusuyla aldığı bilgileri beyni-ne gönderir, beyninde oluşturduğu elektriksel uyanlarla görür, işiM tat alır, koku alır ve hissedir. Bu karakter profilinde yaşayan kişileT için gerçek, beş duyardan gelen bildirimlerle anlam kazanmaktadır-Olayları, nesneleri, insanları ve yerleri mantık süzgecinden geçil6 rek gözlemlerler. Hisleri geri plandadır. Hayal kurmayı gerektin*1

164

Zihnın Şifresi

yen, beş duyu organı ile gözleme dayalı, duygusal süreçlerin önem taşımadığı veya geri planda kaldığı oyunlar, oyuncaklar ve aktivite-ler bu karakter profilini destekler.

? Hisleri Yaşamına Hâkim Olan Karakter Profili

Duygusal anlamda iç sesini dinlemeye öncelik veren karakter profilidir. İnsan sezgisel bir varlıktır. Bu karakter profilindeki insan-lar olaylardan, mekânlardan ve kişilerden pozitif veya negatif elekt-rik aldıklarından bahsederler. Karar verme aşamasında duyguların-dan geribildirim alırlar. Hisleri gelişmiştir. İnsanlarla etkileşimin ön planda olduğu mesleklerde daha başarılı ve mutlu olabilirler. Ancak birlikte çalıştıkları kişilerden de olumlu yönde hissi etkiler almala-rı, ilişkilerinde ve tercihlerinde belirleyicidir. Başka insanlar tara-fından sıcakkanlı olarak da tanımlanırlar. Özellikle hayal kurmaya imkân sağlayan oyunlar ve oyuncaklar bu karakter profilini destek-ler. Bir başka canlının varlığını simgeleyen oyuncaklar da bu karak-ter profili açısından önemlidir. Yine çocuğun başka çocuklarla etki-leşimi sırasında yaşadığı duygusal süreçler de bu karakter profilinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

| Benzerliğe Odaklı Olan Karakter Profili

Bu karakter özelliğine sahip insanlar değişimin kısmen veya ta-mamen karşısmdadırlar. Olaylar, insanlar ve nesneler arasındaki ben-zerliklere dikkat ederler. Tüm karakter özellikleri kişinin nasıl bir v vrede yaşadığı ve kendisine rol model olarak kimleri örnek aldığı yakından ilgilidir. Genelde aynı yaşam tarzı, aynı yerlere gitmek, nesnelerle etkileşmek, aynı aktiviteleri yapmak, aynı tarz gi-

165

Ethem Kocabaş yimler, aynı programlar, aynı insanlarla etkileşim, aynı çevre, aynı tarz iş yaşamı, değişime açık olmayan bir ortam ve aynı konularla et-kileşmek benzerliğe odaklı karakter profilinin oluşmasında Önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun kendi düşünsel süreçleriyle ekleme ve değişiklik yapmasına izin vermeyen oyuncaklar ve oyunlar bu ka-rakter profilini destekler.

? Değişikliğe Odaklı Oları Karakter Profili Benzerlik profilinin tam tersine, bu karakter özelliği değişime açıktır ve değişimi talep eder. Olaylar, nesneler, mekânlar ve insan-lar arasındaki değişikliklere odaklanırlar. Değişikliğin boyutunu ki-şinin hedefleri ve hayal gücü belirler. Yüksek hedefler değişimin iş-tek ve boyutunu arttırır. Genelde yaşamlarında atalet sorunu yaşa-mazlar. Mesleki başarı açısından sürekli değişim gerektiren, araştı-rma ve gelişmeye açık meslekler bu kişileri daha mutlu eder. Çocu-ğun kendi düşünsel süreçleri ile ekleme ve değişiklik yapmasına müsaade eden oyuncaklar, oyunlar bu karakter profilini destekler.

"Çocuk oyuncaklarla kendini keşfeder,"

Erol Günaydın

166

ÖRNEK ANALİZLER

Öncelikli olarak desteklediği zihin süreçlerini gös-termektedir.

I Zihnın Şifresi
ELEKTRİKLİ TREN (Oyuncak)
Desteklediği Merak Alanları
D Kim?

? Nerede?
? Ne Şekilde veya Nasıl? B Niçin ve Ne Zaman?
? Ne ile?

Elektrikli tren çok parçalı ve alternatif kurulum şekillerine sa-hipse, niçin ve ne zaman sorularına bağlı olarak çocuğun araştırma ve geliştirme merak alanını destekler. Bazı durumlarda da çocuklar trenin neden böyle hareket edebildiğini merak eder ve incelemek is-terler. Bu merak da araştırma ve geliştirme alanını destekler. Tren v nesne olduğundan, ne ile sorusuna bağlı olarak madde ile etkileşim gerektiren merak alanını da destekler.

169

Ethem Kocabaş
Desteklediği Zekâ Boyutları
fi Müzik Zekâsı
|~1 Bedensel-Kinestetik Zekâ
? Sözel Edebi Zekâ
[~] Sosyal İletişim Zekâsı
? Mantık-Matematik Zekâsı
|~1 Doğacı Zekâ

B Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ
Trenin kurulması ve çalıştırılması mantık ve matematik ile il-gilidir. Bu nedenle elektrikli oyuncak trenler mantık-matematik ze-kâsını destekler. Çok parçalı ve alternatif kurulum Özelliklerine sa-hip büyük elektrikli trenler Özellikle görsel-uzamsal zekâyı destek-ler. Çünkü hangi parçaların nereye konması gerektiği ve parçaların birbirleriyle olan ilişkisi, mekânsal gözlem ve üç boyutlu düşünme gerektiren süreçlerdir. Desteklediği Karakter Özellikleri

M Başkalarından Etkilenmeyen
? Başkalarından Etkilenen

Zihnın Şifresi
fğ 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan
? Hisleri Yaşamına Hâkim Olan
B Benzerliğe Odaklı Olan
| Değişikliğe Odaklı Olan

Tek kurulum alternatifine sahip elektrikli trenler, çocuk her de-fasında treni aynı şekilde kurduğu için benzerliğe odaklı karakter pro-filini destekler. Trenin çok parçalı ve alternatif kurulum şekillerine sahip olması değişikliğe odaklı karakter profilinin desteklemesini sağlar. Yine aynı tarz kurulumla sahip trenler de çocuk kendisinden bir şeyler katamayacağı için trenin kurulum komutlarına uymak zo-runda kalacaktır. Bu durum da başkalarından etkilenen karakter pro-filinin desteklenmesi anlamına gelmektedir. Ancak farklı kurulum alternatiflerinin olması durumunda çocuk kendi tercihlerine göre kurulumlar gerçekleştireceğinden başkalarından etkilenmeyen karak-ter profili desteklenecektir.

171

Ethem Kocabaş
AHŞAP BLOKLAR (Çeşitli şekil, renk ve ebatlarda oyuncak)
Desteklediği Merak Alanları
? Kim?

? Nerede?
? Ne Şekilde veya Nasıl?

? Niçin ve Ne Zaman?
? Ne ile?

Ahşap bloklar farklı şekillerde birbirleriyle etkileştirilebilir. Bu etkileşimin bir sınırı yoktur ve çocuğun hayal gücünün zenginliğine bağlıdır. Çocuk blokları ne şekillerde birleştirebileceği konusunda zihinsel analizler yaptığından, niçin ve ne zaman soruları-na bağlı olarak çocuğun araştırma ve geliştirme merak alanı desteklenir. Nesnel etkileşim boyutu zaten tüm oyuncaklar için ortak kriterdir.

172

Zihnın Şifresi

Desteklediği Zekâ Boyutları

| | Müzik Zekâsı

| Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

f~] Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matemaük Zekâsı

I | Doğacı Zekâ

| Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Ahşap bloklarda özellikle el becerisi anlamında bedensel zekâ ön plandadır. Bu bloklarla oynarken beden bir bölümü veya nadi-ren de olsa tamamı sürekli hareket halindedir. Bu nedenle bedensel zekânın desteklenmesinden bahsedebiliriz. Aynı zamanda bloklann birbirleriyle etkileşimi matematik, mantık ve üç boyutlu geometrik algılama yeteneğini de gerektirir. Bu durumda da hem mantık-mate-matik zekâsı hem de görsel-uzamsal zekâ desteklenmiş olur.

Desteklediği Karakter Özellikleri H Başkalarından Etkilenmeyen m Başkalarından Etkilenen

173

Ethem Kocabaş

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan Q Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

Q Benzerliğe Odaklı Olan

H Değişikliğe Odaklı Olan

Ahşap blokların birbirleriyle etkileşim şekli çocuğun iradesi ve seçimine bağlı olduğundan bu oyuncakla, iç sesli başkalarından etkilenmeyen karakter profili desteklenir. Bloklarla etkileşim ağır-lıklı olarak görsel ve dokunsal duyu becerilerini gerektirir. Bu da beş duyunun yaşama hâkim olduğu karakter profilinin desteklenmesi anlamına gelmektedir. Yine blokların etkileşiminde kısıtlama olmaması ve birleşme olasılıklarının zenginliği değişikliğe odaklı karakter profilinin desteklenmesi anlamına gelmektedir.

174

Zihnın Şifresi

PELÜŞ HAYVAN (Oyuncak)

Desteklediği Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

? Ne Şekilde veya Nasıl?

? Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

Pelüş hayvanlarda çocuğun karşısında hayali olarak konuşan for canlı tasfir edilmektedir. Çocuklar çoğu kez bu hayvanları ya Kendileriyle ya da birbirleriyle bir insan gibi konuştururlar. Bu nekim sorusuna bağlı olarak insanla etkileşim merak alanı desteklenmiş olur. Yine nesnel özelliğinden dolayı ne ile merak alanı da iteklenmiş olur.

175

Ethem Kocabaş Desteklediği Zekâ Boyutları

Q Müzik Zekâsı

Q] BedenseL-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

| Sosyal İletişim Zekâsı

n Mantık-Matematik Zekâsı

Q Doğacı Zekâ

Q Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Çocuğun bu oyuncakla bir insan gibi etkileşimde olmasından dolayı sosyal iletişim zekâsı boyutu desteklenir. Ancak bu oyuncak-larla gerçekleştirilecek konuşmalar genelde kısa olup etkileşim türü sözcüklerden ziyade sevgi gösterisi şeklinde olmaktadır. Bu nedenle de genelde sözel edebi zekânın desteklenmesine büyük katkı sağla-mazlar.

Desteklediği Karakter Özellikleri

| \ Başkalarından Etkilenmeyen ? Başkalarından Etkilenen

176

Zihnın Şifresi

f~1 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan H Hisleri Yaşamına Hâkim Olan H Benzerliğe

Odaklı Olan fi Değişikliğe Odaklı Olan

Çocuklar yumuşak pelüş hayvan oyuncaklarla etkileştikleri es-nada genellikle bu oyuncaklar değişken olmayan bir konumdadır. Bu nedenle benzerlik profili daha çok desteklenmektedir. Ayrıca bir canlı gibi tasvir edildiğinden ve çocukların bu oyuncaklarla diyalogları duy-gusal boyutta olduğundan, hislerin ön planda olduğu karakter Özelliği-nin daha ağırlıklı olarak desteklenmesinden bahsedebiliriz. Yine bu oyuncaklar şekilleri itibariyle genelde değişmez yapıdadırlar. Bu du-rum da çocuğun oyuncuğun durumu üzerinde fazla bir etkisinin olmadığı anlamına gelir. Bu nedenle başkalarından etkilenen karakter profili bu oyuncaklarda öncelikli desteklenen zihin süreçleri arasındadır. An-cak çocuğun bu oyuncuğı kendi seçeceği yerlere koyması özgürlüğü ve hayalinde onunla kurduğu diyalogun şekli başkalarından etkilen-meyen profilinin desteklenmesi yüzdesini arttırabilir.

177

F: 12

Ethem Kocabaş

SALLANAN AT (Oyuncak)

Desteklediği Merak Alanları

D Kim?

? Nerede?

H Ne Şekilde veya Nasıl?

I~1 Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

Tamamen bedensel hareket ve dengeye dayalıdır. Bu nedenle de ne şekilde ve nasıl sorusuna bağlı olarak bedensel aktivite boyu-tunu destekler. Yine nesnel özelliğin desteklenmesi söz konusudur.

Desteklediği Zekâ Boyutları

[~1 Müzik Zekâsı

? Beden sel-Kin estetik Zekâ

178

Zihnın Şifresi

? Sözel Edebi Zekâ

I I Sosyal İletişim Zekâsı

I | Mantık-Matematik Zekâsı

I 1 Doğacı Zekâ

I I Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Bu oyuncak denge anlamında bedensel zekâyı destekler.

Desteklediği Karakter Özellikleri

I [Başkalarından Etkilenmeyen H Başkalarından Etkilenen B 5 Duyusu Yaşamına
Hâkim Olan f~1 Hisleri Yaşamına Hâkim Olan W Benzerliğe Odaklı Olan
? Değişikliğe Odaklı Olan
179

Ethem Kocabaş

Genelde sallanan atlar hep aynı yerde ve aynı bedensel hare- keti gerektirdiğinden benzerliğe odaklı karakter profilini destekler-ler. Atın kullanımı esnasında çocuk eğer at sabitse farklı kullanım biçimleri geliştiremeyeceğinden, başkalarından etkilenen karakter profili de Öncelikli olarak desteklenmiş olacaktır. Tekerlekli seçe-neklerde bu karakter profillerinin tersi geçerli olabilecektir. Yine bu oyuncakla etkileşim görsel ve dokunsal duylara hitap ettiğinden, beş duyusu yaşama hâkim karakter profili öncelikli desteklenmiş olmaktadır.

180

Zihnın Şifresi

KUKLA (Oyuncak)

Desteklediği Merak Alanları

? Kim?
? Nerede?
? Ne Şekilde veya Nasd? | Niçin ve Ne Zaman?
? Ne ile?

Kuklalarda çocuğun karşısında konuşan bir canlı figürü vardır. Bu nedenle kim sorusuna bağlı olarak insan merak alanı desteklen-mektedir. Kuklaya konuşturulan konu genelde araştırma ve geliştir-me becerisinin gelişimine destek olabilir. Çünkü kukla oynatımla-nnda genelde çocukların belirli konularda eğlenceli bir şekilde bil-gilendirilmeleri arzu edilmektedir. Yine kuklalar nesnel özelliğinden doİay» ne İle merak alanını destekler.

181

Ethem Kocabaş

Desteklediği Zekâ Boyutları

Q Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ
? Sözel Edebi Zekâ
? Sosyal İletişim Zekâsı [Z] Mantık-Matematik Zekâsı ? Doğacı Zekâ
? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Kuklayı çocuk oynatıyorsa el becerisinden dolayı bedensel zekâya katkı sağlar. Kukla kullanım amacı itibariyle insanlarla etkile-şim gerektirdiği ve dilin kullanım becerisini de desteklediği için, sos-yal iletişim zekâsını ve sözel edebi zekâyı destekler. Kukla oynatımı esnasında kuklanın platformdaki yeri ve diğer kuklalarla olan konu-munun takip edilmesi görsel-uzamsal zekâyı destekleyen bir durum-dur. Mantığın desteklenmesi kukla gösterisinin konusuna bağlıdır.

Desteklediği Karakter Özellikleri

B Başkalarından Etkilenmeyen

? Başkalarından Etkilenen

182

Zihnın Şifresi f~1 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan B Hisleri Yaşamına Hâkim Olan I
| Benzerliğe Odaklı Olan H Değişikliğe Odaklı Olan

Kuklayı çocuk oynatıyorsa ve senaryoyu kendisi belirliyorsa başkalanndan etkilenmeyen, izliyor ve senaryoya katkısı yoksa baş-kalanndan etkilenen karakter profili desteklenmiş olur. Yine görsel ve dokunsal duylara hitap etmekle birlikte, iletişim boyutu ve hayal gü-cünü desteklemesi anlamında hislerin ön planda olduğu karakter Özelliği daha çok desteklenmektedir. Kuklanın hareketlerinde sınırla-ma olmaması ve senaryonun belirlenmesinde çocuğun Özgür olması, değişikliğe odaklı karakter profilinin desteklenmesini sağlar.

183

Ethem Kocabaş
XYLOPHONE (Oyuncak)
Desteklediği Merak Alanları
D Kim?
? Nerede?
I 1 Ne Şekilde veya Nasıl?
B Niçin ve Ne Zaman?
? Ne ile?

Çocuğun bu enstrümanla nota ve ritim anlamında eşleşmesinde bir sınırlama yoktur. Üstelik gelen seslere göre alternatif vuruşlar geliştirmeye çalışır. Bu alternatif vuruş geliştirme çabası araştırma ve geliştirmeye önem veren karakter profilinin desteklenmesi anlamına gelmektedir. Yine nesnel özelliğinden dolayı ne ile sorusuna bağlı merak alanı da desteklenmiş olmaktadır. Buradaki sürekli bedensel hareket el becerisi anlamında olduğundan bedensel zekâ da desteklenmektedir. Bir çocuk bu enstrümanla uzun süre oturarak oynayabilir-

184
Zihnın Şifresi Desteklediği Zekâ Boyutları
H Müzik Zekâsı
? Bedensel-Kinestetik Zekâ
? Sözel Edebî Zekâ
I | Sosyal İletişim Zekâsı B Mantık-Matematik Zekâsı
? Doğacı Zekâ
~2 Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Bu oyuncak enstrümanın müzik zekâsını desteklemesi çok açık bir durumdur. Bunun yanında ritim özelliğinden dolayı çocuğun man-tık-matematik zekâsı, el becerisinden dolayı da bedensel zekâsı desteklenmiş olur. Eğer bir çocuk bu oyuncakla başka insanlara perfor-mans sergiliyorsa sosyal iletişim zekâsı da desteklenmiş olur.
Desteklediği Karakter Özellikleri
? Başkalarından Etkilenmeyen
D Başkalarından Etkilenen
O 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan
185

Ethem Kocabaş
H Hisleri Yaşamına Hâkim Olan
|~7| Benzerliğe Odaklı Olan
| Değişikliğe Odaklı Olan
Vuruşlarda bir sınırlama yoktur ve tamamen çocuğun tercihlerine bağlıdır. Bu nedenle değişikliğe odaklı ve başkalarından etkilenmeyen karakter profilleri desteklenmiş olur. Müzik sezgisel bir boyut olduğundan, hissel karakter özelliğinin öncelikli olarak desteklenmesinden söz edebiliriz. Ancak çocuk bu oyuncakla başkalarına bir performans sergiliyor ve çevreden olumsuz tepki alıyorsa, başkalarından etkilenen karakter profili etkin hale gelmeye başlar. Bu nedenle Özellikle çocukların sanatsal faaliyetlerinin ve performanslarının, aile ve çevre tarafından desteklenmesi çok önemlidir.
186

Zihnın Şifresi
TOP (Oyuncak)
Desteklediği Merak Alanları
? Kim?
? Nerede?
? Ne Şekilde veya Nasıl?
? Niçin ve Ne Zaman?
? Ne ile?

Top başka çocuklarla etkileşimi gerektirir. Bu durum Özellikle takım oyunlarında daha belirgindir. Bu nedenle top ile kim sorusuna bağlı insan merak alanı boyutu desteklenir. Yine topun mekândaki hareketliliği, oynayanı sürekli mekân

içerisinde hareket halinde tuta-caktır. Bu durum bedensel hareketi desteklediğinden ne şekilde veya nasıl sorularına bağlı merak alanı da desteklenmiş olur. Top nesnel özellikte olduğundan ne ile sorusuna bağlı merak alanını destekler.

187

Ethem Kocabaş
Desteklediği Zekâ Boyutları
t~| Müzik Zekâsı
| Bedensel-Kinestetik Zekâ
? Sözel Edebi Zekâ
| Sosyal İletişim Zekâsı
B Mantık-Matematik Zekâsı
? Doğacı Zekâ

B Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Top başka çocuklarla oynamayı desteklediğinden sosyal ileti-şim zekâsının gelişimine Önemli katkı sağlar. Bedensel harekete bağ-lı bedensel zekâ boyutu topun desteklediği en önemli zihin sürecidir. Çocuk topla dışarda oynarsa doğacı zekâsı da desteklenmiş olur. Evde top ile oynamak doğacı zekânın desteklenmesi avantajını yok eder. Top ile oynarken mekânın kontrol edilmesi ve en uygun şekil-de pas atılması, görsel-uzamsal zekâ ile mantık-matematik zekâlarını Önemli hale getirmektedir.

Desteklediği Karakter Özellikleri

| Başkalarından Etkilenmeyen |~1 Başkalarından Etkilenen

188

Zihnın Şifresi

Wü 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan O Hisleri Yaşamına Hâkim Olan ? Benzerliğe Odaklı Olan H Değişikliğe Odaklı Olan

Çocuk topa ne zaman ve ne şekilde vuracağına, kime pas ata-cağına kendisi karar verdiğinden, top ile oynama esnasında başkala-rından etkilenmeyen karakter profili desteklenmiş olur. Top tama-men görsel, dokunsal ve işitsel becerileri öne çıkarttığından, beş du-yunun ön planda olduğu karakter profilini destekler. Değişken ko-numlarda olması, değişikliğe odaklı karakter Özelliğinin gelişiminde öncelik sağlar.

189

Ethem Kocabaş
YAKAR TOP (Oyun)
Desteklediği Merak Alanları
? Kim?
? Nerede?
? Ne Şekilde veya Nasıl?
? Niçin ve Ne Zaman?
? Ne ile?

Yakar top başka çocuklarla oynamayı gerektiren bir oyun ol-duğundan kim sorusuna bağlı insan boyutunu destekler. Hareket ge-rektiren bir oyun olması bedensel hareketi ve top ile oynanması da ne ile sorusuna bağlı nesnel etkileşim boyutunu destekler.

Desteklediği Zekâ Boyutları | | Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ

190

Zihnın Şifresi

? Sözel Edebi Zekâ H Sosyal İletişim Zekâsı H Mantık-Matematik Zekâsı H Doğacı Zekâ

? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Yakar top oyunu bedensel aktiviteyi ve başka çocuklarla birlik-te oynamayı gerektirdiği için, sosyal iletişim zekâsı ve bedensel zekâ boyutlarını destekler. Bu oyun dış mekânda oynanması halinde doğa-cı zekâyı da destekler. Topun

değişken durumlarda kullanımı beceri-si mantık-matematik ve görsel-uzamsal zekâ boyutları ile ilgilidir.

Desteklediği Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen

H Başkalarından Etkilenen

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan C] Hisleri Yaşamına Hâkim Olan B Benzerliğe

Odaklı Olan O Değişikliğe Odaklı Olan

191

Ethem Kocabaş

Topun atılacağı yön konusunda topu atan alternatif yönlere at-ma seçeneğine sahip olmadığından bu oyunda başkalarından etkile-nen karakter profili öne çıkabilmektedir. Topun hangi oyuncunun üzerine atılacağı kararı başkalarından etkilenmeyen, iç ses profilini destekler. Oyun tamamen görsel ve dokunsal becerilere hitap etti-ğinden beş duyunun hâkim olduğu karakter profilini, sürekli aynı şekilde oynanmasından dolayı da benzerliğe odaklı karakter profili-ni destekler.

Oyunun Tarifi: Oyun en az dört kişi ile oynanır. Oyuncular ya sayışarak ya da eşleşerek iki eşit sayıda grup oluştururlar. Seçilen ilk grup ortaya geçer. Diğer gruptakiler ellerindeki topla ortadaki grubu vurmaya çalışır. Top birine değerse o kişi oyun dışına çıkar. Eğer top atılınca yukandan gelen top havada tutulursa bir tane can alınmış olunur ve bu can topun değdiği herhangi bir anda kullanılır. Eğer gruptaki herkes vurulursa diğer grup ortaya geçer. Oyun orta-ya gelen yeni grup için tekrarlanır.

192

Zihnî Şifresi

ELİM SENDE (Oyun)

Desteklediği Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

B Ne Şekilde veya Nasıl?

[~] Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

Elim sende oyunu çocukların birlikte oynadıkları bir oyundur ve bedensel hareketi destekler. Bu nedenle kim, ne şekilde veya na-sıl merak alanı soruları desteklenmiş olur.

Desteklediği Zekâ Boyutları

D Müzik Zekâsı

M Bedensel-Kinestetik Zekâ

193 F:13

Ethem Kocabaş ? Sözel Edebi Zekâ

? Sosyal İletişim Zekâsı

H ManUk-Matematik Zekâsı

• Doğacı Zekâ

• Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Bedensel hareketten dolayı bedensel zekâyı, başkaları ile etkile-şimi gerektirdiğinden sosyal iletişim zekâsını, çocukların değişken mekân koşullarındaki yerlerini gözlemlene anlamında görsel-uzam-sal zekâyı destekleyen bir oyundur. Açık havada oynanması halinde doğacı zekâ da desteklenir. Oyunun tamamında çocuğun mesafeleri dikkate alarak kimin peşinden nasıl koşacağına ilişkin vereceği karar-lar, az da olsa mantık analizini gerektirdiğinden mantık-matematik zekâsı da desteklenmiş olur.

Desteklediği Karakter Özellikleri

| Başkalarından Etkilenmeyen B Başkalarından Etkilenen H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan [~1 Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

? Benzerliğe Odaklı Olan

Q Değişikliğe Odaklı Olan

194

Zihnın Şifresi

Oyunda kimin peşinden koşulacağına ilişkin karar verilmesi başkalarından etkilenmeyen karakter Özelliğini, kararın verildiği kişi-nin peşinden koşarken kovalamacanın şeklini kaçan kişinin belirle-mesi de başkalarından etkilenen karakter profilini destekler. Beş du-yuya hitap eden bir oyundur, hisler geri plandadır ve oyunda sürekli kovalama-kaçma tarzında aynı şey yapıldığından benzerliğe odaklı karakter profili desteklenmiş olur.

Oyunun Tarifi: Elim sende oyununda bir kovalayan çocuk, bir de kovalanan çocuklar vardır. Kovalayan çocuk diğer çocuklardan birisine eliyle dokunana kadar diğerleri etrafta koşturur ve ondan ka-çarlar. Dokunulan çocuk ebe olur ve o da başka bir çocuğa dokunun-caya kadar diğer çocukları kovalar. Oyun kovalamaca şeklinde de-vam eder.

195

Ethem Kocabaş

SAKLAMBAÇ (Oyun)

Desteklediği Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

? Ne Şekilde veya Nasıl? Pl Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

Saklambaç oyunu bedensel hareketi, mekânsal özelliklerle fark-lı şekillerde etkileşmeyi ve insanlarla etkileşmeyi gerektirir. Bu neden-le kim, nerede, ne şekilde veya nasıl merak alanı soruları desteklen-miş olur. Bu oyun çocuğun farklı mekânsal özellikler ile etkileşimi" ni gerektirdiğinden ileride mekânlara ilgi duyan kişilik profilinin Ön gösterimi şeklinde kabul edilebilir.

196

Zihnın Şifresi

Desteklediği Zekâ Boyutları

f~) Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ

D Sözel Edebî Zekâ

B Sosyal İletişim Zekâsı H Mantık-Matematik Zekâsı

? Doğacı Zekâ

? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Bedensel hareketten dolayı bedensel zekâyı, başkaları ile etkile-şimi gerektirdiğinden sosyal iletişim zekâsını, çocukların değişken mekân koşullarındaki saklanma yerlerini gözlemlene anlamında gör-sel-uzamsal zekâyı destekleyen bir oyundur. Açık havada oynanması halinde doğacı zekâ da desteklenir. Oyunun tamamında çocuğun me-safeleri dikkate alarak kimin peşinden nasıl koşacağına ilişkin verece-ği kararlar ve saklanması muhtemel yerler hakkındaki düşünceleri, 3z da olsa bir matematik mantık analizini gerektirdiğinden mantık-rna-tematik zekâsı da desteklenmiş olur.

197

Ethem Kocabaş

Desteklediği Karakter Özellikleri

[71 Başkalarından Etkilenmeyen

B Başkalarından Etkilenen

| 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

Q Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

[~1 Benzerliğe Odaklı Olan

| Değişikliğe Odaklı Olan

Oyunda sürekli olarak saklanan çocukların aranması başkala-rından etkilenen karakter profilini destekler. Beş duyuya hitap eden bir oyundur, hisler geri plandadır. Oyun farklı yerlere saklanması ihtimalinden dolayı değişikliğe odaklı karakter profilini destekler.

Oyunun Tarifi: Çocuklardan biri belirli bir noktada durur. Bu noktaya ebe noktası da denebilir ve burada çocuk gözlerini kapata-rak yüksek sesle yirmiye

kadar sayar. Diğer çocuklar istedikleri yerlere saklanırlar. Sonra gözlerini kapatan çocuk, gözlerini açar ve saklanan çocukları bulmak ister. Bulduğunda ise hem saklanan hem de arayan çocuk, ebe noktasına koşarlar. Ebe noktasına ilk ulaşan kişi diğerini sobelemiş olur. Amaç arayan kişinin tüm çocukları sobelemesidir.

198

Zihnın Şifresi

BİSİKLETE BİNMEK (Aktivite-Spor)

Desteklediği Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

| Ne Şekilde veya Nasıl? | Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

Bisiklet farklı mekânlarda gezmeyi destekler ve bedensel hareket, bisiklete binme esnasında yoğun bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu nedenle nerede, ne şekilde veya nasıl sorulanın desteklediği merak alanları bisiklete binme aktivitesinde öncelikli öneme sahiptir.

Desteklediği Zekâ Boyutları

C] Müzik Zekâsı

H Bedensel-Kinestetik Zekâ

199

Ethem Kocabaş G Sözel Edebi Zekâ [""*! Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı

? Doğacı Zekâ

H Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Bisiklete doğa ortamında binilmesi halinde doğacı zekâ da desteklenmiş olur. Bisikleti kullanım becerisi, çevrenin gözlemlenmesi, kişinin etrafındaki canlılara ve nesnelere göre kendi konumunu İyi bir şekilde takip etmesini gerektirdiğinden, görsel-uzamsal zekânın desteklenmesinden bahsedebiliriz. Bu gözlem, konumu bilme ve sürat ayarlama olayları ile yakından ilişkili olduğundan mantık-matematik becerileri de desteklenmektedir.

Desteklediği Karakter Özellikleri

B Başkalarından Etkilenmeyen [71 Başkalarından Etkilenen 1 5 Duyusu Yaşamına

Hâkim Olan r~l Hisleri Yaşamına Hâkim Olan [~] Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişikliğe Odaklı Olan

200

Zihnın Şifresi

Bisiklete binen çocuk gideceği yönü kendisi seçer ve Özellik-le doğa ortamında pek çok farklı yerde bisiklete binme ve sürme alternatifleri mevcuttur. Bu özelliğinden dolayı bisiklete binme aktivitesinin başkalarından etkilenmeyen ve değişiklik arayışında olan karakter profillerini öncelikli olarak desteklemesi durumu söz konusudur. Bisiklete binme becerisi tamamen beş duyu ile desteklenmektedir.

201

Ethem Kocabaş

YÜZME (Aktivite-Spor)

T

Desteklediği Merak Alanları

D Kim?

D Nerede?

H Ne Şekilde veya Nasıl?

O Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

Yüzme esnasında genelde kişi kendisi ile baş başadır ve sürekli bedensel aktivite halindedir. Bu nedenle ne şekilde veya nasıl so-rularına bağlı merak alanı öncelikli olarak desteklenmektedir.

Desteklediği Zekâ Boyutları

? Müzik Zekâsı
? Bedensel-Kinestetik Zekâ
202

Zihnî Şifresi

? Sözel Edebi Zekâ
? Sosyal İletişim Zekâsı
fi Mantık-Matematik Zekâsı
H Doğacı Zekâ

I | Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Yüzme aktivitesi deniz ortamında yapılması halinde doğacı ze-kâyı desteklemektedir. Bedensel hareketi gerektirdiğinden bedensel zekâ da desteklenmektedir. Görsel-uzamsal zekâ Özellikle dalma ak-tivitesinde önemlidir. Desteklediği Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen

O Başkalarından Etkilenen

| 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan B Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

? Benzerliğe Odaklı Olan

m Değişikliğe Odaklı Olan

203

Ethem Kocabaş

Yüzme aktivitesi kişinin kendisi ile baş başa kalmasını sağla-dığından, kişinin hissel karakter profilini de destekler. Aynı zaman-da yüzme aktivitesi beş duyunun eşzamanlı mükemmel etkileşimi-ni gerektirdiğinden, beş duyunun yaşama hâkim olduğu karakter pro-fili gelişimini de desteklemektedir. Kişi nereye doğru, ne süratle ne şekilde yüzeceğine kendisi karar verdiğiinden başkalarından etkilen-meyen karakter profili desteklenmektedir. Ancak yüzme olayı aynı hareketlerin benzer tarzda yapılmasını gerektirdiğinden, bu benzer-lik de benzerliğe odaklı karakter profilini desteklemektedir. Eğer yüz-me aktivitesi deniz gibi değişkenlerin çok olduğu bir ortamda gerçek-leşiyorsa değişiklik odaklı kişilik profili de desteklenmiş olur.

204

Zihnî Şifresi

SİNEMADA FİLM SEYRETMEK (Aktivite)

Desteklediği Merak Alanları

? Kim?

B Nerede?

fi Ne Şekilde veya Nasıl?

H Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

Sinema aktivitesinin araştırma geliştirme özelliğini destekle-mesi için, izlenen yapının türü önemlidir. Belirli konularda merak uyandıran ve film esnasında kişiyi sürekli düşünmeye sevk eden tür-den yapımlar, niçin ve ne zaman sorularına bağlı olarak araştırma ve geliştirme merak alanını destekler. Kim boyutu özellikle başka in-sanlarla sinemaya gidilmesi halinde desteklenmektedir. Ya da filmin konusu insan odaklı ise de bu boyut desteklenebilir. Sinemaya gitme aktivitesi mekânsal özellikte bir olaydır ve yine film türüne bağlı ola-rak insan beynini farklı mekânlarda yolculuğa çıkartabilir. Bu neden-

205

Ethem Kocabaş

le yine filmin türüne bağlı olarak nerede sorusunun desteklediği me-kân merak alanının da desteklenmesinden bahsedebiliriz.

Desteklediği Zekâ Boyutları

B Müzik Zekâsı

[~~I Bedensel-Kineste tik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

B Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı

| | Doğacı Zekâ

| Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Film müzikal bir Özelliğe ise veya film müziği anlamında zen-gin bir İçeriğe sahipse müzik zekâsını destekler. Özellikle düşünsel ve duygusal zihin süreçlerine yoğun olarak hitap eden, diyalogun çok ol-duğu türden filmlerde kullanılan dil sözel edebi zekâyı destekler. Sine-ma aktivitesi başka insanlarla birlikte gerçekleştiriliyorsa sosyal ileti-şim zekâsının gelişimine de katkı sağlar. Filmde geçen senaryoda ki-şiler ve olaylar arasında bağlantı kurmak mantık-matematik zekâsı sü-recidir. Yine izleyenin filmdeki değişkenleri görsel olarak takip edebil-me yeteneği de görsel-uzamsal zekâ ile yakından ilgilidir. Bu zekâ bo-yutlarından hangilerinin desteklendiği tamamen filmin senaryosuna, müziğine ve çekiminde kullanılan görsel sunumların türüne bağlıdır.

206

Zihnın Şifresi

Desteklediği Karakter Özellikleri

I 1 Başkalarından Etkilenmeyen

H Başkalarından Etkilenen

B 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

O Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

H Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişikliğe Odaklı Olan

Kişi filmi seyretme esnasında pasif izleyici konumundadır. Bu nedenle olayın seyrine ve filmdeki kişilerin davranışına kişisel katkı ile müdahale edemez. Bu durum kişinin ağırlıklı olarak başkalarından etkilenen karakter özelliğinin gelişimini destekler. Ancak senaryoda başkalarından etkilenmeyen bir rol modelin başını olabileceği, model-leme açısından dikkate alınmalıdır. Film seyretmek ağırlıklı olarak görsel, işitsel duyulara hitap eder. Duygusal yapılarda hissel boyut olsa da, bu hisselliğin ortaya çıkabilmesi öncelikle görsel ve işitsel ge-ribildirimlere bağlıdır. Bu nedenle beş duyusu yaşama hâkim karakter profili film seyretme aktivitesinde öncelikli desteklenmektedir. Ancak hislerin desteklenmesi durumu da buna çok yakın olduğundan göz ar-dı edilmemelidir. Herkes izlediği filmde kendi duygu durumuna gö-re bir çıkarım yapacaktır. Benzerlik veya değişiklik karakter profile-rinin desteklenmesi tamamen senaryonun konusuyla ilgilidir. Aynı tarz karakterler ve aynı olaylar benzerliği, farklı karakterler ve farklı senar-yolar değişikliği besler. Bu bilgiler XV programları için de geçerlidir.

207

Ethem Kocabaş

BİLLARDO (Aktivite-Spor)

Desteklediği Merak Alanları

D Kim?

? Nerede?

| | Ne Şekilde veya Nasıl? | Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

Desteklediği Zekâ Boyutları | | Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

208

Zihnın Şifresi [J1 Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı I 1 Doğacı Zekâ

? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Desteklediği Karakter Özellikleri

H Başkalarından Etkilenmeyen

I | Başkalarından Etkilenen

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

? Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

O Benzerliğe Odaklı Olan

H Değişikliğe Odaklı Olan

Bilardo oyununda başanlı olabilmek ile ilgili yukarıdaki zihin süreçleri açılımını, Dünya Bilardo Şampiyonumuz Saym Semih Say-gıner ile paylaşma fırsatım elde etmiştim. Semih Saygmer de yuka-rıdaki analizi doğrulamış ve hatta bilardo sporunda başanlı olmak için Öncelikli önem arz eden karakter profilleri hakkında şunlan söy-lemiştı:

209

F: 14

Ethem Kocabaş

"Sadece pozisyon olarak değil, durum olarak değerlendirdiğiniz zaman, o durumda ne yapmanız gerektiği konusunda bir karakter profili Ön plana çıkıyor. Bilardo oyununda özellikle mantık ve hissel karakter profillerini karıştırdığınız anda çok güzel kararlar verebilir-siniz. Hisler hamle yapmada öncelikli motive ederken, mantık ham-leyi en iyi şekilde yapmayı destekler. Bilardo oyunu değişiklik odak-lı bir spordur. Hep aynı şeyi yapar gozükseniz bile, aynı pozisyonun içerisindeki bir milim değişiklik çok şeyi değiştirebilir. Bilardo çok önemli bir algı sporudur. Görsel zekâ ve bilgi birikimi burada Önem kazanıyor. Yine bilardo da kişinin karar verme anlamında iç sesli ol-ması önemlidir."

Semih Saygıner

210

Zihnin Şifresi

TENİS (Aktivite-Spor)

Desteklediği Merak Alanları

12. Kim?

13. Nerede?

? Ne Şekilde veya Nasıl?

? Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

"Hareket sporda en Önde gelen merak alanıdır. Dünya çapında tenisçilere baktığımızda insan ilişkilerinin pek de iyi olmadığını gö-rüyoruz. Çünkü tenisçilik bencillik gerektiren bir spor. Bu kötü an-lamda değil, Önce benmerkezli olmanız lazım. Teniste benim ne his-settiğim ve ne yapmak istediğim önemlidir. Bu açığı genelde antre-nörler kapatır. Tenisçiler biraz daha soyutlanmış durumdadır. Yer nıerak alam tenisle pek ilgili değildir. Bilgi boyutu da tecrübe anla-mında vardır. Tenisçiler el becerileri gelişmiş ve belirli spor malze-meleri ile performans sergileyen insanlar olduğu için, nesne boyu-tunun desteklenmesinden de bahsedebiliriz. Tenisçilerin çoğu spor

211

Ethem Kocabaş

haricinde el becerisi gerektiren işlerin bazılarında başanlı oluyorlar. Hareket boyutu Ön plandadır, diğer boyutlar başarıyı destekler."

İpek Şenoğlu

Desteklediği Zekâ Boyutları

Q Müzik Zekâsı

| Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

1 I Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı fi Doğacı Zekâ

? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Görsel-uzamsal zekâ ve bedensel zekâ ön planda Önem arz eden iki boyuttur. Sporunun motivasyon sürecinde özellikle tinsel zekâ başta olmak üzere, diğer zekâ boyutlarının destekleyici etkisi vardır."

İpek Şenoğlu

Desteklediği Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen

1 \ Başkalarından Etkilenen

Zihnî Şifresi

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

? Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

I | Benzerliğe Odaklı Olan

B Değişiklik arayışında olan

"Başarmak için başkalarından etkilenmeyen karakter profili ge-rekiyor ama mutlu olmak için başkalarından geribildirim almak da önemli. Tenis de farklılığa olan adaptasyon beceriniz çok Önemlidir. Hava şartları, topun geliş açılan hepsi değişken faktörler. Benzerlik her gün aynı idmanı yapmak olarak tenisçinin hayatında vardır ama değişikliğe uyum daha çok Önemlidir. Mantık ve hissel karakter özel-likleri dengeli olmalıdır bence."

İpek Şenoğlu

Ethem Kocabaş

DOKUZUNCU BÖLÜM

BEDENSEL DOĞUM VE BEDENSEL YAŞAM

Bedensel Doğum

İnsan bir bedende dünyaya gelir. Yaşam bir bedenle hayata mer-haba der ve yaratılış mucizesinin insana armağanıdır bu doğum ola-yı. Ama bedensel doğumu ve yaşamı takiben ikinci bir doğum türü-nün gerçekleştirilmesi de gerekir. Ben buna "Zihinsel Doğum" adını veriyorum. Dilerseniz önce bedensel doğum ve yaşam konusunu bi-raz daha detaylı paylaşalım.

Kimin çocuğu olarak dünyaya geleceğimizi bizler seçmedik. Hangi coğrafyada dünyaya geleceğimizi, ailemizin sahip olacağı ekonomik koşulları ve bilgi düzeyini de bizler belirlemedik.

"Beden, ruhun kendisini gösterme aracıdır."

Gandi

Zihnî Şifresi

Dünyada bir coğrafyada, bir ailede genetik faktörlerinde kaza-nımlanyla bedensel olarak yaşam bize armağan edildi. Benim zihin süreci araştırmalarım göre ruh bir beden aracı ile dünyaya geliyor ve bu beden aracını kontrol eden de içindeki beyin. İnsanın ruhunu ve beynini çıkarttığınızda, kuantum fiziği yaklaşımına göre geriye sadece atomlardan oluşan maddesel bir beden ile karşılaşsınız. De-mek ki aslında bedensel doğumun amacı düşünsel ve duygusal, baş-ka bir deyişle de ruhsal ve zihinsel doğumun gerçekleştirilmesidir, diyebiliriz. Bu bizi maddesel varoluştan ayıran, insan olabilmemizin en Önemli özelliğidir. Kuantum yaklaşımı maddeyi ve nesneyi tahmin edilebilir, değişmez olan şekilde tanımlar. Dolayısıyla hayatı tekdü-ze yaşayan, yapacaktan, düşündükleri, hedefleri, uygulanan ve bek-lentileri, hatta bir günü, neler yapacağı tahmin edilebilen insanlar da maddeleşmiş, nesnel bir duruşa geçmiş oluyor bu bakış açısıyla. Oy-sa ki İnsan zihin süreçleri ve ruhsal özelliğinden dolayı madde ötesi bir canlıdır. Sinaps ağı gelişimini düşündüğümüzde, insan zihinsel doğumunu gerçekleştirdiği anda tahmin edilebilir olmaktan çıkar. İnsanın bu tahmin edilemez olma boyutu karakter özellikleri, merak alanları ve zekâ boyutlarının etkisi ile kendisini ne şekilde ifade edeceği doğrultusundadır. Örneğin bir müzik dâhisinin zamana yö-nelik tercihini müzikle geçirme yönünde kullanacağı beklenen bir durumdur. Ancak tahmin edilemeyen bu müzik dâhisinin duygusal ve düşünsel süreçlerini, müziğine ne şekilde aksettireceğidir. İşte mü-zikle bu boyutta eşleşen insanlar zamana notalarla hükmederler. Ne-siller boyu tekrar dinlenir ve yeni dâhilere esin kaynağı olmaya de-vam ederler. Taklit edilmeleri de mümkün değildir.

Ethem Kocabaş

"İki günü eşit olan aklanmıştır."

Hz. Muhammet

İnsanların pek çoğu yaşamlarını bedensel doğumla sınırlamak-tadırlar. Zihinsel doğumu tadan kişi sayısı her geçen gün azalmakta-dır. Bunun temel nedenlerinden birisi dünyada insanların nesnel olu-şumları tüketen profil de olmasının teşvik edilmesidir. Birileri üre-tecek, diğerleri tüketecek ve yaşam maddi hedefler ile maddi mut-luluklar üzerine kurulacak. Ne yazık ki yeni dünya düzeninde bu an-layış giderek artan bir ivme ile yer bulmaktadır. Bunun sonucunda da dünyanın geldiği noktayı hepimiz ibretle seyrediyoruz. Bedensel doğumla sınırlı kalan bir insan, yaşamım bedensel boyutta sürdür-meye devam etmektedir. Bu bedensel yaşam, insanın fiziksel ve mad-di ihtiyaçlanmn karşılandığı bir yaşam şeklidir. Aslında bedensel yaşam insanı sorumluluk duygusundan da uzaklaştırır. En büyük so-rumluluk kendimize karşı ve başka insanlara karşı düşünsel, duygu-sal sorumluluğumuzdur. Bu sorumluluğun en üst düzeyde yaşandığı boyut bedensel değil, zihinsel yaşam boyutudur. Çocuğunuza karşı asıl sorumluluğunuz onun gardırobundaki kıyafet sayısını arttırmak değil, onun düşünsel ve duygusal anlamda kendisini keşfetmesine des-tek olmaktır. Bunun için bir anne ve baba olarak önce siz her an geliş-melisiniz. Bedensel yaşam size çocuğunuza karşı sorumluluğunu-zun maddi taraflarını işaret eder. Bedensel yaşam hafta sonu çocu-ğunuzla alışveriş merkezine veya yemeğe gitmenizi önerirken, zi-hinsel yaşam müze ya da bir tiyatro oyununa gitmenizi teşvik eder.

216

Zihnîn Şifresi

"Sıradan bir insan vaktini nasıl geçireceğini, özel bir insan ise vaktini nasıl tasarruf edeceğini düşünür."

Schopenhauer

İnsanların bedensel yaşam boyutunda takılıp kalmalarının Önem-li nedenlerinden birisi de, zihinsel doğum ve yaşam diye bir boyutun varlığını bilmemeleridir. Bedensel yaşayan insanların pek çoğu zihin-sel doğum ve yaşam konusunda bilmediğini bilmeyen konumundadır.

"Nice insanlar gördüm, üzerinde elbisesi yok. Nice elbiseler gördüm, içinde İnsan yok."

Mevlana

Bedensel Yaşamın Özellikleri

Çizgisel bir yaşamdan bahsediyoruz. Bir başlangıç noktası, or-ta noktası ve bir de sonlanma noktası var. Bu türlü yaşayan insanla-ra kim olduklarını sorduğunuzda size şu cevabı vereceklerdir: "Ben sahip olduğum nesnelerim." Para, ev, araba, kıyafet ve her türlü nes-nel boyut bu kişiler için varoluş amacıdır, mutluluğu burada ararlar. Maddi hedefler her zaman yeni maddi hedefleri beraberinde getirir ve çoğu kez maddi hedefe bu boyutta takılıp kalan kişi, zihinsel do-ğumu gerçekleştirme şansına bile sahip olamadan dünyadaki varlı-ğını tamamlar. Başka bir ifadeyle kendisine zihinsel doğumunu ger-çekleştirmesi ve yaşamı zihinsel boyutta yaşaması için verilen süre sona erer.

217

Ethem Kocabaş

1. Doğum	Yolun Yarısı	Emeklilik
Geçmiş	Bugün Gelecek	
-O	O-C^	
Kader Anı Yaşa	Ya olmazsa	
İmkân Fırsat	Ya olursa	
Pişmanlık	Ertele	Belirsiz

Bedensel yaşayan insanların bazıları geçmişte çizgisel yaşa-mın başlangıç noktasında takılıp kalırlar. Kaderim böyleymiş, bu şartlarda dünyaya geldim veya keşke zamanında bunlan yapsay-dım, yapmasaydım şeklinde düşünsel ve duygusal

boyutlarda gezi-nirler. Bu durum geleceğe en iyi şekilde yön vermelerini engeller.

"Geçmiş bir dert İçin yakınmak, yenilerini beraberinde getirir."

William Shakespeare

Bazıları da yolun ortasında takılıp kalırlar. Boş ver, dünyayı sen mi kurtaracaksın, fırsatları yakala, anını yaşa türünden yakla-şımlarla sorumluluk duygusundan iyice kendilerini uzaklaştırırlar.

"Tomurcuk derdinde olmayan ağaç, odundur."

Necip Fazıl Kısakürek

218

Zihnın Şifresi

Bir diğer bedensel yaşayan insan türü de gelecekte takılır ka-lır. Ya olmazsa, ya olursa, bir emekli olsam ertelediğim şeyleri ya-pacağım şeklinde telkinler ve endişelerle zamanlarım tüketirler.

Oysa ki bu dünyadaki bedensel varlığımızdır emeklilik anını belirleyecek olan. Belki o bile olmayabilir. Bence bu dünyadaki var-lığımızın son bulması başka bir enerji boyutunda doğuşumuz anla-mına gelebilir. Madem ruhsal varlıklarız bedensel yok oluşun açık-laması olan ölüm, ruhlarımız için ne anlam taşımaktadır? Ölüm dü-şüncenin bittiği, yaşama amacının olmadığı, zihin süreçlerine Önem verilmediği, hayal kurma yeteneğinin kaybolduğu, başka İnsanlar-dan bana ne dendiği ansa eğer, bugün dünyamızda bedensel olarak yaşayan çok sayıda ölünün varlığından da söz etmek mümkün olabi-lecektir. İnsanlar yaşamın kendileri adına bedensel anlamda ne za-man sonlanacağım bilemezler. Bir emeklilik varsa o da yaşamın be-densel sonlanmasmdan kaynaklanan maddesel varoluşun emekliliği-dir. Yine bu yok oluşta aslında enerji ve atom seviyesinde boyut de-ğiştirmedir. Bahsedilen emeklilik kavramı beden emekliliği olup ruhun emekliliği anlamına gelmemektedir. Kainat döndükçe insanın ruhsal emekliliğinden bahsetmek bence söz konusu olamaz.

Bedensel Yaşayan İnsan Profilineki Kişide Meslek Bilinci

Bu boyuttaki insanların hayatlarında maddi hedeflerin önemli tuttuğundan bahsetmiştim. Bu boyutta yaşayan insanlar daha mes-seçme aşamasında hangi mesleğin daha çok kazanç getireceği

219

Ethem Kocabaş

noktasından hareketle mesleklerini seçerler. Ya da seçecekleri mes-leğin kendilerine nasıl bir etiket takacağına önem verirler. Seçtikleri meslekte de hedef çoğunlukla maddidir. Oysa ki mesleğin evrensel insani değerler boyutu, maddi boyutunun çok üzerindedir. Mesleğini bedensel boyutta yaşayan kişiler, değişime bilgi boyutunda açık ol-maktan ziyade, maddi getirişi boyutunda açık olurlar. Oysa 21. yüzyıl bilgi çağıdır ve mesleğinde bilgi boyutunda ileri gitmeyen kişiler, gelecekte yaşadıkları coğrafyalarla sınırlı bir yaşam süreceklerdir. Hatta kitabın başında da belirttiğim gibi sürekli olarak iş arayan kişi profilinde kalacaklardır.

"Para iyi bir hizmetçi, kötü bir efendidir."

Bacon

Bedensel Yaşam Boyutundaki İnsanların Bazı Ortak Özellikleri

- Bedensel yaşayan insanlar zamanın kontrolü altındadırlar. Kendilerinin ayna karşısındaki görünüşleri ve fotoğraflar-daki geçmiş görüntülerinden çok etkilenirler. Yaşlandıkları-nı hissederler.
- Bedensel yaşlanmaya bağlı olarak insanlara daha çok saygı göstermeye başlarlar.
- Bu yaşam seviyesinde ilerleme beden zamandaki yolculu-ğuna ve değişimine (yaşa) bağlıdır. Bu durum bedensel yaşa bağlı otorite yaklaşımım da beraberinde getirir.

220

Zihnın Şifresi

m Bu boyutta mutluluk maddi etmenlere bağlı olduğundan ge-çicidir. Her tatmin edilen maddi beklenti daha üst boyutta yeni hedeflere dönüşür. Elde edilen maddi

kazanımlar da ge-nellikle benmerkezi ekseninde kalır. Bu insanlar paylaşıma açık değildirler. Çünkü bu yaşam düzeyindeki insanın mesa-jı ben sahip olduğum şeylerim şeklindedir.

- Bedensel yaşayan insanlar yemek için yaşarlar.
 - Uykuya düşkünlük yine bu boyutta kendisini gösterir.
 - Okumaya, bilgiye ve değişime açık değildirler. Hatta tepki-lidirler.
- Çevrelerindeki insanların da gelişmelerini ve değiş-melerini istemezler. Değişmek yaşadıklarını sorgulamak an-lamına geldiğinden bu iç hesaplaşmadan kaçınırlar.
- Zamanı nasıl geçireceklerini düşünürler. Bugün ne yapsak sözü boş zamanlarında sıkça kullandıkları cümleler arasın-dadır. Amaçsızca vakit geçirmek için gezmeye çıkarlar.
 - Bakmadan görmez, işitmeden duymaz ve dokunmadan his-setmezler,
 - Parayı harcamak için kazanır, harcadıkça da kazanmaya ça-lışırlar. Bu bir kısırdöngüdür.

Bedensel yaşam insanın potansiyel dâhi olarak kalmayı seçti-ği bir boyuttur.

Bedensel Yaşam Boyutunda Kendinizi Değerlendirin

- Yemekle aranız nasıldır? Yemeğe düşkün müsünüz?
- Bencil kavramı sizinle ne kadar örtüşüyor?

221

Ethem Kocabaş

- Bedava olan şeylerden büyük mutluluk duyar mısınız?
- Parayla aranız nasıldır? Para sizin için amaç mıdır?
- İnsanların dış görünüşlerine, yaşadıkları ortama, bindikleri araba ve maddi imkânlarına ne kadar dikkat eder, Önem ve-rirsiniz?
- Hem kendi hayatınızda hem de çocuklanmzm hayatında ne sıklıkla maddi hedefler koyarsınız?
- Parasız saadet olmaz diyenlerden misiniz?
- Özel günlerinizde size kitap hediye edildiğinde ne kadar mutlu oluyorsunuz?
- Kitapların önce kapaklarına sonra da fiyatlarına mı bakıyor-sunuz?
- Kitaba para ayırmaktansa, o parayla kendinize kıyafet alma-yı veya yemek yemeyi mi tercih edersiniz?
- Basan ve başansızlık kriterleriniz var mıdır? Ne kadan mad-didir?
- Sadece gözleriniz ile görür, kulaklanmz ile duyar, bedeniniz ile mi hissedersiniz?
- Maddi kavramlara çok önem vermeyen insanlar suçlar, alay eder ve aşağılar mısınız?
- Değişime ve bilgiye yaklaşımınız nasıldır?
- Okumaya zaman ayırır mısınız? Yoksa vakit olmadığından mı şikâyet edersiniz?
- Sevginiz belli Ölçülere mi bağlıdır? Koşulsuz sever misiniz-
- Uykuya düşkün müsünüz?
- Televizyona fazla zaman ayırır mısınız?

222

Zihnın Şifresi

Neler Yapabilirsiniz?

- Yaşamak için yemekle başlayın. Sağlığınıza dikkat edin.
- İnsanlarla paylaşıma açık olun. Bu dünyaya herhangi bir mad-di değere sahip olmadan geldiniz ve yine öylece bu dünya-dan ayrılacaksınız.
- Para size hükmetmesin, siz paraya hükmedin.
- İnsanları sınıflamayın. Bu yaradılış mucizesine karşı yapa-bileceğiniz en büyük saygısızlıktır.
- Çocuklarınıza evrensel insan olmayı Öğretin.
- Karşılıksız sevmelerini ve sevgilerini gösterebilmelerini öğüt-leyin, hatta bu konuda onlara örnek olun.
- Başarı ve başansızlık kavramlarını hayatınızdan çıkartın. Deneyim tabirini kullanın.
- Değişime ve bilgiye açık olun.
- Okumaya zaman yaratın.

- Yeterli ölçüde uyuyun.
- Televizyona daha az zaman ayırın. Televizyonda izleyeceği-niz programlarda seçici olun; sizi benzerliğe ve dış sesliliğe muhatap bırakmasın.
- Zihin süreçleri anlamında kendinizi tanımaya gayret edin.

223

Ethem Kocabaş

ONUNCU BÖLÜM

ZİHİNSEL DOĞUM VE ZİHİNSEL YAŞAM

Zihinsel Doğum

İnsan bir bedende, ruh ve beyin ayrıcalığıyla doğar demiştim. Zihinsel doğum dediğimiz olay kişinin kendi düşünsel ve duygusal güçlerini bilmesidir. Bu doğum çoğu kez bir merak ile başlar. Kimi zaman rastlantısal olaylar da bu doğumun gerçekleşmesinde önem-li rol oynayabilir. Ama bunun gerçekleşme olasılığı önceki bölüm-lerde belirttiğim üzere çok azdır. Dünyada pek çok dâhinin yaşam hikâyesinde gördüğüm ortak bir nokta, kendilerinin sahip oldukları düşünsel ve duygusal güçlerini üst düzeyde yaşamaları, merak et-meleridir. Hatta gereğinde varoluş nedenlerinin diğer insanlar Üze-rindeki etkilerini de bu anlamda bilmektedirler. Kişinin zihinsel do-ğumu gerçekleştirebilmesi bir seçim meselesidir. İnsan bu doğumu gerçekleştirmeyi seçmelidir. Bunun için çok okumalı, araştırmalı ve sürekli kendini keşfetmeye çalışmalıdır.

224

Zihnın Şifresi

"Hayat Tann'nın armağanıdır. Fakat İyi yaşama, senin düşüncenin ar-mağanıdır." Seneca

Aşağıdaki sorulan sorarak bu doğumu başlatabilirsiniz:

- Sahip olduğum düşünsel ve duygusal Özelliklerim ve potan-siyellerim neler?
- Beynim nasıl çalışıyor?
- Duygularımın kaynağı ne?
- Karakter Özelliklerim neler?
- Varoluş amacım nedir?
- Çocuğuma nasıl iyi bir rol model olabilirim?
- Nereden geldim ve nereye gidiyorum?

Yaratıcılığı birlikte paylaşma imkânına sahip olduğum Haluk Bilginer, bana yaşamını bir meraka adamayan kişinin yaşamış sayıl-mayacağından bahsetmişti. Bu çok güzel bir tanımlamaydı ve ben-ce de merak zihinsel doğumun başlamasında Önemli bir adım olabi-ler. Kendinize şu soruyu sorun:

Ben neyi merak ediyorum ve yaşamımı hangi meraka adadım?

Çocuklar çok meraklıdırlar. Bu meraktır ki, desteklendiğinde Çocukların ileride zihinsel doğumlarını gerçekleştirmelerini sağlar, arım desteklenmediğinde veya köreltilmediğinde ise beyni ve ruhu be-

225

F: 15

Ethem Kocabaş

densel yaşama mahkûm eder. Çocuğun merakı onu zihinsel doğumu-nu gerçekleştirmeye hazırlar. Merakı yaşamınızdan çıkarttığınızda, nesnel oluşumlarla aynı düzleme gelmiş olursunuz.

Zihinsel Yaşam

Bu yaşam boyutu bedensel yaşamda olduğu gibi çizgisel değil-dir. İnsan bir helezonda yükselir adeta. Bu helezon sonsuza kadar uza-nır ve sınırları yoktur. Sınırlarım insanın hayal gücü ve düşünce gücü belirler. Üstelik bu helezonda yükselmek bedensel yaştan da bağımsız-dır. Otuzlu yaşlarında helezonun onuncu basamağında olan bir kişi ol-masına rağmen, doksan yaşında ikinci basamağında kalmış bir insan da olabilir. Önemli olan zihinsel doğumun gerçekleştirilmesidir. Ancak bu şekilde yaşam helezonunda yükselme imkânına kavuşabilirsiniz. Tarihi incelediğimizde pek çok dâhinin yaşam helezonu ile buluşma hikâyesi farklıdır. Örneğin Mozart ilk konserim altı yaşında vermiştir.

Goethe ilk şiirim yazdığında on yaşındadır. Beethoven ilk bestesini on üç yaşında yapmıştır. Handel ilk operasını on dört yaşında bestelemiş-tir. Ünlü ressam Gauguin resme otuz beş yaşında başlamış, Van Gogh ise yirmi yedi yaşında resimle buluşmuştur. Bu örneklerde de görüldü-ğü üzere yaşam helezonunda zihinsel doğumun ve yükselmenin, be-densel yaşam boyutuyla ilgisi bulunmamaktadır. Aynı durum helezo-nun basamaklarında yükselirken de geçerlidir. Fatih Sultan Mehmet yirmi bir yaşında İstanbul'u fethetmiş, Pasteur altmış yaşında kuduz aşısını bulmuş, Kolomb elli yaşında Amerika'yı keşfettiği deniz yolcu-luğuna çıkmış, Mimar Sinan ustalık eseri Selimiye Camii'nî seksen a * ti yaşında tamamlamış, Kant yetmiş dört yaşında Aşkın Metafiziği a

226

Zihnın Şifresi

eserini yazmıştır. Yine altmışlı yaşlardaki Leonardo Da Vinci, otuzlu yaşlardaki Raffaello'ya hayranlık duyduğunu ifade etmiştir. Her insanın yaşam helezonu kendisine ait ve benzersiz özellik-tedir. Zira insanların yükseldiği tek bir helezonun varlığından ve onun katlarında yükselmekten bahsetmiyorum. Çünkü bu helezonda ben-zersiz sinaps ağınızla ve ruhsal özelliğinizle yükseleceksiniz. Siz he-lezonunuzu benzersizliklerinizle, düşünsel ve duygusal potansiyelle-rinizle yaratıyorsunuz. Helezonun ikinci basamağında olmanız kendi potansiyelinizi ne kadar yaşadığınızla ilgili bir durum. Yoksa kitabın başında da belirttiğim üzere benzersiz insanı bir başka insanla karşı-laştırmak mümkün değildir. Bu nedenle yaşam helezonunda yüksel-menin yolu asla modellemeden geçmez. Yani başkalarını taklit ede-rek, başkası olmaya çalışarak bunu başarmanız asla mümkün olmaz. Kendi yeteneklerinizi, farklılıklarınızı keşfetmeli, beyninizdeki eşsiz sinaps bağlantısı ağına uygun meslekle ve işlerle buluşmalısınız. Baş-kaları ancak kendinizi keşfetmede size esin kaynağı olabilir. Helezonun varlığından ve helezonda yükselmenin olduğundan bahsedebilir size.

Leonardo

Raffaello 37 Gauguin 35

Van Gogh 27 Kant 74

Mozart 6 atih 21

Beethoven 13 Pasteur 60

227

Ethem Kocabaş

Bazen seminerlerimde katılımcılara şu soruyu sorarım: Nerede oturuyorsunuz? Kimi insanlar İstanbul'da, apartman dairesinde, müstakil bir evde, Türkiye'de ve hatta bazen dünyada diye cevaplar verirler.

Güneş, Samanyolu'nun 100 milyar yıldızından biridir ve Gü-neş Sİstemi'nin çapı 12 milyar kilometreden uzak bir alam kapsar. Samanyolu'na komşu bildiğimiz otuz kadar gökada vardır. Evrenin uzunluğunun 10 milyar ışık yılı olduğu tahmin ediliyor. Bir ışık yı-lı 10 trilyon kilometredir. İşte biz insanlar bu evrende yaşıyoruz ve tüm evren bizim evimiz. Biz 10 milyar x 10 trilyon x 1000 metre-karelik bir evde yaşıyoruz!...

Yaşam helezonunuz bu sınır ötesi varoluşunuza uzanır.

Zihinsel Yaşayan İnsan Proftlindeki Kişide Meslek Bilinci

Zihinsel yaşam bilinçlenme boyutudur. Ne konuda bilinçleni-yorsunuz? Düşünsel, duygusal güçleriniz ve varoluş nedeniniz hak-kında. İnsanlardaki eşsiz potansiyeli gören bir kişi mesleğinde etki-leştiği tüm insanlara gelir durumu, sosyal konumu ne olursa olsun saygı ve sevgi ile yaklaşacaktır. Ülkemizin dünya çapındaki gururu değerli beyin cerrahımız Sayın Gazi Yaşargil'e, hastalarınız sizi çok seviyor, bunun nedeni sizce nedir, diye sorulduğunda: "Ben her in-sanın sahip olduğu beyin mucizesinden, beyin gücünden dolayı ev-rende eşsiz bir canlı olduğunu bildiğimden, onlara sevgi ve saygı ı yaklaşıyorum," dediğine şahit oldum.

Zihnın Şifresi

İşte bu sözler zihinsel boyutta yaşayan bir insanın sözleridir. Zihinsel olarak yaşayan insan mesleğini icra ederken sevilen ve saygı duyulan kişi profiline yükselir. Coğrafyadan bağımsız dünyada Ör-nek gösterilen insan olur ve hatta benim tabirimle zamana hükmeder. Dünya döndükçe Ölümsüzleşen bir düşünce ve duygu ile zamana dam-gasını vurur. Tarihteki pek çok dâhi bu manada zamanda yolculuk yapmanın sırrına ulaşmıştı Düşünsel ve duygusal yolculuktur zama-nı etkisiz kılan.

Önce zihinsel doğumunuzu gerçekleştirin, sonra da bu doğumu destekleyecek yaşam tarzınızı sürdürün. Bu mutluluğunuzun, başa-rınızın ve zamana hükmetmeniz en Önemli yoludur.

Zihinsel Yaşam Boyutunun Özellikleri

- Bu yaşam boyutu sonu olmayan bir helezonda yükselmeye benzer. Bu aşamada motivasyon sürekli ve kalıcıdır.
- Zihinsel yaşam insanların zamana hükmettikleri boyuttur.
- Bu yaşam boyutunda İlerleme fiziksel yaştan bağımsızdır. Bir kişi 30 yaşında helezonun 8. basamağında olabilirken, 80 yaşında helezonun 1. basamağında olabilir.
- İsteğe bağlı doğum ve yaşam boyutudur.
- Varoluşun nedenidir ve amaçtır.
- Bu boyutta mutluluk varılacak bir hedef değil, hayat yolcu-luğunun kendisi olduğu için kalıcıdır.
- Paylaşımlar evrenseldir.
- Yüksek enerji boyutudur.
- İnsanların maddeye hükmettikleri yaşam düzeyidir.

229

Ethem Kocabaş

Zihinsel Doğumunu Gerçekleştirmiş İnsanların Ortak Özellikleri

- Kendilerini kimse İle karşılaştırmazlar.
- İnsanların eşsizliğine saygı duyarlar.
- Evrensel resmin güzelliği için çalışırlar.
- Çok okurlar.
- Bilgilerini ve birikimlerini paylaşırlar.
- Maddeye hükmederler.
- Yaşamak için yerler.
- Ruhsal sevgi ile yaşarlar ve karşılıksız severler.
- Zamana hükmederler.
- Para hayatlarında araçtır.
- Yüksek enerji boyutunda yaşarlar.
- Benmerkezli yaşamazlar, varoluş nedenlerindeki evrensel nedene hizmet etmeye çalışırlar.

• Merak duydukları alanlarla daha çok etkileşmek için nasıl zaman yaratacaklarını düşünürler.

Neler Yapabilirsiniz?

- Zihinsel doğumunu gerçekleştirmiş insanların (dâhiler) ya-şam Öykülerini inceleyin.
- Kendinize olan inancınızı güçlendirin. Bunun için kendinizi keşfedin.

230

Zihnın Şifresi

- Mutluluğu hayatta vanlacak bir sonuç olarak değil, yaşamın her anında bir yolculuk olarak görün.
- Zorlukları yükselmek için fırsat olarak kabul edin.
- Hayal gücünüzü geliştirin.
- Hayatınıza yüksek enerjiyi davet edin. İyi beslenin, spor ve meditasyon yapın.
- Müziğin yaratıcı gücünden ve ilhamından yararlanın.
- Beyin ve ruh sağlığını destekleyecek türden müzikler din-leyin.

- Çok okuyun. Özellikle kendinizi tanımanızı sağlayacak ko-nularda araştırmalar yapın.
 - Değişmekten korkmayın. Değişimi isteyin.
 - Bilgiden kaçmayın. Bilginiz artıkça, öğrenecek daha çok şey olduğunu fark edeceksiniz.
 - Ruhsal sevgi ile yaşayın. Sadece insanları değil, sevginiz tüm evreni kapslasın.
 - Kuantum yaklaşımına göre de yaşam sizin seçimlerinizle şe-kil bulduğundan, pozitif olanı seçin.
- "Gerçekleri bilen, yüreğinde, vicdanında manevi ve kutsal zevklerden başka zevk taşımayan insan/ar fçfn, ne kadar yüksek olursa olsun, maddi makamların hiçbir değeri yoktur."
- Atatürk
- 231

Ethern Kocabaş
ON BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEK KAVRAMININ İNSAN
KAYNAKLARI-KARİYER VE
EĞİTİM BOYUTU

İnsan Kaynakları ve Eğitim Departmanı Yöneticilerine Öneriler
İnsan kaynakları dediğimde aklıma gelen ilk konu göreve uy-gun elemanın konumlanmasıdır. Yine eğitim departmanı dediğimde ise elemanın verimliliğinin ve motivasyonunun arttırılması, üst dü-zeyde tutulması çalışmaları gelir aklıma. Şirketlerin gerek İK ve ge-rekse eğitim departmanlarının uygulamalarının büyük bölümü, kita-bımda şu ana kadar okumuş olduğunuz tüm konularla yakından ilgili-dir. Bu nedenle çağımızdaki modern İK uygulamalarının ve eğitim anlayışları insan beyni, nöroloji, psikoloji, bilinç bilimi ve hatta genetik çalışmalarıyla iç içe olması gerektiğini düşünüyorum.

232

Zihnîn Şifresi

Şimdi diyeceksiniz ki genetikle konunun ilişkisi ne? Cerrah-paşa Tıp Fakültesi Genetik Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Turgut Ulutin ile birlikte katıldığımız Derya Baykal'ın televizyon progra-mında, konuya açıklık getiren güzel bir ifadesi vardı. "Genetik bili-mi İnsanın hangi hastalıklara yatkınlığının olduğunu tespit edebili-yor. Bu bilgiden hareketle gelecekte insanların yakalanmaları muh-temel hastalıklar göz Önüne alınarak, onların seçecekleri meslekte ile-ride büyük sorunlar yaşamalarının Önüne geçebilecek tedbirler baştan alınabilir," demişlerdi. Bence bu bakış açısı dünyanın gen biliminde gelişmiş ülkelerinin 10 yıl sonraki İK çalışmalarında gözlemleyebi-leceğimiz faaliyetler arasında olabilir. Bu konu çalışan için de çok önemlidir. Telafisi olmayan sonuçları çok önceden bilmek ve ona gö-re tedbir alma ayrıcalığına erişmek, insan için hayati önem taşıyan bir konudur. Konunun bir de davranış genetiği boyutu var ki, o da İK ve eğitim çalışmalarıyla yakından ilgili. İnsanların davranış bi-çimlerindeki farklılıkların genetik boyutu araştırılıyor günümüzde. Hatta önceki bölümlerde belirttiğim gibi davranışlarımızı düzenle-yen genler bulunmuş durumda. Şirketlerin İK yöneticilerinin bence dikkat etmeleri gereken Önemli bir konu daha var. O da kişilerin uygun meslekle buluşması-nı takiben, o kişilere şirket içerisinde verilecek görev tanımlamaları-nın yine kişinin zihin süreçleri ile uyumlu olması konusu. Görev ta-nımları özellikle merak alanı ve karakter özellikleri açısından çok önemlidir. Kişinin merak alanı ve karakter Özelliğinin görevin gerek-tirdiği Özelliklerle uyumu, performans ve verimlilik açısından haya-ti önem taşır.

233

Ethem Kocabaş

İK yöneticileri bence şu üç konuyu çok iyi bilmeliler:

- Mesleklerin zihin süreçleri kapsamında açılımlarının ne ol-duğu
- Başvuran kişinin zihin süreçlerinin ne olduğu

- Kişi için belirlenen görev tanımının gerektirdiği zihin süreç-lerinin ne olduğu
- Eğitim departmanlarının ve eğitim şirketlerinin uygulamaları-na geldiğimizde ise özellikle dikkat çekmek istediğim bir konu var. Verilen eğitimlerin insanlar tarafından içselleştirilebilmesi için, bil-gi transferinde kullanılan yöntemlerin, zihin süreci açılımlarıyla ya-pılandırılması ve desteklenmesi. Bu eğitimcilerin üzerinde dikkatle durmaları gereken bir konudur. Zira bilginin davranışa dönüşme-si sorununun temelinde, zihin süreçlerini dikkate almadan yapılan eğitim faaliyetleri gelmektedir.
- Özellikle şirketlerin çalışanlarına aldıkları eğitim uygulama-larının amaçlarından bazılarını şu başlıklarda özetleyebiliriz:
- ? Çalışanların iş verimliliğini arttırmak
 - ? Çalışanları motive etmek
 - ? Çalışanlar arasındaki uyumu ve takım anlayışını desteklemek
 - Çalışanların bireysel yeteneklerini ve yönetsel özellikleri-ni desteklemek
 - ? Çalışanların kişisel gelişimlerini desteklemek
 - ? Müşteri memnuniyetini artırmak
- Peki tüm bu hedeflere nasıl ulaşılabilir? Bunun için şu soru so-rulmalıdır: İnsanın yukarıda beklenen hedef ve kazanımlara ulaş-

Zihnin Şifresi

masında eğitim bilimciler bilgiyi kiminle paylaşıyor? Beyinle. Bir eğitimcinin paylaşımda bulunduğu ve bilgiyi kullanacak olan yer karşısındaki insanın beynidir. O halde insan beyninin ve daha geniş anlamda insanın zihin süreçlerinin ne anlama geldiğinin, nasıl çalış-tığının, ne türlü etkileşimleri tercih ettiğinin bilinmesi, bir eğitimci için en önemli gerekliliktir. İster şirket eğitimi olsun ister okul eği-timi, eğitimde basan zihin süreçlerinde bilinçlenme ile doğru oran-tılıdır.

Bu bilgilerden yoksun bir eğitimci, bilgiyi sadece kendi zihin süreçlerine uygun şekilde aktaracaktır. Bu durum farklı zihin süreç-lerine sahip kişiler için, çoğu kez nedenini anlamlandıramadıkları şekilde belli sonuçları beraberinde getirecektir.

Bu durumda eğitimci şunu söyleyebilecektir:

- Elimden gelenin en iyisini yaptım, çok örnek verdim ama bir türlü katılımcıların tamamını eğitimin içerisine çekemedim.
- Bazıları çok Önyargılı, hatta eğitime tepkili
- Gelmiş olmak için gelenler var.
- Beni dinlemeyenler oldu.
- Konu onlara cazip gelmedi.

Eğitime katılan kişilerden bazılarıysa şunları söyleyebilecektir:

- Anlattıkları benim için cazip değildi.
- Anlatması kolay ya uygulaması
- Kendimi eğitime veremedim.
- Hep aynı şeyleri söylüyorlar.
- İyi de eğitimden sonra hayatımda ne değişecek, sorunlar var ve olduğu yerde duruyor.

235

Ethem Kocabaş

- Güzel bir zaman geçirdik.
- Eğitimciye ısınmadım.
- İfade tarzını beğenmedim.

Eğitim aldırarak kişilerden de şunları duyabilirsiniz:

- Eğitime çok kaynak yaratıyoruz, ama beklediğimiz oranda değişim ve verimlilik sağlayamadık.
- Biz elimizden geleni yapıyoruz ama ciddiye almıyorlar.
- Masrafları kısalım, ilk kalem eğitim.

Tüm bu süreçlerin minimum düzeyde yaşanması için eğitim uygulamalarında zihin süreçlerine dikkat edilmelidir.

Eğitim bilimcilerin kendilerini zihin süreçleri konularında geliştirmelerini temenni ediyorum.

Eğitim konusunun bir de yüksek öğrenim ayağı var. Ülkemiz-de genelde diploma zihin süreci hakkında geribildirim veren bir bel-ge olarak değil de, o kişinin diplomada belirtilen okul düzeyinden mezun olmaya yeterliliği şeklinde değerlendirilmektedir. Hatta bu-nun sonucunda da pek çok kişi eğitimini almadıkları işlere başvurur-ken farklı branşların diplomalarını vermek durumunda kalmaktadır-lar. Çünkü ülkemizdeki eğitim sistemi gençlerin zihin süreçlerine uygun mesleklerle buluşmasına imkân vermemektedir. Bu gençleri-mizin de tercih etmediği ama ne yazık ki eğitim sisteminden dolayı büyük çoğunluğunun maruz kaldığı bir durumdur.

Burada çok büyük iş ve düşünce gücü kayıplarının olmasından bahsediyorum aslında. Türkiye genç nüfusu çok olan bir ülkedir. Bu-gün Avrupa genç nüfusunun olmamasından yakmıyor. Eğer bu genç

236

Zihnın Şifresi

nüfusu zihin süreçlerine uygun mesleklerle buluşturursak, Türkiye bilimde ve her alanda büyük bir dünya gücü haline gelebilir. Ülke-mizde son yıllarda eğitim sisteminde ve özellikle sınav sisteminde pek çok olumlu değişiklikler yapılıyor. Ama bence asıl yapılması ge-reken en Önemli değişiklik, Öncelikle öğretmenlerin zihin süreçleri konusunda bilgilendirilmeleridir. Bu bilgilendirme nöroloji, psikolo-ji, tipolojî, gen bilimi, kuantum ve hatta bilinç bilimi kapsamındaki çalışmalarla eşzamanlı olarak yürütülmelidir. Dünyanın bu alanlarda geldiği son nokta hakkında eğitimcilerimiz bilinçli uygulayıcı konu-muna getirilmelidir. Ülkemizde Özellikle üniversiteler başta olmak üzere, bu çalışmaları destekleyecek çok sayıda kurum, bilim adamı ve akademisyen vardır. Önemli olan bu kişilerin bir araya getirilece-ği ve onlara kaynak yaratılacağı bir sistemin oluşturulmasıdır.

"İnsanın bir şey öğrenebilmesi için her şeyden önce onu sevmesi gerekir."

Goethe

Şirketler kazançlarını, ülkeler teknolojilerini ve insanlar mutlu-luklarını arttırmak istiyorlarsa gençlerini zihin süreçlerine göre doğru mesleklerle etkileştirmelidirler. Emekliliğe odaklanan, çalar saat ile uyanan, iş verilmeden yapmayan insan ve şirket profilinden ancak bu konularda bilinçlenerek uzaklaşabiliriz.

Geleceğin İK ve eğitim kavramlarının içerisinde gen bilimi, nöroloji, psikoloji, bilinç bilimi ve hatta kuantum mekaniği, kuantum biyolojisi gibi pek çok konu daha fazla yer alacaktır. Bahsettiğim bu

237

Ethem Kocabaş

gelecek, kitabın önceki bölümlerinde belirttiğim üzere yirmi yıl son-rası gibi yakın bir zaman dilimidir.

Zihin Süreçlerine Göre Meslekle Etkileşimin Kariyer Boyutu

Kariyer kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, bir meslekte uzmanlaşmak olarak tanımlanmaktadır. Ben ise kariyeri insan bey-ni açısından tanımlamayı tercih ediyorum. Kariyer ve uzmanlaşma kavramlarına baktığımızda dört süreç karşımıza çıkmaktadır.

- Bilgi edinme süreci
- Bilgiyi eyleme dönüştürme süreci
- Bilgi ve yöntem konusunda yol gösterme süreci
- Kendi söylemini üretme, "ben bunu diyorum" süreci

Yukarıda bahsettiğim aşamalardan en önemlisi bence kendi söylemini üretme sürecidir. Her insanın sahip olduğu benzersiz dü-şünsel ve duygusal güçleri ile kendi benzersiz söylemini Üretmek üzere yaratılmıştır. Bilimin her alanında ve sanatta ileri giden ülke-lerin en büyük özellikleri, kendi söylemini üreten çok sayıda düşün-ce insanına sahip olmalarıdır. Bilimsel çalışmaların kaynakça bö-lümlerinde bu kişilere sıkça atıflar yapılmaktadır. Bilim ve sanatta kendi söylemini Üretemeyen toplumlarda İse "dedi" ve " demiş" ke-limeleri sıkça

kullanılır. Kariyer ve uzmanlaşmanın ilk açılımı ise bir beklentidir. "Sen ne dedin" veya "sen ne diyorsun" sorusudur bu beklenti.

238

Zihnın Şifresi

Konuya biraz daha açıklık kazandırmak için, Abraham Mas-low'un ihtiyaçlar hiyerarşisini kariyer açısından yorumlamamızda fayda var. Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde insanların ihtiyaçlarıyla ilgili belirttiği hiyerarşik düzen şöyledir:

1. Seviye: Hayatta Kalmak

İnsanlar yaşama bedensel olarak merhaba dedikleri andan itibaren önce hayatta kalmaya çalışırlar. Dünyaya gelen her canlının ilk mücadelesi hayatta kalma şeklinde kendisini göstermektedir. Bu ihtiyaçların başında insanın su, yemek ve barınak gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması gelmektedir. İleriki yaşlarda bir iş bulma aşaması da insanın hayatta kalma ihtiyacının bir gerekçesi olarak çıkar karşımıza. Maddi ihtiyaçlar felsefî yaklaşımda ruh, duygu ve düşünce özelliklerinin beden hapisanesine esir düştüğü andır. Yine bu aşamada kuantolojide enerjiden hasıl olan insanın, düşünsel ve duygusal enerji boyutlarıyla yarattığı maddi varoluş sembollerini zihin süreçlerinde ihtiyaca dönüştürdüğü an olarak tanımlanır.

2. Seviye; Emniyet ve Güvence

Bu aşamaya ulaşan insan gıda ve barınak ihtiyaçlarının sürekliğini sağlamaya çalışacaktır. Bu aşamada işin ve gelirin sürekliliği önem kazanmaya başlar. Ancak insanların bazılan elde ettikleri gelirin yeterliliği konusunda çıtaı yükseltmeye başlarlar. Hatta bazı durumlarda bu çita asla kişiyi memnun etmeyecek düzeyde sürekli yükselir ve kişi yaşamını bu boyutta takılı kalarak tamamlar. Kırtan dünya nüfusunun işsizlikle her geçen gün daha çok mücade-

239

Ethem Kocabaş

le etmek durumunda kalacağı yeni dünya düzeninde, insan beyninin ve yaratıcılığının önündeki en önemli psikolojik engellerden birisi-dir bu aşama. Yine çoğu kez gelişmekte olan ülkelerde kariyer kelimesi ile eşleştirilen bir basamaktır emniyet ve güvence. İşte en önemli yanlışlardan birisi de tam bu noktada yapılmaktadır. Zira insan beyni yaratım sürecinde özgür olmalıdır. Maddesel ihtiyaçlardan kaynaklanan varoluş endişesi, insan beynine düşünsel ve duygusal parmaklıklar örür. Bu nedenledir ki, çoğu kez duygusal olan insan, bu parmaklıkları görünce psikolojik sorunları yaşamına üst düzeyde davet eder hale gelir. Oysa ki bu aşamanın sorun olarak görülmesi kimi zaman bir algı yanlışlığıdır. Siz evi emniyet ve güvence olarak gördüğünüzde, unutmamanız gereken diğer bir soru şu olmalıdır. Nasıl bir ev? Bu sorunun cevabını tarihin en büyük dâhilerinden birisi olan Albert Einstein gibi verebilirsiniz. Albert Einstein maddi zorluklarla karşılaştığında, evinin bir odasını Öğrencilere kiraya vermişti, o zamanlar üniversitede öğretim üyesiydi ve diğer odada dünya tarihine hükmedecek fizik çalışmalarını yapıyordu. Çünkü Einstein'ın zihinsel algı sürecinde emniyet ve güvence en alt basamaklardan biriydi, beynini bununla meşgul edemezdi. Gereğin-de asgari düzeyde aşılmalıydı. Japonya'da en üst düzeyde teknolojik çalışmaların yapıldığı ve dünyaya yön verildiği yıllarda, Japon şirketleri çalışanlarına ömür boyu iş garantisi veriyordu. Bu durum zihinleri maddi gereksinimler endişesinden arındırmış ve hızla ihtiyaçlar hiyerarşisinin üst basamaklarına yükseltmişti. Ancak şimdi işsizlik Japonya için bile tehdit ve Japonlarda tüm dünya ülkeleri gibi bu basamakla temas etmek durumunda.

240

Zihnın Şifresi

3. Seviye: Sevgi ve Ait Olmak

Emniyet ve güvence boyutunda ihtiyaçlarını garanti altına alan insanlar artık evlenebilirim, çocuk sahibi olabilirim gibi sevgiyi hayatlarında daha çok deneyimleyebilecekleri paylaşımları isterler. Oysa ki sevgi ve ait olma maddi

ihtiyaçlarla sınırlı bir kavram değildir. Sevgi ve ait olmak, yaradılış ve varoluş boyutlarında en st düzeyde cevap bulabilir.

4. Seviye: Ego, Kendine Saygı

Bu aşamada kişi toplumda kendisine bir yer edinme, mesleki anlamda unvanını yükseltmenin arayışı içerisinde olacaktır. Varoluşun sorgulanmaya başlandığı ilk andır. Burada kişi ya cevabı başka-larının söyleminde arar ya da i sese yönelir. Ego ve kendine saygı aşaması insanın kendisini değerli görme ihtiyaından beslenir. Ku-antum mekaniğine göre ise bu aşama kişinin evrensel enerjinin bir parçası olmasından hareketle, kendisi aracılığıyla evrensel enerji ile bütünleşmeye başladığı ilk andır aslında. Zira insan tüm evrensel enerjinin bütün seviyelerini kendisinde barındırır. Aynı bir okyanus tanesinin tüm okyanusun özelliklerini taşıması gibi.

5. Seviye: Kendini Gerçekleştirmek

Kişinin zihin süreçlerini sorgulamaya başladığı safhadır. Ben ni-ye yaratıldım, ne tür glere sahibim şeklinde sorular soracaktır ken-dine. Cevabını bulanlar tarihte dâhiler olarak anılırken, arayışta olan-lar ise bilim ve sanatta ilerlemede başi çekenler olurlar. Felsefi yaklaşımda insanın yaşamına hükmettiği andır. Kuantum mekaniğinde ise bu aşama zihin süreçlerini bilen ve yöneten insan tanımlamasıyla kar-

241

F: 16

Ethem Kocabaş

şılık bulur. Kişi algısal bilinç olasılıkların farkındadır ve seçimini ya-par. İşte bu aşama bence kariyer kelimesinin tanımlanmasının başlan-gıdır. Bunun bir de 6. seviyesi var.

6. Seviye: Evrensel İnsan

İnsanın zamana hükmettiği, diğer insanlar üzerinde etkili ürün-ler ve düşünceler geliştirdiği aşamadır. Buna dâhilerin boyutu da di-yebilirsiniz. İnsanm karakter özelliklerinde esneme gösterdiği, be-lirli alanlarda beyinde oluşturduğu yoğun sinaps bağlantıları ara-sında srf yaptığı, eserleri, sözleri, eylemleriyle zamana hükmetti-ėi, düşünce ve duygularının tekrar tekrar yazıldığı, koşulduğu, zili-diği, tartışıldığı aşamadır bu. Ben bu konuda bunları söylüyorum dediği aşamadır. Kendi söylemini ürettiği, diğer insanları kendini gerçekleştirme aşamasına çekecek yeni bilgilerle donattığı aşamadır evrensel insan seviyesi. Bu aşamanın beyin lgatmdaki bir diğer ya-zılış şekli de kariyerdir. Kariyer kelimesini bu boyutta yorumlayan bir insan tarihi değiştirecek bilgi ve cesarete sahip olmuş demektir. Kariyer bu kişi için bir hedef olmaktan çıkmış, yaşam yolculuğunun tamamı haline gelmiştir. Pascal'ın dediği gibi, insanm varlığı kuşat-tığı andır, evrensel insan aşaması.

Gelişmekte olan ve ekonomik olarak sorun yaşayan ülkelerde insanlar, genelde 2. seviye olan emniyet ve güvence basamağında takılmaktadırlar. Hatta bu türlü ülkelerde çoğu kez meslek seçimi konusu, bedensel yaşam boyutunda da anlattığım üzere maddi im-knlara bağlı kalmaktadır. En çok gelir getiren meslek en çok tercih edilen oluyor. Kariyerin tanımı da gelişmekte olan ülkelerde anne,

242

Zihnin şifresi

baba ve gençlerde şu şekilde beliriyor. İyi maaş alınacak, işten atıl-ma riskinin olmadığı ve emekli olana kadar çalışılabilecek bir şir-kette işe girmek. Hatta bunun için seçilmesi gereken meslekler ve bitirilmesi gereken okullar hesaplanıyor. Bu maddi hesaba dayalı kariyer hedefinin üreten toplum yapısını desteklemesi çok zordur. Çünkü bu aşamada yaşayan insanların yukarıda bahsettiğim 5. ve 6. seviyelere ulaşmaları çok zor olmaktadır. 5. ve 6. seviyelere ulaşıl-madan da insanlığın ileri hamleler yapması zordur. Bugün dünyanın globalleşmesi ve nüfusun artması pek çok ülkede işsizlik sorununu da beraberinde getirmektedir. 2. seviye dünyada global bir sorun ha-line gelmeye başladı.

Einstein Örneğinde olduğu gibi, maddi ihtiyaçlar gerektiğinde minimum boyutta karşılanmalı ve bu konu kompleks, hırs haline getirilmemelidir. Zira maddi hedeflerin sonu yoktur. Eğer bir ev ala-yım evleneceğiz dersiniz. Bu ev bir apartman dairesi hedefiyle baş-layıp Boğaz'da bir villaya kadar uzanabilir. Bugün dünyanın en zengin insanların bile halen büyük maddi hedefleri vardır. Aslında emniyet ve güvence aşaması olan 2. seviyeyi atlama-nın kolay yollarından biri de, insanın zihin süreçlerine uygun mes-lekle buluşmasıdır. Bu buluşma sürekli motivasyon sağlayacak ve bu motivasyon da kişinin maddi olarak değişken durumlara uyum sağlanmasında ona destek olacaktır. Sevdiğiniz bir iş maddi olarak sıkıntıda olduğunuz bir anda bile sizi mutlu edecek ve maddi sorun-larınızı çözenize imkân sağlayacak adımları atmanız için, size ya-ratıcı çözümler Üretmeniz konusunda destek olacaktır. Bence kişi zihin süreçlerine uygun meslekle buluşması halin-de, kariyer anlamında çok Üst noktaya ulaşmanın ilk ve en önemli

243

Ethem Kocabaş

adımını atmış olacaktır. Zihin süreçlerine uymayan bir meslekle bu-luşan insan, hangi Üniversiteyi okursa okusun yukanda anlattığım açılımda kariyer konusunda sorunlar yaşayabilecektir. Bu nedenle özellikle üniversite sınavına hazırlanan gençlere şu mesajı vermek istiyorum. Hangi üniversiteye gideceğinizden zi-yade, hangi mesleğin sizin zihin şifrenize daha uygun olduğunu tes-pit etmeye önem verin. Bunu tespit ettiğiniz an o mesleği okuyaca-ğınız üniversitenin puan değerinin önemi yok. Zira zihin şifrenize uygun olan mesleğe en düşük puanla öğrenci alan üniversiteye bile girseniz, mezun olduktan sonra Türkiye veya dünya çapında büyük başarılarla imza atabilecek bir insan olmanız kuvvetle muhtemeldir. Eğitim Sistemi ve Meslek İlişkisi Eğitim sistemi çocuklarımızın ileride zihin süreçlerine uygun mesleklerle eşleşebilmesinde hayati öneme sahiptir. Takip eden bö-lümde bugüne kadar gerçekleştirdiğim meslek analizlerinden bazı örnekleri bulabileceksiniz. Bu analizlerin devamı her hafta bir mes-lek analizi olacak şekilde kurucusu ve eğitim koordinatörü olduğum sitede yayınlanmaktadır. Meslek analizlerinden çıkan birkaç önem-li sonucu da sizinle paylaşmak isterim. Değişime açık karakter profili ve başkalanndan etkilenmeyen karakter profili pek çok meslek için Öncelikli tercih edilen karakter özellikleri arasında. Yine merak alanı olarak da araştırma ve geliştir-meye yönelik insan profili aranan özelliklerin başında geliyor. Peki bizler gerek anne, babalar, gerekse eğitim sistemi olarak, çocuklan-

244

ZihnİN Şifresi

mızı ne kadar değişikliğe odaklı, özgüveni yüksek, araştırma ve ge-liştirmeye önem veren bireyler olarak yetiştiriyoruz? Çocuklarınızın bu Özelliklere sahip olabilmesi için, anne ve ba-balar olarak önce sizlerin okuyarak onlara İyi bir rol model olmanız gerekir. Bunun için sorumu şu şekilde sormak istiyorum: Anne ve baba olarak okumaya ne kadar zaman ayırıyorsunuz? Bugün gelişmiş ülkelerde okul öncesi eğitim kurumları ve ilk-okullar, çocukların zihin süreçlerini takip ederek ileride seçecekleri meslekler hakkında ailelerine geribildirim veren eğitim birimleri konumundadır. Madem ki bir çocuğun Ön plandaki zekâ boyutlan-nın iki yaşından itibaren desteklenmesi önemli ve yine karakter özel-liği yedi yaşına kadar olan dönemde büyük ölçüde netleşiyor; o hal-de ileride bu çocukların seçecekleri mesleklerin neler olabileceği sorusu bu yaşlardan itibaren sorgulanmalıdır. Hep dediğim bir şey vardır. Yuvalar çocukları bir dosya ile mezun etmelidirler. Hangi zekâ boyutlan ön planda, hangi merak alan-ılarıyla etkileşmekten memnunar ve hangi karakter özelliklerini mo-delliyorlar veya modellemişler, tüm bu soruların cevabı bu dosyada olmalıdır. Sonrasında bu çocuğun ilkokula kaydı yaptırılırken dos-yası da okuluna onunla birlikte götürülmelidir. Takip eden süreler-de bu araştırmalar derinleştirilerek hem çocuğa kendisini tanımasın-da

destek olunmalı hem de ileride seçebileceği meslekler hakkında kendisine ihtiyaç duyduğunda rehberlik desteği verilebilmelidir.

245

Ethem Kocabaş

Hatta zekânın genetik olduğunu bildiğimize göre, o halde bir çocuğun yuvaya kaydı yaptırılırken yuvalar anne ve babalara şu so-ruyu da sormalılar. Ailenizde geçmişte belirli branşlara yeteneği olan kişiler var mıydı ve bu branşlar nelerdir? Tabii bu sorunun so-rulması halinde aile de cevap verecek bilgiye sahip olmalıdır. Soy ağaçları sadece çerçevelerdeki resimlerde sınırlı kalmamalı, o re-simlerdeki kişilerin yaşamları ve yeteneklerine de ilgi duyulmalıdır. Eğitim konusunu dünya çapında gurur kaynağımız olan Sayın Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ile paylaşmıştım. Prof. Dr. Sinanoğlu, ba-na eğitimin önemli bir amacından söz etmişlerdi. Eğitimin geçmiş-le gelecek arasında köprü kurma özelliğinin olmasına dikkat çek-mişti. Peki bu nasıl olacak? Önce tarih bilincinizi derinleştireceksi-niz. Bunun için kendi dilinizi ve geçmişteki birikimlerinizi çok iyi bilmelisiniz. Hatta Prof. Dr. Sinanoğlu'nun üzerinde hassasiyetle durduğu "Türkçe Dilbilgisinin Derinleştirilmesi" konusu bence de aile içi ve dışı eğitim anlayışının öncelikli hedefi olmalıdır.

Tarih bilincinin derinleştirilmesinin önemi konusunda insanı yaratıcı boyutunu birlikte paylaştığımız Prof. Dr. Oktay Ekinci Yf ratıcılığı Mimari Boyutu konusuyla ilgili çok değerli açılımlar ge-* tirmişti. Bu paylaşımdan Önemli gördüğüm bir bölümü sizlerle pay-laşmak isterim.1*1

E. Kocabaş: Ben görsel-uzamsal zekâyı Bedri Baykam ile paylaşıırken, kendileri Doğu sanatının Batı sanatı üzerinde oluşturu-duğu esin kaynağına dikkat çekmiş ve Batı'nın Doğu'dan nasıl beslendiğini anlatmıştı. Buna karşın İlber Ortaylı ile Doğu, Batı etkileşimini konuşurken, kendileri böyle bir esinlenmeden bahse- (*) 2006 yılında www.egitimatoilyesi.net'te yayınlanmıştır.

246

Zihnın Şifresi

dilebileceğini ama bunun aşırıya kaçmaması gerektiğini, aslında Batı'nın da kendi sentezini yaparak önemli açılımlar getirdiğinden bahsetmişti. Özellikle Rönesans Dönemi'nde değişik yapılanmalar söz konusu ama mimari bakış açısıyla konuyu ele aldığımızda, Do-ğu ve Batı, özellikle de yaratıcılık boyutunda nasıl bir etkileşim yaşamıştır. Bu konudaki düşünceleriniz nedir?

"Şimdi şurası kesin ki Batı Doğu'ya bakarak Batı oldu. Eğer Batı batısına bakarak Batı olsaydı okyanusu görecekti. Okyanusa ba-karak da ancak yüzmeye öğrenebilirdi. Uygarlıklar Doğu'dan güneşin doğduğu yerden itibaren gelişti. Güneşin yeryüzünü aydınlatma perspektifi ile doğru orantılı olarak da dünyaya yayıldı. Doğu ger-çekten uygarlığı, düşüncenin ürünlerini kendi içerisinde yaratırken aynı zamanda da Batı'nın öğretmeni oldu. Batı'nın o kadar Öğretme-ni oldu ki, örneğin bugün dünya arkeolojisinde evrensel dil Alman-cadır. Ama Almanya arkeolojik miras olarak Anadolu'nun yanında bir değildir. Aynı zamanda dünya arkeolojisinin resmi merkezi Avus-turya'dır. Türkiye'de de birçok kazıyı Alman ve Avusturyalı arke-ologlar yönetirler. Almanca bilmeyen bir arkeolog dünya arkeoloji-sini takip etme yeteneğine asla sahip olamaz. Ama baktığınız zaman Almanya'da arkeoloji anlamında akademik kariyer yapan kişilerin %90'ı kariyer unvanlarını Anadolu'da yaptıkları kazı çalışmalarıyla elde etmişlerdir. Yani bir yandan Anadolu'daki kazılarda önce asistan, sonra doçent ve sonra profesör olurken, öbür yandan dünya arkeolojisinin merkezi olmaları ilginçtir. Ben hep şunu söylemişimdir; örneğin birkaç sene Önce imza-anan Avrupa Arkeoloji Mirasını Koruma Sözleşmesi ve ondan da-a önce Türkiye'nin de imzası bulunan Arkeolojik Değerleri Kori-

247

Ethem Kocabaş

ma konusundaki sözleşmeler, aslında bütün bunları bizim yazıp dün-yanın önüne koymamız gerekirdi. Sahibi ve en köklü arkeolojik bi-rikimleri olan bir ulus olarak bizim bu çalışmaları kaleme alıp Al-manya'nın, Avusturya'nın Önüne koymamız gerekirdi. Fakat maale-sef onlar yazıp bizim önümüze koyuyorlar. Onların

yazdıkları bu belgelerde de Anadolu'daki ve Asya'daki arkeolojik mirasın korunması konusundaki sorumluluklarımız bize hatırlatılmaktadır. Dünya edebiyat tarihine, antikçağ edebiyatına, destanlara baktığımız zaman da Batı edebiyatının kökeninin de Anadolu olduğunu görüyoruz. Tabii hâlâ günümüzde Helen-Yunan uygarlığı mıdır, Anadolu uygarlığı mıdır tartışması devam etmektedir. Bugün birçok tarih bilimcisi ve arkeolog aslında klasik Helen uygarlığının kökeninde de Anadolu uygarlıklarının bulunduğunu ciddi kanıtlar ve Anadolu'daki verilerle ispat etmeye başlamışlardır. Örneğin Prof. Dr. Fahri Işık yıllardır Antalya sınırları içerisinde ama Fethiye'ye daha yakın olan Patara Antik Kenti kazılarını yapmaktadır. Kendisi Likya bölgesindeki uygarlıklardan ve Güney Ege, Ege Bölgesi'ndeki antik-çağ uygarlıklarından hareketle, Avrupa'nın bizim kökümüz dedikleri Helen Uygarlıklarının temelinde Anadolu'nun olduğunu sayısız belge ile kanıtlamış bir hocamızdır. Bu konuda Avrupa'da çok sık konferanslar vermektedir. Her konferansı da tartışmalara neden olmaktadır. Bu tabii tarih bilincine bağlı bir olgu. Yine Fahri Işık'ın anlattığı bir izlenimine göre Troya'nın geçmişi ve gerçekleri konusunda birkaç yıl önce Almanya'da yapılan dört günlük bir sempozyum-da, üç yüz kişilik bir salon olağanüstü dolu olarak katılıma sahne olmuştur. Ben düşünüyorum da, bizde Troya ile ilgili bir toplantı olsa ne olurdu, katılım ne boyutta olurdu? Sanırım aynı ilgiyi görmezdi-

248

Zihnin Şifresi

Ama bu böyle değildi. Cumhuriyetin tarih bilinci 1940'lara kadar çok farklıydı. Atatürk ve arkadaşları Cumhuriyet devrimi ile birlikte Anadolu uygarlıklarının, aynı zamanda dünyadaki kimlik ve durumumuz açısından önemli kaynaklarımız olduğu bilincinden hareketle çok önemli çalışmalar başlattılar. Düşünün ki, bizdeki müzelerin bazıları Kurtuluş Savaşı'nın sıcak ortamında kurulmuştur. TBMM kârıyla kurumuştur. 1920-1923 arasında bir yandan kurtuluş savaşı vermek, bir yandan da müze kurmak, müze açmak, onun inşaatına ve kuruluşuna bütçe ayırmak ne kadar ileri bir kültür bilincinin karşılığıdır. Atatürk'ün bu konu açısından iki önemli sözü var. Birisinde der ki: 'Biz 5000 yıldır bu topraklardayız.' Nutuk da böyle söyler: 'Şimdi Atatürk bir kurmay subay olarak biz 5000 yıldır bu topraklardayız derken 1071 yılından beri 5000 yılın geçmediğini çok iyi bilecek bir matematik bilgisine sahipti. Ama 5000 yıl demesinin nedeni Atatürk'ün emri ile kazı yapılmakta olan bazı ören yerlerinde, örneğin Ahlatlıbel kazılarında, arkeologların o yıl MÖ 3000 yılına giden bulgulara erişmelerinden ötürüdür. Bunu Gazi'ye bildirdiklerinde, Gazi 3000'e 2000 yılı eklemiş ve 5000 yıldır bu topraklardayız, demiştir. Atatürk'ün 'Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür.' Sözü bu gerçeğe işaret etmektedir. Bugün Ahlatlıbel'de MÖ 6000 yılına gidildi, Çatalhöyük'te MÖ 8000 yılına gidildi. Eğer Atatürk yaşasaydı, şöyle diyecekti. 'Biz 10.000 yıldır bu topraklardayız.' Şimdi biz bu bilinci 1950'lerden sonra yitirince, tarihi sadece siyaset tarihi olarak görüp uygarlık ve sanat tarihinden uzaklaşınca, ileriye bakarken geriyi görmez hale gelince, koruma dediğimiz eski uygarlıkların yaşatılmasına ilişkin çağdaş bir tavır olan koruma bilinci de giderek ortadan kalktı. Bugün Batı bize bizi öğretmeye başladı. Bu açıdan baktığımız zaman Batı elbette ki, kendi sentezini bulmuştur. Özellikle sanayi devriminden sonraki

249

Ethem Kocabaş

rasyonalizm süreci içerisinde sanatta, edebiyatta, kültürde yaratıcılık değerlerini olağanüstü arttırmıştır. Ama bunun uygarlık ve kültür kökleri kesinlikle Doğu'dadır. Hatta birçoğu da Anadolu'dadır. Bu tarihle olan ilişkinin kopmasından ötürüdür. Tarih bilincimizdeki eksiklik yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladı. Son beş altı yıldır siyasi tarih değil, uygarlık tarihi ile ilgilenmek, Anadolu uygarlıkları hakkında bilinçlenmeye başlamak yeniden gündeme gelmeye başladı. Tarih bilincimiz artmaya başladı. Örneğin Ortaçağ karanlığı bize ait bir kavram değildir, Avrupa'ya ait bir kavramdır. Anadolu'nun Ortaçağ'ı aydınlıktır. Anadolu'nun 11-12 ve 13. yüzyılı,

Avrupa'da, daha sonra 15. yüzyılda gelişen Hümanizma'ya ışık tutacak felsefi de-rinliklerle doludur. Örneğin 'Benim kabem insandır' sözü Anadolu'da ? yüzyılda söylenmiştir. Voltaire'ın insan odaklı felsefesinin Fran-sa'da ve Avrupa'da geliştirilmeye başlaması için, daha doğmasına 100 yıldan fazla zaman vardır. Örneğin Hacı Bektaş-i Veli'nin, "Düşmanı-nın da insan olduğunu bilmelisin" sözünü bugün dünyanın en kalbu-rüstü hümanistleri bile çok rahatlıkla söyleyememektedir. Hele dün-yanın içinde bulunduğu böyle bir ortamda. Yine Örneğin Mevlana'nın, 'O ne melem bir âlimdir ki, mağlumut yemiş bir zalimdir' sözü aslın-da bugün çok şey bilen fakat bu bilgisini toplumla ve insanla paylaş mayan, hatta zalimlere hizmet eden, küreselleşmeye tutsak bilim in sanlarını tanımlar gibidir sanki. Bütün bunlar Anadolu'da 11-12 ve ? yüzyılda söylenmiştir. O yıllarda Batı'da Avrupa'da engizisyon vardı. Gerçekten bir karanlık yaşanıyordu. Ama bizde karanlık yaşan-mıyordu. Anadolu felsefi anlamda ve kültürel anlamda çok büyük bi-rikimlere sahiptir. Bizim bu zenginlikten beslenmemiz gerekir."

250

Zihnın Şifresi

"Ülkeler saslam bir geçmişe, kültüre, tarihe ve insanlık anlayışına sahip değillerse, varlıklarını sürdüremezler."

Prof.Dr. Oktay Sinanoğlu

Tarih bilginizi geliştirmek istiyorsanız buna başlayacağınız ilk yer müzelerdir. Bunun en güzel ifadesini yine bir paylaşımım sıra-sında Sayın Prof. Dr. İlber Ortaylı, bana şu sözleri ile belirtmişti.

"Zamanlarda gezmek için, mekânlarda gezmek gerekir."

Prof. Dr. İlber Ortaylı

Araştırma ve gelişmeye önem veren bilgi merak alanına sahip bireyler yetiştirmek için, bilginin didaktik bir şekilde verilmesi anla-yışı artık çağımızda geri kalmış bir bakış açısidir. Okullarda derslerin sadece didaktik bilgi transferi şeklinde gerçekleştirilmesi 21. yüzyıl-ca tercih edilen bir yaklaşım olmaktan çok uzak kalmıştır. Artık bil-gisayar çağındayız, kuantum yaklaşımlarının konuşulduğu bir dün-yada yaşıyoruz ve bilgi olarak aradığımız her şeye ulaşabileceğimiz bir teknolojik bilgisayar ağ sistemi var dünyada. O halde olması ge-reken çocuklanmızı bu bilgiye erişme ve bu bilgiden yararlanma yöntemleri konusunda geliştirmektir. Siz bir çocuğa tarih dersinde geçmişteki bir savaşın yılını sorduğunuzda, çocuğun vereceği cevap istenildiği an kolayca bulunması mümkün olan bir cevaptır. Dolayı-sıyla bunun ezberlenmesi zorunluluk olmamalıdır. Ancak çocuğa, "Sen bu savaşta kumandanın yerinde olsaydın ne yapardın?" şek-lindeki bir soru sormak, onun beynindeki kişisel ve benzersiz sînaps ağ bağlantısını devreye sokacak, yaratıcı ve kendine Özgü cevaplar vermesine imkân sağlayacaktır.

251

Ethem Kocabaş

Bir gün bir kadın ünlü ressam Edgar Degas'a der ki: "Oğlum resim yapıyor. Tabiat manzaralarını tıpatıp benzetiyor." "Oğlunuz kaç yaşında?" "On beş."

"Bu kadar genç olduğu halde hayalden böylesine uzak ha? Yazık hanımefendi, oğlunuz çoktan mahvolmuş..."11

Genelde her yerde bulunabilecek tarzda bilgilerin sorulması ve çocukların ezber durumlanmn gözlemlenmesi, ölçme kaygısının bir sonucudur. Savaşın yılını sorduğunuzda bunu bilemeyen çocuk sıfır alırken, sen bu kumandanın yerinde olsaydın ne yapardın şek-linde bir soruya verilecek cevap asla sayısallaştınlamayacaktır. Eko-nomik olarak daha rahat bir yaşam süren ülkelerde bu sayısallaştır-ma kaygısı olmadığından, çocukların bireysel farklılıkların destek-leyen yaratıcı eğitim uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

(*) Hayat dergisi, Büyük Ressamlar Ansiklopedisi: Edgar Degas.

252

Zihnın Şifresi

ON İKİNCİ BÖLÜM

MESLEKLERİN ZİHNİN SÜRECİ

ŞİFRELERİNE GÖRE

AÇILIMLARINDAN BAZI ÖRNEKLER

Zihin Süreçlerine Göre Meslek Analizleri

2006 yılından beri üniversitelerin dekanları, bölüm başkanları, Öğretim üyeleri ve mesleğinde büyük basanlara imza atmış kişilerle bir araya gelerek, Türkiye'de ilk defa meslekleri zihin süreçleri kapsamında değerlendiriyoruz. Yaptığımız tüm değerlendirmeler düzenli olarak insanların bilinçlenmesi için www.egitimmatolyesi.net sitesinde yayınlanmaktadır. Sitede meslek seçimine destek olmak amacıyla meslekleri analiz ettiğimiz zihin süreçlerinin aynı kriterleri ile oyuncakla-n, oyunla-n, aktiviteleri ve spor branşlarını da analiz ediyoruz. Amacımız bir insan dünyaya geldiği andan itibaren onu keşfetmeye çalışmaktır. İnsanlık için, mutlu bir dünya için çocuklarımızı keşfetmeliyiz.

Ethem Kocabaş

Zihin Şifrelerinin Kriterlerinin Açılımlarını Hatırlayalım

Merak Alanları

? Kim?

İnsanların birbirleriyle olan etkileşimlerine yönelik bir merak alanı sorusudur. Bu merak alanı ön planda olan kişiler insanlarla etkileşmekten mutlu olurlar. İnsanların ne yaptıklarını merak ederler. Zamanlarını, bilgilerini ve tercihlerini insanlarla ilgili konu ve uğraşlardan yana kullanırlar. Bu merak alanı ön planda olan kişiler meslek anlamında, doktor, avukat, gazetecilik gibi insanlarla etkileşimin yoğun olduğu branşlarda daha mutlu ve başarılı olabiliyorlar. Bir mesleğin bu merak alanını desteklediğini anlamak için şu soruya cevap aranmalıdır. Bu meslek çok sayıda insanla etkileşim halinde olmayı gerektiriyor mu? Cevap evet ise bu merak alanı destekleniyor demektir. Bu merak alanı söz edebiliş zekâ ve sosyal iletişim zekâsı ile yakından ilgilidir.

B Nerede?

Aktivitenin yapıldığı yer ile ilgili bir sorudur. Dolayısıyla mekânsal özelliklere ilişkin geribildirim verir. Bu merak alanı ön planda olan kişilerin, mekânlarla etkileşim gerektiren turizm, organizatörlük gibi mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Bu merak alanı görsel uzamsal zekâ, doğacı zekâ ve bedensel zekâ ile yakından ilgilidir.

254

Zihnin Şifresi

H Ne Şekilde veya Nasıl?

Bu soru işin hangi yöntem ile yapıldığına açıklık getirmeye çalışır. Aktivitenin hareket boyutuna yönelik bir merak alanıdır. Bu merak alanı ön planda olan kişilerin, özellikle bedensel hareket gerektiren spor, rehberlik gibi işlerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Mesleğin bu merak alanını desteklemesi için kişinin hareket halinde olmasını desteklemesi gerekmektedir. Masa başı işler genelde bu merak alanı ön planda olan kişilere göre değildir. Bu merak alanı bedensel zekâ ile yakından ilgilidir.

? Niçin ve Ne Zaman?

Araştırma ve bilgi edinmeye yönelik bir sorudur. Bu merak alanı ön planda olan kişilerin, bilgi ve araştırma boyutunun ön planda olduğu mühendislik, yazarlık gibi mesleklerde daha başarılı ve mutlu olabileceklerinden söz edebiliriz. Bu merak alanını destekleyen en önemli aktivite okumaktır. Üniversitelerin dekanları ve bölüm başkanlarıyla bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz zihin süreçleri-ne göre, meslek analizlerinden çıkan sonuçta bu merak alanı, mesleklerin %90'ında basan için aranan kriterler arasındadır. Her zekâ boyutu için en önemli destekleyici zihin şifresidir.

? Ne ile?

Madde ile etkileşime önem veren merak alanıdır. Bu merak alanı ön planda olan kişilerin özellikle belirli nesnelerin imalatı ile ilgili veya belirli nesnelerle çok etkileşim gerektiren mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz.

255

Ethem Kocabaş
Zekâ Boyutları
| Müzik Zekâsı

Müzikle etkileşim zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu Ön planda olan kişilerin müzikle ilişkili mesleklerde daha mutlu ve başarılı ola-bileceğinden söz edebiliriz. Müzik zekâsı insanın ritim ve nota ile et-kileşiminde gösterdiği zihin süreci performansıdır. Bu zekâ boyutu gelişmiş olan kişiler müzikle çok değişik şekillerde ilişki içerisinde olabilmektedirler. Enstrüman icrası, şarkı söylemek, söz yazarlığı ve hatta dans gibi müzik ile etkileşim gerektiren pek çok alanda da ba-şarılı olabilmektedirler. Müzik zekâsı ritim anlamında matematik ile de iç içedir. Bu zekâ boyutu özellikle müzik ve ritimle etkileşim ge-rektiren meslekler açısından önemlidir.

B Bedensel-Kinestetik Zekâ

Bedenin bir bölümünün veya tamamının kullanımı ile ilgili ze-kâ boyutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan kişiler, mesleğin tü-rüne göre bedenin bir bölümünün veya tamamının yoğun olarak ha-reketini gerektiren alanlarda daha mutlu ve başarılı olabilirler. Bu zekâ boyutu elini çok iyi kullanan bir heykeltıraşta veya bedenini çok iyi kullanan bir yüzücüde görülebilir.

? Sözel Edebi Zekâ

Dilin duygu ve düşünceleri İfade de etkin bir şekilde kullanı-mına yönelik zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan kişi-ler insanlarla etkileşime bağlı olarak dil yeteneğinin Önem kazandı-ğı mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabilirler. Bir mesleğin bu zekâ boyutunu desteklemesinde Önemli kriter, mesleği icra eden ki-

256

Zihnî Şifresi

sinin yazılı veya sözlü olarak duygusal ve düşünsel anlamda başka insanlarla etkileşim halinde olmasıdır.

B Sosyal İletişim Zekâsı

Başka insanlarla etkileşim kurabilme yeteneği ile ilgili zekâ boyutudur. Mesleki basan açısından sözel edebi zekâ ile yakından ilgilidir. Bu zekâ boyutu Ön planda olan kişilerin yine insanlarla et-kileşimin ön planda olduğu mesleklerde daha mutlu ve başarılı ola-bileceğinden söz edebiliriz. Zihin süreçleri anlamında kişinin ken-disini geliştirmesi ve farklı insanlarla etkileşim kurabilecek bilgeli-ğe ulaşması kişinin bu zekâ boyutunu geliştirir.

? Mantık-Matematik Zekâsı

Olaylar veya objeler arasında ilişki kurabilme ve matematiği kullanabilme yeteneği ile İlgili zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu Ön planda olan kişilerin Özellikle sayılarla etkileşim gerektiren veya neden-sonuç ilişkisine dair sorgulamaların çok yapıldığı mühendis-lik, işletme gibi mesleklerde daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz.

H Doğacı Zekâ

Doğa ile etkileşim kurabilme, doğayı araştırma ve okuyabilme yeteneği ile ilgili zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu ön planda olan ki-şilerin doğa ile etkileşim gerektiren, kapalı mekândan ziyade açık mekânlarda daha mutlu ve başarılı olabileceğinden söz edebiliriz. Se-yahat gerektiren ve doğa İle etkileşim halinde icra edilen arkeoloji, dalgıçlık gibi meslekler bu zekâ boyutu açısından önemlidir.

257

F: 17

Ethem Kocabaş

| Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

Objelerin birbirlerine göre konumu ve üç boyutlu uzay koor-dinat düzleminde mekânsal konumunun gözlemlenebilmesi ile ilgi-li zekâ boyutudur. Bu zekâ boyutu Ön planda olan kişilerin 3 boyut-lu düşünebilme ve gözlem yapabilme özelliğinin ön planda olduğu grafikerlik, teknik ressamlık gibi mesleklerde, daha mutlu ve başa-rılı olabileceğinden söz edebiliriz.

H Tinsel Zekâ

İnsanın inanç ve varoluşu anlamlandırabilmesi ile ilgili zekâ boyutudur. Bir insanın tinsel zekâsının gelişmişliği varoluşu anlamlandırabilme ve yaratılış enerjisinden güç alabilmesi açısından önemlidir. Bu zekâ boyutunun aynı zamanda motivasyon kaynağı olmasından dolayı da tüm meslekler için önemli olduğunu tekrar hatırlatmak isterim. Tinsel zekâ tüm zihin süreçleri ile iç içe bir bo-yuttur. Bu nedenle meslek analizlerinde bu zekâ boyutunu destekle-diği veya desteklemediği şeklinde bir tanımlamanın yapılmaması-nın daha doğru olacağı görüşündeyim. Her insan bu zekâ boyutunu kendi zihin şifresine göre benzersiz şekilde yaşar. Yalnız belirtmeli-yim ki, bilimde ve sanatta ileri giden dâhiler, bu zekâ boyutuyla ya-ratılış mucizesi, enerjisi anlamında daha çok iç içe yaşamaktadırlar.

Karakter Özellikleri

Özellikle karakter profilleri meslekte görev tanımları açısından önemlidir. Zira bir mesleğin icrası esnasında pek çok farklı görev ta-nımları ile karşılaşılabilir. Bir bilgisayar mühendisinden şirketleri

258

Zihnî Şifresi

gezmesi beklenirken yine bir başka bilgisayar mühendisinden prog-ram yazması beklenebilir. Bir avukat akademisyen olabilirken, bir diğeri büyük bir holdingin hukuk departmanı idare edebilir. Aynı mesleğe mensup kişilerin mesleklerini icra ederken içinde bulundukları ortama ve görev beklentisine bağlı olarak, basan, mutluluk için farklı karakter profillerini desteklemeleri gerekebilir. Zaten zih-nin süreçlerine bağlı meslek analizlerim esnasında mesleğin gerek-tirdiği zihin süreçlerinin açılımında kişilerin az da olsa görüş fark-lılığı içinde oldukları tek yer, karakter Özellikleri konusunda olmak-tadır. Bu da kişilerin içinde bulundukları görev tanımlarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu konuya özellikle şirketlerin İn-san Kaynakları Departmanları dikkat etmelidirler. Çünkü kişilerin konumlandıkları görevlerin, basan ve mutluluk anlamında ge-rektirdiği bir karakter profili açılımı vardır. Kişi göreve atanırken bu profile dikkat edilmelidir.

| Başkalarından Etkilenmeyen Karakter Profili

Davranışları ve kararları hakkında çevresinden geribildirim al-maya öncelik vermeyen insanların karakter profilidir. Özgüveni ge-lişmiş, karar verme aşamasında sorun yaşamayan karakter profilidir. Başkalarından alınabilecek geribildirim çoğu kez, bu karakter profi-lindeki insanların ya kendi kararlanm mükemmelliğini doğrulamak ya da uzlaşma tavrından dolayı başvurdukları bir yöntemdir. İç ses-liliğin ileri boyutta olması başarı ile aynı oranda kişinin hata yapma ihtimalini de beraberinde getirmektedir.

259

Ethem Kocabaş

H Başkalarından Etkilenen Karakter Profili

Davranışları ve kararları hakkında çevresinden geribildirim al-maya öncelik veren insanların karakter profilidir. Dış seslilik oranı arttıkça bu profildeki insanlar Özellikle karar verme aşamasında zorlanırlar. İnsanların çocukluk dönemlerinde yetiştikleri ortamda özgüvenlerinin nasıl desteklendiği ve karar aşamasıyla etkileşim şe-killeri, kuralların hayatlarında bıraktığı iz bu karakter profilinin ge-lişiminde etkilidir. Başkalarından etkilenen karakter profilinin ileri düzeyde olması, kişide özgüven eksikliği şeklinde de kendisini gös-terebilmektedir. Bu karakter profilinin alternatifi, başkalarının görüşüne değer vermemek veya onları dinlememek şeklinde düşünülme-melidir. Başkaların deneyimlerinden yararlanmak her zaman önemli olmakla birlikte, sonuçta insan kararını kendisi verebilmeli-dir. Bu karakter profilindeki kişilerde dış seslilik oranı arttıkça bu karar yüzleşmesi ile karşı karşıya kalmayı istemezler. Kaldıklarında da karar almaktan kaçabilirler.

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan Karakter Profili

Beş duyusu ile aldığı bilgilere öncelik veren karakter profilidir. Mantık ön plandadır. İnsan çevresini algılayarak beş duyusuyla aldığı bilgileri beynine gönderir ve beyninde oluşturduğu elektriksel uyan-lar ile görür, işitir, tat

alır, koku alır ve hisseder. Bu karakter profilin-de yaşayan kişiler için gerçek, beş duyudan gelen bildirimlerle anlam kazanmaktadır. Olaylar, nesneleri, insanları ve yerleri mantık süzge-cinden geçirerek gözlemlerler. Hisleri geriplandır.

260

Zihnın Şifresi

0 Hisleri Yaşamına Hâkim Olan Karakter Profili

İç sesini dinlemeye Öncelik veren karakter profilidir. Duygular Ön plandadır. İnsan sezgisel bir varlıktır. Bu karakter profilindeki insanlar olaylardan, mekânlardan ve kişilerden pozitif veya negatif elektrik aldıklarından bahsederler. Karar verme aşamasında duygu-larından geribildirim alırlar. Hisleri gelişmiştir. İnsanlarla etkileşi-min Ön planda olduğu mesleklerde daha başarılı ve mutlu olabilir-ler. Ancak birlikte çalıştıkları kişilerden de olumlu yönde hisler al-maları, ilişkilerinde ve tercihlerinde belirleyicidir.

? Benzerliğe Odaklı Olan Karakter Profili

Bu karakter özelliğine sahip insanlar değişimin kısmen veya tamamen karşısındadırlar. Olaylar, insanlar ve nesneler arasındaki benzerliklere dikkat ederler. Tüm karakter Özellikleri kişinin nasıl bir çevrede yaşadığı ve kendisine rol model olarak kimleri örnek al-dığı ile yakından ilgilidir. Genelde aynı yaşam tarzı, aynı yerlere gitmek, aynı nesnelerle etkileşmek, aynı aktiviteleri yapmak, aynı tarz giyimler, aynı programlar, aynı insanlarla etkileşim, aynı çevre, aynı tarz iş yaşamı, değişime açık olmayan bir ortam ve aynı konu-larla etkileşmek bu benzerliğe odaklı karakter profilinin oluşmasın-da önemli bir etkiye sahiptir. Kişinin kendi düşünsel ve duygusal süreçleri ile görevinde ekleme ve değişiklik yapmasına müsaade et-meyen meslekler bu karakter profilini destekler.

? Değişikliğe Odaklı Olan Karakter Profili

Benzerlik profilinin tam tersine, bu karakter özelliği değişime açıktır ve değişimi talep eder. Olaylar, nesneler, mekânlar ve insan-

261

Ethem Kocabaş

lar arasındaki değişikliklere odaklanırlar. Değişikliğin boyutunu ki-şinin hedefleri ve hayal gücü belirler. Yüksek hedefler değişimin is-tek ve boyutunu arttırır. Genelde yaşamlarında atalet sorunu yaşamaz-lar. Mesleki basan açısından sürekli değişim gerektiren, araştırma ve gelişmeye açık meslekler bu kişileri daha mutlu eder. Kişinin kendi düşünsel süreçleriyle ekleme ve değişiklik yapmasına müsaade eden meslekler ile görev tanımlamaları bu karakter profilini destekler.

262

ÖRNEK ANALİZLER

? Mesleki başarıda ve mutlulukta, meslek için birinci derecede öneme sahip zihin sürecini göstermektedir,

Q Mesleki başarıda ve mutlulukta, meslek için ikinci derecede öneme sahip zihin sürecini göstermektedir.

Zihnın Şifresi

Gazetecilik ve Televizyon Eleştirmenliği Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Yüksel Aytuğ (Televizyon Eleştirmeni ve Gazeteci)

Gazetecilik ve Televizyon Eleştirmenliği Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

0 Nerede?

1 1 Ne Şekilde veya Nasıl?

H Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

"Merak genel olarak bilgi açılığı anlamında bir gazeteci için ol-mazsa olmaz olan özellikler arasındadır. Bu anlamda bilgi edinmek amacıyla tüm merak alanları bir gazeteci için önemlidir. Gazeteci ve televizyon eleştirmeni etrafında geçen her olaya eleştirel bir bakış açısıyla bakabilmelidir. Gazetecilik bence aslında halkla ilişkilerin bir dalıdır. Bu nedenle gazetecilik mesleğinde insan ve bilgi faktörü

265

Ethem Kocabaş

öncelikli önem arz eden konuların başında gelir. Özellikle televizyon eleştirmenliğinde ise mekân, hareket ve bir nesne ile etkileşim kon-santrasyon anlamında Öncelikli merak alanlarından değildir."

Gazetecilik ve Televizyon Eleştirmenliği Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

Q Müzik Zekâsı

O Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

H Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı

f~| Doğacı Zekâ

B Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Bir gazetecinin bence çok sayılara bağlı olmamak koşuluyla sosyal anlamda analitik bir düşünce yapışma sahip olması önemlidir. Örneğin ben televizyonu öyle kullanırım. Televizyon aslında pek çok insan için eğlence aracıdır. Ama bana göre doğru bir eleştirel bakış açınız varsa televizyon aslında bir laboratuvarıdır. İnsanların düşün-sel ve duygusal süreçleri ile ilgili Önemli geribildirim verir televiz-yon denilen kutu. Görsel zekâ Özellikle televizyon eleştirmenliği açıl" sından çok önemlidir."

266

Zihnî Şifresi

Gazetecilik ve Televizyon Eleştirmenliği Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

B Başkalarından Etkilenmeyen

I | Başkalarından Etkilenen

H 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

H Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

Q Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"Yazı yazan bir insanın iç sesine kulak vermesi önemlidir. Yi-ne gazetecilik mesleği değişiklik odaklı olmayı gerektirir. Gazeteci gerçeğin peşindedir. Dolayısıyla duygusallık bazen handikap olabi-ler. Beş duyunun yaşama hâkim olduğu mantık profili bu nedenle önemlidir. Ancak insan boyutundan dolayı da hissel profil önem ta-şır. Bu nedenle gazetecilikte bu iki karakter özelliğinin dengesinden bahsetmek gerekir."

267

Ethem Kocabaş

Bilgisayar Mühendisliği Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Prof. Dr. Lale Akanın (Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi)

Bilgisayar Mühendisliğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

QH Ne Şekilde veya Nasıl?

? Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

"Bu bölümü tercih edecek kişilerin çok meraklı olması ve bil-giyle etkileşim sürecinin ön planda olması lazım. Mühendislerin ken-dilerini ifade edebilmeleri ve birlikte çalıştıkları insanlarla uyum için-de olabilmeleri açısından, insanla

etkileşim özelliklerinin de gelişmiş olması Önemlidir. Bu tüm mühendislik bölümleri için geçerli olan ve genelde göz ardı edilen en önemli özelliktir."

268

Zihnın Şifresi

Bilgisayar Mühendisliğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

? Müzik Zekâsı

I I Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

? Sosyal İletişim Zekâsı

H Mantık-Matematik Zekâsı

I I Doğacı Zekâ

H Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Bilgisayar mühendisliğinde mantık-matematik zekâsı ve gör-sel-uzamsal zekâ ön planda önem arz eden zekâ boyudandır. İkinci sırada da sözel edebi zekâ ve sosyal iletişim zekâsının yer aldığı gör-rüşündeyim. Çünkü ikinci sırada yer alan bu zekâ boyutları, bir mü-hendis insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmesi için çok önemlidir."

Bilgisayar Mühendisliğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen

? Başkalarından Etkilenen

Ethem Kocabaş

B 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

? Hisleri Yaşamına Hâkim Olan ? Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"Bir mühendisin başkalarından etkilenmeyen karakter özelliği-ne sahip olması önemlidir. Çünkü mühendislikte karar vermek önem-lidir. İyi bir mühendisin mantıksal sistemi kavramış olması lazım ama aynı zamanda sezgisel gücünün de gelişmişliği önemlidir. Mühendis-likte yaratıcılık önemli, mühendis kendisinden bir şeyler katmalıdır. Sadece mantıksal tarafın Öne çıkması insanı makineleştirir. Özellikle bilgisayar mühendisliğinde değişikliğe açık olmak çok Önemlidir. Ak-si takdirde otuz beş yaşında işsiz kalırsınız. Bilgisayar mühendisi sü-rekli olarak kendisini eğitmeli ve değişikliklere adapte olabilmelidir."

270

Zihnın Şifresi

Mimarlık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Prof. Dr. İlgi Aşkun (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı)

Mimarlık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

H Nerede?

I 1 Ne Şekilde veya Nasıl?

[| Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

"Nerede sorusuna bağlı olarak mekân merak alanı mimar ola-cak kişi için çok önemlidir. Mimarlarda insan ilişkisi de çok kuvvet-li olmalıdır. Çünkü mimar insana mekân yaratır. Avrupa Birliği mi-marlık mesleğini, tıbbi ve hukuku insanla direkt olarak ilişkili üç meslek seçti. Mimarlık eğitimi dört seneden altı seneye çıkıyor. Bu Avrupa Birliği'nin zorlamasıyla oluyor. Ana bildirgesinde de şöyle-

271

Ethem Kocabaş

diği şu, insan sağlığı ile ilgili üç tane anabilim var. Bu anlamda me-rak alanlarından 'Nerede' sorusu ve 'Kim' boyutu mimarlık mesleği için Öne çıkan alanlardır, Diğer merak alanları mesleki başarıyı des-tekler konumdadır."

Mimarlık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

Q] Müzik Zekâsı

B Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

B Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı

| | Doğacı Zekâ

B Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Mantık-matematik zekâsı ve görsel-uzamsal zekâ boyutları mi-marlık mesleğinde önem arz eder. Sosyal iletişim zekâsı da mimar-lıkta önemlidir. Bu zekâ boyutu geri olan kişiler proje üretmekte zorlanırlar. Diğer zekâ boyutları mimarı başarılarını destekler."

272

Zihnın Şifresi

Mimarlık Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

B Başkalarından Etkilenmeyen

fi Başkalarından Etkilenen

| 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

B Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

I | Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"Baskalarından etkilenmeyen karakter profilinin öne çıkması karar verme anlamında önemlidir. Dış etkileri dikkate alan ama karar vermede baskalarından etkilenmeyen bir mimar mesleğinde daha başarılı olabilir. Kendi yorum ve tasarımı yapması anlamında bir mi-mar için baskalarından etkilenmeyen karakter profili önemlidir. Mantık mimarlıkta ön planda gelir. Sezgisel özellik tamamlayıcıdır ve ay-nı oranda önemlidir diyebiliriz. Benzerliğe odaklı bir kişi çok iyi bir mimar olamayabilir. Değişikliğe odaklı bir kişi ise mimarlık mesleğinde parlar. Yerin, ortamın ve devrin bu değişiklik özelliğindeki kişiye engel teşkil etmemesi lazım. Çevreyle uyumlu kendi özgün tasarımı yapmak mimarlıkta önemlidir."

273

F: 18

Ethem Kocabaş

Eczacılık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Prof. Dr. Aysel Gürsoy (İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi)

Eczacılık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

14. Nerede?

15. Ne Şekilde veya Nasıl?

? Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

"Eczacılık mesleği birebir İnsanla ilişkili olduğundan, merak alanında kim sorusu ile ilgilenen kişiler bu meslekte daha başarılı olur. Eczacılığı tanımlarken eczacı ile ilaç uzmanı olmanın yanında halkla ilişkiler uzmanı gibi de tanımlıyorum. Fakültemizden mezun olan öğrencilerin %85 ila 90'ı serbest eczacılık, yani eczane eczacılığı-

274

Zihnın Şifresi

Öğrenmeye yönelirler. Bu seçimleri yapanlardan maddi durumları iyi olanlar hastanelere yakın yerlerde eczane açarlar. Bazıları da mahalle aralarında eczane açarlar. Mahalle aralarında eczane açanların çoğu insanın odaklıdır. Belli bir süre sonra da hastalarının dostları olurlar ve her türlü şeyi onlarla paylaşmaya başlarlar. Eczacılık meslek olarak sağlık bilimleri içerisinde bir meslektir, Doktor, hasta ve eczacı ilişkisi bir bütündür. Bir eczacının ilaçla ilgili her türlü

bilgiye sahip olması gerekir. Bu nedenle eczacılık mesleği araştırma ve geliştirmeye önem veren, bilgiye odaklı insanların mesleğidir diyebiliriz." Eczacılık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

? Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

? Sosyal İletişim Zekâsı B Mantık-Matematik Zekâsı I | Doğacı Zekâ

? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

275

Ethem Kocabaş

"Mantık-matematik zekâsının, sosyal iletişim zekâsının eczacılık mesleğinde ön planda olması önemlidir. Eczacılık mesleğinin kimya yönü mantık-matematikle ilgiliyken, yeri geldiğinde iyi iletişim kurmak için bir psikolog gibi yaklaşım sergilemesinde de sosyal iletişim boyutu önemlidir."

Eczacılık Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen

B Başkalarından Etkilenen

| 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan | Hisleri Yaşamına Hâkim Olan ? Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"Eczacılık mesleğinde karar verme konusu çok ön planda değil. Kararı veren doktordur. Aslında eczacılık mesleğinde başkalarından etkilenen veya etkilenmeyen karakter profilindeki her iki insanın da başarılı ve mutlu olabileceğinden söz edebiliriz. Kendini

276

Zihnın Şifresi

yenileyebilen ve değiştirebilen kişiler eczacılık mesleğinde daha başarılı olmaktadır. Dünyada gelişmiş ülkelerde eczacılar üç beş sene bir sınavdan geçerler. Eczacılık mesleğinde insan faktöründen dolayı eczacının hissel özellikleri önemliyken, mesleğin bilimsel gerekliliklerinden dolayı beş duyu organı ile yaşayan mantık profesyoneli önemlidir."

277

. Ethem Kocabaş

İktisat ve İşletme Mesleklerinin Zihin

Süreci Açılımı

Prof. Dr. Erol Katıraoğlu (İstanbul Bilgi Üniversitesi Ekonomi Bölüm Başkanı)

İktisat-İşletme Mesleklerinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

I 1 Ne Şekilde veya Nasıl?

B Niçin ve Ne Zaman?

D Ne ile?

"İktisat ve işletme mesleğinde kim sorusuna bağlı insan merak alanı ile, niçin ve ne zaman somlana bağlı araştırmacı profilin önemli olduğunu düşünüyorum. Konuyu iktisat ve işletme açısından derinleştirsek teorik iktisatla uğraşanlarda araştırma ve geliştirme faktörü

278

Zihnın Şifresi

insan faktöründen önce gelmektedir. İşletme de ise insan faktörü daha önceliklidir. İşletmeciler şirketin kâr hesaplarını yapabilmek için, insanların talepleri ile uğraşmak durumundadırlar. İşletmeyi daha çok iktisatın günlük hayata uyarlanması olarak da düşünebiliriz."

İktisat-İşletme Mesleklerinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

f~| Müzik Zekâsı

* Bedensel-Kinestetik Zekâ

* Sözel Edebi Zekâ

? Sosyal İletişim Zekâsı
? Mantık-Matematik Zekâsı I 1 Doğacı Zekâ
? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Mantık-matematik zekâsı boyutları iktisat ve işletmecilik mes-leklerinde Önemlidir. İşletmeci olacak kişilerin görsel-uzamsal ze-kâlarının da gelişmiş olması gerektiğini düşünüyorum. Yine sosyal iletişim zekâsının gelişmişliği özellikle işletmeciler için çok önem-lidir."

279

Ethem Kocabaş

İktisat-İşletme Mesleklerinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

H Başkalarından Etkilenmeyen

i | Başkalarından Etkilenen

B 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

| Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

? Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"İktisat için başkalarından etkilenen veya etkilenmeyen profil-de hangisinin önde olduğunu belirtmek zor ama işletmeci için baş-kalarından etkilenmeyen profil öncelikli olmalıdır, Çünkü işletmeci kaynakları yöneten kişidir. İşletme ve iktisadi meslek olarak icra eden kişilerin kendilerine güvenmeleri, kararlı olmaları lazımdır. Özellikle bir işletmeci Amerika'da olan bir dalgalanmayı hesap et-melidir, ama sonuçta buradan bir karar verme noktasına gelecektir. Bu durum kişinin kendisine ne kadar güvendiği ile ilgili bir durum-dur. İktisatçılar da daha çok teori ile uğraşmalarına rağmen çeşitli modeller arasında tercih yaparken veya çeşitli değişkenler arasında tercih yaparken yine içsel olarak çok kararlı bir kişiliğe sahip olma-

280

Zihnin Şifresi

lıdırlar. İktisatçı için beş duyu organının yaşamına hâkim olduğu mantık profili daha Önceliklidir, diyebilirim. Sonuçta iktisatçı bütün sisteme yukarıdan ve teorik olarak bakmaya çalışan bir insan. İşlet-meci de ise, hangi malın satacağıyla ilgili kendisinin ne hissettiği-nin önemli olduğunu düşünüyorum. Başkalarının göremediğini gö-ren değişikliğe odaklı bir kişi işletmecilik mesleğinde daha başanlı olabilir."

281

Ethem Kocabaş

Fotoğrafçılık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Prof. Dr. Mehmet Bayhan (Maltepe Üniversitesi Güzel Sanat-lar Fakültesi Fotoğraf ve Video Bölüm Başkanı)

Fotoğrafçılık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

D K'm?

1. Nerede?

2. Ne Şekilde veya Nasıl? ? Niçin ve Ne Zaman?

3. Ne ile?

"Fotoğrafçılık mesleğini tercih edecek kişilerin, nerede sorusu-na bağlı olarak mekânı gözlemlene yeteneklerinin gelişmiş olması mesleki basanda Önemlidir. Kim sorusuna bağlı İnsan boyutu da mesleki yeteneği besler mahiyettedir ama bir fotoğrafçı, insanın ol-madığı bir mekândan elde edeceği fotoğraflarla da sergi açabilir. Bu

282

Zihnin Şifresi

nedenle mekân boyutu önemlidir. Fotoğraf makinesi nesne ile etki-leşim özelliğini beraberinde getirir. Biz bazı insanların eline fotoğ-raf makinesinin yakışmasından bahsederiz. Bu tarz kişiler mesleki basanda daha üst sıralarda yer almaktadırlar. Fotoğrafçılık hem ha-reket gerektiren hem de mekândaki hareketleri yorumlayıp resme aktarabilme özelliği gerektiren bir meslektir. Diğer merak alanları mesleki başarıyı besler."

Fotoğrafçılık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

I I Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ

D Sözel Edebi Zekâ

I I Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantı k-Matematik Zekâsı

I I Doğacı Zekâ

| Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Fotoğrafçılık mesleğinde görsel-uzamsal zekâ önemlidir. Bu zekâ türü mekân merak alanını destekleyen bir yetenek boyutudur. Aynı zamanda uzay geometri anlamında mantık-matematik zekâsı

283

Ethem Kocabaş

da önem arz eder. Hareket ilgi alanım destekleyen bedensel zekâ da mesleki basanda öncelikli zekâ boyutları arasındadır."

Fotoğrafçılık Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

| Başkalarından Etkilenmeyen

Q Başkalarından Etkilenen

| | 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

4. Hisleri Yaşamına Hâkim Olan B Benzerliğe Odaklı Olan

5. Değişiklik Odaklı Olan

"Baskalardan etkilenmeyen bir insan karar verme özelliği olan insandır.

Fotoğrafçılıkta karar verebilmek mesleki başarıyı etkileyen çok önemli bir özelliktir. Hisleri ön planda olan insanların sanatsal yetenekleri daha gelişmiş olduğundan, meslekte tercih edilen bir boyuttur. Bazı insanlar benzerlik içinde sanatlarında felsefi derinlik oluştururken bazı durumlarda farklılığı yakalamak kişiyi ve eserini ön plana çıkarılabilir. Bu nedenle değişiklik arayışında olması veya olmaması boyutu aynı oranda öneme sahiptir."

284

Zihnin Şifresi

Ressamlık Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Prof. Dr. Mehmet Mahir (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Resim Bölümü Başkanı)

Ressamlık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

G Nerede?

I I Ne Şekilde veya Nasıl? | | Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

"Soruyu bana sorduğunuzda ne ile sorusunun cevabı olan madde ile etkileşim gerektiren merak alanının ressamlık mesleğinde önemli olduğunu söyleyeceğim. Ancak başkalarına sorduğunuzda insan boyutunu ön plana alabilirler. Resim boyutunda her iki merak alanı da önemlidir. Neden nesnel boyut önemlidir dersiniz, örneğin kendime baktığımda benim nesnelerle ilişkim vardır, sanki onların

285

Ethem Kocabaş

dilinden anlıyorum. Bir resim yaparken çevreyi ve insanları tasvir ederken, bulunan anı düşünsel ve duygusal boyutta tamamlamak için nesnelerin resimdeki rolü önemlidir. Bir sanatçı nesnelerin sözü ile mesajını iletebilir."

Ressamlık Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

? Müzik Zekâsı

| Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

[~! Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı

[| Doğacı Zekâ

| Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Sanatsal faaliyetlerde pek çok zekâ boyutu iç içe girebilir. Re-sim sanatında görsel-uzamsal zekâ ile mantık-matematik zekâ boyut-larının Öncelikli Önemi vardır. Bir insanın sanatçı olabilmesi için üç özellik lazım. Birincisi duygu ve hatta buna bağlı duygusal zekâ, İkinci-göz, ölçme ve gözlemleme yeteneği, ki bu görsel-uzamsal zekâ ile ilişkilidir. Üçüncüsü de akıl, mantık dediğimiz olaydır. Yine bu da

286

Zihnın Şifresi

mantık-matematik zekâsı ile ilişkili bir boyut. Bunlardan birisinin de eksik olması kişinin sanatçı olmasını engellemez ama bu eksiklik ve-ya farklılık sanatçılar arasındaki farklılığı doğurur. Bu üç açılımın bir insanda olması sanatçı anlamında tercih edilmelidir."

Ressamlık Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

? Başkalarından Etkilenmeyen

Fî Başkalarından Etkilenen

B 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan B Hisleri Yaşamına Hâkim Olan | Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"Sanatta değişiklik odaklı olmak önemlidir. Resim sanatında 5 duyu organı ile yaşayan mantık ağırlıklı insan profili ile hisleri Ön planda olan insan profilinin birleşmesi gerekir. Birinin diğerine göre önceliği resim sanatında çok belirleyici değildir. Sanatçı çok söz dinleyen, başkasını dinleyen bir yapıda değildir. Bu nedenle başka-larından etkilenmeyen karakter profilinin bir sanatçı için önemli ol-duğu görüşündeyim. Ama bu karakter profili başkalarının görüş ve birikiminden yararlanmayı engellememelidir."

287

Ethem Kocabaş

Belgesel Programcılığı Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Nebil Özgentürk (Bir Yudum İnsan-Yaşamdan Dakikalar)

Belgesel Programcılığı Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

? Ne Şekilde veya Nasıl? I Niçin ve Ne Zaman? D Ne ile?

"Bir belgesele! için niçin ve ne zaman sorularına bağlı araştır-macı kişilik ön planda olmalıdır. İnsan boyutu da bununla birlikte düşünülmelidir. Diğer özelliklerde başanyı besler mahiyettedir. Belgesel adı üzerinde belge ve bilgiye dayanıyor. Tabii insan boyu-tu da burada çok önemlidir, çünkü bir belgeselci hikâyesini anlatır-ken insanlara mesaj veremeye çalışır."

288

Zihnın Şifresi

Belgesel Programcılığı Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

| Müzik Zekâsı

D Bedensel-Kinestetik Zekâ

- Sözel Edebi Zekâ
- Sosyal İletişim Zekâsı

I | Mantık-Matematik Zekâsı

? Doğacı Zekâ

H Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Sözel edebî zekâ boyutunun bir belgeselci için önemli oldu-ğunu düşünüyorum. Yine bir belgeselci için sosyal iletişim zekâsı ve görsel-uzamsal zekânın da önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bu üç zekâ boyutu belgeselcilik açısından öncelikli olarak önemlidir."

Belgesel Programcılığı Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

H Başkalarından Etkilenmeyen H Başkalarından Etkilenen

289

F: 19

Ethem Kocabaş

Q 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

H Hisleri Yaşamına Hâkim Olan

Q] Benzerliğe Odaklı Olan

? Değişiklik Odaklı Olan

"Bir belgeselci gereğinde başkalarından etkilenmeli ve destek almalı, gereğinde de kendi başına kararlarını verebilmelidir. Örneğin biz on beş kişilik bir ekibiz ve ben gerektiğinde herkesten destek alı-yorum. Kararlanmı tek başıma vermiş olsaydım, çok yanlış kararlar da verebilirdim. Bir belgeselcinin hissel karakter profilinin önde olma-sı gerekir, diye düşünüyorum. Belgesel biraz da edebiyattır. Belgesel bir sinema gibi, bir roman gibi sanatsal bir çalışmadır. O yüzden duy-gusal karakter profilinin, mantık profilinden ön planda olması belge-selci için tercih edilen bir durumdur. Bir belgeselcinin değişikliği des-tekleyen tarz karakter Özelliğine sahip olması da önemlidir."

Belgesellerde belgeselin teması farklı zihin süreçlerini de önce-likli hale getirebilir. Örneğin, doğa belgeseli çeken bir kişi için yuka-rıda belirtilen analizlere ek olarak doğacı zekânın da gelişmiş olması önemlidir.

290

Zihnın Şifresi

Tiyatro Oyunculuğu Mesleğinin Zihin Süreci Açılımı

Erol Günaydın (Tiyatro sanatçısı)

Tiyatro Oyunculuğu Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Merak Alanları

? Kim?

? Nerede?

| Ne Şekilde veya Nasd? H Niçin ve Ne Zaman?

? Ne ile?

"Tiyatro oyunculuğunda merak alanlarından insan boyutunun ön planda olması önemlidir. Tiyatronun artık ışıkla oynandığını da dikkate alırsak, ne ile sorusuna bağlı nesnel merak alanı daha ziyade giyilen kostümle bütünleşmek anlamında önemlidir. Araştırmacı bil-giye odaklı merak alanı ile nasıl sorusuna bağlı hareket merak alanı da yine tiyatro oyunculuğu açısından öncelikli öneme sahiptir."

291

Ethem Kocabaş

Tiyatro Oyunculuğu Mesleğinde Başarı için Önem Arz Eden Öncelikli Zekâ Boyutları

? Müzik Zekâsı

? Bedensel-Kinestetik Zekâ

? Sözel Edebi Zekâ

? Sosyal İletişim Zekâsı

? Mantık-Matematik Zekâsı

? Doğacı Zekâ

? Görsel-Uzamsal (Mekânsal) Zekâ

"Sözel edebi zekâ ile sosyal iletişim zekâsı, Özellikle insan bo-yutundan dolayı oyunculuk mesleğinde basan ve mutluluk açısından öncelikli öneme sahiptir.

Görsel-uzamsal zekâ da Önemlidir, ama bu-na çok dikkat edilmesi gerekir. Bu zekâ boyutu çok gelişmiş kişiler oyunda bunu ileri sürerlerse, çok ortaya çıkarlar ve arkadaşları siline-bilir. O da başka bir ifade ile rol çalmak olur. Beden dili anlamında bedensel zekâ da oyunculuk mesleği için öncelikli öneme sahiptir."

292

Zihnın Şifresi

Tiyatro Oyunculuğu Mesleğinde Başarıya Etki Eden Bazı Karakter Özellikleri

12. Başkalarından Etkilenmeyen

13. Başkalarından Etkilenen

f~1 5 Duyusu Yaşamına Hâkim Olan

14. Hisleri Yaşamına Hâkim Olan [1 Benzerliğe Odaklı Olan

15. Değişiklik Odaklı Olan

"Tiyatro oyuncusunda iç sesli başkalarından etkilenmeyen karakter profili ile dış sesli başkalarından etkilenen karakter profili dengeli durumda olmalıdır. Çünkü tiyatro bir kolektif iştir. Sahneye çıktığın zaman karşındakinin kıyafetiyle, kelimeleriyle, beden dili ile ne dediğini çok iyi anlamak lazım ki, ona göre cevabını verebile-sin. İç sesliliğin baskınlığı fazla olursa oyunda kopukluk olma ihtimali olabilir. Bütünlük için bu denge önemlidir. Hissel karakter pro-fili tiyatro oyunculuğunda Öncelikli öneme sahiptir. Eskiden beri bazı kimseler metinleri ezberleyip rol yaparak oynarlar. Halbuki oyun-cunun içinden gelerek duygulan ile yaşamak suretiyle oynaması çok daha güzel sonuçlar veriyor. Yoksa zorla yapılacak mimiklerle bu iş-ler yürümez. Değişiklik profilindeki insanlar oyunculuk mesleğinde daha mutlu ve başarılı olabilirler düşüncesindeyim. Farklı karakter-lerin canlandırılmasında değişiklik profili avantaj sağlar."

293

Çocuklarınızın mutluluğu başka çocukların mutluluğu ile doğru orantılıdır. İleride çocuğunuzun evleneceği kişiyi, arkadaşlarını ve aile dostlarını bilmiyorsunuz. Dolayısıyla çocuğunuzun mutluluğu için ileride birlikte yaşayacağı eşi ve dostlarının gelişimine şimdi-den katkıda bulunmaya çalışın. Buna zihin süreçlerini öğrenerek başlayın. Zihin süreçlerinizi merak etmek ve keşfetmeye çalışmak yaşamınıza yeni bir soluk getirecektir. Sonrasında ise kendi şifrenizi çözmeye başlamalısınız. Unutmayın bu şifreyi çözecek tek bir kişi var, o da sizsiniz. Kendiniz ve sevdikleriniz için.

— r^sar_—.

Zihnin Şifresi

YAZAR ÜZERİNE

Ethem Kocabaş 1970 yılında İstanbul'da doğdu. Almanya'nın Köln şehrinde başlayan ilköğrenim tahsilini İstanbul'da, lisans eğitimi de İstanbul Teknik Üniversitesi'nde tamamladı.

Türkiye çapında kurumsal şirketlerde üst düzey yöneticilikler yaptı. Yöneticilik yaptığı dönemlerde merak alanının da etkisi ile şirketlerin eğitim faaliyetlerinin yapılandırılması, eğitimlerin organize edilmesi ve bizzat eğitimlerin verilmesi çalışmaları bulundukları. Bu süre içerisinde Türkiye çapındaki çeşitli öğretmenlerle bir arada çalışabilme imkânına sahip oldu. 1998 yılında, yine merak alanı doğrultusunda insan beyninin çalışması ve potansiyeli konusunda dünya çapındaki araştırmacıları, seminerleri ve bilimsel gelişmeleri (tıp, tipoloji, nöropsikoloji, vb.) yakından takip etmeye başladı. 2005 yılında Türkiye'nin ilk NLP (Neuro Linguistic Program-ming) uzmanlarından biri ile çalışabilme imkânını elde etti. Bu dönemde NLP ile daha yakından tanıştı ve NLP kavramının bakış açısı ile ilgili bilgi sahibi olma imkânına kavuştu. Yine aynı yıl ABD olimpiyat takımının men torlarından, dünya çapında önde gelen mo-

297

Ethem Kocabaş

delleme ve NLP eğitimcilerinden olan Wyatt Woodsmall'dan (People Pattern Power) insanların karakter özelliklerinin oluşumu, karakter özelliklerine bağlı davranış türleri ve bu özelliklerin bilinçaltı boyutunda tespit edilmesi gibi konulara pek çok psikolojik ve tipolojik temellerde açıklık getirecek bir eğitim aldı. Wyatt Woodsmall'un eğitimlerinin iş dünyasına kazandırılması için, Türkiye'nin önde gelen 100'e yakın büyük şirketinin CEO ve üst düzey yöneticileri ile bir araya gelmek suretiyle, eğitimlerin tipolojik temelde tanımlanması amacıyla danışmanlık desteği verdi,

2006 yılında Türkiye'de ilk defa mesleklerin zihin süreçlerine göre deşifre edilmesiyle ilgili özel bir proje başlattı. 30'a yakın mesleği üniversitelerin dekanları, bölüm başkanları ve mesleğinde Türkiye ile dünya çapında basanlara imza atmış kişilerle bir arada, zihin süreçleri kapsamında (zekâ boyutu, karakter özelliği, merak alanı) analiz etti. Halen meslek analizi çalışmalarını yeni meslekler ile ge-liştirmektedir.

2007'de dünyada bilimin geldiği son noktalardan birisi olan kuantum mekaniği çerçevesinde insan beyninin işleyişi, öğrenme, eğitim ve zihin süreçlerinin kuantoloji kapsamında araştırılması ça-lışmalarına destek vermeye başladı. Bu konuda ülkenin önde gelen nörolog ve psikologları ile paylaşımlarda bulunmaya devam etmektedir.

Yazar Nöro Eğitim ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi'nin ku-rucu ortaklarından. Zihin süreçleri konusunda şirketlere eğitimler de veren Ethem Kocabaş, kurucusu olduğu merkezde çocuk gelişi-minde zihin süreçleri konusunda ailelere, meslek seçimi konusunda da gençlere danışmanlık yapmaktadır.

298

Zihnın Şifresi

2005 yılından beri zihin süreçleri ile ilgili pek çok konuda baş-lattığı özel projeler ile, geçmişi sekiz yıla varan araştırmalarını ve birikimlerini, ülkemizin önde gelen üniversitelerinin çeşitli bölüm-lerinin de katkılarıyla www.egitimatolyesi.net portalından paylaşı-ma açmaktadır, Ethem Kocabaş, Milliyet gazetesi insan kaynakları sitesinde ve eğitim sitelerinde eğitim danışmanı yazarlığı da yapmaktadır.

Yazarın projeleri arasında;

- Nöro Eğitim
- Farklı Zekâ Boyutlarının Kültürel Değerler ile Harmanlan-ması
- Zihin Süreçlerinin Kuantum Mekaniği ile Yorumlanması
- Zihin Süreçlerine Bağlı Meslek Analizleri
- Oyuncak Oyun ve Aktivîterin Zihin Süreçleri Kapsamında Analiz Edilmesi
- Meslek Seçiminde ve Mesleki Basanda Zihin Süreçleri
- Çevresel Modelleyicilerin Zihin Süreçleri Kapsamında Analizi
- Kuantoloji, Tipoloji ve Nöroloji Alanlarında Beyin Odaklı Açılımlar
- Bir Zamanlar Onlar da Çocuktuk (Çocukluk Tarihi-İstanbul Oyuncak Müzesi

Ortak Projesi)

örnek olarak verilebilir.

Yazar televizyon, radyo ve basılı ortamdaki pek çok medya ku-rumunda, gerek konuk olarak katıldığı programlar ve gerekse yürüt-mekte olduğu projelerin haberleriyle sosyal bilinçlenmeye katkıda bulunmaktadır.

299

Ethem -Kocabaş

Ethem Kocabaş'ın proje ve çalışmalarıyla ilgili bugüne kadar bir araya gelmek suretiyle paylaşımda bulunduğu kişiler ve konu-lardan bazı örnekler:

Prof. Dr. Zeliha Berksoy-Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni-versitesi Devlet

Konservatuar Tiyatro Ana Sanat Dalı öğretim Üyesi (Duygusal Zekâ)

Suna Kan-Devlet Sanatçısı (Müzik Zekâsı)

Sunay Akın-Şair (Sözel Edebi Zekâ)

Uğur Dünder-Araştırmacı Gazeteci (Sosyal İletişim Zekâsı)

Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk-HYP Genel Başkanı "İlahiyatçı Din Âlimi" (Tinsel Zekâ)

Prof. Dr. Hüseyin Hatemi-İstanbul Üniversitesi Hukuk Fa-kültesi Öğretim Üyesi (Nefs Zekâsı)

Bedri Baykam-Ressam (Görsel-Uzamsal Zekâ)

İpek Şenoğlu-Milli Tenisçi (Bedensel Zekâ)

Prof. Dr. Turgut Ulutin-İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji ve Genetik Anabilim Dalı Başkanı (Gen Bilimi ve Zekâ)

Prof. Dr. Barış Korkmaz-İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (İnsan Beyni ve Zekâ)

Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu-Bilim Adamı (Eğitim)

Prof. Dr. Solmaz Akar-İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Göz
Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (Göz ve Beyin İlişkisi)
300

Zihnînin Şifresi

Yıldız Kenter-Tiyatro Sanatçısı (İçsel Zekâ)

Oktay Ekinci-Mimar, Eski Mimarlar Odası Başkanı, Cumhuriyet gazetesi yazar
(Yaratıcılık ve Mimari)

Coşkun Aral-Haberci (Kültürün İnsanın Düşünce Sistemi Üzerindeki Etkisi)

Prof. Dr. Yüksel Tenekecioğlu-İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Ortopedi Anabilim Dalı Başkanı (Beyin ve Kas Koordinasyonu)

Çetin Altan-Gazeteci Yazar (Düşüncenin Türkiye'deki Yolcu-luğu)

Haluk Bilginer-Tiyatro Sanatçısı (Yaratıcılık, Yetenek ve Hayal Gücü)

Prof. Dr. Zuhâl Ölmez-Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk
Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı (Türkçe Dilbilgisinin Derinleştirilmesi)

Prof. Dr. İlber Ortaylı-Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü (Tarih Bilincinin İnsanın
Düşünce Sistemi Üzerindeki Etkileri)

Mustafa Erdoğan-Anadolu Ateşi (Bedensel Zekâ)

Nasuh Mahruki-Milli Dağcı (Zihinsel Uyumun Doğa ile Bütünleşmesi ve Başanya
Giden Yolda Zihin Süreçlerinin Kontrol Edilmesi)

Yücel Paşmakçı-Türk Halk Müziği (Türk Halk Müziği'nin Batı Müziği ile
Karşılaştırması ve Kültürel Birikimlerle Etkileşimi)

301

Ethem Kocabaş

Gürer Aykal-Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Daimi Şefi, ABD'de Indiana
(Bloomington) Üniversitesi, Teksas Tech ve UTEP Üniversiteleri'nde Öğretim Üyesi
(Mozart ve Klasik Müziğin Düşünce Sistemimiz Üzerindeki Etkileri)

Yrd. Doç Dr. Hale Aksuna-Türkiye Psikologlar Demeği Yönetim Kurulu Üyesi (Zekâ
Kavramı ve Zekâ Testleri)

Prof. Dr. Metin Arık-Boğaziçi Üniversitesi Fizik Bölümü Öğretim Üyesi (Kuantum
Fiziği ve Varoluşun Kuantum Boyutu)

Prof. Dr. Ülkü Hayriye Göktürk-İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Çocuk
Ruh Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı (Oyuncağın Çocukların Zekâ Boyutları ve
Karakter Gelişimi Üzerindeki Etkileri)

Prof. Dr. Ümran Korkmazlar Oral-İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Çocuk
Ruh Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (Çocuklarda Oyuncağın ve Çevresel
Faktörlerin Zihin Süreçleri Üzerindeki Etkileri)

Dr. Saffet Murat Tura-İmago Psikoterapi Merkezi (Bilinç Bilimi ve Kuantum)

Doç. Dr. Hakan Gürvit-İstanbul Üniversitesi, Çapa Tıp Fakültesi Nöroloji
Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (Kuantum Boyutunda Algılama Süreçleri)